

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI)

EĞİTİM BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN VE
ÖĞRETİM ELEMANLARININ KÜRESELLEŞME VE
YÜKSEKÖĞRETİME ETKİLERİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN
BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

H. Gürkan ABALI

Ankara

Eylül, 2005

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI)

EĞİTİM BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN VE
ÖĞRETİM ELEMANLARININ KÜRESELLEŞME VE
YÜKSEKÖĞRETİME ETKİLERİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN
BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

H. Gürkan ABALI

Danışman: Prof. Dr. Işıl Ünal

Ankara
Eylül, 2005

H. Gürkan Abalı
Eylül, 2005

**EĞİTİM BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN VE ÖĞRETİM ELEMANLARININ
KÜRESELLEŞME VE YÜKSEKÖĞRETİME ETKİLERİ KONUSUNDAKİ
GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Y¼netimi, Ekonomisi, Planlaması ve Teftişi Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ ALIřMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan(İmza)
Prof. Dr. Işıl Ünal (Danışman)

Üye(İmza)
Prof. Dr. Nejla K. Tural

Üye(İmza)
Prof. Dr. Meral Uysal

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../ 2005

Prof. Dr. Meral Uysal
Enstitü M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Beni bu türde bir çalışmayı gerçekleştirmeye iten temel güdü, toplumsal yaşamın bütün alanlarında olduğu gibi yükseköğretim dizgesinde de yaşanan sorunların kaynağında neyin bulunduğunu ortaya çıkarma merakı olmuştur. Bu araştırmanın ikinci güdüleyici nedeni özellikle eğitim dizgemizde halen çalışmakta olan veya gelecekte çeşitli görevler alacak olan öğrenci ve öğretim elemanlarının kendi alanlarını etkileyen küresel dönüşümleri hangi perspektiften algıladıklarını belirleme kaygısıdır.

Ayrıca içinde yaşadığımız koşulların ve bu koşulların doğurduğu sorunların, yükseköğretim dizgesi içinde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı olarak çalışanların bilinçlerine nasıl yansıdığı, bu yansıma biçimlerinin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman yapılarıyla ilişkilerini incelemek istedim.

Bu çalışmanın kapsamının geniş olması, her bir alt başlık için daha ayrıntılı araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışma ancak küreselleşme kavrayışları ve küreselleşme süreci ile yükseköğretim dizgesi arasındaki etkileşimlere ilişkin yeni araştırmalar yapacak olanlara yol gösterici bir örnek olursa amacına ulaşmış sayılacaktır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi sürecinde birçok kişinin emeği vardır. Ama özellikle sevgili hocam Prof. Dr. Işıl Ünal'a sonsuz teşekkür borçluyum. Çalışmanın her aşamasında, tükenmeyen, eleştirel ve aydınlatıcı enerjisiyle bana yol göstermiştir. Tezimdeki eksikliklerden ve yanlışlardan yalnızca ben sorumluyum.

H. Gürkan ABALI

ÖZET

EĞİTİM BİLİMLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN VE ÖĞRETİM ELEMANLARININ KÜRESELLEŞME VE YÜKSEKÖĞRETİME ETKİLERİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Abalı, H. Gürkan

Yüksek Lisans, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bölümü

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Işıl Ünal

2005, XV-235 sayfa

Bu çalışmada Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı olarak çalışanların küreselleşme olgusunu liberal, kültürelci-ulusalcı veya Marksist olmak üzere üç kategoride sınıflandırılan yaklaşımlardan hangisinin çerçevesinden gördükleri ve küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman yapılarında yarattığı dönüşümleri nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sahip olunan görüşlerin gelir, konum, program ve öğrenim düzeyi değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla konuyla ilgili alanyazına ve uzman görüşüne başvurularak bir anket hazırlanmıştır. Bu anket aracılığıyla toplanan veriler SPSS paket programı yardımıyla çözümlenmiştir. Çözümleme tekniği olarak Kay-Kare Testi kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı olarak çalışanların küreselleşmenin liberal yaklaşım çerçevesinde kavranışını onaylamadıklarını, kültürelci-ulusalcı ve Marksist kavranışı ise onayladıklarını göstermiştir. Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman boyutlarında yarattığı dönüşümlere ilişkin görüşler çoğunlukla Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş, fakat liberal görüşlerin onaylanma oranlarının da dikkate değer ölçüde yüksek olduğu gözlenmiştir. Görüşlerin gelire ve konuma bağlı olarak dağılımı incelendiğinde görüş farklılaşmasında Enstitü'deki konumun gelir düzeyinden daha belirleyici olduğu saptanmıştır. Küreselleşme kavrayışları ve küreselleşmenin yükseköğretime etkileri hakkındaki görüşler bağlı olunan programa göre değerlendirildiğinde iki programa bağlı öğrenci ve öğretim elemanları dışında bütün anket sorularına tutarlı cevap veren olmamıştır. Görüşler mastır ve doktora düzeylerinde öğrenim görenler arasında belirgin biçimde farklılaşmamıştır.

ABSTRACT

DETERMINATION OF THE OPINIONS OF POSTGRADUATE STUDENTS AND TEACHING STAFF OF EDUCATIONAL SCIENCES ABOUT GLOBALIZATION AND ITS EFFECTS ON HIGHER EDUCATION

Abalı, H. Gürkan

Graduate, Department of Educational Economics and Planning

Thesis Counsellor: Prof. Dr. Işıl Ünal

2005, XV-235 pages

In this study, the approaches about the gobalization phenomenon - classified as Liberal, culturalist/nationalist and Marxist in this study– within which the postgraduate students and teaching staff at Ankara University Educational Sciences Institute express their opinions and their perceptions about the transformations of the goal, management and finance structures of higher education system realized under the effect of globalization were tried to be determined. It was also tried to be determined whether the opinions expressed differs due to income, position at the Institute and type and level of education. For this purpose, by the help of the related literature and expert opinions, a questionnaire was prepared. The data collected was analyzed with SPSS statistics computer programme. The statistical technic selected was Chi-Square-Test. The findings of this study showed that the postgraduate students and teaching staff at Ankara University Educational Sciences Institute disapproved the Liberal but approved culturalist/nationalist and Marxist approaches about globalization phenomenon. The opinions about the transformations of the goal, management and finance structures of higher education system realized under the effect of globalization were generally expressed within Marxist approach, but the approval rate of the Liberal approach was observed as significantly high. Investigation of the distribution of the opinions expressed due to income and the position at the Institute showed that the position at the Institute was much more effective on opinion differences than the income. Evaluation of the opinions about globalization approaches and the effects of globalization on higher education due to the type of the education showed that except for two programmes, the opinions expressed were not consistent among survey questions. The opinions did not differ significantly due to the graduate and post graduate levels.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Araştırmanın Amacı.....	4
Önem.....	5
Sayıtlar.....	5
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	6
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
Küreselleşme Süreci.....	8
Küreselleşme Kavramı.....	8
Küreselleşme Olgusunun Tarihsel Gelişimi.....	11
Küreselleşmenin Ulus–Devletler Üzerindeki Etkileri.....	13
Küreselleşme ve Eğitim.....	15
Küreselleşme Kavrayışları ve Eğitim.....	18
1-Liberal Kavrayış.....	18
2-Kültürelci-Ulusalcı Kavrayış.....	22
3-Marksist Kavrayış.....	27
3.1 Küreselleşme Üretim Biçimi İlişkisi.....	28
3.2 Küreselleşmenin Politik Yönü.....	30
3.3 Küreselleşme İdeoloji İlişkisi.....	31
Küreselleşme Sürecinde Yükseköğretim.....	33
1- Küreselleşme Sürecinin Yükseköğretim Sisteminin Amaçlarına Etkileri....	38
2- Küreselleşme Sürecinin Yükseköğretim Sisteminin Yönetim Yapısına Etkileri.....	42

3-Küreselleşme Sürecinin Yükseköğretim Sisteminin Finansman	
Biçimine Etkileri.....	54
Küreselleşmenin Bazı Ülkelerin Yükseköğretim Dizgelerine Etkileri.....	64
Amerika Birleşik Devletleri.....	65
Kanada.....	66
Meksika.....	67
İngiltere.....	68
Fransa.....	69
Almanya.....	71
Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Üniversiteler.....	73
BÖLÜM 3: YÖNTEM.....	77
Araştırma Modeli.....	77
Evren.....	77
Verilerin Toplanması.....	79
Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi.....	79
Anketin Uygulanması.....	79
Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	80
BÖLÜM 4: BULGULAR VE YORUM.....	82
Araştırmaya Katılanların Gelir, Konum, Program ve Öğrenim Düzeyine	
Göre Durumları.....	82
Gelir Düzeyi.....	82
Konumlar.....	83
Programlar.....	83
Öğrenim Düzeyi.....	85
Katılımcıların Küreselleşme Kavrayışları ve Bu Kavrayışların Gelir, Konum,	
Program ve Öğrenim Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair	
Bulgular ve Yorum.....	86
Küreselleşmenin Liberal Kavranışı.....	86
Küreselleşmenin Liberal Kavranışı İle İlgili Görüşlere İlişkin	
Bulgulara Dair Yorum.....	90
Küreselleşmenin Kültürelci-Ulusalcı Kavranışı.....	91
Küreselleşmenin Kültürelci Ulusalcı Kavranışı İle İlgili	
Görüşlere İlişkin Bulgulara Dair Yorum.....	95
Küreselleşmenin Marksist Kavranışı.....	97

Küreselleşmenin Marksist Kavranışı İle İlgili Görüşlere İlişkin	
Bulgulara Dair Yorum.....	102
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç, Yönetim ve Finansman	
Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi.....	104
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkilerine	
Dair Görüşlerin Çözümlemesi.....	104
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkilerine Dair <i>Liberal</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	104
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkileri Hakkında Liberal Yaklaşım İlişkin Görüşlere	
Dair Yorum.....	108
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkilerine Dair <i>Kültürelci / Ulusalci</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	110
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkileri Hakkında Kültürelci Ulusalci Yaklaşım İlişkin	
Görüşlere Dair Yorum.....	114
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkilerine Dair <i>Marksist</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	116
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına	
Etkileri Hakkında Marksist Yaklaşım İlişkin Görüşlere	
Dair Yorum.....	121
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısına Etkilerine	
Dair Görüşlerin Çözümlemesi.....	122
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısına	
Etkilerine Dair <i>Liberal</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	122
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim	
Yapısına Etkileri Hakkında Liberal İfadelerin Yeraldığı	
7., 9., 11. ve 12. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum.....	141
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısına	
Etkilerine Dair <i>Marksist</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	146
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim	
Yapısına Etkileri Hakkında Marksist İfadelerin Yeraldığı	
14., 17. ve 21. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum.....	160

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin <i>Finansman</i> Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi.....	164
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin <i>Finansman</i>	
Yapısına Etkilerine Dair <i>Liberal</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	164
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Finansmanına	
Etkileri Hakkında Liberal İfadelerin Yeraldığı 10., 15., 16.	
ve 18. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum.....	181
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin <i>Finansman</i>	
Yapısına Etkilerine Dair <i>Marksist</i> Görüşlerin Çözümlemesi.....	185
Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Finansmanına	
Etkileri Hakkında Marksist İfadelerin Yeraldığı 5., 8., 13.	
ve 19. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum.....	204
BÖLÜM 5: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	210
Sonuç.....	210
Öneriler.....	212
KAYNAKÇA.....	213
EKLER.....	220
EK-I: Anket Formu.....	220
EK 2: Küresel Ve Bölgesel Oluşumlar Ve Anlaşmalar Hakkında Kısa	
Bilgiler.....	225
EK 3: Doğuşundan Günümüze Liberalizm.....	234

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge No	Sayfa
1 Son 10 Yılda Yükseköğretim Bütçesinin Bütçeye ve GSMH'ye Oranı.....	58
2 Toplam Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan Kamu ve Özel Sektör Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (1995).....	59
3 Toplam Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan Kamu Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (1995).....	60
4 1990 ve 1995 Yılları Arasında Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan Kamu Harcamalarının Değişim Endeksi (1990 = 100 Olarak Alınmıştır).....	61
5 Öğrenci Başına Kamu Kaynaklarından Yapılan Harcamalar (1995).....	62
6 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları (1983-2003) (Milyon TL).....	63
7 Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Programlarında Görev Alan Öğretim Elemanlarının Ünvanlarına Göre Dağılımı.....	78
8 A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencileri Sayıları.....	78
9 Evrenin Enstitüdeki Konuma Göre Dağılımı.....	78
10 Katılımcıların Gelir Düzeylerinin Dağılımı.....	82
11 Katılımcıların Enstitüdeki Konuma Göre Dağılımları.....	83
12 Katılımcıların Programlara Göre Dağılımları.....	84
13 Enstitüdeki Öğrenci ve Araştırma Görevlilerinin Programlara Göre Dağılımı.....	84
14 Katılımcıların Öğrenim Düzeyleri.....	85
15 Enstitüde Öğrenci Konumunda Olanların Öğrenim Düzeyleri.....	85
16.1 Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	86
16.2 Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	87
16.3 Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	88
16.4 Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	89
16.5 Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	90
17.1 Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	92

17.2 Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	92
17.3 Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	93
17.4 Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	94
17.5 Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	95
18.1 Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	97
18.2 Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	98
18.3 Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	99
18.4 Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması...	100
18.5 Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	101
19.1 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	104
19.2 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	105
19.3 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	106
19.4 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	107
19.5 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	108
20.1 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	110
20.2 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	111
20.3 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	112
20.4 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	113

20.5 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	114
21.1 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	116
21.2 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	117
21.3 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	118
21.4 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	119
21.5 Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	120
22.1 Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	122
22.2 Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	123
22.3 Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	124
22.4 Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	125
22.5 Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	126
23.1 Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	127
23.2 Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	128
23.3 Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	129
23.4 Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	130
23.5 Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	131
24.1 Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	132

24.2 Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	133
24.3 Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması	134
24.4 Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması	135
24.5 Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	136
25.1 İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	137
25.2 İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	138
25.3 İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	139
25.4 İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	140
25.5 İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması	141
26.1 Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı	146
26.2 Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	147
26.3 Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması	148
26.4 Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması	149
26.5 Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	150
27.1 Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	151
27.2 Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	151
27.3 Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması	152

27.4	Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması	153
27.5	Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	154
28.1	Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	155
28.2	Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	156
28.3	Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	157
28.4	Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	158
28.5	Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması	159
29.1	Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı	164
29.2	Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması	165
29.3	Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	166
29.4	Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	167
29.5	Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	168
30.1	Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	169
30.2	Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	169
30.3	Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	170
30.4	Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	171
30.5	Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	172

31.1 Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	173
31.2 Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	173
31.3 Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	174
31.4 Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması	175
31.5 Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	176
32.1 Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı	177
32.2 Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması	177
32.3 Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	178
32.4 Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	179
32.5 Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili Liberal İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	180
33.1 Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	185
33.2 Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	186
33.3 Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	187
33.4 Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	188
33.5 Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	189
34.1 Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadeler İlişkin Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	190
34.2 Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadeler İlişkin Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	190

34.3 Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	191
34.4 Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	192
34.5 Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	193
35.1 Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	194
35.2 Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	195
35.3 Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	196
35.4 Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	197
35.5 Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	198
36.1 Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı.....	199
36.2 Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	200
36.3 Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması.....	201
36.4 Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması.....	202
36.5 Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması.....	203

ÖZET

Abalı, H. Gürkan, Eğitim Bilimleri Lisansüstü Öğrencilerinin Ve Öğretim Elemanlarının Küreselleşme Ve Yükseköğretime Etkileri Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Işıl Ünal, XV-235 sayfa

Bu çalışmada Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı olarak çalışanların küreselleşme olgusunu liberal, kültürelci-ulusalcı veya Marksist olmak üzere üç kategoride sınıflandırılan yaklaşımlardan hangisinin çerçevesinden gördükleri ve küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman yapılarında yarattığı dönüşümleri nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sahip olunan görüşlerin gelir, konum, program ve öğrenim düzeyi değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla konuyla ilgili alanyazına ve uzman görüşüne başvurularak bir anket hazırlanmıştır. Bu anket aracılığıyla toplanan veriler SPSS paket programı yardımıyla çözümlenmiştir. Çözümleme tekniği olarak Kay-Kare Testi kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı olarak çalışanların küreselleşmenin liberal yaklaşım çerçevesinde kavranışını onaylamadıklarını, kültürelci-ulusalcı ve Marksist kavranışı ise onayladıklarını göstermiştir. Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman boyutlarında yarattığı dönüşümlere ilişkin görüşler çoğunlukla Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş, fakat liberal görüşlerin onaylanma oranlarının da dikkate değer ölçüde yüksek olduğu gözlenmiştir. Görüşlerin gelire ve konuma bağlı olarak dağılımı incelendiğinde görüş farklılaşmasında Enstitü'deki konumun gelir düzeyinden daha belirleyici olduğu saptanmıştır. Küreselleşme kavrayışları ve küreselleşmenin yükseköğretime etkileri hakkındaki görüşler bağlı olunan programa göre değerlendirildiğinde iki programa bağlı öğrenci ve öğretim elemanları dışında bütün anket sorularına tutarlı cevap veren olmamıştır. Görüşler mastır ve doktora düzeylerinde öğrenim görenler arasında belirgin biçimde farklılaşmamıştır.

ABSTRACT

Abalı, H. Gürkan, Determination Of The Opinions Of Postgraduate Students And Teaching Staff Of Educational Sciences About Globalization And Its Effects On Higher Education, Graduate, Thesis Counsellor: Prof. Dr. Işıl Ünal, 2005, XV-235 pages

In this study, the approaches about the gobalization phenomenon - classified as Liberal, culturalist/nationalist and Marxist in this study– within which the postgraduate students and teaching staff at Ankara University Educational Sciences Institute express their opinions and their perceptions about the transformations of the goal, management and finance structures of higher education system realized under the effect of globalization were tried to be determined. It was also tried to be determined whether the opinions expressed differs due to income, position at the Institute and type and level of education. For this purpose, by the help of the related literature and expert opinions, a questionnaire was prepared. The data collected was analyzed with SPSS statistics computer programme. The statistical technic selected was Chi-Square-Test. The findings of this study showed that the postgraduate students and teaching staff at Ankara University Educational Sciences Institute disapproved the Liberal but approved culturalist/nationalist and Marxist approaches about globalization phenomenon. The opinions about the transformations of the goal, management and finance structures of higher education system realized under the effect of globalization were generally expressed within Marxist approach, but the approval rate of the Liberal approach was observed as significantly high. Investigation of the distribution of the opinions expressed due to income and the position at the Institute showed that the position at the Institute was much more effective on opinion differences than the income. Evaluation of the opinions about globalization approaches and the effects of globalization on higher education due to the type of the education showed that except for two programmes, the opinions expressed were not consistent among survey questions. The opinions did not differ significantly due to the graduate and post graduate levels.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amaçlarına, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmektedir.

Problem

Kapitalist küreselleşme, son çeyrek yüzyılda çeşitli toplumsal sınıfların ve kesimlerin, birbirlerinden farklı biçimde de olsa yaşadıkları, etkilendikleri, üzerinde konuştukları ve düşünce ürettikleri bir süreç olmuştur. Sürecin yaşamlarımızı belirleyen somut etkileri ve sonuçlarının yanında düşünsel dünyamıza da yansımaları, dönüştürücü etkileri oluş ve bu alanla ilgili olarak gün geçtikçe büyüyen bir literatür oluşmuştur.

Küreselleşme süreci toplumsal yaşamın bütün alanlarında etkili olmakta ve başta ekonomik ve siyasal koşullar olmak üzere kültür ve eğitim alanlarını da dönüştürmektedir. Piyasalar entegre olmakta, ulus-devletlerin geleneksel işlevleri değişmekte, ulusalcı ve dinci ideolojiler liberalizme eklemlenerek veya daha da radikalleşerek yeniden üretilmekte, toplumun kültürel alışkanlıkları belirli global merkezler referans alınarak dönüştürülmekte ve eğitim dizgemiz yeniden yapılandırılmaktadır. Bu süreçte kapitalist küreselleşmenin derinleştirdiği eşitsizlikler dünyanın çeşitli ülkelerinde yeni siyasal hareketler yaratmakta veya geleneksel muhalefet odaklarını güçlendirmektedir.

Kapitalist küreselleşmeye ilişkin düşünsel birikim çok farklı yaklaşımlar temelinde biçimlenmektedir. Kapitalist küreselleşme sürecinin kavranışı türdeş bir kuramsal çerçevede gerçekleşmemekte, süreci bilinç düzeyine çıkaran ve kavramlaştıranların ve bu alanda teorik üretimde bulunanların bir kısmı sürecin çoğu zaman tek bir boyutuna yoğunlaşmakta ve küreselleşme sürecinin bütünselliğini ve çok yönlülüğünü gözardı edebilmektedirler. Kapitalist küreselleşmenin yalnızca kültürel yönüne vurgu yapanlar süreci diller, dinler, milliyetler ve ulus-devletler arasındaki bir hegemonya mücadelesine indirgemekte ve kapitalist üretim biçiminin iç işleyiş yasalarından kaynaklanan entegrasyon ve artan eşitsizlikleri kültürel ve ulusal değişkenlerle açıklamaktadırlar.

Kapitalist küreselleşme sürecinin temel dinamikleri ekonomik ve politik düzlemlerde yaşanmaktaysa da süreç ekonomik, politik, askeri, hukuksal ve kültürel

boyutlarıyla bir bütün oluşturmaktadır. Küreselleşme süreci ne bütünüyle öznelere iradesinden bağımsız olarak işleyen kapitalist üretim yasalarının nesnelliğinden ne de bu yasalardan tamamen bağımsız öznelere kontrolünde seyretmektedir. Tam da bu noktada kapitalist küreselleşmenin kaçınılmaz olup olmadığı veya alternatiflerinin ne olabileceği üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Küreselleşmenin nesnel yanına genellikle liberaller vurgu yapmakta ve küreselleşmeyi ekonominin doğal işleyişinin sonucu olarak tarih dışına çıkarmaktadırlar.

Küreselleşme sürecinin yaşamın bütün alanlarını etkilemekte olduğuna kuşku yoktur. Bu süreçten etkilenen alanlardan birisi de genelde eğitim özelde ise yükseköğretim dizgesidir. Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesine etkisi ulus-devletlerin yapısal uyarlama politikalarıyla dönüştürülen ve yeniden düzenlenen işlevleri, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı örneklerinde olduğu gibi ulusal ve uluslararası hukuksal çerçevenin küresel sermayenin konjonktürel ihtiyaçlarına göre sürekli düzenlenmesi gibi öncelikle bir dizi yasal-siyasal başlık üzerinden şekillenmektedir. Kapitalist küreselleşmenin ulus-devletlere biçtiği yeni iktisadi-politik rol onun eğitim, sağlık, altyapı vb. belirli kamu hizmetlerini üreten konumundan, sermayenin gereksinimlerine göre piyasalara düzenleyici müdahaleleri yapan "küçük devlete" doğru dönüştürülmesi biçimindedir. Bu nedenle azalan eğitim ödenekleriyle eğitim hizmeti üretimini sürdüremeyen ve kendi kaynaklarını yaratmak için piyasa güçleri karşısında her türden özerklik ilkesinden taviz vermek zorunda kalan yükseköğretim kurumları yapısal ve işlevsel dönüşüme uğramaktadırlar.

Küreselleşme yükseköğretim dizgesi arasındaki ilişkide dikkate alınması gereken bir başka önemli başlık da kültürel küreselleşmedir. İktisadi ve politik dizgelerde küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre uluslararası ve ulusal öznelere eliyle üretilen ve yürütülen politikalar, kaçınılmaz olarak gelişmiş kapitalist ülke ve bölgelerden yayılan bir kültürü de egemen hale getirmektedir. Bu kültürün en temel özelliği kendisinin de üzerinden kâr elde edilen kültürel metalar kategorisi içinde değerlendirilebilir olmasıdır. Kapitalist merkezlerden yayılan kültürün bir başka temel niteliği de evrensellik adına ve onun sembolleri olarak genellikle Batıya ait değerlerin ve kültürel üretimlerin ön plana çıkarılmasıdır. Kültürel küreselleşme konusunda üniversiteler de önemli işlevler yüklenebilmektedirler. Ancak ulus devletler ile üniversiteler arasındaki geleneksel politik ve ideolojik güç ilişkisinde küreselleşmenin kozmopolit kültürel karakteriyle ulus devletlerin milliyetçi-

muhafazakar söylemleri arasında henüz müdahale edilmemiş ve düzenlenmeyi bekleyen bir kırılma noktası bulunmaktadır. Bu durum büyük olasılıkla yükseköğretimin amaç sistemi konusundaki tartışmalara ve müdahalelere yansiyacaktır.

Kapitalist küreselleşmenin çok boyutlu ve bütünlüklü bir süreç olduğu ve yaşamın neredeyse bütün alanlarını etkilemekte olduğundan söz edildi. Burada, "etkilenen kurum olarak yükseköğretim dizgesi hangi çözümleme kategorilerine ayrılarak incelenebilir?" sorusu önümüzde durmaktadır. Küreselleşmenin etkilediği ayrıntı düzeyindeki başlıkların sayısı oldukça fazladır. Kavramsal çerçevede belirli bir açıklık ve anlaşılabilirlik düzeyine ancak çok soyut ve çok ayrıntılı olmayan bir incelemeyle ulaşmak mümkündür.

Kapitalist küreselleşmenin yükseköğretim dizgesi üzerindeki ticarileştirici ve onu piyasayla bütünleşmeye zorlayan etkileri özellikle 1980'lerde yoğun olarak hissedilmeye başlanmış ve bu süreç 1990'da sosyalist bloğun çözülmesiyle hız kazanmıştır. Ülkemizde üniversitelerde yaşanan dönüşümün somut görüngüleri AB projeleri, paralı yaz okulları, artan harçlar, teknoparklar, toplam kalite yönetimi, esnek çalışma, girişimci üniversite uygulamaları vb bir dizi başlıkta izlenebilmektedir.

Küreselleşme süreci toplumun farklı kesimlerini farklı biçimlerde etkilemektedir. Kapitalist küreselleşmeye yönelik türdeş olmayan tepkilerin temelinde de toplumun çeşitli kesimlerinin içinde yaşadıkları koşulların farklı olması yatmaktadır. Yükseköğretim dizgesi içinde çalışanlar ve öğrenim görenler de toplumsal kökenlerine, siyasal duruşlarına ve pek çok şeye bağlı olarak süreçten farklı biçimlerde etkilenmekte ve dolayısıyla süreci algılayış biçimleriyle ona karşı gösterdikleri tepkiler çeşitlenmektedir. Bütün toplumsal kurumlar için geçerli olduğu gibi üniversiteler içinde de bir yandan egemen ideoloji yeniden üretilmekte, diğer yandan ise sınıfsal ve siyasal mücadele verilmektedir. Bahsedilen bu koşullar üniversitelerde kapitalist küreselleşmenin algılanma ve sürece tepki verme biçimlerini çeşitlendirmektedir.

Kapitalist küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman yapılarına yansması ya da yansıtılması belirli özneler eliyle gerçekleşmektedir. Bu nedenle kapitalist küreselleşmenin, yükseköğretim dizgesi içinde yer alan ve sürecin hem özneleri hem de nesneleri konumunda olabilen öğrenci ve öğretim elemanlarınca nasıl kavrandığı önem kazanmaktadır. Akademisyenler küreselleşme olgusunu ve yükseköğretim dizgesini araştırma nesnesi olarak ele

alabilen, yükseköğretim politikalarının oluşturulmasına akademik destek verebilen, geleceğin akademisyenlerinin yetiştirilmesi sürecinde başat rol oynayabilen ve yükseköğretim kurumlarında idari görevler alabilen kimselerdir. Bunlar aynı zamanda uygulanan yükseköğretim politikalarıyla sisteme uyarlanmakta ve dönüştürülmektedirler. Akademisyenlerin kapitalist küreselleşmeyi nasıl kavradıkları yükseköğretimle ilgili pratik düzenlemelerde etkili olabilecek değerlendirmelere yansımaktadır. Bu nedenle kapitalist küreselleşmenin akademisyenler ve akademisyen adayları tarafından hangi çerçevede algılandığı her bir kavrayışın ayrı ayrı doğurguları olması açısından önemlidir. Benzer biçimde eğitim sisteminde önemli rol oynayan öğretmen ve yöneticilerin, eğitim bilimleri alanında çalışan ve çalışacak olanların kapitalist küreselleşmeyi algılayış biçimleri önem kazanmaktadır. Özellikle küreselleşme sürecinin yükseköğretimin yapı, yönetim ve finansman başlıklarında ne türden dönüşümlere neden olduğu ve bunun nasıl değerlendirildiği önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde 2004-2005 eğitim-öğretim döneminde master ve doktora programlarına devam etmekte olan öğrencilerle, bu programlarda görev alan öğretim elemanlarının küreselleşme ve onun yükseköğretime yansımaları konusundaki görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla yanıt aranacak sorular şunlardır:

1-Araştırmaya katılanların küreselleşmeyi kavrayışları liberal, kültürelci-ulusal veya Marksist olarak tanımlanan yaklaşımlardan hangisine daha yakındır?

2- Araştırmaya katılanların küreselleşmeyi kavrayışları,

- a) Gelir düzeylerine,
- b) Öğrenci ve öğretim elemanı olmalarına,
- c) Lisansüstü eğitim yapılan programa,
- d) Master ve doktora aşamalarına

göre farklılaşmakta mıdır?

3- Araştırmaya katılanların küreselleşmenin yükseköğretim sisteminin amaçları, yönetim yapısı ve finansmanı üzerine etkilerine dair görüşleri nedir?

4- Araştırmaya katılanların küreselleşmenin yükseköğretim sisteminin amaçları, yönetim yapısı ve finansmanı üzerine etkilerine dair görüşleri,

- a) Gelir düzeylerine,
- b) Öğrenci ve öğretim elemanları olmalarına,

- c) Lisansüstü eğitim yapılan programa,
 - d) Master ve doktora aşamalarına
- göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

Bu araştırmada, üniversite yaşamımızı etkileyen küreselleşme sürecinin Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrenciler ve bu programlarda ders veren akademisyenlerce nasıl algılandığı ve kapitalist küreselleşme olgusunun genelde eğitim özelde yükseköğretim dizgemiz üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerinin nasıl değerlendirildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Küreselleşme olgusu, yaşamın bir çok alanı ile birlikte yükseköğretim dizgesini de çok yönlü bir biçimde etkilemektedir. Kapitalist üretim biçiminin kendi iç evrimi ve yasallıklarının doğal sonucu olan küreselleşme olgusu yükseköğretim dizgesini kuşatan dış ve iç koşulları kendi mantığına uygun olarak dönüştürmektedir. Bilimsel bilgi üretimi ve öğretiminin merkezleri ve özneleri olarak yükseköğretim kurumları ve akademisyenler için bütün bir yükseköğretim dizgesini etkileyen bu olguya dair üretilen ve üretilecek bilimsel bilgi önemlidir.

Küreselleşmenin ülkenin bilim merkezleri ve politikaları üzerindeki kapsamlı etkileri, bu konuyu halen araştırmalarının nesnesi yapmakta olan ve gelecekte de yapacak olan bilim insanlarının konuya yaklaşımlarını ortaya koymak açısından önemlidir. Enstitü öğrencilerinin çok büyük bir kısmının öğretmen olduğu dikkate alındığında ve bu lisansüstü öğrencilerinin gelecekte eğitim sisteminde yetkili olabilecek eğitmenler olacağı düşünüldüğünde onların küreselleşmeyi hangi çerçevede kavradıkları önem kazanmaktadır.

Sayıtlar

1- Bu araştırma, “küreselleşme sürecine ilişkin bilgi ve değerlendirmelerden üniversite ortamında bulunan herkes haberdardır, bu nedenle çalışma grubunu oluşturan bireylerin küreselleşme süreci ve eğitime etkileri konusunda bir görüşü vardır” sayıtlısı üzerine kurulmuştur.

2- Bu araştırmada küreselleşme kavrayışlarının Liberal, Kültürelci-Ulusalcı ve Marksist olmak üzere üç temel kategoride sınıflandırılabilmesi varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsünce açılan "Tezsiz Yüksek Lisans" programlarına kayıtlı öğrenciler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Tanımlar

Bu araştırmanın konusu, literatürde farklı biçimlerde kavramlaştırılan küreselleşme sürecine ve onun etkilerine yönelik görüşleri belirlemektir. Bu konuda çok çeşitli kavrayışlar olmakla birlikte bu çalışmada, mevcut görüşlerin üç kategori altında sınıflandırılması yapılmış ve araştırma bu kategoriler üzerinden yürütülmüştür. Bu kategoriler kısaca şöyle tanımlanabilir.

Liberal Kavrayış: Bu çalışmada kapitalist küreselleşmeyi, nesnel, kendiliğinden, kaçınılmaz, geri çevrilemez, bütün toplumsal kesimlerin ortak yararına bir süreç olarak yorumlayan; kapitalist devletin sosyal hizmet üreticisi ve piyasalara müdahale edici konumunun sermaye lehine piyasayı düzenleyici rolüne dönüştürülmesini tüm dünyada demokrasinin gelişmesine yol açan bir süreç olarak kavrayan; ayrıca yaşamın bütün alanlarında ve eğitimin çeşitli tür ve düzeylerinde piyasanın artan belirleyiciliğini olumlayan yaklaşım “Liberal Kavrayış” olarak tanımlanmıştır.

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayış: Küreselleşme olgusunu üretim biçimi, kapitalizmin nesnel yasaları, sınıf düzlemi ve ulus-devletlerin sınıfsal doğası gibi kavramlar yerine din, milliyet, gelenek, kültürel alışkanlıklar ve ulus devletin siyasal bağımsızlığı vb. kavramsal değişkenleri kullanarak anlamlandıran ve böylelikle sürecin etkilediği ve dönüşüme uğrattığı toplumsal dizgenin yalnızca belirli bir parçasını çözümlemelerine yansıtan; bu bağlamda yükseköğretim dizgesinin temel işlevinin millî manevi değerlerimizi korumak ve geliştirmek olması gerektiğini savunan yaklaşım “Kültürelci-Ulusalcı Kavrayış” olarak tanımlanmıştır.

Marksist Kavrayış: Kapitalist küreselleşme olgusunu, kapitalizmin yasalarının işleyişinin sonucu olarak nesnel ve sermaye örgütlerinin müdahaleleriyle içinde öznellik de barındıran yönleriyle, sosyo-ekonomik formasyonun bütününde dönüşümlere yol açan kapsamlı bir süreç olarak kavrayan ve bu sürecin toplumsal eşitsizlikleri arttırması ve yükseköğretim dizgesini piyasa güçlerine ve yasallıklarına tâbi kılması gibi sonuçlarını vurgulayan yaklaşım “Marksist Kavrayış” olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca bu çalışmada kullanılan diğer kavramlar aşağıda belirtilen içeriklerle kullanılmıştır.

Yükseköğretim Dizgesinin Amaçları: Bu çalışmada yükseköğretim dizgesinin amaçları, eğitimin herhangi bir sosyo-ekonomik formasyonun kendisini yeniden üretmesi doğrultusunda üstlendiği işlevler olarak ele alınmıştır. Bu işlevler, yetiştirilmesi hedeflenen insan tipi tanımlamalarında, bu insan tipi için biçilen ekonomik ve toplumsal rolde, kurumun araştırma ve benzeri faaliyetleri için gösterilen hedeflerde ve bu hedeflere verilen ağırlıkta somutlaşmaktadır. Liberal, kültürelci-ulusalcı ve Marksist küreselleşme kavrayışları ve eğitim anlayışları, yükseköğretim dizgesinin amaçları konusunda farklı görüşlere sahip olmaktadır.

Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısı: Bu çalışmada yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısı küreselleşme sürecinde kamu kurumlarının yaşadığı dönüşümlere paralel olarak değişmektedir. Bu dönüşüm süreci bu çalışmada belirli değişkenler dolayısıyla tanımlanmıştır. Bu değişkenler, yükseköğretim dizgesinin amaç ve ilkeleri, örgütlenmesi (girişimci üniversite), idari, mali ve bilimsel özerkliğin kavranışı, piyasayla ilişkiler (ticarileşme, metalaşma, üniversite özel sektör işbirliği), eğitim emekçilerinin ve öğrencilerin yaşam ve çalışma koşulları (esnek çalışma) ve bilimsel araştırma ve öğretim etkinliklerinde gözlenen değişimler olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada yükseköğretimin yönetim yapısı anılan değişkenler dikkate alınarak, liberal yönetim anlayışı ve uygulamalarıyla Marksist yönetim anlayışı ve ilkeleri olarak iki kategoride ayırt edilmiştir.

Yükseköğretim Dizgesinin Finansman Yapısı: Bu çalışmada yükseköğretim dizgesinin finansman yapısı, eğitim hizmetinin “özel mal” olarak değerlendirildiği ve eğitim hizmetinden yararlananların bu hizmetin karşılığını kişisel gelirleriyle ödedikleri “özel finansman”; eğitim hizmetinin yarı kamusal mal olarak değerlendirildiği ve devletin ve eğitim hizmeti alanların eğitimin finansmanına birlikte katıldıkları “karma finansman” ve eğitimin devredilemez, bölünemez bir insan hakkı olarak kavrandığı ve eğitimin finansmanının sadece kamu kaynaklarıyla gerçekleştirildiği “kamu finansmanı” modellerini içermektedir. Özel ve karma finansman modeli bu çalışmada liberal yaklaşım, kamu finansmanı Marksist yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde problemin kuramsal çerçevesi ile ilgili alanyazına ve tartışmalara yer verilmiştir.

Küreselleşme Süreci

Kapitalist küreselleşme olgusuna, onu kavram düzeyinde tartışmadan önce yaşanan bir gerçeklik olarak önemini teslim etmek gerekir. Olgu yaşamın bütün alanlarını etkilemektedir. Ekonomik ve siyasal dizgeleri dönüştürmekte, ekonomiye ve siyasete bağlı olarak değişen diğer toplumsal dizgeleri yeniden yapılandırmakta ve özellikle kültürel yaşamı piyasacı ve Batı kültürüne ait referanslarla şekillendirmektedir. Küreselleşme olgusuyla birlikte pazarlar, sermayeler birleşir ve üretim biçimleri aynılaşıırken kaçınılmaz olarak merkezdeki gelişmiş ülkelerden ve çok uluslu tekellerden bir kültür de yayılmaktadır. Berger'e göre yükselen küresel kültürün en görünür biçimde dışa vurulma aracı popüler kültürdür ve bu kültür çok çeşitli şirketler (örneğin Adidas, McDonald's, Disney, MTV vb.) tarafından yayılmaktadır (Berger, 2003, s.15). Berger popüler kültürün etkisinin abartıldığı yönündeki görüşü haksız bulmamakla beraber yine de bu kültürün özellikle gençlerin bakış açılarını ve davranışlarını etkilememesinin olanaksız olduğunu söylemektedir (Berger, 2003, s.15). Kültürün küreselleşmesi sürecinde eğitim sistemlerinin de rolü büyüktür. Kültürün eğitim dizgesi aracılığıyla -"çağa uymak, çağı yakalamak" vb sloganlar gerekçe gösterilerek- küreselleşmesi, eğitim müfredatından, eğitim kurumlarının örgütlenme biçimine, aydınlara hakim olan düşünsel paradigmalardan (örneğin yorumcu ve post modern düşünme biçimleri), bilimsel araştırmaların yönlendirilmesine kadar birçok eğitimsel başlığı etkilemektedir.

Bu araştırmada küreselleşmenin yükseköğretim dizgesine etkileri ve küreselleşme kavrayışlarına odaklanılacağı için küreselleşme kavramının öncelikle tartışılması gerekmektedir. Bu nedenle eğitimdeki dönüşüme geçmeden önce bir alt başlık altında küreselleşme kavramı üzerinde durulabilir.

Küreselleşme Kavramı

Literatürde küreselleşme kavramının kullanımı kapitalizmin belli bir dönemine ait olarak ele alınmakta ve kavram birbirinden farklı yaklaşımlar çerçevesinde anlamlandırılmaktadır. Küreselleşme ne demektir? Etimolojik olarak "yerküreye ait"

anlamını veren İngilizce "global" sözcüğünden türetilen, "yerküreye ait kılma" anlamını veren "globalization" sözcüğünün Türkçe'deki karşılığıdır "küreselleşme"... Yurtsever'in verdiği bilgiye göre “global” sözcüğü, yuvarlak, yoğun sıvı, kaygan madde, damla anlamındaki “glob” kökünden türetilmiştir ve “yuvarlak” veya “damla” dünya yuvarlağını, yerküreyi çağrıştırmaktadır (www.solmeclis.net).

Kavramının yaygın olarak kullanılmasına yakın tarihlerde tanık olunmuştur. Baten, küresel (ing. global) sözcüğünün 400 yıldan fazladır kullanılmakta olduğunu fakat sözcüğün bugünkü anlamını 1960'larda kazandığını belirtmektedir (www.mukto-mona.com). Baten, İngilizce genel sözlüklerde yerküreye ait, evrensel, dünya ölçeğinde vb. anlam karşılıkları verilen küreselleşme sözcüğünün 1980'lerde akademik dolaşıma girdiği ve ilk olarak da 1985'de Ronald Robertson'un sözcüğü bir makalesinin başlığında kullandığı bilgisini vermektedir (www.mukto-mona.com). Baten, Robertson'un ayrıca küreselleşme kavramının içeriğini tanımlayan ve belirleyen anahtar kişi olduğunu da ifade etmektedir (www.mukto-mona.com).

Kapitalizmin yeni evresinin isimlendirilmesi veya isimlendirildiğinde bu yeni kavrama yüklenen anlamlar farklılaşabilmektedir. Kimileri olguyu sadece betimlemekle yetinmekte ve belirli bir yönde tavır geliştirmemektedirler. Örneğin Geray'a göre küreselleşme, malların, sermayenin, hizmetlerin, enformasyonun ve emeğin tek tip düzenleme altında dünya çapında dolaşımı ve bu sürecin giderek anındalaşmaya yönelmesidir (Geray, 1995, s.33). Kimileriye olguya bambaşka bir kavramsal çerçevede yaklaşmaktadırlar. Örneğin olguya ulusalcı ve kültürelci perspektiften bakanlar ona *kültürel yayılmacılık* veya *kültürel emperyalizm* kavramlarıyla yaklaşmaktadırlar. Marksistler içinde de farklı yaklaşımlar mevcuttur. Marksistlerin bir bölümü kapitalist küreselleşme kavramı yerine emperyalizm kavramını tercih etmektedirler. Mert, sürece emperyalizm demeyip küreselleşme diyen bu tanımların emperyalizm çözümlemelerinden farkını saptamaktadır. Mert'e göre örneğin Alex Callinicos'un "Antikapitalist Manifestosundan; "sınırları ortadan kaldıracak ve ulus devletleri önemsiz kılma eğiliminde olan bir küresel, ekonomik, siyasal ve kültürel bütünleşme doğrultusunda geri dönülmez bir değişimin gerçekleşmiş olduğu iddiasıyla karşı karşıyayız" ya da " ...sömürgeciliği tarif eden yeni bir sözcüktür. Süreç son çeyrek yüzyılda bilgisayar teknolojisindeki patlama, ticari engellerin kaldırılması ve çokuluslu şirketlerin politik ve ekonomik güçlerinin artmasıyla hız kazanmıştır" biçimindeki tanımlama girişimlerinin emperyalizm analizlerinden farkları bütünleşme ya da entegrasyona vurgu yapmaları, teknolojiye

ve şirketlerin gücüne dikkat çekmeleridir (Mert, 2004, s.92). Mert, emperyalizm kavramını ikame eden belki de yumuşatan küreselleşme söyleminin aslında emperyalizmi anlattığını gösterebilmek için tarihsel bir yolculuk yapıyor ve kavramın ilk olarak Fransız yayılcılığını vurgulamak için ve imparatorluk kökeninden türetilerek kullanıldığını ayrıca emperyalizm kavramına ilk bilimsel çözümleyici boyutun Hobson, Hilferding, Lenin ve Luxemburg'un çalışmalarıyla kazandırıldığını belirtiyor (Mert, 2004, s.93). Mert'e göre bu çalışmalar içerisinde en derli toplu olanı Lenin'in çalışmasıdır. Fakat Lenin'in geliştirdiği biçimiyle emperyalizm kavramı Marx'ın birikim kuramının izleyicisidir. Sermaye birikim süreci bir yandan kapitalizme içkin olan eksik talep aşırı üretim yasası nedeniyle genişleyen pazarlara ihtiyaç duyar bir yandan da sermayeyi merkezileştirerek global tekelleri oluşturur (Bottomore, T. & Harris, L.& Kiernan, V.G.& Miliband, R., 2002/1983, s.199). Bu nedenle bir kısım Marksist, olguya kapitalist küreselleşme kavramıyla yaklaşmaktadır ve onlar için süreç büyük ölçüde nesnel yani kapitalizmin işleyiş yasalarının doğal bir sonucu olarak işlemektedir.

Yusufoğlu'na göreyse "küreselleşme" kavramı tek kutuplu dünyanın sadece fetiş terimi olmayıp aynı zamanda propaganda işlevine sahip ideolojik içerikli bir kavramdır (Yusufoğlu, 2001, s.39). Yusufoğlu yeryuvarlağının doğa bilimlerine ilişkin kavramları dışında kullanılan küreselleşme atıflarının, şahsi ve keyfi olarak kullanıldıklarını iki gerekçeyle açıklamaktadır: Birincisi herhangi bir sosyal, ekonomik ya da kültürel olguya bakılırken onu anlamlandırmak için kullanılabilecek en önemli soru "kimin çıkarına?" sorusudur. Bu yüzden küreselleşmeyi bir sürecin nesnel bilimsel adı olarak kavrayanlara bu soru sorulmalıdır. İkinci gerekçe dilde semantik denilen bir olgunun varlığıdır. Bilindiği üzere semantik sözcüklerin anlam yüklerinin oluşumuyla ilgili bir dilbilim koludur. Küreselleşme sözcüğünün herkes için genel geçer, nesnel ve bilimsel bir anlamının olması gerekmektedir. Ama yaşanan sürece, birçok farklı siyasal duruş farklı isimler takabilmektedir. Örneğin küreselleşme taraftarları onu teknolojik gelişme ve teknoloji ürünlerinin ucuzlaması ve dolayısıyla yaygınlaşması olarak kavrarken küreselleşme karşıtı olanları bir bölümü onu hiper-süper-ultra emperyalizm olarak algılayabilmektedir. (Yusufoğlu, 2001, s.39).

Küreselleşme Olgusunun Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme bağlamında bugünlere nasıl gelindiğini kavrayabilmek için dünya kapitalizminde son yüzyılda meydana gelen gelişmeleri hatırlamakta fayda vardır. 1873 yılında yaşanan ekonomik kriz o dönemden başarıyla çıkmayı başaran şirketlere tekel olma imkanı sunmamışken 1900 yılındaki bunalım bir önceki bunalıma oranla sanayileşmede yüksek ölçüde bir yoğunlaşmaya yol açtı (Yılmaz, 2001, s.31). 1929 bunalımı ise İkinci Dünya Savaşı'na yol açan pazar kavgalarına ön ayak olmuş ve 1941 yılında ABD'nde dünyanın geleceğine ilişkin kararlar alan gizli bir sermaye birliği olan Dış İlişkiler Komisyonu'nu doğurmuştur. Bu komisyonun başında tanınmış bir isim olan Rockefeller bulunmakta, alınan ilk karar ise bir uluslararası para fonu, bir dünya bankası kurulması ve gümrük vergilerinin süreç içerisinde aşağıya çekilmesini sağlamak üzere bir de GATT-Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşmasının imzalanması olmuştu (Yılmaz, 2001, s.32).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında savaşta tahrip olan Avrupa üretim yapısının yeniden imar edilmesi gereği ortaya çıkınca ABD sermayesi bu yapılanmanın hangi temellere oturacağına karar verebilmek için 1944 yılında ABD'nin New Hampshire Eyaleti'nin Bretton Woods kasabasında uluslararası bir ekonomi zirvesi gerçekleştirdi ve IMF (International Monetary Fund) ile Dünya Bankası 1948 yılında bu plan gereğince kuruldu (Yılmaz, 2001, s.33).

II. Dünya Savaşı sonrasında dünya sermayesi dönemin politik koşullarından etkilenerek bazı sosyo-ekonomik kararlar almak zorunda kalmıştı. Bu politik koşullar içinde en belirleyici olanı dünyada artık farklı bir sosyo-ekonomik model olarak sosyalist ülkelerin varlığıydı. Bu koşullarda sermayenin önünde iki alternatif vardı: Ya anti-demokratik, emperyalist ve tümüyle sömürüye dayalı sistemine devam edecek ya da Avrupa'da göreceli olsa da demokratik, eşitlikçi ve paylaşımcı bir sosyal devlet anlayışını yerleştirecek ve böylelikle kapitalist Avrupa halklarının aklının ve gözünün sosyalist sistemde kalmamış olmasını sağlayacaklardı (Yılmaz, 2001, s.33). Bu sosyal devlet oluşumu sermaye açısından bir miktar daha az kar etmek anlamına gelse de aslında sanayiye gereken alt yapının devlet eliyle gerçekleştirilmesi gibi bazı devletçi uygulamalarla aslında bu modelden yine sermaye faydalanacaktı (Yılmaz, 2001, s.34).

Küreselleşme sürecinin tarihsel arka planını daha iyi kavrayabilmek için kapitalizmin bazı yapısal özellikleri hakkında bir parantez açmak gerekmektedir. Sosyalist sistemin varlık koşullarında gerek iç pazarların daralması ve sosyal devlet

uygulamaları gerekse de uluslararası sermayenin sürekli genişleyen bir dış pazara gereksinim duymasına rağmen dünyanın üçte birlik bir bölümünün piyasa ekonomisi dışında olması nedeniyle 1970'lere gelindiğinde kapitalist sistem yeni bir uzun dönemli kriz sürecine girmektedir. Bu dönemin en önemli belirtileri sermayenin aşırı şişmesi ve karlı yeni yatırım alanları bulmakta zorlanması, pazarlar daraldığı ya da doygunluğa ulaştığı için satılmayı bekleyen emtia stoklarının artması, sosyal devlet uygulamaları dolayısıyla maliyetleri yükselten ve dolayısıyla karları azaltan göreceli olarak yüksek emek maliyetleridir.

1990'ların başında Sosyalist Blok'un çözülmesi dünya çapında pazar sıkıntısı çeken uluslararası sermayenin genetik krizinin bir süre daha ertelenmesine yol açtı, çünkü çözülen sosyalist ülkelerin pazarları ve özelleştirilmeyi bekleyen kamu iktisadi teşebbüsleri ve iyi yetişmiş ve aynı zamanda çok ucuza çalışmaya ikna edilmiş bir insangücü potansiyeli vardı. Sosyalist Blok'un çözülmesi gelişmiş kapitalist ülkelerin sermayesine böylesine dışsal avantajlar sunarken içeride de kâr oranlarını düşüren sosyal devlet uygulamalarının tasfiyesi için uygun politik koşulları hazırlamıştı.

1994 yılına gelindiğinde uluslararası sermaye GATT anlaşmasının yeni ihtiyaçlarına yanıt veremediğini fark etti ve Uruguay Raundu'nun son aşaması olan Marakeş anlaşması ile GATT'ın tüm kapsamı ile aktarılacağı ve buna ilaveten yeni yetki ve prosedürlerle donatılacak küresel bir örgüt kurmaya karar verdi. Bu örgütün adı Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organisation-WTO) olacaktı ve amacı tüm dünya ekonomisinin iplerini dünyadaki en güçlü sermaye gruplarının eline vermektir (Yılmaz, 2001, s.39). Yılmaz'ın aktardığına göre uluslararası sermayenin nihai hedefi "tek bir dünya devleti" ve "şirket vatandaşlığıydı"; yüzyıllardan beri bir ulusun yurttaşı olma bilincini benimsemiş kitlelere artık, "benim yurttaşım olacaksınız" diyordu sermaye...(Yılmaz, 2001, s.42-43).

Mahmutoğulları, ulusötesi sermayenin en son projesi olan GATS'a varan süreci tersinden geriye doğru takip ettiğimizde; Millenium Round, MAI, WTO, NAFTA, Uruguay Raundu, Tokyo Raundu, AB, GATT, IMF, DB, Bretton Woods, ICC (Uluslararası Ticaret Örgütü) gibi kurum ve anlaşmalara ve sermayenin stratejileri ve planlarının yapıldığı gayri resmi sermaye örgütleri olan; Üçlü Komisyon (1973), Davos Dünya Ekonomik Formu (1972), Bilderberg Komisyonu (1954), Dış İlişkiler Komisyonu (1941) gibi kurum ve zirvelere tanık olacağımızı belirterek sermayenin uluslararasılaşması sürecinin kısa bir tarihini sunmaktadır (Mahmutoğulları, 2001, s.81).

Türkiye'nin eğitim sisteminin küreselleşmeden nasıl etkilendiğini ortaya koyacak her türden araştırmacının karşısına Türkiye Siyaseti'nin tercihlerini yansıtan uluslararası oluşumlar ve anlaşmalar çıkacaktır. Türkiye'nin bugüne kadar onayladığı uluslararası anlaşmalar ve dahil olduğu küresel ve bölgesel oluşumlar O'nun bir çevre ülkesi olarak değişiminin ve merkez hegemonyalarıyla politikalarına eklenmesinin kilometre taşları olmuştur. Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluşuna katılmıştır, IMF ve Dünya Bankası'yla sıkı bir işbirliği içerisinde, Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Ekonomik Formu, Balkan İstikrar Paketi ve NATO üyesidir, Uluslararası Ticaret Odası'nda (ICC) temsil edilmektedir, Avrupa Birliği'ne dahil olmayı beklemektedir, GATT, GATS, AoA, TRIPS, TRIM ve MAI'yi kabul etmiş ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Anlaşması'na taraf olmuştur. Küresel ve bölgesel oluşumlarla anlaşmalara dair daha geniş bilgi EK 2'de sunulmuştur.

Küreselleşmenin Ulus-Devletler Üzerindeki Etkileri

Küreselleşme sürecinin siyaset bilimi alanına getirdiği ve tartışma gündemine soktuğu belki de en önemli konu değişen dünya nesnelliğinde devletlerin rolü konusudur. Dünya Bankası yayını *The State in Changing World*'ün açılış paragrafında şunlar söylenmektedir:

"Tüm dünyada gözler devletin üzerinde. Küresel ekonomideki büyük gelişmeler hükümet hakkındaki temel soruların geri dönmesine yol açtı: devletin rolü ne olmalıdır, yapabildiği ve yapamayacağı şeyler nelerdir ve en iyi nasıl yapılabilir?" (World Bank, 1997, s.1; aktaran Kwiek, 2002, s.137).

Kwiek'e göre günümüzde devletin işlevleri konusunda yaşanan gelişimin, onun toplumsal hizmet üreticisi rolünden sıyrılarak artan bir ölçüde kolaylaştırıcı, düzenleyici, ortak ve katalizör bir işleyişe doğru evrilme olgusundan ibaret olduğunu vurgulamaktadır (Kwiek, 2002, s.137). Bu değişimlerin sonucunda devletin geleneksel olarak sorumluluğunda bulunduğu kabul edilen bazı hizmetler artık özel sektörün gelişimine engel olan ve devlet için de bir angarya niteliğine sahip olarak algılanmaktadır.

Klasik liberal söylemin tersine üretim sürecine piyasa dışı bir özne olarak devletin müdahalesinin kalkınma hızını yükseltebildiği, 20. yüzyıl başlarında Sosyalist Blok'un başarılarıyla iktisadi anlamda kanıtlanmıştı. 1929 yılında ABD'de başlayan ve bütün dünyayı etkisine alan kriz yıllarında sosyalist ülkeler dolu dizgin büyüyorlardı. Yaşanan bu gerçeklik iktisadi alanda Keynesçi siyasaları doğurdu.

Keynes'in söyledikleri çok yalındı; O piyasaların kendiliğinden tam istihdama ulaşamayacağını, piyasalara devletin toplam talebi arttırıcı mali ve parasal araçlarla müdahale etmesi gerektiğini vazediyordu. Bu görüşler teoride kalmadı ve ABD başta olmak üzere bir dizi kapitalist ülkede bir miktar enflasyon artışına yol açmasına rağmen başarıyla uygulandı. Azgelişmiş ülkelerin devleti kullanarak kalkınabilecekleri düşüncesinin tohumları da işte bu koşullarda atıldı. Bir dönem bütün azgelişmiş ülkeleri, devlet eliyle kalkınılabileceğine dair güçlü umutlar sardı ve bu süreçte ulusal sanayiler güçlü gümrük duvarlarıyla koruma altına alındı; ulusal paraların güçlü paralar karşısında değerleri yapay da olsa yüksek tutuldu ve bir dönem iç pazarlara dönük bu kalkınma stratejisi başarıya ulaştı. Kalkınmacı anlamda yolun sonuna gelinmesine ilgili ülkelerin iç ve dış koşullarından bazılarının değişmesi neden oldu. Başkaya, ithal ikameci yani iç pazara dönük kalkınma stratejisinin iflasına yol açan bu koşulları döviz darboğazına girilmesi, iç pazarın doygunluğa ulaşması, azgelişmiş bir ülkede üretilen sanayi ürünlerinin gelişmiş ülke piyasalarında yeterince rekabet gücünün olmayışı, gelişmiş ülkelerin korumacı önlemler almaları ve kendi ülkelerinde üretilen ürün fazlasını ihraç etme eğilimleri olarak sıralıyor (Başkaya, 1994, s.132-133).

Tellal, sanayi devrimi ile gelişen kapitalist ekonomik sistemle onun siyasal üstyapı örgütlenmesi olan ulus devlet arasında 19. ve 20. yüzyıllarda bir ahenk olduğunun kabul edildiğini söylüyor ve ardından günümüzde bu ahengin bozulduğunu ve bir bunalımın yaşanmakta olduğunu ileri sürüyor. Tellal bu nedenle ulus devletlerin tasfiyesinin gündeme geldiğini belirtiyor (Tellal, 2001, s.69). Başkaya'ya göre ise tartışılması gereken husus kapitalist ulus devletlerin sönümlenmesi değil küresel kapitalizmin (çokuluslu şirketler dünyasının) yeni gereksinimlerine yanıt veremez duruma gelmeleridir (Başkaya, 2001, s.18). Burada tasfiye edilmek istenen şey bir kontrol aygıtı olarak devletler değildir. Sermaye açısından yapılan hesap iktisadidir ve bu yüzden metropol-kapitalist ülkelerde sosyal devlet; çevredeki ülkelerde ise kalkınmacı-popülist devlet tasfiye edilmektedir. Başkaya şimdilerde ulus devletlerin özerk maliye ve para politikaları uygulayamaz durumda olduklarını ve halk yararına özerk bir biçimde davranma yetilerini yitirdiklerini söylemektedir (Başkaya, 2001, s.18). Başkaya'ya göre liberalleşme ve denetimlerin kalkması, sermayenin serbest hareketini sınırlayan yasal mevzuatın tasfiyesi, sadece tekellerin işini kolaylaştırmakla da kalmamakta; bununla birlikte uluslararası suç örgütlerinin de önünü açmaktadır (Başkaya, 2001, s.19). Bayramoğlu, OECD 1997 Raporu'nda, ulus

devletlerle ilgili temel sorunun, bu devletlerin küresel gelişmelere ayak uyduramaması olarak tarif edildiğini belirtmektedir. Bayramoğlu, ulus devletlerin küreselleşme sürecine uyum sağlayabilmeleri için izlemeleri önerilen politikaları dört başlık altında sınıflandırmaktadır: “Liberalizasyon, piyasanın açılması, rekabetçi bir sistemin geliştirilmesi ve önerilen reformların etkisinin artırılabilmesi için bir merkezin kurulması (Bayramoğlu, 2003, s.154)...” Görüldüğü gibi politika önerilerinin tümü sermayenin önünün ekonomik ve politik olarak açılmasını hedeflemektedir. Bu politika önerilerinin hepsi devletin toplumun genelinin çıkarını sağlaması gerektiği yönündeki sosyal devletçi ilkelerin terkedilmekte olduğuna işaret etmektedir.

Devletin sosyal hizmet üretici rolünden adalet, işçileri ve güvenlik işlevleriyle sınırlı “gece bekçisi” konumuna doğru dönüşümü ulus-devlet ile eğitim dizgesi arasındaki ilişkileri de değiştirmektedir. Yeni devlet modelinde geleneksel sosyal hizmet alanlarından olan eğitim ve sağlık alanlarının piyasaya terk edilmesi eğilimi baştadır. Bu durum eğitim hizmetinin dağılımındaki eşitsizlikleri arttırmakta, toplumun ortak yararı için bağımsız bir eğitim ve bilim politikası izlenmesini güçleştirmekte, eğitim alanındaki emek sömürsünü derinleştirmekte, bilimsel araştırma ve öğretim etkinliğini piyasaya bağımlı kılmaktadır. Ayrıca eğitim kurumları, devletin mali desteğinin azalması dolayısıyla kendi kaynaklarını yaratmaya zorlanmakta, bilgi üretimi ve eğitim hizmetlerini metalaştırmak zorunda bırakılmaktadırlar.

Küreselleşme ve Eğitim

Küreselleşme eğitim ilişkisini incelemeye eğitim sözcüğünün İngilizce'deki karşılığı olan education kelimesinin etimolojisiyle başlamak yerinde olur. Billington "education" sözcüğünün Latince "educare" ve "educere" sözcüklerinden türediğini ve bu iki kökün ifade ettiği anlamların birbirinden tamamıyla farklı olduğunu belirtmektedir (Billington, 1995/1997, s.382).

Billington, "educare" sözcüğünün öğreneni özel bir beceriyle donatmak için "talim ettirmek" anlamına geldiğini ve söz konusu talimin daha çok belirli bir meslek ya da üretim alanıyla ilgili olarak eğitilme sürecini dile getirdiğini ifade ettikten sonra "educare" sözcüğünün eğitimsel uzantılarını iki başlıkta ele almaktadır: Birincisi, educare anlayışında eğitim, ağırlıklı olarak toplumun ya da devletin ekonomik ya da toplumsal ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. İkincisi, müfredatta neye öncelik ve değer verileceği öğrenciler ve öğretmenlerin zihinlerinde faydalı görülen şeye dayanır

(Billington, 1995/1997, s.382-383). Böylece eğitim etkinliğinin yararcı ve araçsal yanı ön plana çıkarılır. Genel olarak kapitalizmin eğitim anlayışı educate kökünün uzantılarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir.

Billington, "educere" kelimesinin ifade ettiği anlamının ise "dışarı doğru ya da ileri götürmek" olduğunu ve eğitim "educere" köküne sadık kalınarak biçimlendirildiğinde eğitimin amacın özel alanlarda uzman yetiştirmek değil, "öğrenenin özerkliğini geliştirmek" olacağını ileri sürmektedir (Billington, 1995/1997, s.384-385). Bu anlayış kapitalist küreselleşmenin yaydığı, araçsalci-pragmatik-metalaştırılmış eğitim paradigmasıyla çelişmektedir.

Küreselleşmenin eğitim sistemine etkisini tartışabilmek için eğitimin herhangi bir sosyo ekonomik formasyon içindeki işlevlerini aydınlatmak gerekir. Eğitimin temel işlevlerini belirleyebilmek için de herhangi bir sosyo ekonomik formasyonun kendisini *yeniden üretmesi* olgusunu tartışmamız gerekir.

İnal'a göre yeniden üretim kavramı, genel olarak siyasal iktidarların ve toplumsal sınıfların kendi çıkarlarını sürekli kılmak için ekonomik ve kültürel kaynakları kullanmaları olgusunu anlatır (İnal, 2004, s.51). İnal, Frankel'den aktardığı "kapitalist toplumlarda eğitime yapılan yatırımlar her zaman esas olarak sermaye birikimine ve egemen ideolojinin yeniden üretilmesine hizmet etmiştir" ifadeleriyle görüşünü desteklemektedir (Frankel, 1991, s.191, aktaran; İnal, 2004, s.51).

Ercan'a göre eğitimin temel işlevi toplumsal *yeniden üretim* sürecinde bireyin sosyalleşmesini gerçekleştirmektir (Alpkaya, Demirer, Ercan, Mıhçı, Önder, Özbudun, Özügür, 1999, s.57). Herhangi bir sosyo ekonomik formasyon tarihsel olarak belirlenmiş ve birbirlerini eşit olamayan güçlerle etkileyen ekonomik, siyasal, dini, hukuki, felsefi, sanatsal, bilimsel vb. kurumlarla belirli kültürel alışkanlıklardan oluşur. Bu alt dizgiler arasında üretim ve ona dayalı sınıfsal-politik kurumlar diğerleri üzerinde daha güçlü etkilere sahiptirler. Bir üretim biçiminin kendisini süreklileştirebilmesi için hem politik ve ideolojik düzlemlerde *üretim ilişkilerini* hem de ekonomik düzlemde *üretici güçleri* yeniden üretmesi gerekir. Bu yüzden bir üretim biçiminin sürekliliğinden ancak ve ancak o üretim biçimi kendisini ekonomik, politik ve ideolojik olarak yeniden üretebiliyorsa bahsedilebilir.

Adem'e göre eğitimin kültürel, toplumsal ve ekonomik olarak sınıflandırılacak üç ana işlevi vardır (Adem, 1997,s.4). Adem eğitimin kültürel işlevini, ulusun kültürel kalıtının kuşaklar arasında aktarılması, toplumsal işlevini, bütünleştirme (içinde yaşanan sistemin gereklerini genç kuşaklara öğretme) ve

farklılaştırma (toplumsal işbölümünden kaynaklanan farklı nitelikleri genç kuşaklara kazandırma) ve ekonomik işlevini emeğe nitelik kazandırmak olarak ifade etmektedir (Adem, 1997,s.4-7). Adem'in yaklaşımı aslında ancak, eğitimin işlevlerini tarihsel olarak belirlenmiş bir üretim biçiminde sınıfların ve onların iradelerinin ifadesi olan politik öznelerin karşılıklı ilişkileri çerçevesinde incelediğimizde anlamlı olmaktadır, çünkü incelenen sosyo ekonomik formasyon eğer sınıflı bir yapıdaysa özne olarak devlet ve ona bağlı olarak eğitim dizgesi bütün bu işlevlerin yerine getirilmesinde yasal, politik, kültürel vb diğer araçlardan birisi olarak kullanılır. Bu bağlamda sosyo ekonomik formasyonun egemen sınıfı olan toplumsal kesimler eğitim dizgesini sınıfsal ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar ve bu süreçte devlet aygıtını kullanırlar. Böylece sınıflı bir toplumda eğitim ve onun bir parçası olan yükseköğretim dizgesi egemen olan sınıfın ekonomik, politik ve ideolojik ihtiyaçları doğrultusunda kullanılır.

Başkaya, her üretim biçiminin kendi gereksinimlerine uygun düşen eğitim sistemini oluşturduğunu ve zaten bugünkü eğitim sisteminin de kapitalist üretim biçiminin gelişimiyle ortaya çıktığını ve yerleştiğini ifade ederek yukarıdaki yaklaşımı desteklemektedir (Başkaya, 1995, s.137). Başkaya, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte eğitimin genelleştiği ve kuramsal planda bütün sosyal sınıfları kapsayan tek bir okul sisteminin ortaya çıktığını fakat eğitimin yaygınlaştırılmasının kolay olmadığını belirtmektedir (Başkaya, 1995, s.138). Başkaya eğitimin yaygınlaştırılma koşullarının burjuvazinin iktisadi ihtiyaçları tarafından yaratıldığını fakat buna rağmen burjuvazinin eğitilmiş ve talepleri yüksek bir işçi sınıfının yaratacağı tedirginliği uzun süre koruduğunu da söylemektedir (Başkaya, 1995, s.138-139).

Başkaya, kapitalist bir toplumda eğitimin işlevlerini ekonominin ihtiyaçları doğrultusunda *“teknik ve mesleki eğitim, toplumdaki sınıf farklılıklarını olağan bir durummuş gibi göstererek rıza üretme ve yüksek düzeyde eğitim görmüş olanların bir bölümünü toplumun ve öteki ve geniş kesimini baskı altında tutma”* olarak üç ana başlıkta toplamaktadır (Başkaya, 1995, s.137).

Bu nedenle etkili bir muhalefet gelişmezse küreselleşme sürecinin eğitim dizgesi üzerindeki etkisi, kapitalist küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı dönemsel ihtiyaçlara göre (sermayenin ihtiyaçlarına göre) sosyo-ekonomik formasyonun kendini üretim ilişkileri ve üretici güçler düzleminde yeniden üretme mekanizmalarında gerçekleşen dönüşümlere bağlı olarak şekillenecektir.

Küreselleşme Kavrayışları ve Eğitim

Küreselleşme olgusuna ilişkin çeşitli kavrayışlar, bu çalışmada “liberal”, “kültürelci-ulusalcı” ve “Marksist” yaklaşım olmak üzere üç ana kategoride toplanmıştır. Her bir kategoride yer alan küreselleşmeye ilişkin kavrayışlar aslında farklı dünya görüşlerini, farklı ideolojik dayanaklar, insan ve topluma farklı yaklaşımları yansıtmaktadır. Bu nedenle aşağıda küreselleşmeye ilişkin kavrayışlara geçmeden önce küreselleşme sürecini ele alma biçimini belirleyen düşünsel yapılara kısaca değinmekte yarar görülmüştür.

1- Liberal Kavrayış

Liberalizm*, sermaye sınıfının gelişmesi ve güçlenmesinin önündeki her türlü engelin kaldırılması temelinde kurgulanan ekonomik-siyasal düzeni ve bunun ideolojisini ifade etmek üzere kullanılan genel bir kavramdır.*

Aktan, Liberalizm sözcüğünün İngilizce kökenli "liberty" kelimesinden türetildiğini ve liberty sözcüğünün anlamının "özgürlük", "hürriyet" ve "serbestlik" olduğunu belirtmektedir (Aktan, 1995, s.3). Fakat Liberalizmin sadece sözcük anlamını bilmek kavramı öğrenmeye yetmediği için Aktan Yayla'ya dayanarak Liberalizmi şöyle tanımlamaktadır (Yayla, 1992, s135-192, aktaran; Aktan, 1995, s.4):

"Liberalizm, bireyciliğe dayalı, rasyonel bireylerin siyasal ve ekonomik alandaki hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, piyasa ekonomisinin doğal işleyişine bırakılarak, devletin ekonomiye müdahalelerinin en az düzeye indirilmesini savunan bir doktrindir."

Aktan, Liberalizmin temel ilkelerini bireycilik, rasyonalite ve ekonomik insan (homo economicus), özgürlük, laissez faire (bırakınız yapsınlar) ve doğal düzen, piyasa ekonomisi, sınırlı ve sorumlu devlet olarak özetlemektedir (Aktan, 1995, s.4-5). Liberalizmin türleri ve doğuşundan günümüze gelişimiyle ilgili daha geniş bilgi için EK 3'e başvurulabilir.

Liberal düşünce ekonomik ve siyasal olarak iki ana başlıkta sınıflandırılabilir. Ekonomik liberalizmin temel ilkesi girişim özgürlüğüdür. Yani sermaye sahiplerinin özgürlüğü... Ekonomik liberalizm tarihsel süreçte her zaman uluslararası **serbest ticaretten** çıkarı olan **gelişmiş ülkelerin burjuvazisine** yaramıştır. Örneğin İngiltere'de Adam Smith serbest ticareti savunurken aynı dönemde geç kapitalistleşen Almanya'da

* Hançerlioğlu Liberalizmi siyasal, dinsel ve ekonomik alanlarda müdahalelere karşı çıkan ve özgür davranışı savunan öğretilerin genel adı olarak tanımladıktan sonra siyasal liberalizmin ilkin İngiliz düşünürü John Locke ve ekonomik anlamdaki liberalizmin de ilk olarak Arap düşünürü İbni Haldun tarafından ileri sürüldüğü bilgisini vermektedir (Hançerlioğlu, 2000, s.74).

egemen ideoloji korumacı merkantilizm olmuştur. Günümüzde de durum pek farklı değildir. Neo-liberalizm adında dünya sahnesine yeniden çıkan Liberalizm genellikle NAFTA, AB ve ASEAN üyesi gelişmiş ülkelerin sermaye sınıfları tarafından savunulmaktadır.

Kapitalist küreselleşmenin destekleyici kurumlarından biri olan Dünya Bankası, neo-liberal kavrayışın hakim olduğu beynelminel kalelerden birisidir. Dünya Bankası aynı zamanda dünya genelinde eğitim dizgelerinde yaşanan dönüşümlerin ardındaki baş aktörlerden de birisidir. Bu yüzden küreselleşmeye Dünya Bankası'nın nasıl yaklaştığını incelemek liberalizm küreselleşme arasındaki ilişkiyi aydınlatmaya yardımcı olacaktır. Dünya Bankası küreselleşmenin görüngüleri olarak uluslararası ticaretin, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ve sermaye piyasalarında akışkanlığın artmasını öne çıkarıyor ve küreselleşmeye dair gözlemlerini şu başlıklar altında topluyor (www.worldbank.org):

Dünya Bankası'na göre küreselleşmeyi tartışırken toptancı bir kabul ya da reddetme yerine onun değişik türdeki etkilerine bakmak gerekir (www.worldbank.org).

Dünya Bankası'nın küreselleşmeye yönelik ikinci gözlemi küreselleşme sürecine eklemlenen ülkelerin birbirinden farklı özelliklere sahip olduklarına ve küreselleşme karşıtlarının söylediklerinin aksine "gelişmekte" olan ülkelerin yoksullaşmasının nedeninin sürece eklemlenme değil küreselleşme sürecinden dışlanma tehlikesi olduğuna dairdir (www.worldbank.org).

Banka'nın küreselleşmeye ilişkin üçüncü gözlemi küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığı, insanlık tarihinde ilk ekonomik ilişkilerin ortaya çıktığı dönemlere kadar götürülebileceği, modern çağda 19. yy sonu ile 20. yüzyılın ilk yarısında sürecin bir zirve yaşadığı daha sonra devrimlerin, ulusal bağımsızlık hareketlerinin ve otoriter ideolojilerin güçlenmesiyle bir parça gerilediği üzerinedir (www.worldbank.org).

Dünya Bankası'nın küreselleşme olgusuna dair bir diğer gözlemi 1980 ve 1990'lar boyunca küresel ekonomik entegrasyonun bir dizi nedenden ötürü hızlanmış olmasıdır (www.worldbank.org). Burada Banka bu olguya örnek olarak sosyalist bloğun "barışçıl yoldan çözülmesini", hızla kapitalist reformları uygulamaya koyan Çin Halk Cumhuriyeti'ni ve Hindistan vb. "gelişmekte" olan ülkeleri göstermektedir (www.worldbank.org). Banka'nın 1980'ler ve 1990'lar boyunca kapitalist küreselleşme lehine yaşanan hızlanmanın nedenlerini açıklayış biçimi oldukça

tanıdık. Dünya Bankası, "Küreselleşme ayrıca ulaşım ve iletişim maliyetlerini düşüren teknolojik gelişmeler tarafından da hızlandırılmıştır. Bilginin işlenmesi, depolanması ve iletimi süreçlerinin maliyetlerinde gerçekleşen dramatik düşüşler dünya çapında iş fırsatları yaratma ve takip etme, çok uzak mesafeler arasında işleri koordine etme veya sanal ortamda ticaret yapma olanaklarını yaratmıştır" ifadeleriyle aslında kapitalist küreselleşmenin teknolojik gelişmenin "kaçınılmaz doğal sonucu" olduğunu vurgulamaktadır (www.worldbank.org).

Delong'a göre neoliberallerin küreselleşmenin yararlarına ilişkin savları üç ayak üzerinde durmaktadır (www.j-bradford-delong.net):

1-Dünya ekonomisini oluşturan gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin hepsi gelişmiş bölgeden gelişmekte olan bölgelere sermaye ve kredi akışından dolayı yarar sağlamaktadırlar.

2-Tüketiciler azalan ulaştırma maliyetleri ve gümrük vergilerinden dolayı uzaklarda üretilen malları daha kolay ve ucuza satın alabilmektedirler. Üreticiler de daha geniş pazarlara ulaşabilmeleri nedeniyle küreselleşmeden yarar sağlamaktadırlar. Fakat bu süreçte sadece yurtiçi pazarlar için üretenler pek fayda sağlayamamaktadırlar.

3-Ekonomi küreselleştikçe üreticiler dünyanın herhangi bir yerinde keşfedilen yeni üretim süreçlerine daha kolay ulaşabilmekte ve bilginin küresel ölçekte paylaşımı teknolojiyi ve verimliliği arttırmaktadır

Liberalizmin küreselleşme olgusuna bakışını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Küreselleşme kaçınılmazdır.
- Küreselleşme özellikle iletişim, bilişim, ulaşım, üretim süreçlerinde yaşanan teknolojik ilerlemelerin "doğal" sonucudur.
- Artık sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmektedir. Bilgi toplumu küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucudur.
- Küreselleşme süreci dünya ölçeğinde insanların tümünün yararınadır. Bütün insanlık küreselleşmeden fayda sağlamaktadır.
- Küreselleşme başta emekle sermaye arasında olmak üzere uluslar ve halklar arasındaki çelişkileri uzlaşılabilir kılmıştır. İnsanlık küreselleşme sayesinde artık savaşımlara ihtiyaç duymayacaktır.
- Küreselleşme gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkelerin devletlerini aynı biçimlerde etkilemekte ve dünyanın her tarafında ulus-devletlerin iktisadi-politik ve kültürel

gücü piyasalar karşısında gerilemektedir. Bu durum insanlığın demokrasiye ve özgürlüklere doğru ilerlemesinin önünü açmaktadır.

- Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği, NAFTA, APEC, Birleşmiş Milletler, NATO vb. uluslararası kurumlar bütün halklar ve sınıflar karşısında tarafsızdır. Yani bu örgütler sadece uluslararası sermayenin çıkarlarını değil yoksul halk kesimlerinin ve emekçilerin de çıkarlarını savunan tarafsız hakemlerdir.
- Bir ülke ne kadar dışa açılırsa, büyüme oranı da o ölçüde yüksek ve kalıcı olur; kaynakların optimal dağılımı ve verimli kullanımı ancak rekabetçi pazarlarda olanaklıdır; devlet kaynakları israf eder, irrasyoneldir. Bireyler rasyoneldir, birey davranışlarına müdahale edilmezse en üst ve genel yarar gerçekleşir. Bu iktisadi nedenlerden dolayı küreselleşme bir ülkenin ekonomik gelişmesi için yararlı ve gereklidir.

Liberal kavrayış küreselleşmenin kaçınılmazlığı ve gerekliliği üzerinden küreselleşme lehine bir söylem geliştirmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde demokrasi girişim özgürlüğü; devletlerin sosyal hizmet üreticisi rollerinden arındırılmaları etkinlik ve verimlilik; kapitalist mantık rasyonalizm; özgürlük piyasanın doğal işleyiş yasalarına müdahale edilmemesi ve üniversitelerle bilim kurumları insan sermayesi üreten ekonomik sektörler olarak algılanmaktadır.

Liberal kavrayışın eğitimi algılayışı yukarıda özetlemeye çalıştığımız öncüllere bağlı olarak şekillenmektedir. Öncelikle, liberaller eğitimi, bölünemez devredilemez temel bir insan hakkı olarak kavramak yerine eğitim görenin kişisel fayda sağladıkları herhangi bir ticari hizmet gibi değerlendirme eğilimindedirler. Küçük devlet anlayışı, piyasa ekonomisi ve girişim özgürlüğünün olumlanması ve eğitimin ekonomik işlevinin bireysel çıkar çerçevesinden yorumlanması söz konusudur. Bu nedenle, küreselleşmenin eğitim dizgesi üzerindeki ticarileştirici, özelleştirmeci ve piyasalaştırıcı etkileri liberal kavrayış çerçevesinde onaylanmaktadır. Bu durumda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan eşitsizliklerin liberal kavrayış açısından azaltılmasını ise etkinlik ve verimlilik ölçütlerine göre *kendiliğinden işleyen piyasa mekanizmalarının* gerçekleştireceği ileri sürülmektedir.

Liberalizmin yükseköğretime ilişkin yaklaşımları, eğitimin bu düzeyinde eğitim hizmetinden yararlananların sağladıkları bireysel yararların, yükseköğretimin

toplumsal yararlarından daha fazla olduğu biçimindedir. Bu öncülün doğal sonucu yükseköğretimin ticarileştirilmesidir.

2- Kültürelci -Ulusalci Kavrayış

Kültürelci ve ulusalci kavrayış, zaman zaman farklılaşabilen iki temel bileşenden, olguya “ulusalci gözlüklerle bakanlar” ile “dinsel ideolojinin etkisi altında süreci değerlendirenlerden” oluşmaktadır. Birinciler küreselleşme karşısında ikincilerden daha olumsuz tavırlar takınabilmektedirler fakat her iki bileşen de süreci kültürel değişkenlerle açıklamakta ve bu yüzden de olgunun bütünsel algılanması noktasında sorunlar yaşamaktadırlar.

Ülkü Ocakları'nın web sitesindeki makalesinde Dr. Esat Öz küreselleşme milliyetçilik ilişkisine dair düşüncelerine şöyle başlıyor (www.ulkuocaklari.org.tr):

"Ayırt edici vasfını küreselleşme olgusu ya da bilgi ve teknoloji çağı tanımlamasının oluşturduğu, yine milletaşırı ve millet-altı kimliklerin ve söylemlerin revaçta olduğu bir yüzyılda milliyetçilikten söz etmek mümkün müdür? Böyle bir çağda milliyetçilik ve millî devlet, tarih dışı bir düşünce biçimi ve siyaset projesi değil midir? İşte bu sorular, özellikle son on yıla damgasını vuran “evrensel söylem ve iddialar”dan biri durumundaki millî devletin ve milliyetçiliğin ömrünü tamamladığına dair görüşün sürekli gündeme getirdiği ve bir şekilde “evet” cevabını verdiği temel soruları oluşturmaktadır"

Bu makalede Öz'ün temel tezi küreselleşmenin eşitliksizlikleri artırıcı ve milli kültürleri tahrip edici sonuçlarından ancak milli değerleri koruyarak çıkılabileceği yönündedir. Öz, "Aslında 21. yüzyılın ürkütücü sorusu, R. J. Samuelson'un deyişiyle, küreselleşme sürecinin yarattığı toplumsal ve kültürel altüst oluşu milletlerin mi denetleyeceği, yoksa onun milletleri mi denetleyeceğidir" ifadeleriyle devam eden makalesinde milliyetçilik ideolojisi içinden küreselleşme sürecine tam boy karşı durulamayacağının da işaretini vermektedir. Küreselleşmenin tahripkar sonuçlarının önlenmesine karşı önerdiği çözüm, " ...Bunun için beşeriyetin geleceğine dair tercihlerin çok iyi yapılması gerekmektedir. Milliyetçi bakış açısına göre, insanoğlunun öncelikli ihtiyacı; sürdürülebilir bir rekabet yerine öldüresiye bir mücadeleyi körüklediği açık olan, dizginlenmemiş kazanma hırsını ve küresel ekonomik aktörleri, bir taraftan toplumsal ihtiyaçları gözetmeye, diğer taraftan da kültürel ve ahlâkî değerlere saygı göstermeye zorlayacak milletlerarası normlar ve kurumlar geliştirmektir " biçimindeki önerisinde netleşmektedir.

Ulusalci cephede ülkemizde önemli ağırlığı olan kesimlerden birisi de Kemalistlerdir. Kemalistlerin küreselleşme sürecinde hissettikleri çelişkiler ulusal

egemenlik, demokrasi, sosyal devlet ve uluslararası sömürü gibi konularda yoğunlaşmaktadır. Fakat Kemalistlerin önemli bir kısmı yukarıdaki çelişki başlıklarını üretim biçimini tartışmadan ileri sürmekte ve gümrük duvarlarıyla korunan bir "ulusal/yerli kapitalizmin" ulusun tümünün çıkarına olacağını savunmaktadırlar. Kemalistlerin görelî olarak ileri bir kanadını temsil eden Alparslan Işık'ın www.politics.ankara.edu.tr sitesinde "Kemalizm ve Küreselleşme" adını taşıyan makalesinin bütününde de aynı yaklaşımı izlemek mümkündür. Üretim biçimini tartışmaktan azade bir küreselleşme karşıtlığı bir tür tarihsel körlüğe neden olmakta ve muhalif kimliğin bilimsel dayanaklarını zayıflatmaktadır. Örneğin Işık makalenin "Tarih Boyunca Küreselleşme Yanlıları" başlıklı bölümünde Atatürk'ün sözlerinden yola çıkarak emperyalist ülkeler ve mazlum halklar karşıtlığından yola çıkarak "Acaba Mustafa Kemal Atatürk'ün küreselleşme konusundaki yerini nasıl belirleyebiliriz ?" sorusunu soruyor ve devam ediyor (www.politics.ankara.edu.tr):

"Atatürk'ün tutuşturduğu kurtuluş alevi, Anadolu bozkırlarıyla sınırlı bir amaca yönelmiş değildi. O, sömürgeciliğin ve emperyalizmin yeryüzünden ebediyen silineceği bir dünyanın kurulmasına katkı sağlamak amacıyla yola çıkmıştı. O, başından beri bilincinde olduğu bu durumu, 9 Temmuz 1922'de yaptığı bir konuşmasında şöyle açıklamaktadır:

"Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye âzîm ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın dâvasıdır." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, 4.baskı, cilt:2, s.44., aktaran; Işık)

Atatürk'ün, insanlığın kurtuluşunun bir bütün olarak küresel çözümlerle gerçekleşebileceğini ve bu yolda varılması gereken nihai hedefin bir "birleşik dünya hükümeti"nin kurulması olduğunu çok daha açık bir biçimde ortaya koyan ifadeleri de vardır. Bunun için, onun "Söylev"indeki şu cümlelere göz atmamız gerekecektir:

"Baylar, tüm insanların, deneyim, bilgi, ve düşüncedeki ilerlemesi ve gelişimi [sonucunda]; Hristiyanlıktan, Müslümanlıktan, Budizmden vazgeçerek basitleştirilmiş ve herkes için anlaşılacak hale konulmuş, evrensel, saf ve lekesiz bir dinin kurulması ve insanların şimdiye kadar kavgalar, pislikler, kaba arzu ve iştahlar arasında bir sefaletanede yaşamakta olduklarını kabul ederek bütün vücutları ve zekaları zehirleyen kötülük tohumlarını yenmeye karar vermesi gibi koşulların gerçekleşmesini gerektiren bir 'birleşik dünya hükümeti' hayal etmenin tatlı olduğunu yadsıyamam." (Kemal Atatürk, Nutuk, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1962, s.713., aktaran; Işık)"

Işık aslında küreselleşmeyi bir çeşit uluslararası bütünleşme olarak algılamakta ve küreselleşme sürecinin yarattığı sorunların kapitalizmi yok etmeye

gerek kalmadan demokratik bir dünya sistemiyle yani sadece politik değerler ve örgütlenmeler düzleminde çözülebileceğini düşünmektedir. Işıklı'nın bakış açısının şu cümlelerden daha net bir biçimde anlaşılması mümkündür (www.politics.ankara.edu.tr):

"Bütün bunlardan sonra, bugüne dek yeryüzünün sahne olduğu belli başlı düşünce akımlarının ve inanç sistemlerinin hemen hepsi gibi Kemalizm'in de küreselleşmeci olduğu sonucuna varabiliriz. Ancak, bunların her birini diğerinden ve diğerlerinden ayıran derin farklar bulunduğunu görmek zorunda olduğumuzu da unutmamamız gerekir. Bu farklılığı yaratan, ne türde, ne nitelikte bir küreselleşme sağlanmak istendiğidir. Bu çerçevede önem taşıyan en can alıcı fark ise nasıl bir iktidarın egemenliği altında küreselleşileceği sorusuna bulunacak yanıtı göre açıklık kazanabilir. Dolayısıyla, Kemalizm'in nihai amacı ile günümüzdeki küreselleşmenin yöneldiği hedef arasındaki farkı da bu soru bağlamında araştırmak gerekecektir."

Işıklı makalede küreselleşme sürecinin demokrasiyle çelişkilerine ve özellikle Kemalizm'in Türkiye'de demokratikleşme sürecini hazırlayan tarihsel önemine vurgu yaptıktan sonra küreselleşmenin "egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini "egemenlik kayıtsız şartsız uluslararası sermayenindir" ilkesine dönüştürmekte olduğu ifade ediyor. Fakat bu durum aslında Işıklı'nın temsil ettiği anlayışın parçalı karakterini yansıtıyor: Demokrasiyi salt bir yönetim biçimi olarak algılamak ve kapitalizm koşullarında demokrasinin ne anlama geldiği konusunda derinlemesine bir analiz yapmamak. Çünkü demokrasiden söz etmek bir iktidar karşısındaki mücadeleden söz etmek demektir. Kültürelci-ulusalcı anlayış, sınıfsal çözümlemelere girmeksizin soyut bir siyaset anlayışına dayanmaktadır. Uluslararası hukukun düzenlenmesinde gösterilecek bir iyi niyetin kapitalizme rağmen tüm sorunları çözeceğine, "küresel" bir barışı sağlayacağına inanılmaktadır.

Işıklı'nın küreselleşmenin iktisadi eşitsizlikleri artırıcı sonuçlarına yönelik en radikal tepkisi de bu nedenle, uluslararası sermayenin hareketini kısıtlayacak bir siyasal düzenleme olmaktan öteye geçmemektedir (www.politics.ankara.edu.tr) :

"Elbette ki tarihin çarkını geri döndürmek olanağı yoktur ve küreselleşme görmezlikten gelinemez. Ancak, küreselleşen dünyanın aynı zamanda demokratik olması ve sosyal adalet temelinde biçimlenmesi de reddedilemeyecek bir zorunluluktur. Bunun için, evrensel ölçekli bir demokrasinin oluşumuna ve azgın bir canavar gibi yeryüzünde kol gezen uluslararası sermayeye gem vuracak bir uluslararası demokratik iktidarın yapılanmasına katkı sağlamak da hiç bir ulusun uğruna mücadele etmekten geri kalmaması gereken bir hedef olarak somutlaşmaktadır. Giderek daha yüksek sesle dile getirilen, yoksulların da söz sahibi olacakları bir Güvenlik Konseyinin oluşturulması ve Avrupa Parlamentosu'na koşut gerçekten demokratik ve etkin bir

“Dünya parlamentosu”nun kurulması, bu hedef yönünde ulaşılması gereken ilk menziller olarak tüm insanlığı beklemektedir.

Kemalizm’in çağdaş yorumundan çıkarılabilecek sonuç da ancak bu yönde olabilir."

Kapitalist yoldan kalkınma ile sosyalist kalkınma arasında bir üçüncü yol olarak ulusal kalkınmanın gerçekleştirilebileceğine inanan Kaan Ögüt'ün "Küreselleşen Dünyada Kriz – Korumacılık Ve Ulusal Kalkınma İdeolojisi – Üçüncü Yol Kemalizm" başlıklı makalesi bu türdeki tezleri temsil eden iyi örneklerden birisidir. Makalede özetle kapitalist küreselleşmeyle sosyalizm seçenekleri arasında gerçekçi ve uygulanabilir bir ulusal kalkınma stratejisinin oluşturulabileceği savlanıyor. Ögüt, Türkiye’de kalkınma iktisadının unutturulmaya çalışıldığını oysa Türkiye’nin kalkınma çabasında dayanabileceği kendisine ait bir birikiminin mevcut olduğunu; üstelik Türkiye’de müdahaleci devletin planlamacı olarak rol aldığı kalkınma modeli ile Güney Kore gibi ülkelere örnek oluşturduğunu ileri sürüyor (www.aydinlanma1923.org). Ögüt'ün ifadesiyle "Kemalizm Marksizm ve liberalizmin karşısında bir ulusal kalkınma ideolojisi, bir üçüncü yoldur ve bu üçüncü yol yalnızca karma ekonomi modeli ile değil, aynı zamanda kullandığı eleştirel akılcı yöntemle ve referanslarını doğa bilimlerinden almasıyla da diğerlerinden farklıdır" (www.aydinlanma1923.org).

Ülkemizde küreselleşme olgusuna kültürelci yaklaşımın ikinci ana bileşeni olan dinsel bakış, olguyu sadece İslami değerler üzerinden ve sürecin bu değerleri tehdit etmesi ölçüsünde gündemine almaktadır. Leaman'ın Zaman gazetesinde yayınlanan 28.09.2002 tarihli makalesindeki şu ifadeler olguyu İslami bakışın nasıl algıladığını özetlemektedir (www.zaman.com.tr):

"Batı’ya ait değerlerin Türkiye’de ve İslam dünyasının geri kalanında, o zaman da çok iyi dayandırıldığı şekliyle, empoze edilişinde Nursi’nin görüşü, İslam dünyasının globalizasyona karşı nasıl bir tepki vermesi gerekeceği üzerine olan çalışmasında, ilginç bir tartışmaya yol açmaktadır. Daha da enteresan olanı, onun bu ideolojik saldırının başarılı olamayacağına olan güçlü inancıdır. Nursi, globalizasyon probleminin dışarıdan değil, büyük ölçüde içeriden gelmekte olduğunu görmektedir. Yerel Müslüman entelektüelleri kendi kültürlerine karşı inançsızlaştılar ve yüzlerini Batı’ya döndürdüler".

Makalede Said-i Nursi'nin, yaşadığı dönemde Batı kültürüne yönelik değerlendirmeleri, küreselleşme olgusu karşısında yeniden ele alınmakta ve küreselleşmeye yönelik lehte veya aleyhte net bir tavır alınması gereği öne çıkarılmamaktadır. Küreselleşme süreci üstyapısal kültürel bir değerlendirmeden geçirilmekte ve örneğin küreselleşme aleyhinde bir argüman olarak sadece onun

materyalist doğasından bahsedilmektedir. Küreselleşmenin materyalist değerleri yaydığı düşüncesinin İslami ideolojinin bakış açısından açıklanması da yine aynı sınırlar içinde kalmaktadır (www.zaman.com.tr):

"Globalizasyon bu davranışı neden ortaya atmıştır? Her bir şekilde, her halükârda oluşumun başını çeken makine ABD'dir. ABD toplumu dinine bağlı bir cemiyettir, bunun sakinleri materyalizmin yayılmasına yol açmakta bulunduklarını öğrendiklerinde, elbette şok olacaklardır. Global ürünlerin gizlenilmiş bir şekilde Müslümanları mühtedi olmaya itelemek üzere dizayn edildikleri bir gerçektir. Bunların yaptığı, içerisinde Allah'ın bulunmadığı bir dünya resmi çizmektir".

Makalede küreselleşme olgusuna karşı din dışı bilimsel bir yaklaşımın yokluğu İslami bakışın kafa karışıklığının nedenini de açıklamaktadır. Küreselleşmeyi materyalist olduğu için karşısına almaktan çekinmeyen bu bakış açısı aşağıdaki ifadelerde ümmet kardeşliğini işaret eden bir tür kozmopolitizm sergileyerek dinsel bakışın küreselleşme karşısındaki bulanıklığını ortaya koymaktadır (www.zaman.com.tr):

Bu ise, globalizasyonun otantik (hakiki) bir versiyonu olarak mütalaa edilebilecek bir tavsiyesini, Allah'ın her yerde mevcut olduğuna imanı ve netice itibarıyla da her yerde kendimizi evimizde hissedeceğimizi göstermektedir. Tarık'ın Afrika'dan Cebelitarık'ı aşip Endülüs'e geçerek İber Yarımadası'nı fethederken, şöyle söylemiş olduğu rivayet olunur ki, "Her bir ülke bizimidir; çünkü bu ülkeler Allah'ındır." Bunu söyledikten sonra geri dönmek için ordusuna gemilerini yaktırmıştır. İslam'ın niçin böylesine başarılı bir global din olduğunun sebeplerinden birisi de, yerleşme yeteneğine dayanmasıdır. İşte buna globalizasyon denilmektedir ki, böylece globalin bu yolla yerleştiğine temas edilmektedir. İslam kendi muhtelif tezahürlerinde tüm dünyada o kadar değişiktir ki, biz çok kere bunun, birliktelikteki bir temel yoksunluğun delili olduğuna hükmediyoruz. Fakat aslında bu gücün bir işaretidir ki, İslam etkilemiş olduğu toplumların belirgin bireysel kültürlerine ve ilgilerine sıkıca yapışmıştır. Global sadece yerel olabildiğince dünyada yayılabilmekte ve yerel de yalnızca global ile bağdaşabilmeye hazır ise yaşayabilmektedir".

Görüldüğü gibi kültürelci ve ulusalcı kavrayış, küreselleşmenin altında yatan üretim biçimi gerçeğini çoğunlukla görmezden gelip olguyu, daha çok ulusun/ümmetin devleti, yaşama biçimi, değerleri, gelenekleri ile merkezin aynı parametreleri arasında gerçekleşen bir çelişkiler toplamı olarak algılamakta ve genellikle piyasaların entegrasyonuna değinmeden kültürel ve siyasal küreselleşme olgusunun karşısında yer almaktadır. Bu yaklaşımın içinde bazı anlayışlar ulusal ekonominin korunması ve ulus devletin kalkınmacı popülist bir yapıya kavuşturulması gereği yönünde tavır koyabilmekte ancak kapitalist üretimin ve sermaye birikiminin kaçınılmaz çocuğu olan piyasaların entegrasyonu olgusunu

bilinçli ya da bilinçsiz olarak "ulusal/dini" sermayenin çıkarı doğrultusunda ele almaktadırlar.

Kültürelci yaklaşım, yaşanan sorunların kaynağını üstyapısal değişkenler arasındaki çatışmalar olarak kimliklendirmektedir. Örneğin milliyetçiler - küreselleşmenin kapitalist doğasından kaynaklanan- "ulus devlet modelinin yeniden düzenlenmesi" sürecine muhalefet edebilmektedirler. Bu arada ulusun dili, gelenekleri, töreleri, ahlaki değerleri, hukuku, kültürel alışkanlıkları, düşüncesi, heyecanları ve ideolojisi kısaca üretim biçiminin üstyapısı diyebileceğimiz unsurlarının gelişmiş merkezlerden ihraç edilen kültüre karşı korunmaya alınmasının *sorunların yegane çözümü* olabileceği tezini savunmaktadırlar. Dinsel ideoloji cephesinde de durum farklı değildir. Dinsel dünya görüşü kendi içinde radikalizm açısından çeşitli hiziplere ayrılrsa ve hatta bazı anlayışlar Batı merkezli kültüre karşı silahlı mücadele anlayışını savunsalar dahi kapitalist küreselleşmenin iktisadi doğasını çözümleyememelerinden kaynaklı olarak sürece net bir karşı duruş sergileyememektedirler.

Kültürelci ve ulusalcı küreselleşme kavrayışının eğitime bakışı genellikle eğitimin toplumsal kültürel işlevi üzerinden şekillenmektedir. Kültürelci-ulusalcı yaklaşımın eğitimin politik ve ekonomik işlevlerinin sermayenin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesine veya yönetim yapısının şirketleştirilmesine yönelik ciddi bir eleştirisi yoktur. Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki dönüştürücü etkilerine itiraz edildiğinde ise sosyal hizmet üreticisi olarak geleneksel devlet yapısının tasfiyesinden çok, ulusal bağımsızlığın ve kültürel kimliğin yitirilmesi noktasına odaklanılmaktadır. Bu durumda küreselleşmeye ulusalcı-dinci perspektiften yaklaşanlar için neo-liberal eğitim politikalarının sınıfsal eşitsizlikleri arttırmasından çok kozmopolit değerleri egemen kılmaya çalışması sorun oluşturmaktadır.

3- Marksist Kavrayış

Marksist yaklaşım kapitalist entegrasyonu ve onun sonuçlarını iktisadi ve politik düzlemlere başat rol vererek kültürel, askeri ve ideolojik boyutlarda incelemekte ve bu sayede olgunun bütününi oluşturan parçaların birbirleriyle ilişkisini tarihsel bir zemine oturtmaktadır. Bu nedenle Marksist araştırmada küreselleşmenin değişik önem ve belirleyicilik gücüne sahip parçalardan oluşan bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır. Bu parçalar içinde kapitalizmin ekonomik ve politik yasalılıkları görece bağımsız değişkenler niteliğindedir.

Ulusların, dinsel toplulukların, hukuk ve eğitim sistemlerinin, kültürel alışkanlıkların ve bunlara uygun ideolojilerin vb. entegrasyon sürecinin gereksinimlerine uyumlaştırılması genellikle kapitalizmin iktisadi ve politik işleyiş yasalarının fonksiyonları olarak ele alınır.

Küreselleşmeye iktisadi politik perspektiften bakan Marksist kavrayış olguyu sermayenin uluslararası çıkarlarının belirlediğini, tek tek burjuva devletlerin ve uluslararası sermaye örgütlerinin küreselleşmenin siyasal özneleri olduğunu, uluslararası platformlarda şirketler ve devletler arasında bir hiyerarşi bulunduğunu, kültürel küreselleşmenin de bu koşullar altında işlediğini ifade etmekte ve küreselleşmeyi bütün bağlamlarıyla birlikte bütünsel olarak incelemeye çalışmaktadır.

3.1 Küreselleşme Üretim Biçimi İlişkisi

Küreselleşme olgusunun ekonomik temelini belirleme sürecinde Marksist yaklaşım kapitalizmi iç işleyiş yasaları olan bir yapı ve tarihsel olgu olarak ele almaktadır. Kapitalizmin temel yasası olan artı değer, aşırı üretim-eksik talep, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması ve eşitsiz gelişim yasaları kapitalist üretim biçiminin yapısal işleyişini saptamaya olanak verirken, bu işleyişin tarihsel bağlamlarıyla ve görüngüleriyle ele alınışı, küreselleşmenin Marksistler tarafından temel yasallıkları veya özü değişmemekle birlikte kapitalizmin tarihsel bir evresi olarak incelenmesine yol açmıştır. Küreselleşmeyle ilgili Marksist literatürün neredeyse tamamında kapitalizmin yapısal özellikleri ve tarihsel evrimiyle küreselleşmenin ilişkilendirildiği görülmektedir. Birçok küreselleşme araştırması olgunun ve olguyu anlatan kavramların tarihsel gelişimiyle başlamaktadır. Örneğin, Yeldan, küreselleşme olgusunun tarihsel gelişimine ilişkin çözümlemesine - olgunun bir çok araştırmacı tarafından başlangıç on yılı olarak gösterilen - 1970’ler kapitalizmine ilişkin 4 temel özellik saptayarak başlamaktadır (Yeldan, 2002, s.21):

“(1) kapitalizmin altın çağı boyunca süren yüksek birikim temposunun yarattığı aşırı üretime dayalı kriz; (2) söz konusu dönemin sermaye / emek çelişkisine damgasını vuran Fordist endüstriyel ilişkilerin beslediği kar sıkışması; (3) uluslararası kapitalist rekabetin yoğunlaşması; ve finansal sistemin serbestleştirilmesi sonucu yükselen finansal sermaye ve spekülatif birikim tercihlerinin sanayi yatırımların önüne geçmesi.”

Boratav ise kapitalizme içkin bir başka yasanın, eşitsiz gelişim yasasının, metropollerden çevreye sermaye ihracı ve çevreden metropollere faiz ve kâr biçiminde kaynak aktarımı biçiminde görüldüğünü belirtmektedir (Boratav ve diğerleri, 2000, s.17).

Marksist yaklaşım kapitalizmin âzami kâr ve mümkün olan en yüksek hızda sermaye biriktirme eğilimlerinin kapitalist küreselleşmenin temel nedeni olduğunu ileri sürmekte ve bu eğilimleri destekleyen olguları araştırmalarına taşımaktadırlar. Örneğin Türel, 1970-2000 döneminin gelişme ve sanayileşme açısından hem merkez ülkelerde, hem de çevre ülkelerde düşük ücretler yüksek kâr oranları ve yüksek kâr paylarına dayanan bir birikim modeli altında gerçekleştiğini belirtmektedir (Türel, O., 2003, s.43).

Marksist yaklaşım çerçevesinde kapitalizmin yeni bir evresi olan küreselleşme olgusunun, kapitalizmin geçmişinde yaşanan benzer uluslararasılaşma olgularından özde farklı olmadığı vurgulanmaktadır. Marksistlere göre yaşanan sürecin biçimsel olarak yeni denebilecek yönü ulaştırma, iletişim, bilgisayar üretimi vb. belirli alanlarda üretici güçlerin geçmişe oranla daha fazla gelişkin olması ve bu durumun meta ve sermaye hareketini hızlandırmasıdır.

Marksist küreselleşme araştırmalarında küreselleşmeyle birlikte bilgi ekonomisine geçildiği, geleneksel sınıfların ortadan kalktığı ve toplumun bütününün küreselleşme sürecinden fayda sağlayacağı türünden tezlerin kapsamlı eleştirilerine de sıklıkla rastlanmaktadır. Bu araştırmaların bir çoğunda okuyucuya küreselleşmenin sınıfsal eşitsizlikleri azaltmak bir yana daha da derinleştirdiğine ilişkin ampirik veriler sunulmaktadır. Örneğin Ellwood, küreselleşmenin altın yılları olan 80'ler boyunca, küreselleşmeden ülke olarak en fazla yararlanan ABD'de, en tepedeki %10'luk gelir dilimine giren ailelerin gelirlerinin % 16, % 5'lik dilime girenlerin % 23 ve en tepedeki % 1'inin ise % 50 oranında arttırdığını belirtmektedir (Ellwood, 2003, s.90). Bu örnek en gelişmiş ülkeler klasmanında olan ABD'de bile küreselleşmenin bütün sınıflar için tek türden bir etkisinin olmadığını göstermektedir

Yurtsever ise dünya kapitalist sisteminin bugün gelinen son aşamasının özelliklerini, üretim ve artı değer tek dünya pazarında gerçekleştiğini, dünya çapında üretilen artı-değerden ve dünya zenginliklerden kimin ne kadar pay alacağını, söz konusu öznenin gücüne, aynı anlama gelmek üzere hiyerarşideki yerine bağlı olduğunu belirttikten sonra, kapitalizmin bugünkü aşamasında gözlediğimiz temel özelliğini vurgulamaktadır (www.solmeclis.net):

“Kapitalizm, bugüne dek, üretim güçlerini yıkarak, sermayeyi değersizleştirerek, yeniden yapılandırarak, yeni pazarlara açılarak, sömürüyü yoğunlaştırarak, kredi mekanizmalarını devreye sokarak, az gelişmiş ve orta gelişmiş ülkelerden kaynak aktararak, krizi bu ülkelere ihraç ederek ve benzeri yöntemlerle krizlerini ötelemeyi başarmıştır.”

Marksist bakışa göre kriz dinamiği kapitalizmin yapısında genetik olarak bulunduğu ve sistem bütünsel olarak planlanamadığından, dünya emekçileri düşük ücretler, çalışma koşullarının kötülüğü ve istikrarsızlığı, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları artarak yaşayacaklardır. Bir başka deyişle Marksistler kapitalist küreselleşmenin kapitalizm içinde bir alternatifinin olmadığını ileri sürmektedirler.

3.2 Küreselleşmenin Politik Yönü

Kapitalist küreselleşmenin yönetim yapılarında meydana getirdiği en önemli dönüşüm ulus devletin geleneksel işlevlerinde gerçekleşmektedir.

Küreselleşmenin nesnel koşullarının tarihsel gelişimi içinde sunulması Marksist yaklaşımın olguyu diyalektik bir bakışla yani nesnelle öznelin ilişkisi içinde incelemesiyle tamamlanabilmektedir. Özne nesne ilişkisinde Marksizmin konumlanması çoğu zaman dünya işçi sınıfı ve/veya ezilen halklar/cinsiyetler cephesinin öznelinin yaratılması eksenine yerleşmekte ve Marksistler arası ayrışmalar da çoğunlukla bu süreçte yaşanmaktadır. Savran'a göre doğru politik hat ancak anti-emperyalizm ile anti-kapitalizm ve “küreselleşme” ile emperyalizm arasındaki ilişkilerin doğru kavranmasıyla örülebilecektir (www.iscimucadelesi.net). Savran "Ulus-devlet sorunu ile enternasyonalizm arasındaki ilişkinin doğru kavranışı, “küreselleşme” stratejisinin bugün dünyada yaratmaya çalıştığı yapılanmanın doğru biçimde teorileştirilmesine bağlı" demektedir (www.iscimucadelesi.net). Benzer bir çözümlemeyi Somel'de de gözlemek mümkündür. Somel şunları sormaktadır (Somel, 2002, s.37):

““Küreselleşmeye karşı ne yapmalı” sorusunu irdeleme kapitalist dünya sisteminin bu somut şartlarından başlamalıdır. Bir kere, karşı olunan, kapitalist dünya sisteminin küreselleşme döneminde arttırdığı bağımlılaşma ve yoksullaşma gibi *etkileri* midir, yoksa dünya sisteminin *kendisi* midir? Dünya sisteminde menfaatler nesnel olarak nasıl kümelenmektedir? En keskin ve uzlaşmaz çelişki kimlerin arasındadır? Sistemin yoksullaştırıcı ve bağımlılaştırıcı etkileri nasıl bertaraf edilebilir? Bu sorular doğru ve objektif bir şekilde irdelenmeksizin “ne yapmalı” sorusuna da isabetli bir cevap verilemez.”

Somel bu soruları ortaya attıktan sonra küreselleşme sürecine liberal solcu veya milliyetçi solcu tepki verenleri eleştirmektedir (Somel, 2002, s.39-55). Somel'in temel tezi, kapitalist küreselleşmenin olumsuz sonuçlarının, sınıf ilişkilerini kökten bir değişikliğe uğratmaksızın emekçi halk lehine gerçekleştirilecek reformlarla ortadan kaldırılamayacağı yönündedir.

3.3 Küreselleşme İdeoloji İlişkisi

Marksizmin küreselleşme sürecini kavramakta kullandığı bir diğer düzlem ideolojiler düzlemidir. Bu düzlemde Marksistler küreselleşmenin has ideolojisini neo-liberalizm ve yeni sağ olarak deşifre etmektedirler.

Baten'e göre neo-liberaller küreselleşme olgusunu teknoloji üzerinden açıklamaktadırlar (www.mukto-mona.com). Özetle neo-liberaller "ekonomi alanında yeni teknolojiler sermayenin coğrafi hareketini hızlandırmış, bu sayede yeni pazarlar için yerinde üretim yapmak kolaylaşmıştır. Bu süreç emeği bireyselleştirmiş, esnekleştirmiş, geliştirmiş ve karmaşıkleştirmiştir. Aynı etkiler yönetim ve karar alma süreçlerini adem-i merkeziyetçi bir konuma doğru dönüştürmüştür. Bilgisayarlaştırılmış güvenilir veri sistemleri mali sermayenin ulusal kısıtları dikkate almasına gerek bırakmayacak yollarla kârlı yatırım alanlarını dünya ölçeğinde hızla saptamasına olanak vermiş ve kârlılığını arttırmıştır" demektedirler. Marksist bakış neo-liberalizmin *sadece* uluslararası tekellerin çıkarını gözeten, kökleri burjuva demokratik devrimlerine kadar uzanan bir egemen ideoloji türevi olduğu tezini ileri sürmektedir. Marksistler liberalizmin küreselleşme güzellemlerinin nedenini "süreçten yalnızca uluslararası sermayenin yararlandığı gerçeğini perdelemek amacıyla" aramaktadırlar.

Marksist yaklaşımın odaklandığı küreselleşmeci egemen ideolojilerden bir diğeri de liberalizmle muhafazakarlığın bir koalisyonu olan yeni sağ ideolojisidir. Yeni sağ çıkarlarını azami oranda gerçekleştirmek isteyen özgür birey anlayışı üzerine kurulan ondokuzuncu yüzyıl liberalizmi ile otorite ve gelenekler tarafından kontrol edilen toplum anlayışını temel alan muhafazakarlığı bir araya getiren bir projedir (Gamble, 1988; King 1987; Haris, 1998; aktaran; Topal, 2002, s. 67). Bu anlayış çerçevesinde devlet sosyal hizmet rollerinden arındırılırken ortaya çıkabilecek tepkilerin aile, din, milli kimlik gibi kurum ve değerlerle söğürülmesi hedeflenmektedir.

Küreselleşme sürecinin Marksist yaklaşım çerçevesinde kavranışı eğitim ve küreselleşme ilişkisine dair de farklı bir yönelimi ortaya çıkarmaktadır. Marksizmin eğitime bakışı biri varolan eğitim ilke ve uygulamalarının eleştirisi bir diğeri Marksizmin eğitimin nasıl olması gerektiğine dair ilkeleri olmak üzere iki boyutludur. Bu boyutlardan birisi eleştirel diğeri kurucu nitelikler taşımaktadır.

Marksistler, liberal politikaların ve kapitalist küreselleşme sürecinin eğitimin amacını onun ekonomik işleviyle sınırlandırma eğiliminde olduğunu söylemekte ve

bu durumun eğitim etkinliklerinde sığlaşma, daralma, yabancılaşma ve ticarileşmeye neden olduğu eleştirisini yapmaktadırlar.

Marksistlerin bir diğer ilgi alanı da özellikle yükseköğretim sisteminin yönetim yapısının piyasacı bir anlayışla dönüştürülmesi olgusudur. Kamusal kaynaklardan mahrum bırakılan, idari ve bilimsel özerkliği kurumun kendi kaynaklarını kendisinin yaratması gerektiği biçiminde yorumlanan mali özerklik koşuluna bağlanan yükseköğretim kurumları, demokratik yönetimden “yönetişim” ve sermayenin üniversitede söz sahibi olmasını anlayan yöneticiler, çalışma yaşamı esnekleştirilmiş, piyasaya yönelik iş yoğunluğu artmış eğitim emekçileri ve “müşteri” konumuna indirgenmiş öğrenciler, küreselleşme sürecinin ve neo-liberal eğitim politikalarının yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısında yarattığı tahribatın boyutlarını göstermektedir.

Marksist yaklaşım eğitimi, bir özgürleşme ve özerkleşme pratiği olarak kavramakta ve onu her şeyden önce, kullanımı hiçbir önkoşula bağlanmaması gereken, devredilemez ve bölünemez bir insan hakkı olarak kabul etmektedir. Bu nedenle eğitim hakkının kullanılmasının önündeki engelleri aşma Marksistler için bir toplumsal mücadele konusudur.

Marksist yaklaşım eğitimi sosyo ekonomik formasyonun ekonomik – politik – kültürel ve ideolojik yeniden üretiminde işlevlenen bir dizge olarak tasarlama eğilimindedirler. Sosyo ekonomik formasyon sınıflı bir yapıdaysa eğitim dizgesinin yapısı ve işlevleri sınıflar arasındaki güç ilişkilerini kaçınılmaz olarak yansıtacaktır. Bu nedenle eğitim dizgesini konu alan her Marksist çalışma eğitim dizgesini üretim ve yönetim biçimiyle ilişkileri ve sınıfsal bağlamı içerisinde incelemek durumundadır.

Marksistler eğitimin amacının, toplumun ekonomik, politik, kültürel vb sorunlarını kapsayan ve bireyin özgürleşmesi ve özerkleşmesinin yolunu açan araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve öğretimi işlevlerini gerçekleştirmek olması gerektiğini söylemektedirler. Bu amaca ulaşmak için Marksist eğitimcilerce polit- teknik eğitim, yaşamla eğitimin yakınlaştırılması, öğrenen-öğreten arasındaki ilişkilerin demokratikleştirilmesi gibi bir çok eğitimsel ilke ve uygulama geliştirilmiştir.

Küreselleşme Sürecinde Yükseköğretim

Kwiek'in aktardığına göre “modern üniversite” Kant ve Fichte'den Schleiermacher ve Wilhelm von Humbolt'a kadar Alman filozoflarının entelektüel çalışmalarının bir ürünüdür, görece yenidir, ulusal arzular ve 19.yüzyılda ulus devletlerin önemindeki artışla birlikte dünyaya gelmiştir (Ferry&Renault, 1979; Blackwell, 1991; Röhrs, 1995; aktaran Kwiek, 2002, s.139). Kwiek iktidar ile bilgi arasında yapılan gizli bir anlaşmayla, bir taraftan bilim insanlarına daha önce örneği görülmemiş ölçüde kurumsal olanakların yaratıldığını, diğer taraftan bilim insanlarının da ulusal kültürü yeniden ürettiklerini ve böylelikle modern bilgi ile modern iktidar kurumları arasındaki bu ilişki sayesinde modern üniversite kurumlarının açılmalarının hızlandığını yazmaktadır (Kwiek, 2002, s.139).

Bugünkü üniversitelerin ilk örnekleri Avrupa'nın batısında XI. Yüzyıldan başlayarak kurulmuşlardır (Başkaya, 1999, s.63). İlk Ortaçağ Üniversitesi XI. yüzyılda İtalya'nın kuzeyinde Bolonya'da kurulmuştur. Sorbonne 1215'de, Oxford 1249'da, Cambridge 1284'de, Heidelberg 1386'da, Köln 1388'de, Tübingen 1477'de vb. kurulmuşlardır (Başkaya, 1999, s.63). Bu Ortaçağ yüksek öğretim kurumlarının kuruluşları, açılışları, işleyişleri ve gelişmeleri o dönemin egemen kurumu olan kilise çevresinde dönen tartışmalara bağlı olmuştur (Başkaya, 1999, s.63). Başkaya'ya göre o dönemin üniversitelerinin temel işlevi feodal sömürü düzenini meşrulaştırmaktı ve bu amaçla Ortaçağ üniversiteleri çok sınırlı bir öğrenci kitlesine kapılarını açıyorlar ve egemenlik sisteminin ideolojik yeniden üretimini sağlıyorlardı (Başkaya, 1999, s.63). Bu yapılar kapitalizmin egemen üretim tarzı haline geldiği XIX. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürdüler (Başkaya, 1999, s.63). Başkaya'ya göre kapitalizmin üniversitelerinin ideolojik referansları dinden rasyonalizme kayacak yani egemenlik sisteminin ideolojik yeniden üretimi artık rasyonalizm üzerine inşa edilecek fakat bu ideolojik işleve bir de maddi üretim işlevi eklenecekti (Başkaya, 1999, s.63). Böylece kapitalist üretim tarzının ihtiyaç duyduğu ve sistemin çarklarını döndürecek unsurlar üniversitelerde yetiştirilecekti (Başkaya, 1999, s.63). Üniversitelerin kapılarını emekçi halk çocuklarına açmaları II. Dünya Savaşı sonrasında "Refah Devleti" modelinin gündeme gelmesiyle gerçekleşti (Başkaya, 1999, s.63). Refah Devleti modelinin 1970'lerde başlayan kapitalist resesyon döneminin bir sonucu olarak yerini neoliberal, muhafazakar ekonomik ve sosyal politikalara bırakmasıyla emekçi halk çocuklarının eğitim aracılığıyla sosyo-ekonomik düzeylerini yükseltmeleri yolu da yeniden kapatılmaya başlandı. Başkaya'ya göre son dönemlerde ve genellikle uygun olmayan

bir biçimde "küreselleşme" denilen süreçte üniversitelerin ideolojik ve ekonomik yeniden üretim işlevlerine bir üçüncüsü daha eklenmiştir: Üniversitelerin "bilginin ticaretinin yapılmasıyla" sermayenin doğrudan değerlendirme alanı haline gelmesi (Başkaya, 1999, s.63-64). Bu süreçte üniversiteler birer bilgi ticarethanesi, akademi üyeleri de birer bilgi satış memuru konumuna düşmüşlerdir (Başkaya, 1999, s.64). Bilginin hatta akademik kadroların ve üniversitelerin *toplumsal saygınlığının metalaştırılması* olgularına Künar, Prof. Dr. Osman Kemal Tahiroğlu'nun Akkuyu Nükleer Santralinin yapımı lehinde 9 Mart 2000 tarihli Dünya gazetesinde ve 12 Mart 2000 tarihli Radikal gazetesinde yayınlanan "Geciken Karar" başlıklı yazısını ve Prof. Dr. Mustafa Özcan Ültanır'ın hazırladığı 1998 tarihli TÜSİAD Enerji Raporunu örnek göstermektedir (Künar, 2001, s.109). Yazıda Osman Kemal Tahiroğlu akademik sıfatını kullanarak santralin yapım kararının geciktirilmesini eleştirmektedir. Enerji raporunda da Ültanır "tekliflerin objektif bakışla teknik ve ekonomik değerlendirmesi, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası çıkarları nükleer santral yapımında Amerika ile işbirliği ve bu ihalenin Westinghouse konsorsiyumuna verilmesi gerektiğini açıkça gösteriyor" diyerek akademik statüsünü Westinghouse konsorsiyumuna pazarlamaktadır (Künar, 2001, s.110).

Küreselleşme sürecinin ülkelerin eğitim dizgeleri ve özellikle yüksek öğretim koşulları üzerindeki etkileri ile en yakından ilişkili olan uluslararası düzenleme Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS/General Agreement on Trade in Services)'dir. Güzelsarı'ya göre hizmet üretimlerinin ekonominin bütünü içindeki payı 1980'lerde önemli oranda yükselmiş ve hizmetler uluslararası ticaret alanında en hızlı büyüyen sektör konumuna yerleşmiştir (Güzelsarı, 2003, s.118). Sanayi sektöründe yüksek sabit sermaye yatırımlarından ve artan rekabetten dolayı kârları azalan küresel sermaye grupları için hizmet ticareti iştah kabartıcı bir kâr alanı olarak görülmektedir. GATS Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluş anlaşmalarından biridir.

GATS, tüm hizmet alanlarının serbest piyasaya açılması amacıyla mevcut hukuki düzenlemeleri genişleten ve bunlara işlerlik kazandıran çok taraflı yatırım ve ticaret anlaşmalarının ilkidir (Pınar, 2002). Dünya Ticaret Örgütü Sekreteryası bu anlaşma için şunu söylemektedir (aktaran, Pınar, 2002):

“GATS, sadece sınır ötesi ticaret ve yatırımları kapsamakla kalmayıp; bir hizmetin yerine getirilmesiyle bağlantılı olarak akla gelebilecek tüm sektörleri (hizmet ve mal üretim sektörleri) kapsayan bir hizmet yatırımları ve hizmet ticareti anlaşmasıdır.”

Pınar, Dünya Ticaret Örgütü eski Başkanı Renato Roggerio'nun anlaşma ile ilgili düşüncelerini de şöyle aktarıyor (Pınar, 2002):

“GATS ile, daha önce ticaret politikası içinde tanımlamadığınız alanları bile piyasa ekonomisine açabiliyorsunuz ve yabancı hizmet tacirlerine yerlilere tanıdığınız hakların aynısını tanıyıp; objektif (sermayenin kendi içinde objektiviteden söz ediliyor) kriterler uygulanacağını garanti ediyorsunuz. Korkarım şu anda ne Hükümetler neyin altına imza attıklarının, ne de şirketler neler kazandığının farkında değiller.”

GATS Anlaşmasında iki önemli özellik bulunuyor. Bunlardan ilki Anlaşmanın tüm özelliklerinin imzacı ülkelerin hepsi için geçerli olması; ikincisi ise Anlaşmanın gereklerinin ulusal şirketler kadar uluslararası şirketleri de kapsamasıdır (Pınar, 2002). Böylece GATS'da süreci uluslararası sermaye belirlemekte ve bu süreçte örgütsel araç olarak DTÖ kullanılmaktadır.

GATS anlaşması için, ilk imzalandığı 1994 (Uruguay raundunun sonunda) yılında “built-in” adı verilen ve özetle, GATS'la ilgili olarak geçmişte yapılan takvim ve programlardan vazgeçilemeyeceği ama GATS'ın sürekli olarak yeni program ve yapılandırmalara açık tutulacağı anlamına gelen bir mekanizma geliştirilmiştir (Pınar, 2002). Örneğin, bugün eğitim alanında sadece üniversiteler görüşülüyorsa, bu hiç bir şekilde ileride lise ve ilköğretimin de anlaşma kapsamına alınmayacağı anlamına gelmiyor çünkü Pınar'a göre anlaşma sermaye yanlısı dinamik bir yapıya sahip (Pınar, 2002).

Anlaşma imzalandıktan sonra herhangi bir ülke yüklenimlerinden kaçacak, ya da hizmet tacirlerinin beğenmediği uygulamalara girişecek olursa, hizmet yatırımcılarına Dünya Ticaret Örgütü'nün Tahkim Kurulu'na gitme hakkı tanınıyor (Pınar, 2002).

Pınar'a göre örneğin GATS uygulamaları çerçevesinde eğitimin piyasa ekonomisine açılması cümlesinden, iki sonuç çıkarılması gerekiyor (Pınar, 2002):

"(1)Kamu eğitim kurumları serbest piyasa ve serbest rekabete uygun hareket etmek zorundalar ya da (2) Kamu, eğitim vermekten vazgeçerek piyasa işleyişine engel oluşturmamış olacak. Eğer, Kamu piyasa ekonomisine uygun bir tarzda eğitim verme kararı alırsa okullar piyasa ölçütünde fiyatlandırılacak, eğitim personeli farklı uygulamalarla korunmayacak (iş güvencesi, asgari ücret, sosyal güvenlik v.b.) ve Kamu, özel okullardan daha kaliteli bir eğitim veriyorsa bu hizmeti mutlaka özel okullardan daha pahalı bir bedelle verecek ki özel eğitim şirketleri kamu okullarıyla özgürce rekabet edebilsin. Kısaca parası olan eğitim alabilecek, geri kalanlar ise başlarının çaresine bakacak. Bu sadece olayın bir boyutu. Çalışanları nelerin beklediği ise eğitim için verdiğimiz örnekten zaten anlaşılıyor."

Pınar, Eğitim Enternasyonalı Genel Sekreterinin bir makalesinde verdiği bilgiye göre 2001 yılı Temmuz ayı itibarı ile 40 ülke ve üyesi 15 ülke adına AB'nin eğitimi GATS kapsamına açmak yönünde taahhütte bulunmuş olduğunu aktarmaktadır (Sendika Dünyası, ICFTU, Temmuz 2001; aktaran; Pınar, 2002).

McBurnie'ye göre de küreselleşme sayesinde ticarete yaşanan serbestleşmenin yükseköğretim üzerindeki etkilerini anlaşılır kılmak için, GATS ve Dünya Ticaret Örgütü'nün etkinliklerini ve temel felsefesini anlamak gerekmektedir (McBurnie, 2002, s.175). McBurnie, DTÖ'nün GATS'ı "hizmet sektöründeki uluslararası ticareti kapsayan ilk çok yönlü ve hukuki geçerliliği olan kurallar bütünü" olarak algıladığını belirtmekte ve GATS'ı imzalayanların niyet ettikleri yararları da şöyle özetlemektedir: "Hizmet sektöründeki ticaretin daha tahmin edilebilir, sabit, şeffaf ve anlaşmazlık durumlarında uluslararası hukuka başvurmaya daha açık olması. Kısaca, muarızlar için riskler azalacak, fırsatlar artacaktır" (McBurnie, 2002, s.175). McBurnie, GATS'ın hizmetler ticaretini eğitimle ilgili olarak (1) sınırlar-arası arz (uzaktan eğitim gibi), (2) yurtdışında harcama (eğitim için yurtdışında gezen bir öğrenci gibi), (3) ticari varlık (yabancı branş kampüsleri ya da yerel sağlayıcılarla ortaklık yapan yabancılar gibi) ve (4) asli bireylerin varlığı (yurt dışına öğretmek için çıkan hocalar gibi) olmak üzere dört bölüme ayırdığını yazmaktadır (McBurnie, 2002, s.175). Böylece eğitim hizmetinin parasız ve kamusal olarak sağlandığı geleneksel modelden eğitimin bir ticari hizmet olarak alınıp satılabildiği ve dolayısıyla ayrıcalıklı bir kesime sunulabilen bir metaya dönüştürüldüğü bir modele doğru ulus-üstü bilinçli bir siyasetin varlığı kanıtlanmaktadır.

Özetlemek gerekirse, bu anlaşmayla ülkeler arasındaki hizmet ticaretinin tam anlamıyla liberalize edilmesi öngörülmektedir. Hizmet alanlarının piyasaya açılması merkez ülkelerde biriken ve şişen ve yatırılacak karlı alanlar bulamayan sermayeye yeni yatırım alanları açacaktır. Bu hizmetlerin kapsamına eğitim de girmektedir. DTÖ belgelerinde eğitim bir kamu hizmeti olarak değil özel şirketlerin arz edeceği ve müşterilerin (veliler ve öğrenciler) talep edeceği bir meta olarak tarif edilmektedir. Anlaşma tam anlamıyla uygulanmaya başladığında eğitim hizmetinin büyük ölçüde piyasaya açılması gerçekleştirilmiş olacaktır.

Küreselleşme süreci dünya genelinde bütün üniversiteleri özellikle yükseköğretimin amaçları, üniversitelerin örgütlenme ve yönetim tarzları ve eğitimin finansmanı başlıklarında derinden etkilemekte ve üniversiteyi dönüşüme uğratmaktadır. 1998 Ekim ayında Paris'te toplanan Dünya Yüksek Öğretim

Konferansı'nda dünya genelinde yüksek öğrenime devam eden öğrenci sayısının, 1970'de 13 milyon iken, 1998'de 80 milyon kişinin üzerine çıktığı belirtilmiştir (International Herald Tribune, 12 Ekim 1998, aktaran; Timur, 2000, s.315). Timur, öğrenci sayısındaki ve buna bağlı olarak eğitim harcamalarındaki artışa kapitalist küreselleşmenin de etkisiyle devletlerin verdiği tepkinin "maliyetleri kamulaştırma" yönünde gerçekleştiğini ve bu sürecin neo-liberal ideoloji ve neo-liberal iktisat politikalarıyla meşrulaştırılıp desteklendiğini söylemektedir (Timur, 2000, s.315). Maliyetin kamulaştırılması aslında "eğitim hizmeti" alanların bu "hizmetin" fiyatını ödemeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Küreselleşmenin etkileri üniversitelerin yönetim ve örgütlenme süreçlerini de etkilemekte ve üniversiteler kapitalizmle bütünleşme hedefiyle bir tür ölüm kalım mücadelesi sürecine sokulmaktadır. Sonuçta ortaya çıkan üniversite biçimi **özel şirketleri** andırmaktadır. Timur bu duruma çarpıcı bir örnek olarak 1987 krizinde Columbia Üniversitesi'nin borsada işlettiği 4 milyar dolarlık fonunun büyük zarara uğramasını göstermektedir (Le Monde de L'Education, Columbia Üniversitesi Başkan Yardımcısı Norman M. Mintz ile Mülakat, 1988 Şubat, No:146, aktaran; Timur, 2000, s.316).

Yukarıda genel hatlarıyla yansıtmaya çalıştığımız küreselleşme-yükseköğretim dizgesi ilişkisini olabildiğince açık ve net ortaya koyabilmek için küreselleşme sürecinin yüksek öğretim dizgesinin amaçlarını, yönetim yapısını ve finansmanını ayrı ayrı nasıl etkilediğini saptamamız gerekmektedir.

Ülkemizde küreselleşmenin başta politik ve ekonomik dizgeler olmak üzere toplumsal yaşamımızın çeşitli yönlerini nasıl etkilediğine dair belirli bir bilgi birikimi oluşmuştur. Ancak küreselleşmenin yükseköğretim dizgemizin amaç, yönetim ve finansmanına etkileri üzerine yapılmış çalışmaların yeterli olduğu söylenemez.

Küreselleşme konusunda akademinin yaşadığı süreç kuramsal ve pratik olmak üzere iki kanalda kendini açığa vurmaktadır. Pratik boyutta küreselleşmenin üniversitelere yansımalarını her üniversite bileşeni bizzat yaşamaktadır. Kapitalist küreselleşme olgusu üniversite bileşenlerinin yaşamlarını artan harçlar, düşük ücretler, uzun, yorucu ve ticarileşme dolayısıyla yabancılaştırıcı işler, bilimsel bilgi kalitesinin düşüklüğü veya düşürülmesi, kampüs içindeki ilişkilerin toplumcu değerler ekseninden çıkar eksenine evrilmesi, üniversite yönetimlerinin şirket yönetimlerin amaç ve araçlarını kullanmaya başlaması, eğitimin amaçları konusunda neo-liberal ideolojinin etkisiyle dar ekonomik anlayışın hakim olması ve bu anlayışın öğretim

elemanları ve öğrenciler üzerinde toplumsal sorunlara karşı duyarsızlaştırıcı etkiler yapması vb. biçimlerde etkilemektedir.

Küreselleşmenin üniversiteleri çevreleyen toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel, teknolojik ve hukuksal koşullarda kökten değişikliklere neden olması, yaşayan kurumlar olan üniversiteleri ayakta kalabilmek için belirli yeni nitelikler kazanmaya zorlamaktadır; fakat üniversitelerde gözlenen bu değişimler, daha çok, onların piyasa tanrısının hizmetine tam boy koşulmaları yönündedir.

1- Küreselleşme Sürecinin Yükseköğretim Sisteminin Amaçlarına Etkileri

Üniversite hakkındaki genel görüşler onun "bilimsel", "tarafsız", "toplumun genelinin yararına bilgi üreten" ve bu bilgileri başta öğrenciler olmak üzere toplumun geneliyle paylaşan ve bu sayede ulusun-halkın-toplumun "ilerlemesini" sağlayan kurumlar olduğu yönündedir. Bu gündelik kanılar aslında yüksek öğretim sisteminin kapitalist sosyo-ekonomik formasyon içindeki gerçek işlevlerinin ne olduğundan çok kafalardaki ülküsel üniversitenin özelliklerini yansıtmaktadır.

Başkaya'ya göre üniversitelerin işlevi konusunda toplumsal olarak paylaşılan yanlış kanılar vardır ve bu kafa karışıklığı rastlantısal değildir (Başkaya, 1999, s.64). Bu yanlış veya eksik kanılara, üniversitelerin "evrensel bilimin" üretildiği, her şeyin özgürce ve sınırsız bir biçimde tartışıldığı, özgür düşüncenin filizlenip serpiştiği "özgürlük adacıkları" olduğu biçimindeki düşünceler örnek gösterilebilir (Başkaya, 1999, s.64). Ansal, özellikle Lukacs ve Marcuse'un bilimsel rasyonalite kavramları ile hesaplaşmalarından sonra artık bilimin "saf nesnel" ve "zaman dışı" değil, "tarihsel ve toplumsal bir kategori" olduğunun Marksistlerin bir çoğu tarafından kabul edildiğini belirtmektedir (Radical Science of Journal Collective, 1981, s.3, aktaran; Ansal, 1997, s.187). Başkaya, her şeyden önce üniversitelerde üretilen bilgilerin özellikle sosyal bilimlerde evrensel nitelikte olmayıp Avrupa merkezli ideolojik referanslar taşıdığını ve ayrıca bilim diye üretilenin ve pazarlananın aslında kapitalist kültür olduğunu belirtmektedir (Başkaya, 1999, s.64). Başkaya'nın pazarlanan ürünün kapitalist kültür olduğu yolundaki savını Apple daha da ileri götürüp bugünlerde artık piyasaların da piyasaya sürülmekte olduğunu ifade ediyor (Apple, 2004, s.151). Apple, eğitim sisteminde piyasa yönelimli reformların çoğu zaman eğitimin *ilkelerinden ve değerlerinden* ödün vermek anlamına geldiğini ve eğitim programlarının şekillendirilmesi ve kaynak tahsisi gibi konularda ticari sorunların daha büyük rol oynadığını ifade ediyor (Apple, 2004, s.153).

Scott devlet, kültür ve pazar yapıları çözülürken bilimin de çözülmekte olduğunu söylemekte ve uzmanlığa dayalı, disiplin merkezli, kendi kendine gönderme yapan bir bilimsel paradigmadan açık, disiplinler üstü (hatta disiplin karşıtı) ve bağlama göre değişen bir paradigmaya doğru değişimin yaşanmakta olduğunu belirtmektedir (Scott, 2002, s.201).

Scott'a göre üniversite üç önemli hususta küreselleşmenin tehdidi altındadır: İlk olarak üniversitenin ulusal kültürü belirleyip yayma görevi sekteye uğramaktadır çünkü üniversitenin ulusal misyonu ile küreselleşme arasında uyumsuz çelişkiler bulunmaktadır. İkincisi kitle iletişim ve bilişim teknolojisindeki gelişmeler, küresel araştırma kültürü ve ağlar öğretimi homojenleştirmekte ve bunun sonucunda ulusal kültürler şeklinde beliren farklılıklar yok olmaktadır. Üçüncü husus üniversitelerin ana finansörü olan sosyal devletin zayıflatılmakta oluşudur (Scott, 2002, s.197). Scot'un ilk saptaması yükseköğretim dizgesinin amaçlarının küreselleşme sürecinde nasıl bir dönüşüme uğradığını incelemek açısından önemlidir. Kapitalist küreselleşmenin egemen ideolojisi neo-liberalizmdir ve neo-liberalizmin siyasal ve ekonomik tezleri yükseköğretimin amaç yapısına dair neo-liberal tutumu da etkilemektedir. Yayla'ya göre liberalizmin unsurları "bireycilik", "özgürlük", "kendiliğinden düzen", "piyasa ekonomisi" ve "sınırlı devlettir" (Yayla, 1992, s.135-193). Bu temel unsurlara "faydacılık", "ekonomik insan" ve "laissez faire" kavramları da eklenebilir. Liberalizmin, kapitalizmin bir evresi olan küreselleşmenin egemen ideolojisi olmasında özellikle "kendiliğinden düzen", "piyasa ekonomisi", "sınırlı devlet", "faydacılık", "ekonomik insan" ve "laissez faire" ilkelerinin sermayenin ekonomik-politik ihtiyaçlarını dillendirmesi etkili olmaktadır. Liberalizmin yükseköğretimin amaçlarına dair önermelerinin özünde de sermayenin sınıfsal çıkarları yatmaktadır.

Liberaller eğitimi de herhangi bir ekonomik sektör olarak düşünme eğilimindedirler ve bu sektörün işleyişine devletin müdahale etmesine piyasanın "kendiliğinden düzenine" zarar vereceği için karşı çıkmaktadırlar. Bu durumda yükseköğretim kurumlarının amaç yapısı da ticari şirketlerin kar maksimizasyonu hedefine yaklaştırılmalıdır.

Liberalizmin bütün diğer ilkelerini belirleyen aslında onların üretim biçimi olarak piyasa ekonomisinin dışında bir alternatifi olumsuzlayan tutumlarıdır. Piyasa ekonomisinin ideolojilerinde belirleyen bir konumda olması yükseköğretimin amaç sistemi, yönetimi ve finansmanına dair başarı veya başarısızlık ölçütlerinin piyasadan

devralınması zorunlu sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda yükseköğretim kurumlarının amacı piyasa ekonomisine uyum sağlamak, kurumsal alt hedeflerin piyasaya endeksli olarak belirlenmesi ve piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına yanıt verecek bir araştırma ve öğretim hizmetinin üretilmesi olmaktadır.

Liberalizmin “sınırlı devlet” ilkesi özellikle “bireycilik” ve “özgürlük” ilkeleriyle birlikte, yükseköğretim dizgesinin amaçlarının liberal çerçevede dönüştürümüne yansıtılmaktadır. Yayla’ya göre liberalizmin özgürlük anlayışı genellikle negatif özgürlüktür (Yayla, 1992, s. 149). Negatif özgürlük, bireyin dışından gelen bir zorlama altında kalmaksızın davranabilmesidir (Yayla, 1992, s.149). Liberaller bireyi zorlayan temel dışsal güç olarak devleti görmektedirler. Bu nedenle siyasal ve ekonomik özgürlüklerin (girişim veya emekgücünü kısıtlanmaksızın satma özgürlüğü) ön koşulu olarak sınırlı veya asgari bir devlet tasarımına sahiptirler. Liberaller yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına dair önerilerinde de kültürelci ulusalcı yaklaşımla en çok bu noktada farklılaşmaktadırlar. Scot’un yukarıda sözü edilen ulus devletin ulusal kültürü yayma işlevinin kapitalist küreselleşme sürecinde sekteye uğratılması olgusu aslında burjuva ideolojisinin milliyetçi-dinci biçimiyle kozmopolit liberal biçiminin çelişkisi olarak yorumlanabilir. Bu, düzen içi ideolojik çelişki, daha önce bu çalışmada sözü edildiği gibi muhafazakarlıkla liberalizmin bir tür sentezi olan yeni sağ adı verilen bir ideolojiyle çözülmeye çalışılmaktadır. Apple, neo-liberallerin zayıf devlete yaptıkları vurgunun aksine, yeni muhafazakarların genellikle güçlü devlet vizyonunun rehberliğinde hareket etmekte olduklarını belirtmektedir (Apple, 2004, s.111). Sermayenin bir siyasal istikrar unsuru olarak ihtiyaç duyduğu devlet, din, aile, ulus gibi geleneksel kurumlar yeni sağ ideolojide korunmakta ve yeniden üretilmektedir. Bu yüzden, yükseköğretimin amaç yapısına dair, ancak saf anlamıyla liberalizmin ve saf anlamıyla kültürelci-ulusalcı yaklaşımın önerdikleri farklılaşabilmektedir.

Liberalizmin bir başka unsuru faydacılığa yaptıkları vurgudur. Fayda, liberal kavrayışa göre piyasa ekonomisinin arz ve talep niceliklerini dengeleyen iki temel fonksiyondan birisidir. Üreticilerin kâr maksimizasyonunu amaçlayan hareketleri ve tüketicilerin fayda maksimizasyonunu amaçlayan ekonomik davranışları piyasada arz ve talebin dengeye ulaşmasını sağlarlar. Yükseköğretim etkinliğini bir ticari hizmet olarak kavrayan liberalizm, yükseköğretim hizmetinin kullanıcıları olarak öğrencileri kaçınılmaz olarak fayda maksimizasyonu peşinde koşan tüketici nitelikleriyle çözümlemesine dahil etmektedir. Üreticileri ve tüketicileriyle bütün bir

yükseköğretim dizgesinin amacı bu durumda büyük ölçüde onun ekonomik işlevleriyle sınırlanmış ve tanımlanmış olmaktadır. Birer ekonomik insan olarak kar maksimizasyonunu hedefleyen yükseköğretim emekçileri ve yöneticileri ve kişisel faydalarını yine piyasa koşullarına göre maksimuma çıkarmaya çalışan öğrenciler ya da müşterilerin oluşturacağı denge yükseköğretim politikalarının temel hedeflerinden birisi olmaktadır.

Kapitalist küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısında kozmopolit değerleri öne çıkarmasına yönelik eleştiriler genelde olguya kültürelci-ulusalcı çerçevede yaklaşanlardan gelmektedir. Örneğin Aça'ya göre, "küreselleşme dalgalarıyla AB kriterlerinin ulus-devleti temelinden sarstığı günümüzde, ağa düşürülen Türkiye'den talep edilenler arasında Türkçe'nin yanında diğer dil ve lehçelerle de eğitim ve yayın yapma özgürlüğünün tanınması" önemli bir rahatsızlık kaynağıdır (Aça, 2004, s. 79). Aça, ayrıca ulus-devletin en önemli özelliklerinden birisinin tevhid-i tedrisat yani eğitim birliği ilkesi olduğunu, fakat dayatmalar sonucunda dil, kültür, eğitim alanlarında yaşanan olumsuz gelişmelerin eğitim dilinin tekliği ve eğitim birliği ilkelerini tehdit ettiğini ifade etmektedir (Aça, 2004, s.81).

Kültürelci-ulusalcı yaklaşım, yükseköğretimi, kapitalizmle ilişkileri içinde ele almaktansa onu politik ve toplumsal/kültürel işlevleriyle tartışmayı tercih etmektedirler. Eleştirileri yükseköğretim dizgesinin resmi ideoloji ve milli manevi değerleri koruma, yeniden üretme ve "geliştirme" işlevlerinin kapitalist küreselleşme tarafından neo-liberal değerler doğrultusunda dönüştürülmesi konusunda odaklanmaktadır. Üretim biçimiyle yükseköğretim dizgesinin ilişkisini ise yerli/ulusal bir kapitalizmin güçlendirilmesi çerçevesinde algılamaktadırlar. Bu durumda kültürelci-ulusalcı çerçevede yükseköğretimin amacı milli-manevi değerleri korumak, yeniden üretmek, geliştirmek ve yeni nesillere aktarmak, ulus-devleti ve ulusal ekonomiyi (ulusal kapitalizmi) güçlendirmek olarak tarif edilmektedir.

Küreselleşmeyi Marksist çerçevede çözümleyenler küreselleşme sürecinde yükseköğretim dizgesinin amaç yapısında gerçekleşen dönüşümleri kapitalist üretim ve yönetim biçimlerindeki değişimlerle ilişkisi içerisinde ele almaktadırlar. Bu nedenle, Marksist ilkeler ve değerler doğrultusunda geliştirilecek alternatif bir eğitim politikasının kapitalizm içinde gerçekleşme sınırlarının da farkındadırlar. Bu farkındalık çoğu zaman yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına dair Marksizmin önermelerinin açıklanması ve tartışılmasının pratik etkilerinin ilgili ülkedeki sınıf mücadelesinin ve sınıflar arası güç ilişkilerinin bir çıktısı olduğu bilincini de

doğurmaktadır. Örneğin, Brezilya'da Porto Alegre'de İşçi Partisi tarafından yürürlüğe konmakta olan “Katılımcı Bütçe” ve “Yurttaş Okulu” gibi politikalar ulusal düzeyde neo-liberal politikalara karşı verilen sınıf mücadelesinin kazanımları olarak ortaya çıkmıştır (Apple, 2004, s.201).

Gutek'e göre Marx, gerçek bir eğitimin bilimsel sosyalizm ilkelerine dayandırılması ve eğitim sürecinde proleteryanın zihninde oluşan, toplumsal gerçekliği çarpık yansıtan ve sömürücü sınıfların iktidarlarını pekiştiren düşüncelerin temizlenmesi gerektiğine inanmıştır (Gutek, 2001, s.262). Marx'ın bu düşünceleri eğitimin sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olduğuna işaret etmektedir. Sönmez'e göre de Marksizm bağlamında eğitimin hedefi şöyle ifade edilmektedir (Sönmez, 1993, s.126) :

“Bu bağlamda eğitimin hedefleri “sınıfları ve her türlü sömürüyü ortadan kaldırma, insanlar arası kardeşliği, barışı, adaleti, eşitliği, mutluluğu vb. sağlama, diyalektik akıl yürütmeyi işe koşma, doğaya egemen olup onu değiştirme ve üretimde bulunma, tüm olgu, olay ve nesnelerin birbirleriyle ilişkisi olduğunu kavrama, toplumsal yararı, kişisel yarardan üstün tutma, kişiyi çok yönlü geliştirme, çelişkinin ve değişimin kaçınılmaz olduğunu benimseme, bilginin yüzde yüz doğru olmadığını temele alma, kişiye komünist görüşü aşılama, uygulama ve kuramı birlikte kullanma vb” olabilir.”

Kapitalist küreselleşme sürecinin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısında yarattığı dönüşümlerin yukarıdaki ifadelerle amaçlanan eğitim anlayışından çok farklı olması gerçeği, piyasa ve/veya devlet gibi dış zorlamaların olmadığı, bilimsel araştırma ve öğretim etkinliklerinin toplum yararına gerçekleştirildiği, bilginin üretimi ve kullanımının metalaştırılıp özel mülke dönüştürülmediği bir toplumsal nesnellik yaratılmadan Marksist ilkelerin tam anlamıyla hayata geçirilemeyeceğini göstermektedir.

2- Küreselleşme Sürecinin Yükseköğretim Sisteminin Yönetim Yapısına Etkileri

McBurnie küreselleşmenin boyutlarını eğitimle ilişkisi içinde incelemiş ve bu ilişkiyi, siyasi, kültürel, teknolojik ve ekonomik olmak üzere 4 ana başlıkta tartışmıştır (McBurnie, 2002, s.173-176).

McBurnie'ye göre *siyasal boyutta* eğitimi ilgilendiren bir **yönetim kavramı** ve bir **olgu** vardır: **Kavram**, kamu ve özel sektör yönetiminde parlatılan "**yönetişim**"*

* Bu kavram ilk olarak 1987'de yayınlanan “Sub Saharan Afrika: From Crisis Sustainable Development” adlı Dünya Bankası raporunda kullanılmış ve Afrika'nın durumunun değerlendirildiği raporlarda Afrika'daki kriz “good governance” (iyi yönetim) krizi olarak dillendirilmiştir (World

kavramıdır (McBurnie, 2002, s.173). Yönetişim kavramı, içinde devleti temsilen bürokrasinin, sermayeyi temsilen şirketlerin ve halkı temsil etmek üzere de sivil toplum örgütlerinin bulunacağı üçlü bir “demokratik” yönetim anlayışını dile getirmektedir. Bu yapının bürokrasi ayağının, kapitalist bir ekonomide sermayeyi temsil etmesi; ayrıca sermayenin bu yapıda bizzat bulunmasına rağmen bir de sivil toplum temsilcileri arasında yer alması, oluşturulduğu öne sürülen demokratik yapının “iktidar” ağırlıklı olduğu anlamına gelmektedir. Oysa, “demokrasi” kavramı iktidarda olmayan kesimlerin de karar sürecine katılmasını ifade eden bir kavramdır. Güler, Dünya Bankası'nın "governance" yani "**yönetişim**" kavramını literatüre sokmasından önce 80'li yıllarda "**sivil toplum**" ve "**işletmecilik**", 90'lı yıllarda ise "**çok aktörlü yönetim**", "**paydaş toplum**", "**hoşgörü**" ve "**uzlaşma**" kavramlarının sermaye çevrelerinde moda olduğunu belirtmektedir (Güler, 2003, s.93). Ayrıca yazar, yönetim kavramının salt bir kuramsal tartışma konusu olmadığını; bilindiği gibi, günümüz Türkiye'sinde ulusal düzeyde üst kurullarda, "Okul Geliştirme Yönetim Ekibi" mekanizmasıyla okullarda, ilçe mülkî kademelerinde, Lions Kulüpleri temsilcilerinin yer alabildikleri "iyi yönetimi geliştirme ilçe komiteleri"nde, yerel düzeyde "gündem 21 konseyleri"nde yani kamu yönetiminin her düzeyinde pratiğin içine girdiğini ifade etmektedir (Güler, 2003, s.93). Sözcük, uygulamaya sokulan neo-liberal politikaların meşruiyetini sağlamak amacıyla "daha az yönetimi" ya da "minimal devleti" anlatan bir kod olarak kullanılmakta ve bu sayede kamu harcamalarını kısıtlama, kamu personelini azaltma, kamu hizmetlerini özel sektöre gördürme ve özelleştirme uygulamaları gibi eşitsizlikleri arttıran ekonomik politik pratikler "governance" tarzı yönetim olarak sunulmaktadır (Güler, 2003, s.94-95).

McBurnie'ye göre küreselleşmenin siyasi boyutuyla yakından ilişkili olan *olgu* ise Anglo-fon dünyasındaki hükümetlerin çoğunun, Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi birçok etkili ulus-üstü kurumun ayırt edici ideolojik yönelimlerinin neo-liberalizm olduğudur (McBurnie, 2002, s.173). Neo-liberal söylem kamu sektörüne verilen hükümet desteğinin azaltılmasını, kamu hizmetlerinin pazarlanmasını, devlet faaliyetlerinin özelleştirilmesi ve/veya özel kesim tarafından rekabete açılmasını ve uluslararası

Bank, 1989, aktaran Soydan, 2004, s.79). Ünal'a göre işletme karının en kısa sürede arttırılabilmesini mümkün kılan ilke ve politikaları kapsayan yönetim yaklaşımı kamu yönetimi alanına da aynen aktarılmıştır (Ünal, 2003, s.104).

serbest ticaret engellerinin kaldırılmasına dönük düzenleyici önlemler alınmasını önermektedir (Massey, 1997; Rao, 1998; Self, 2000; aktaran McBurnie, 2002, s.173).

McBurnie, eğitim konusunda uluslararası alanda, UNESCO, ve OECD gibi ulus-üstü kuruluşların, Yüksek Öğretimde Uluslararası Kalite Güvenceleri Ağı (INQAAHE/International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education) gibi grupların ve yakınlarda özelleştirilen Eğitimde Küresel İttifak (GATE/Global Alliance for Transnational Education) gibi danışmanlık örgütlerinin ve disiplin temelli profesyonel organizasyonların etkinliklerini gözleyebildiğimizi belirtmektedir (McBurnie, 2002, s.173).

McBurnie küreselleşmenin *kültürel pratiklere yansımalarının*, uluslararası ticareti yapılan malların ve hizmetlerin çoğunun kültürel içeriklerinden ayırtılamayacağı ve bu kültürel meselelerle - kültürel değer ve pratiklerin, hem yerel hem de uluslararası anlamda üretimi, korunması, nakli ve yeniden üretilmesi gibi birçok konuda yüksek öğretimin doğrudan ilişkili olması olgusuyla gerçekleştiğini ileri sürmektedir (McBurnie, 2002, s.174).

McBurnie'ye göre küreselleşmenin bir başka yüzü olan *bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT)* aracılığıyla bilginin toplu olarak muhafaza edilmesi, işlenmesi ve hızlı bir şekilde transfer edilebilmesi mümkün olmuş; bu durum, küreselleşmenin ekonomik, siyasi ve kültürel gelişimini kolaylaştırmış; yükseköğretim açısından da ICT, kurs ve kütüphane malzemesinin ağıdan sağlanabilmesine olanak vererek kişi başına öğrenme maliyetlerini düşürerek eğitimin uluslararası ticaretinin yapılabilmesini olanaklı kılmıştır (McBurnie, 2002, s.174).

Hem devlet hem de üniversiteler artık şirketleşme yolundadırlar. Kwiek, üniversitenin tasviri için kullanılan sözcüklerden bir seçki sunmaktadır: *Yönetimsel, şirket, müteşebbisane, şirketleşme, pazarlama ve akademik kapitalizm....* (Kwiek, 2002, s.143). Kwiek'in üniversiteler için kullandığı bu sıfatların çoğu küreselleşmenin yeniden düzenlediği ulus devletler için de kullanılabilir.

Küreselleşme süreci üniversiteler üzerinde tarihsel süreçte daha önce görülmemiş yeni etkilerde bulunmaktadır. Yang ve Vidovich'in aktardıklarına göre küreselleşme süreci dünyanın her yerinde üniversitelerin niteliğini dönüştürürken (Currie, 1998, aktaran Yang & Lesley, 2002, s.211), son zamanlarda yüksek öğretim geçmiş on yıllar boyunca olduğundan daha fazla dışarıdan yönlendirmeye maruz kalmıştır (Currie & Newson, 1998, aktaran Yang & Vidovich, 2002, s.211). Küreselleşmenin üniversiteler üzerindeki etkileri o kadar ciddi boyutlardadır ki hiçbir

üniversite bileşeni (öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer üniversite emekçileri) küreselleşme sürecine kayıtsız kalamaz. Yang & Vidovich'e göre küreselleşmenin yüksek öğretime etkisi *ekonomik faydacılık, bütçe azalması ve mali baskılar, teknoloji destekli öğretim ve öğrenme ve düzenleme yokluğu* başlıklarında ele alınabilir (Yang & Vidovich, 2002, s.214-217).

Tural, küreselleşmenin üniversitelerin gelişimini, yönetimini ve finansmanını etkileyen eğilimlerini demokratikleşme, bölgeselleşme, eşitsizliklerin kutuplaşması, marjinalleşme ve toplulukların bölünmesi olarak özetlemektedir (UNESCO, 1995; aktaran Tural, 2002/a, s.100). Tural'a göre devlet ve üniversiteler arasındaki ilişkiler bağlamında *üniversite özerkliği* ile üniversitelerin *kamusal hesap verme yükümlülüğüne* ilişkin pratikler zaman zaman birbirleriyle çelişebilmektedir (Tural, 2002/a, s.100). Tural, üniversitelerde değişimi zorlayan küreselleşmeyle gündeme giren güçleri, bilgisayar ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler, artan rekabet ve yüksek öğretim talebi olarak görmektedir (Tural, 2002/a, s.100-101).

Uluslararası sermaye başta iktisadi çıkarları olmak üzere bir çok farklı ama birbirleriyle ilişkili nedenle kamusal hayatı yeniden düzenlemeye çalışmakta ve eğitim dizgesi de bundan nasibini almaktadır. "Yüksek Öğretim ve Dünya Ticaret Örgütü: Küreselleşme Cinnet Geçiriyor" başlıklı makalesinde, Altbach (2001, aktaran McBurnie, 2002, s.171) şöyle demektedir:

"Dünya çapındaki yüksek öğretim Dünya Ticaret Örgütü'nün kısıtlamalarının idaresi altındaysa, akademi önemsenerek biçimde değişecektir. Üniversitenin geniş kamu yararına hizmet ettiği düşüncesi zayıflayacak ve üniversiteler uluslararası anlaşmalar ve hukuki mecburiyetler tarafından yürütülen pazar ortamının tüm baskılarına maruz kalacaktır. Akademiyi Dünya Ticaret Örgütü'nce tatbik edilen bir pazarın şiddetine maruz bırakmak, bütün toplumlar için en değerli kurumlardan birinin yıkılışını da beraberinde getirecektir."

Küreselleşme sürecinin yüksek öğretim dizgesinin yönetim yapısına etkisi bir özne olarak ulus devletlere küreselleşme sürecinde biçilen yeni düzenleyici işlevlerle yakından ilişkilidir. Yönetim yapılarında yaşanan dönüşüm çevre ülkelerde ekonomik politikayı da kapsayacak biçimde *yapısal uyarlama* kavramı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Yapısal uyarlamada devletin kendisine değil, sadece işlevlerine yönelik bir düzenleme söz konusudur. Tarif edilen yeni devlet bir hizmet birimi olmaktan çok adalet, iç ve dış güvenlikten sorumlu bir mülkiyet bekçisine dönüştürülmektedir.

Devletin yönetim yapısının dönüştürülmesi neoliberalizm ile dini veya milli muhafazakarlığın sistem içi bir koalisyonu üzerinden "yeni sağ" olarak adlandırılan

bir ideolojiyle de desteklenmektedir. Bu koalisyonun unsurları Apple'a göre neoliberaler, yeni muhafazakarlar, otoriter popülistler ve yukarı doğru hareket etme olanağına sahip meslek sahipleriyle yöneticilerdir (Apple, 2004, s.98). Soydan'a göre yeni sağ ideolojiyi savunanlar bir yandan devletin ekonomik alanda doğrudan üretici, dağıtıcı ve düzenleyici işlevlerinin sınırlandırılması ve hatta toptan ortadan kaldırılmasını savunurken diğer yandan, bu değişimin yaratacağı boşlukların ve olası tepkilerin aile, din, milli kimlik gibi muhafazakar kurum ve değerlerle doldurulmasını hedefler ve böylelikle piyasanın önceliği ve minimum devlet anlayışı savunulurken, çeşitli değerlerin ve kurumların korunduğu güçlü bir devlet fikri yeni sağ ideolojinin çelişkili temelini oluşturur (Soydan, 2004, s.40).

Karlsen, "Eğitim Yönetişimi, Küreselleşme ve Demokrasi" adlı makalesinde küreselleşmenin ortaya çıkardığı yönetim anlayışlarından biri olan ve bugün ülkemizde de kamu reformu adı altında pazarlanan "yeni kamu yönetimi" (NPM, New Public Management) modelinin uluslararası kamu yönetimi reformu hareketinin bir parçası olduğu ve bu anlayışın pazar tarafından yönlendirilen bir toplumun, üretimi canlandıracağı, sivil topluma güç vereceği, ulusu ve aileyi güçlendireceği ve bireylere görev ve sorumluluk bilinci, öz disiplin, öz saygı ve kısaca güçlü bir kişilik kazandıracağı inancını yaymaya çalıştığını söylemektedir (Karlsen, 2002, s.96-97).

Küreselleşme sürecinde kamu yönetimi düzenlemeleri üç temel hedefle tanımlanmaktadır: *özelleşme*, *yerelleşme* ve *sivilleşme*. Bu hedefler ayrı ayrı incelendiğinde karşılıklı bağlantıları içerisinde aslında aynı yönü işaret ederler: ***liberalleşme*** (Sol Meclis Eğitim Alanı İzleme Raporu, 2004, www.solmeclis.net).

Türkiye'de kamu reformunun bir parçası olarak tanımlanan Kamu Personel Rejimindeki hedeflenen dönüşümler kamu emekçilerinin bu süreçten doğrudan ne ölçüde etkileneceklerinin göstergesidir (www.solmeclis.net, 2004). İlk değişim alanı kamu personelinin istihdam edilme biçimiyle ilgilidir ve artık devletin asli görevlerini ifa edenler dışındaki personelin sözleşmeli kadrolara aktarılarak "memur" kadrolarının olabildiğince daraltılması amaçlanmaktadır (www.solmeclis.net, 2004).

Düzenlemenin ikinci ayağında bir bütün olarak kamu hizmetlerinde çalışma biçimlerinin yani üretimin/hizmetin örgütlenme biçiminin değiştirilmesi planlanmakta ve bu yeni biçimin adı "*esnekleşme*" olarak ortaya konarak *performansa* dayalı çalışma ve *işe göre ücretlendirme* gündeme getirilmektedir. Ücretlendirmeye sadelik getirileceği gerekçesiyle, *işe dayalı ücret* politikası hedeflenmektedir

(www.solmeclis.net, 2004). Bu durum kamu yönetiminin özel sektör yönetimi ilkelerinden olan *rekabet ve performans* ölçütlerini devralması anlamına gelmektedir.

Eğitim yönetiminde şirketleşme olgusunun bir başka göstergesi de kar amaçlı kurumlarda uygulanan toplam kalite yönetimi (TKY) ilkelerinin bir süredir Türkiye'de eğitim dizgesinde de uygulanıyor oluşudur. Bu yönetim modelinde hedef “kalite” ve “sürekli iyileştirme”dir. Toplam kalite yönetimi modeli özellikle ticari işletmelerde uygulanmış, ürün kalitesinden yola çıkarak özünde karı arttırmak için örgüt yönetimine ilişkin süreçlerin de kaliteli hale getirilmesini amaçlayan ve bu hedeflere erişebilmek için de üretim süreçlerinin iyileştirilmesine, geliştirilmesine ve çalışanların bu sürece katılımını sağlamaya yönelik bir yaklaşım olarak sunulmaktadır (Özşen, 1998, s.285, aktaran; Gencel, 2001, s.169).

Gencel'e göre TKY'nin tanım ve uygulamaları kişilere ve kurumlara göre farklılıklar gösterirken temel özellikleri hakkında ise genel bir uzlaşma bulunmaktadır. Gencel bu özellikleri:

- *TKY, müşteri yönelimine ve müşteri ihtiyaçlarını karşılama ve tatmin etmeye dayanmaktadır. Herhangi bir proses için "müşteri kimdir?", ve "örgütten müşterilerin ihtiyaçları ve beklentileri nelerdir?" sorularını tanımlamak gerekir.
- *TKY, bir örgütün uzun dönemli taahhüdünü gerektirir.
- *TKY, yönetim hamlesidir.
- *TKY, insanlar üzerinde odaklaşır ve amacı kaliteye dayalı bir kültür üretmektir.
- *TKY, bir örgütteki insanların genel bir amaca doğru motivasyonuna ihtiyaç gösterir.
- *TKY, grup çalışması odaklıdır.
- *Müşteri tatminini arttırmada sürekli gelişme gereklidir. Buna da müşterilerin ihtiyaçlarını ve makul beklentilerini anlayarak erişilir.

olarak aktarmaktadır (Gencel, 2001, s.170-171).

Kamuda TKY uygulamalarına önce standartlaşma hedeflerinin tanımlanmasıyla başlanır. Kamuda gerçekleşen emek süreçleri, “en iyi hizmeti”, “müşterilerine” sunabilmek için kalite etkinlikleri açısından bu standart hedeflerine uydurulacaktır. Kamu hizmeti üretim sürecinde TKY'ye uygun olarak düzenlenecek takım çalışmalarında “liderler” ve müşteriye odaklanmış süreçleri sürekli yenilenen ve iyileştirilen bir hizmet kurumunun “girişimci yöneticileri” boy gösterecektir (www.solmeclis.net, 2004). Silahlı Kuvvetler ve sağlık kurumları vb. bazı devlet kurumlarında uygulanan TKY yüksek öğretime uygulandığında öğrenciler **müşteri**, üniversite yönetimleri **girişimci**, ürün ise **ticarileştirilmiş** bilimsel araştırma, öğretim hizmeti ve bilgi olmaktadır.

Bu dönüşümler eğitim emekçileri açısından **esnek çalışma** ile **güvencesiz ve belirsiz çalışma ilişkileri** anlamına gelmektedir. Piyasa tarafından belirlenen performans kriterleri iş yükünün artması ve/veya çalışma saatlerinin uzaması sonucunu doğuracaktır. Ücret belirleme sürecinde nesnellik, eşitlik ve adil bölüşüm gibi ilkeler yerini ticari ölçütlere bıraktığında genel ücret düzeyleri büyük olasılıkla düşecek ve ücretleri piyasa tarafından belirlenecek eğitim emekçileri, bu ücretlerini de yine özelleştirilmiş kamu hizmetlerini satın almak için harcayacaklardır. Ayrıca müşterilere ve piyasada rekabete odaklanmış bir eğitim dizgesinin çalışanları ciddi ölçüde bölünmüş, kendi aralarında rekabet eden, varolan dayanışma ve kolektif çalışma kanallarını kaybetmiş olacaklarını öngörmek zor değildir. Bu süreçte neredeyse yok olma noktasına getirilen sendikal örgütlenmelerin de işlevsizleştirilmesi söz konusu olacaktır.

Küreselleşmenin yüksek öğretim dizgesinin yönetim yapısına etkileri üniversite özel sektör veya üniversite sanayi ilişkisi adı verilen bir başlık üzerinden de şekillenmektedir. Ansal'a göre bilimin endüstrileşmesi Almanya'da başlamıştır. Alman kapitalist sınıfı Amerikan ve İngiliz sanayisinden daha önce bilimi üniversiteler, sanayi laboratuvarları, profesyonel meslek örgütleri ve devlet destekli araştırmalar kanalıyla geniş bir şekilde örgütlemeye başlamıştır (Ansal, 1997, s.190). Noble'a göre Amerika'da General Electric Westing HOUSE, AT&T ve Dupont gibi dev firmalar bilimi endüstrileştirme çabalarını dört cephede sürdürmektedirler (Nobel, 1981, s. 65, aktaran; Ansal, 1997, s.191): Öncelikle bu ve benzeri firmalar bilimsel endüstri metaları üzerinde kurumsal bir denetim aracılığıyla endüstriyel ve bilimsel standartları yükseltmişler; ikinci olarak patent tekeli ve patent reformları üzerinden bilimsel endüstri üzerinde mülkiyet ve denetim kurmuşlar; üçüncü olarak sanayi ve araştırma kurumlarının çabalarıyla bilimsel yenilik ve buluşları denetim altına almışlar ve son olarak da yüksek teknik öğretimi ve devlet okullarını dönüştürerek endüstriyel bilimin pratik uygulayıcılarını denetlemişlerdir.

Bu ve benzeri sermaye politikaları bilimsel araştırmaların hangi alanlarda yapılacağından, yükseköğretim kurumlarında hangi derslerin hangi içerikle anlatılacağına ve akademik kadronun, öğrencilerin ve yükseköğretim kurumu yöneticilerinin hangi esaslar üzerinde örgütleneceği ve değerlendirileceğine kadar bir çok süreci etkilemektedir.

Küreselleşme sürecinin yüksek öğretim dizgesinin yönetim yapısına etkileri üniversite özerkliği ve akademik özgürlük boyutlarında da gözlenebilmektedir.

Tural'a göre özerklik bireysel ya da kurumsal düzeyde kendi düşünce ve iradesine göre karar verebilme ve bu sayede kendi kendini yönetme yetkisi ve hakkına karşılık gelmektedir (Tural, 2003, s.154). Tural ayrıca, üniversite özerkliğinin de siyasi gücün etkisinden uzak olmak ve üniversitenin kendi organları eliyle yönetilmesini sağlamak yoluyla yaşama geçirilebileceğini ifade etmektedir. Burada Tural, üniversite özerkliğinin temelinin bilimsel özerklik olduğunu ve bilimsel özerklik ilkesinin üniversitenin dışından veya içinden yönlendirilen idari ve mali uygulamalarla zedelenmemesi gerektiğini de belirtmektedir.

Başkaya'ya göre de bir yüksek öğrenim kurumuna üniversite denilebilmesi için özerklik vazgeçilmez koşuludur. Hatta üniversite ve özerklik neredeyse "özdeş" kavramlardır. Bilimsel-entelektüel-estetik etkinlik ancak ve ancak özerk ve özgür bir ortamda olanaklıdır (www.ozguruniversite.org). Üniversitenin özerk olması kendi işleyiş kurallarını kendisinin koyması, dolayısıyla kendi kendini yönetebilmesi demektir. Çünkü Başkaya'ya göre emir-komuta ilişkisinin geçerli olduğu ortamlarda bilimsel bilginin üretilmesi mümkün değildir (www.ozguruniversite.org). Başkaya özerkliğin sadece siyasi otorite (devlet) karşısındaki özerklik olarak anlaşılmaması üniversitenin aynı zamanda sermaye sahipleri karşısında da özerk olması gerektiğini vurgulamaktadır (www.ozguruniversite.org). Başkaya küreselleşme sürecinde özellikle özelleştirme dalgasıyla yeni bir sürecin başladığını ve üniversitelerin ekonomik güç odaklarına mesafeli durmak bir yana, giderek birer kapitalist işletme durumuna getirildiklerini ve böylece üniversiter kurumların, amacı kâr etmek ve kârı azamileştirmek olan birer kapitalist işletmeye dönüştürülmesinin bir kavram olarak üniversitenin de sonu demek olduğunu belirtmektedir (www.ozguruniversite.org).

Prof. Dr. Öktem Vardar "2000'lerin Yükseköğrenim Modeli" başlıklı makalesinde küreselleşme sürecinin taleplerinin üniversitelerin yönetim yapılarına nasıl yansımakta olduğunu egemen liberal bakış açısından oldukça iyi özetlemektedir (Vardar, 2004, www.isik.un.edu.tr):

"Yeni sistemin yapı taşları olan güçlü yönetim, geniş özerklik, farklılaşma imkanları, hiyerarşik sorumluluk düzeni, sosyal paydaş katılımı, kalite güvence mekanizmaları, iletişim ve şeffaflık konularını ayrı ayrı incelemenden önce modelin niteliklerini sıralamakta fayda bulunmaktadır. Çünkü yapı taşları bu nitelikleri ortaya çıkarmak için kullanılan araçlardır. Yeni sistem, **girişimci zihniyete prim veren, pazara duyarlı, dışa dönük, akademik rekabete inanan, yöreye ve topluma katkı yapan, araştırmanın önemini kavramış, öğretmekten çok öğrenmeye odaklı, sosyal katılıma açık, performans değerlendirmesine dayanan, risk**

alabilen bir düzendir. Bu niteliklerin bir kısmı kültürel değişimi de gerektirecektir. Dolayısıyla, yeni sistem kendi kendine öğrenen, gelişen, kendini sürekli yenileyen bir yapıyı içermelidir."

Vardar'ın makalesinde kullandığı çerçeveyi izleyerek özü şirketleştirme, özelleştirme, esnekleştirme olan yeni yükseköğretim yönetimi modelinin **liberal gerekçelerini** inceleyebiliriz:

Güçlü yönetim. Vardar'a göre üniversite içi karar alma, uygulama mekanizmaları ile yetki ve sorumlulukların dağılımı hızla değişmekte, meslektaş dayanışması ve geniş katılımlı kurullara dayanan klasik tarzdan yürütme otoritesinin güçlendirilmesine ve üniversite dışı grupların yönetimde söz sahibi olmasına dayanan yönetim anlayışına geçilmektedir (www.isik.un.edu.tr). Vardar bu dönüşümün temel güdüleyicisini geleneksel sistemin üniversitenin rekabet gücünü olumsuz etkilemesi olarak saptamakta ve bu nedenle yetki ve sorumlulukları belirgin olarak ortaya koyan, etkin ve verimli çalışabilen, kamuya hesap verebilen güçlü bir üst yönetim modelinin planlanmakta olduğunu söylemektedir. Bu nedenle Vardar, yapılanların yakın takibi için şeffaflığın, iletişimin, sosyal paydaşların üniversite yaşamına müdahale etmelerinin ve mütevelli sisteminin mevcudiyetinin oldukça önemli olduğunu ifade etmektedir.

Yeni model bir yönüyle güçlü bir üst yönetime vurgu yaparken diğer taraftan sosyal paydaşların üniversiter yaşama müdahalesinin kapısını açmaktadır. Bu durum çelişkili değildir ve kendi içinde tutarlıdır, çünkü kastedilen sosyal paydaş daha önce yönetim konusunda da belirtildiği gibi sermayedir.

Geniş özerklik. Vardar'a göre özerklik yeni yükseköğretim modelinde daha çok kurumların kendi bina ve ekipmanına sahip olma, borç alabilme, bütçesini kendi (ilan edilmiş) hedeflerine varmak için kullanma, akademik yapısını saptayabilme, akademik personelini işe alma/işten atma, maaş takdir edebilme, öğrenci sayılarını saptayabilme, öğrenci harçlarına karar verebilme gibi konular üzerinden ele alınmaktadır (www.isik.un.edu.tr).

Daha çok mali özerklik üzerine vurgu yapılan yeni yükseköğretim modelinde mali özerklik ilkesi *özelleştirme* ve *şirketleştirme* uygulamalarının en sıklıkla kullanılan gerekçelerinden biridir.

Farklılaşma imkanları. Vardar, yükseköğretimde farklılaşmaya olanak sağlandıkça kurumların kendi seçtikleri ve benimsedikleri alanlarda/şekillerde gelişmelerinin, rüştlerini ispat etmelerinin ve farklı ihtiyaçlara çözüm üretmelerinin mümkün olacağını, kalite güvence mekanizmaları ile şeffaflık ilkesinin de

farklılaşmanın kötüye kullanılmasını en aza indireceğini ileri sürmektedir (www.isik.un.edu.tr). Vardar, "kurumların benimseyecekleri yönetim yöntemlerini seçmeleri; yöneticilerin iş tanımlarına, sorumluluk paylaşımlarına karar vermeleri ve oluşturdukları sistemin sonuçlarıyla yaşayacakları kabul edilmelidir. Buna paralel olarak, kurumların misyon ve hedeflerini, stratejik planlarını oluşturmaları, benimsemeleri, yürütmeleri ve gözden geçirmeleri zorunlu tutulmalıdır " ifadeleriyle kapitalist *işbölümünün* ve *piyasanın* dayattığı uzmanlaşmayı "farklılaşma imkanları" adı altında gerekçelendirmektedir.

Hiyerarşik sorumluluk düzeni. Vardar'a göre üniversite yöneticilerinin seçiminde yaşanan temel değişim, seçim sisteminden atamaya geçiş ve atama safhasında da üniversite dışı üyelerin artan etkinliğidir (www.isik.un.edu.tr). Vardar, piyasa ekonomisinde üniversite dışı odakların genellikle sermayeyi temsil ettiğini görmezden gelmektedir. Aslında oldukça antidemokratik olan yeni modelin görüntüsünü kurtarabilmek için hesap verebilirlik (accountability) ve şeffaflık ilkeleri öne çıkarılmaktadır.

Bu iki ilkenin de aslında üniversitenin kışla hiyerarşisini ortadan kaldırmadığını aksine onu yeniden ürettiğini Vardar'ın " alta ve üste hesap veren yönetim tarzının gereği olarak, bölüm başkanı için bölüm üyeleri ve dekan; dekan için fakülte üyeleri ve rektör; rektör için üniversite öğretim üyeleri ve mütevelli heyeti etkili olmalıdır. Mütevelli heyet – rektör – dekanlar – bölüm başkanları silsilesi, sorumlulukların takibi ve performansın değerlendirilmesi açılarından da anahtardır" ifadeleriyle saptamak mümkündür.

Çok kaynaklı gelir yapısı. Vardar, çok kaynaklı gelir yapısı kavramıyla torba bütçeye geçiş, öğrenim harçlarının arttırılması, çıktı bazında verilen ödenekler ve çok kaynaklı gelir yapısına uygun mali düzenlemeleri kastetmektedir (www.isik.un.edu.tr). Vardar, torba bütçe uygulamalarında hükümetlerin öğrenci sayısı, mezun sayısı, araştırma çıktıları, topluma doğrudan katkı vb. büyüklükleri içeren formüllere dayanan veya performans sözleşmesi şeklindeki yaklaşımları benimsediklerinin gözlemlendiğini ve özerkliğin (mali özerklik kastediliyor) "birden fazla gelir kaynağının olması ve hiçbir kaynağın tek başına yükseköğretim kurumuna kendi politikasını dikte ettirememesi" biçiminde bir başka tanımının da bulunduğunu ifade ediyor (www.isik.un.edu.tr).

Sosyal paydaş katılımı. Vardar, makalesinin bütününde adından söz ettiği *sosyal paydaşların* aslında ekonomiyle bağları kuvvetlendirecek, yerel ihtiyaçları

yansıtabilecek, iç verimi arttıracabilecek endüstriyel veya ticari tecrübesi olan kişi ve kurumlar olduğunu söylüyor (www.isik.un.edu.tr). Bu odakların doğrudan veya dolaylı olarak yönetime katılmasının gündemde olduğunu ve yerlerinin de yükseköğretim kurumlarının karar mekanizmaları ve danışma kurulları olabildiğini belirtiyor (www.isik.un.edu.tr). Vardar ayrıca, topluma hizmet mekanizmaları olarak tarif ettiği aslında üniversitenin ticarethane gibi işletilmesinin sonuçları olan danışmanlık, teknoloji transferi, ikinci öğretim, yaşam boyu eğitim, yaz okulları tipi faaliyetlerin en verimli biçimde yapılabilmesinin önemine de vurgu yapıyor (www.isik.un.edu.tr).

Kalite güvence mekanizmaları. Vardar Avrupa'nın ulusal kalite güvence sistemlerine atıf yaparak yükseköğretimde kalite güvence sorumluluğunun temelde kurumların (üniversitelerin) kendilerinde olduğunu benimsediği ve öz değerlendirmenin, tüm modern kalite değerlendirme sistemlerinin vazgeçilmez ilk adımı olduğunun kabul edildiği bilgisini aktarmaktadır (www.isik.un.edu.tr). Vardar iç denetimin yeterli olmayacağını dış değerlendirme ve hakem ziyareti ile de analizin geçerliliği, nesnelliği, bütünlüğünün güvence altına alınması gerektiğini ifade ettikten sonra kalite çalışmalarının bir başka hedefinin de değişim ve iyileştirme sağlamak olması nedeniyle, amaçların saptanması, ölçülebilir hedeflerin tanımlanması, ulaşılmadığı takdirde gereken eylemin yapılması, ulaşıldığı takdirde gereken ödül mekanizmasının çalıştırılması gereğini belirtmektedir. Vardar bütün bu süreçlerde belirli bir yaptırım gücünün, yani uygun yönetim modelinin tasarlanmasının ve bu erkin stratejik yönetimle bağlantılı olarak yürütülmesinin zorunluluğundan bahsetmektedir.

İletişim ve şeffaflık. Vardar şeffaflık ve iletişim kavramlarını bu kavramların hangi amaçlara hizmet ettiğinden bağımsız olarak teknik bir bakışla değerlendiriyor ve şunları söylüyor (www.isik.un.edu.tr):

Yeterli miktarına bir türlü erişilmeyen iletişim ve şeffaflık hesap vermenin etkin bir yöntemidir ancak iyi tanımlanmalıdır. İletişim kanallarının iyi bilinen ve sürekli olması, ısrarlı talep gerektirmeden güncel ve değerli bilgi sağlaması fevkalade önemlidir. Yasa ve yönetmeliklerdeki muğlaklık “açık vermemek” endişesine, performans ve çıktı kontrollerinin benimsenmemesinin “raporlama tembelliğine” götürdüğü bilinmektedir. Birimlerin çalışma (ileriye dönük) ve faaliyet (geçmişe dönük) raporlarını önemsemesi, web sayfalarında güncel bilgi sunmaları, misyon ve stratejilerini toplumla paylaşmaları, ulaşılabilir olmanın mekanizmasını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Mali, eğitim, araştırma, hizmet konularında ayrı ayrı hesap verme ilkeleri ve yöntemleri geliştirilmelidir. Üniversitelerde yönetim kararlarının ve yönetim başarısının

değerlendirilmesini içeren emniyet supaplarının yaratılması (kurum içi ve kurum dışı) faydalıdır. Bunların bir kısmı anketler olabileceği gibi diğerleri yapılanların periyodik toplantılarda tüm sosyal paydaşlarla tartışılması da olabilir.

Vardar, bütün bir üniversiter faaliyetin amaç sisteminin piyasaya endekslenmesinin, hizmet içeriğinin ve kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılan ölçütlerin ticari şirketlerden devralınmasının sonuçlarından bağımsız olarak iletişim ve şeffaflık ilkelerini iyi yönetimin teknik göstergeleri olarak soyutluyor ve idealize ediyor.

Yükseköğrenim sisteminin gözetimi. Vardar'ın "yükseköğrenim sistemini kurgularken *günlük endişelerden uzak* ancak sistemin doğru gelişmesine *hamilik edecek* ve uzun vadeli politikaları geliştirecek bir üst kurulun oluşturulması da gerekir" önerisinin yükseköğretim kurumlarının yönetim yapısının kapitalist üretim biçiminin kaçınılmaz sonucu olarak gerçekçi planlamalar yapamayan ve kısa vadelere bile ekonominin temel göstergelerini tahmin etmekten aciz ticari şirketlere benzetildiği neoliberal eğitim yönetimi anlayışında hayat bulması neredeyse olanaksızdır. Vardar *sanal olarak güçlendirdiği* bu üst kurulun işlevlerini şöyle sıralamaktadır (www.isik.un.edu.tr):

- İhtiyaç gösteren (örneğin, yeni kurulan veya yeterli ivmeyi yakalayamamış) yükseköğretim kurumlarının mütevellisi olması ve/veya mütevelli heyetlerini onaylaması,
- Ülkenin farklı gereksinimlerine yönelik yükseköğretim yapılanması için sistem / altyapı oluşturması ve sürdürmesi: araştırma yoğun kurum veya birimler; kitle eğitiminin dağılımı; meslek eğitiminin yaygınlaştırılması; bilişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması; teknoloji geliştirmenin sahiplenilmesi,
- İş sahaları yaratma ve sosyo-ekonomik katkı sağlanması hususlarında rehberlik yapması,
- Ülkenin bilim ve teknoloji politikalarını oluşturmak ve uygulamak üzere ilgili kuruluşlarla işbirliği yapması.

Geliştirme süreçleri. Vardar bu başlıkta bu modelin nasıl geliştirileceği ve yaygınlaştırılacağını tartışıyor. Vardar bu modelin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için seri sempozyumlar düzenlenmesi, yayın organlarının imkanlarını tahsis ederek konunun sürekli tartışılmasına destek vermesi ve Yükseköğretim Kurulunca oluşturulacak ihtisas komisyonlarınca yukarıda kapsanan yapı taşlarının irdelenmesini öneriyor (www.isik.un.edu.tr).

3- Küreselleşme Sürecinin Yüksek Öğretim Sisteminin Finansman Biçimine Etkileri

Küreselleşme sürecinde yükseköğretimin işlevlerinin ve amaçlarının kapitalist ekonomiyle uyumlaştırılması, bir başka deyişle üniversite eğitiminin temel amacının kapitalist ekonominin ihtiyaç duyduğu insangücünün yetiştirilmesi olması; yükseköğretim hizmetinin herhangi bir ticari hizmet gibi değerlendirilmesi ve ticaretinin yapılması, üniversitelerin yönetimlerinin piyasa ölçütlerine göre yeniden yapılandırılması ve etkinlik ve verimlilik ölçütlerine göre değerlendirilmesi gerektiği yönünde uluslararası sermayenin ve onun örgütlerinin uyguladığı baskıdan söz edilmişti.

Yüksek öğretimin finansmanının küreselleşme sürecinden nasıl etkilendiğini ortaya koymak için eğitimi bir *insan hakkı* olarak tartışmak ve bu hakkın kullanılabilmesinin veya kullandırılmasının somut göstergeleri olarak yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarını incelemek gerekmektedir.

Gözübüyük'e göre hak, hukukun tanıdığı, bir yönüyle hukukun koruduğu bir çıkarı anlatan, diğer yönüyle de hak sahibine bu korumadan yararlanma gücünü veren bir yetkidir (Gözübüyük, 2001, s.156). Hukuk bir düzeni hak ise düzen tarafından korunan çıkarı ifade eder (Gözübüyük, 2001, s.156). Eğitim hakkı genel nitelikli kamu haklarından olup sosyal ve ekonomik haklar başlığı altında sınıflandırılırlar (Gözübüyük, 2001, s.157). Eğitim hakkı T.C. Anayasasının 42. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı ve özellikle maddenin 7. paragrafında devletin maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencileri burs ve başka yollarla desteklemekle yükümlü olduğu ifade edilmektedir (T.C Anayasası, 1982). Türkiye'nin 6 Nisan 1949'da resmen kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. Maddesi'nde de "herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksi eğitim herkese açıktır. Yüksek öğrenim yeteneğe göre herkese açıktır" ifadeleri hükümleştirilmiştir (İnsan Hakları ve Özgürlükleri, 1992, s. 210, Petrol-İş Yayınları).

Özsoy'a göre hak kavramı mutlak değildir, kaybedilebilir, hükümsüz kılınabilir veya zaman aşımına uğrayabilir. Hakkın elde edilmesi ve kullanılabilmesi bir mücadele konusudur (Özsoy, 2002, s.67). Bu nedenle 1982 Anayasası'nda ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde hükme bağlanmasına rağmen eğitim hakkına yönelik ihlaller sürebilmektedir.

Eğitim hakkı ile ilgili bir başka tartışma da eğitimin hak mı yoksa gereksinim mi olduğu üzerinedir. Eğitimin hak olarak görülmesi devlete bir sorumluluk yüklerken, onun sadece bir gereksinim olarak kavranması eğitimle ilgili yükümlülüklerin ve sorumlulukların ailelere ve bireylere devredilmesinin yolunu açmaktadır (Eğitim Sen Demokratik Eğitim Kurultayı Eğitim Hakkı Komisyon Raporu, 2005, s.19).

Tural, eğitimsel kaynakların dağıtımında eşitliğin sağlanabilmesi amacıyla farklı eşitlik türlerini kavramlaştırmak gereğinden hareketle kişiler arası eşitlik, fırsat eşitliği, koşullarda eşitlik ve sonuçlarda eşitlik olmak üzere eşitliğin çeşitli biçimlerini tartışmaya açmıştır (Tural, 2002/b, s.148). Eğitim finansmanı politikalarını oluştururken siyasi iktidarlar küreselleşmenin etkisiyle ölçütlerini artan oranda piyasadan devralmaya başlamışlardır. Bu ölçütler verimlilik, etkinlik, karlılık, maliyet, fayda gibi iktisadi yönü ve belirli bir sınıfın çıkarlarını gözeten yanı ağır basan kriterlerdir. Eşitlik, hakkaniyet ve adalet gibi daha yüce ilkelerin eğitim finansmanı politikalarına girdi olarak içerilmesi kapitalizm koşullarında mümkün değildir. Örneğin fırsat eşitliğinden anlaşılan hukuki olarak önemli toplumsal statü ve zenginlik kapılarının herkese açık olmasıdır. Liberaller bu eşitlik ilkesini üretim biçiminden ve sınıfsal koşullardan soyutladıklarında yalnızca dezenformasyon üretmektedirler. Eğitimi bir hak olarak kavramak ve bu hakkın kullanılabilmesinin koşullarını yaratma mücadelesinde unutulmaması gereken temel ilkeyi Özsoy, "...hak ve fırsat kavramları kesinlikle birbiri ile bağdaşmayan, birbirini dışlayan kavramlardır. Hakkın olduğu yerde fırsattan, fırsatın olduğu yerde haktan söz edilemez. Çünkü fırsat, başkalarından farklı ve ayrıcalıklı sonuçlara ulaşma vaadidir." biçiminde ifade etmektedir (Eğitim Sen Demokratik Eğitim Kurultayı Eğitim Hakkı Komisyon Raporu, 2005, s.19).

Kapitalist küreselleşmenin eğitimin finansman biçimine yansımaları bu çalışmada ortaya konulan yüksek öğretim sisteminin amaçları ve yönetim yapısındaki dönüşümlerle tutarlılık göstermektedir. Yükseköğretim dizgesinin amacı ve yönetim biçiminin piyasa koşulları ve ölçütlerine endekslenmesi eğitim finansman modelini de kaçınılmaz olarak piyasaya bağımlı kılmaktadır. Bu durumun doğal sonucu da eğitim hakkının kullanılabilmesinin sınıfsal konuma göre değişebilmesidir.

Küreselleşme eğitim finansmanı ilişkisinde daha önce sözü edilen bağlantılardan birisini de eğitim hizmetinin herhangi bir meta gibi algılanması ve dolayısıyla zaten mali sıkıntı çeken eğitim kurumlarının bu hizmeti pazarlama

yönünde baskılanmaları oluşturmaktadır. Uluslararası yasal düzlemde eğitim ve sağlık gibi geleneksel kamu hizmeti alanlarının sermayenin denetimine bırakılmasının altyapısını GATS oluşturmaktadır. GATS'la birlikte eğitim ve sağlığın da dahil olduğu hizmetlerin ulusal ve uluslararası ticaretinin yapılabilmesinin önündeki yasal engeller temizlenmiştir. Bu sürecin adı *ticarileştirmedir*. Eğitim hizmetinin ticarileştirilmesi bir üretici güç olarak bilginin, toplumsal statünün belirleyenlerinden biri olarak diplomaların, bir marka olarak üniversitelerin isimlerinin, teknopark, eğitim merkezi, laboratuvar, spor ve konferans salonları gibi fiziki varlıkların metalaşmasını doğurmaktadır. Öğrenciler ve aileleri müşteri, öğretim elemanları, üzerlerinden artı değer sağlanan ve sömürülen işçiler ve üniversite yönetimi patron olmaktadır.

Türkiye'de devletin geleneksel olarak sunduğu eğitim ve sağlık hizmetlerinin sermayeye karlı bir değerlendirme alanı olarak peşkeş çekilmesi temelde birkaç başlıkla gerekçelendirilmektedir. Bu başlıkların birisi bahsedilen hizmet alanlarında devletin hizmet üreticisi olarak verimsiz ve hantal kaldığı yönündedir. Bir diğer gerekçe özellikle yükseköğretim finansmanı alanında bu hizmetten yararlananların toplumsal yararlarından çok bireysel çıkarlarını arttırdıkları yönündedir. Neoliberal eğitim politikalarının önemli bir bileşeni olan eğitim finansmanı biçimlerine kuramsal dayanak olarak da özellikle yukarıda bahsedilen İnsan Sermayesi Kuramı öne çıkarılmaktadır ve aşağıdaki tezler öne sürülmektedir (<http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>)

Eğitim yarı kamusal bir hizmettir. Buna göre, eğitim amacıyla yapılan yatırımların, biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Kişisel getiri eğitim görmüş kişinin yaşam boyunca bundan dolayı elde edeceği ek gelirin, toplumsal getiri ise kişinin eğitim görmüş olmasından dolayı yaratılan katma değer, o kişinin eğitimi için yapılan yatırıma oranıdır.

Gelir düzeyine ve başarının devamına bağlı, karşılıksız ve karşılıklı burs ve düşük faizli ve mezuniyetten sonra ödemeli kredi programları ile desteklenen makul miktarlarda ve üniversiteleri sağlıklı bir rekabet ortamı içinde atılımcı bir işletme şeklinde organize olmaya zorlayacak reel öğrenim ücreti, hiç kimseyi yükseköğretimden mahrum etmeyeceği gibi, tersine, alt gelir gruplarına daha fazla imkan yaratacaktır.

Hiçbir ülkenin yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Kendilerine sağladığı yararlar göz önüne alındığında, öğrencileri ve mezunları istihdam eden işverenler, yükseköğretim giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdırlar.

Çeşitli ülkelerde uygulanan yükseköğretimin finansmanı üç biçimde gerçekleştirilmektedir (Hesapçioğlu, 1994, s.222):

1. Kamu Finansmanı veya Doğrudan Finansman: Eğitim bir kamusal mal sayılmakta ve eğitim harcamalarının tümü devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Eğitimin bireysel ve toplumsal yararları arasında bir fark gözetilmemektedir.

2. Karma Finansman veya Kısmi Finansman: Eğitim hizmeti, yarı kamusal ya da karma mal olarak görülmekte ve eğitimde kullanılan kaynakların bir kısmı devletçe, bir kısmı da katkı payları ve öğrenim ücretleri biçiminde öğrencilerden ve ailelerinden alınmaktadır. Bu finansman biçiminde yükseköğretimin hem kişisel getirileri, hem de toplumsal getirileri olduğu tezi kabul edilmektedir.

3. Özel Finansman veya Dolaylı Finansman: Eğitim sadece kişisel getirisi olan bir mal olarak değerlendirilir ve bu hizmetten yararlanan öğrenci ve aileleri veya öğrenciyi destekleyen işveren, merkezi-yerel yönetim ya da gönüllü örgütler bu hizmetin bedelini ödemekle yükümlüdürler. Paralı eğitimin sunumunu devlet ya da özel kesim yapabilir. Bu modelde devlet öğrencilere kredi ya da hibe yoluyla satın alma gücü transfer edebilir ama bu durum özel finansman modelinin zorunlu bir ögesi değildir. Özel yükseköğretim kuruluşları, kamu yardımı almakla birlikte en başta gelen gelir kaynağı öğrenim harçlarıdır.

Hesapçioğlu'nun yaptığı sınıflandırma finansman olgusunun görüngüsel bir tasnifidir. Olgunun özünü dikkate aldığımızda aslında iki tür finansman biçimiyle karşılaşırız: Birincisi kamu kaynaklarıyla gerçekleşen finansman ikincisi karma ve dolaylı olarak iki alt bölümde inceleyeceğimiz özel finansman...

Böylesi bir tartışmada emekten yana aydınların düşmemesi gereken tuzak yüksek öğretim hizmetinin toplumsal yararı bireysel yarardan daha çok arttırdığı yönündeki karşı teze sarılmaktır. Tartışmayı böyle sürdürmek çerçevesini neo liberallerin oluşturduğu bir sınırlılığa mahkum olmak anlamına gelmektedir. Tartışılması gereken asıl konu ülkede yaratılan artı değer bir biçiminden başka bir şey olmayan kamu gelirlerinin yükseköğretim finansmanında kullanılmasının niye sorgulandığıdır. Sermaye karları ve sermayenin ödediği vergiler de dahil olmak üzere bütün değeri zaten emekçiler yaratmaktadır. Değerin tek yaratıcısı olan emekçiler kamu geliri biçimini alan bu değerlerin eğitimleri ve sağlıkları için kullanılabilme koşulunu bireysel çıkar toplumsal yarar tartışmasına sıkıştırmak zorunda değillerdir.

Küreselleşmenin yükseköğretimin finansman biçimine etkilerini uluslararası ve ulusal ölçekte nasıl etkilediğini izlemenin belki de en kolay yolu yükseköğretime ayrılan kaynakları incelemektir.

Çizelge 1
Son 10 Yılda Yükseköğretim Bütçesinin Bütçeye ve GSMH'ye Oranı

Yıllar	Toplam Bütçe İçindeki Pay (%)	GSMH İçindeki Pay (%)
1994	3,8	1,10
1995	3,2	0,90
1996	2,6	0,80
1997	3,1	0,80
1998	2,9	0,86
1999	2,8	0,84
2000	2,2	0,84
2001	2,8	0,89
2002	2,5	0,89
2003	2,3	0,96

Kaynak: http://www.egitimsen.org.tr/basinaciklamasi/04eylul2003_2003butce.html

Tablodan da görüleceği gibi 1994 yılında yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının toplam bütçe içindeki payı % 3,8 iken bu oran 2003 yılında neredeyse yarı yarıya azalarak % 2,3'e gerilemiştir. Yükseköğretime ayrılan bütçenin GSMH içindeki payı da 1994'deki % 1,10'dan 2003'de % 0,96'ya düşmüştür.

Bu rakamların daha çok şey anlatması için uluslararası karşılaştırma yapmak gerekir.

Çizelge 2

Toplam Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan *Kamu ve Özel* Sektör Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (1995)

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	5,8	1,2
ABD	6,7	2,4
Arjantin	4,1	1,0
Avustralya	5,6	1,8
Çek Cumhuriyeti	5,7	1,0
Danimarka	7,1	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	6,3	1,1
Hindistan	2,6	0,7
İsrail	8,3	1,8
İsveç	6,7	1,7
İtalya	4,7	0,8
Japonya	4,7	1,0
Kore	6,2	1,9
Şili	5,6	1,8
TÜRKİYE	2,4	0,9
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators - 1998, <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>

Çizelge 2 1995 yılı itibariyle çeşitli ülkelerde eğitim alanına yapılan kamu ve özel sektör harcamalarının ilgili ülkelerin gayri safi yurtiçi hasılatları içindeki oranını göstermekte ve eğitimin önemsenmesinin ölçütü olarak kullanılabilmektedir. Türkiye toplam eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payında % 2,4'lük büyüklükle sonuncu durumdadır. Yine toplam yükseköğretim harcamalarının GSYİH içindeki oranında Hindistan (% 0,7), İtalya (% 0,8) ve Yunanistan'ı (% 0,8) geçerek % 0,9'luk büyüklükle sondan üçüncüdür. Hindistan ve İtalya'nın yüzde olarak geçilmesi mutlak harcama rakamları anlamında da onlardan ileri olduğumuz anlamına gelmemektedir çünkü bu ülkelerin GSYİH'ları oldukça yüksektir. Bu tabloda -özel sektör harcamalarının düşüklüğü dolayısıyla- özel finansmanı savunan liberaller hoşnut değildir. Çizelge 3'ün incelenmesi de eğitimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesini savunanları memnun etmeyecektir.

Çizelge 3

Toplam Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan Kamu Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (1995)

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	4,5	1,0
ABD	5,0	1,1
Arjantin	3,4	0,7
Avustralya	4,5	1,2
Çek Cumhuriyeti	4,8	0,7
Danimarka	6,5	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	5,8	1,0
Hindistan	2,4	0,6
İsrail	7,0	1,2
İsveç	6,6	1,6
İtalya	4,5	0,7
Japonya	3,6	0,4
Kore	3,6	0,3
Şili	3,0	0,4
TÜRKİYE	2,2	0,8
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators - 1998, <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>

Çizelge 2'de olduğu gibi Çizelge 3'te de toplam kamu harcamalarının GSYİH içindeki oranında Türkiye % 2,2'lik büyüklükle sonuncu durumdadır. % 7'lik büyüklükle İsrail birinci sıradadır. İsrail'i takip eden İsveç (% 6,6) ve Finlandiya (% 6,6) gelişmiş Avrupa ülkeleri olarak eğitime küreselleşmenin piyasalaştırıcı etkilerine rağmen hala önemli ölçüde kamu harcamaları yapmaları dolayısıyla Batıcı liberallerimizi hayal kırıklığına uğratmaktadırlar. Bir başka hayal kırıklığı da ABD'nin % 5, Almanya'nın % 4,5 ve Fransa'nın % 5,8 gibi oldukça yüksek oranlarda tabloda yer almalarıdır. ABD ve Almanya gibi küreselleşmenin iki büyük öznesinin eğitime önemli ölçüde kamu kaynağı aktarmaların liberal ideoloji içinden nasıl gerekçelendirildiği başlı başına bir araştırma konusu olabilir.

Çizelge 3'ün son sütununun incelenmesi GSYİH içerisinde yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının Finlandiya (% 1,7), İsveç (% 1,6) ve ABD'de (% 1,1) oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerin GSYİH'lerinin oldukça yüksek olması yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının mutlak değerinin ülkemizle kıyaslanamayacak kadar büyük olduğunu göstermektedir. Türkiye bu sütunda % 0,8'lik oranla 10. sıradadır

Çizelge 4

1990 ve 1995 Yılları Arasında Eğitime ve Yükseköğretime Yapılan Kamu Harcamalarının Değişim Endeksi (1990 = 100 Olarak Alınmıştır)

Ülke	Tüm Eğitim Kurumları	Yükseköğretim Kurumları
Avustralya	114	126
Kanada	111	102
Finlandiya	96	123
Fransa	118	130
İtalya	80	72
Japonya	105	123
İspanya	119	130
TÜRKİYE	76	91
İngiltere	113	111
Meksika	163	125

Kaynak: OECD Indicators - 1998, <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>

Çizelge 4'de 1990 ile 1995 yılları arasındaki beş yıllık dönemde çeşitli ülkelerde tüm eğitim kurumlarıyla yükseköğretim kurumlarına yapılan kamu harcamalarının değişimi gösterilmektedir. 1990 yılı 100 olarak kabul edilmekte ve 1995'de endeksin değerleri çizelgede gösterilmektedir. Tüm eğitim kurumlarına yapılan kamu harcamalarının 1990 yılına göre azaldığı ülkeler arasında İtalya (80) ve Finlandiya (96) ile birlikte Türkiye de (76) bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumlarına yapılan kamu harcamalarının 1990 yılına göre azaldığı ülkeler arasında da yine İtalya (72) ile birlikte Türkiye (91) vardır. Yükseköğretim kurumlarına yapılan kamu harcamalarının 1990 yılına göre en çok arttığı ülkeler 130 endeks değerleriyle Fransa ve İspanya'dır. Bu ülkeleri Avustralya (126) ve Meksika (125) izlemektedir. Neoliberal ideolojinin ve eğitim politikalarının merkezlerinde birisi olan İngiltere'de bile 1995'de 1990 yılına göre yükseköğretime yapılan kamu harcamaları % 11 oranında artmıştır.

Çizelge 5

Öğrenci Başına Kamu Kaynaklarından Yapılan Harcamalar (1995)

	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
DÜNYA ORTALAMASI	3.370
Gelişmiş Bölgeler	5.936
Kuzey Amerika	5.936
Asya/Okyanusya	5.488
Avrupa	6.585
Eski Sovyet Bloğu Ülkeler	457
Gelişmekte Olan Bölgeler	967
Sahra Afrikası	1.241
Arap Ülkeleri	1.588
Latin Amerika/Karayipler	937
Doğu Asya/Okyanusya	709
Güney Asya	1.058
En Az Gelişmiş Ülkeler	252

Kaynak: *Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action*, UNESCO Conference, Paris, 5-9 Ekim 1998, Working Document ED-98/CONF.202/CLD.23
<http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>

Çizelge 5'te dünyanın çeşitli gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerinde öğrenci başına yapılan kamu harcamalarının dökümü sunulmaktadır. Gelişmiş bölgelerin ortalaması 5.936 \$'lık büyüklükle dünya ortalaması olan 3.370 \$'ın çok üstündedir. Ülkemizin de içinde yer aldığı gelişmekte olan bölgelerin ortalaması ise 967 \$'la dünya ortalamasının üçte biri gelişmiş bölgelerin ortalamasının ise altıda biri düzeyindedir. Gelişmiş bölgelerle dünya ve diğer bölgelerin öğrenci başına ortalama kamu harcaması rakamları arasındaki uçurumun temel nedeni bu bölgeler arasındaki eşitsiz gelişimdir. Küreselleşme sürecinin her alanda eşitsiz gelişimi arttırmakta olduğu düşünüldüğünde önümüzdeki yıllarda bu uçurumun daha da derinleşeceğini kestirmek güç değildir. Türkiye gibi azgelişmiş bir ülkede liberal eğitim finansmanı politikalarının uygulanmasında ısrar etmek küresel ölçekte eğitim olanaklarının dağılımındaki eşitsizlikleri Türkiyeli emekçiler aleyhine arttıracaktır.

Çizelge 6

Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları (1983-2003) (Milyon TL)

	DEVLET ÜNİVERSİTELERİNİN GELİR TÜRLERİ					GELİR KAYNAKLARININ PAYLARI (%)		
	Katma Bütçe	Döner Sermaye	Diğer (Kantin, kafeterya, yurt, kira vb)	Öğrenci Katkı Payları	TOPLAM	Bütçe	Üniversite	Öğrenci
1983	77.650	VY	2.079	-	VY	VY	VY	VY
1984	112.305	VY	1.093	978	VY	VY	VY	VY
1985	148.711	VY	3.461	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	225.268	VY	7.850	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	357.171	VY	16.040	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	599.893	159.992	20.521	22.321	802.727	75	22	3
1989	1.349.902	351.186	46.850	24.349	1.772.287	76	22	2
1990	2.780.753	618.036	69.862	60.412	3.529.063	79	19	2
1991	5.149.624	1.077.563	182.203	65.718	6.475.108	80	19	1
1992	8.617.127	1.786.108	182.879	137.655	10.723.769	80	18	2
1993	14.725.568	3.213.737	381.079	425.157	18.745.541	79	19	2
1994	28.834.345	7.189.873	493.778	1.108.889	37.626.885	77	20	3
1995	43.268.165	15.926.889	1.310.33	2.214.730	62.720.114	69	27	4
1996	87.564.113	35.486.478	3.014.829	9.419.610	135.485.030	65	28	7
1997	192.234.761	119.196.099	7.792.874	17.019.333	336.243.067	57	38	5
1998	422.656.899	216.364.661	15.123.476	33.338.073	687.483.109	61	34	5
1999	676.899.815	370.935.014	25.342.819	51.198.604	1.124.376.252	60	35	5
2000	1.054.610.700	716.839.495	52.933.104	91.017.072	1.915.400.371	57	38	5
2001	1.364.910.550	1.104.871.188	65.256.011	113.783.097	3.162.909.996	52	44	4
2002	2.495.967.700	1.491.749.181	94.028.772	193.764.894	4.275.510.547	58	37	5
2003	3.408.608.000	VY	VY	VY	VY	VY	VY	VY

Kaynak: YÖK, 2003, s. 129.

Çizelge 6'da devlet üniversitelerinin gelirler kalemleri katma bütçe, döner sermaye, diğer (kantin, kafeterya, yurt, kira vb) ve öğrenci katkı payları biçiminde tasnif edilmiştir. Tabloya göre üniversitelerin katma bütçeden aldıkları ödeneklerin 1988 yılında toplam üniversite gelirleri içindeki oranı % 75 'den 2002 yılında % 58'e gerilemiştir. Üniversitenin katma bütçe ödenekleri dışında kendi yarattıkları gelirlerinin oranı ise aynı dönemde % 22'den % 37'ye yükselmiştir. Eğitim maliyetine öğrenci katkısını gösteren katkı paylarının, toplam üniversite gelirleri içindeki oranı da 1988-2002 döneminde % 3'ten % 5'e yükselmiştir. Veriler yükseköğretimde yaşanan ticarileş(tir)menin göstergeleri olarak okunabilir.

Yükseköğretimin finansmanında kapitalist küreselleşmenin etkisiyle yaşanan dönüşümler bu çalışmada daha önce de bahsedildiği gibi sermayenin çıkarları doğrultusunda işletilen bir sürecin içinde yer almaktadır. Kapitalist sistemin siyasal maliyetini asgari/minimum devlet söylemiyle azaltmaya çalışan sermaye, devleti, eğitim, sağlık, altyapı vb. alanlarda hizmet üreten bir yapılanma olmaktan çıkararak adalet ve iç/dış güvenlik örgütü olma işlevleriyle sınırlandırmak istemektedir. Sermaye bunu üç temel nedenle hedeflemektedir. Birincisi sermayenin birikim

sürecinde sosyal ve ulusal kalkınmacı devlet yapılanmaları düzenleyici ve hizmet üreticisi rolleriyle sermaye aleyhine sürtünmeler yaratabilmektedirler. Bu sürtünmeler çoğunlukla hukuksal (iş kanunu vb) ve ideolojik (kamuculuk, halkçılık, eşitlik söylemleri) düzlemlerde yaşanmakta fakat sonunda mutlaka kar oranları üzerinde azaltıcı etkileri olmaktadır. İkincisi biriken sermaye karlı yatırım alanları bulmakta zorlanmakta ve devletin hizmet üreticisi olarak bulunduğu alanlarda devleti rakip olarak algılamaktadır. Bunun için GATS gibi bağlayıcı bir uluslararası metni yürürlüğe sokmuştur. Üçüncüsü ve en önemlisi sermaye sosyalist bloğun çözüldüğü 1989-90 sonrasında kendini daha güvende hissetmektedir ve emekçileri kapitalizmin içinde tutmanın bedeli olarak göz yumduğu sosyal devletçi ve kaçınılmaz olarak sermaye için yüksek maliyetli siyasal egemenlik biçimini değiştirerek daha düşük maliyetli işlevsel bir siyasal yapılanmayı dayatmaktadır.

Yükseköğretim finansmanında yaşanan dönüşüm bu yüzden, hem bir eğitim hizmet üreticisi olarak sermayenin bu alana yatırım yapmaya başlaması yani eğitimin *özelleştirilmesi* hem de devlet kurumlarında verilen yükseköğretim hizmetinin bedelinin öğrencilere ve ailelere ödettirilmesini hedefleyen ticarileş(tir)me boyutlarında ilerlemektedir. Kitlese bir emekçi muhalefetinin örülememesi durumunda bu süreç eşitsizlikleri derinleştirecek ve eğitim hakkının kullanımını sınıfsal konuma endeksleyecektir.

Küreselleşmenin Seçilmiş Bazı Ülkelerin Yükseköğretim Dizgelerine Etkileri

Coğrafyamızda Tanzimat'tan bu yana görülen batılılaşma hareketlerinin özneleri genellikle ordu, hükümetler, bürokrasi ve üniversiteler olmuştur. Benzer bir süreç içinde yaşadığımız küreselleşme koşullarında da işlemektedir. Fakat bugün bu süreci baştan sona ihtiyaçları doğrultusunda tutarlı bir biçimde yönlendiren yegane özne sermaye örgütleridir. Dolayısıyla genelde Batı'nın özelde Avrupa'nın Türkiye'deki egemen çevrelerde yarattığı cazibe hem tarihsel nedenlere hem de dünya kapitalizminin daha yakın döneme damgasını vuran gereksinimlerine uygun düşmektedir. Üniversiteler ve iktidarlar arasındaki tarihsel-toplumsal ilişkiyi küreselleşme sürecinin dinamikleriyle beraber düşündüğümüzde bu çalışmanın çerçevesi ve bulguları daha kolay anlaşılacaktır. Küreselleşme sürecinde uluslararası sermaye merkez ve çevre ülkelerin üniversitelerini az çok benzer biçimlerde etkilemektedir. Fakat çevre ülkelerin üniversiteleri üzerindeki etki katmerli olmaktadır çünkü çevre ülkelerin üniversiteleri kendilerine bir de merkez ülkelerdeki

yüksek öğretim modellerini örnek almaktadırlar ve böylelikle hem sermayenin doğrudan hem de merkez ülkelerdeki yüksek öğretim dizgelerini model alma üzerinden dolaylı etkisine maruz kalmaktadırlar.

Bu nedenle üniversitelerin küreselleşme sürecinden nasıl etkilendiğini bazı ülkeler üzerinden gözlemek ülkemizi anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu ülkelerden ilk üçü NAFTA üyesi, diğerleri ise AB üyesi ülkelerdir.

Amerika Birleşik Devletleri

Tural, ABD Üniversite sisteminin 3600 dolayında kurum ve 15 milyon öğrencisiyle büyük ölçeği, çeşitliliği ve erişebilirliği temsil ettiğini belirtmekte ve 1992 yılında lise mezunlarının % 62'sinin yüksek öğretim kurullarına devam ettiği bilgisini vermektedir (Tural, 2002/a, s. 109). Amerikan sistemi araştırma üniversiteleri, kapsamlı üniversiteler ve kolejler, liberal arts kolejleri, iki yıllık community, junior ve teknik kolejler, meslek okulları ve diğer ihtisaslaşmış kurumlardan oluşmaktadır (Stadtman, s.779-80, aktaran; Arın, 1997, s.63). Ayrıca Tural, Johnston'dan ABD yüksek öğretim kurumlarının ayırt edici özelliklerini kurumlar ve kişiler arası rekabet, öğrencilerin denk kurumlar arasında hareket özgürlüğü, federal düzeyden çok eyalet düzeyinde karar alma ve yönetim ve halkın yüksek öğretim kurumlarının toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunacağına ilişkin beklentilerin yoğunluğu olarak aktarıyor (Johnston, 1997, s.133, aktaran; Tural, 2002/a, s.109). ABD yüksek öğretimi dizgesinin mevcut değişim gündeminin de öğretimi, standartları ve programları geliştirme, artan öğrenci gereksinimlerinin saptanması ve karşılanmasıyla bu etkinlikler için kullanılabilecek kaynakların sağlanması konularını kapsadığı bilgisi veriliyor (Johnston, 1997, s.133, aktaran; Tural, 2002/a, s.109).

Demirer & Duran & Orhangazi, ABD'de Eğitimi Geliştirme Konseyi, CAE (The Council for Aid to Education) adıyla faaliyet gösteren kuruluşun 1994'de yüksek öğretimin finansal durumunu incelemek amacıyla kurduğu Yüksek Öğretime Ulusal Yatırım Komisyonu'nun 1996'da üniversitelere yönelik olarak yayınladığı bir dizi tavsiyeden bazılarını şöyle aktarıyorlar (Demirer & Duran & Orhangazi, 2000, s.27):

- Üniversiteler sağladıkları bütün hizmetlerin maliyet ve kar analizlerini yapabilecek duruma gelmelidir.
- Bütçe ve fon muhasebe sistemleri geliştirilerek kıt kaynaklar programlara görece değerlerine göre dağıtılmalıdır.
- Verimliliğin artırılması için yapılan çalışmalara ağırlık verilmelidir.

- Varolan fakülte sistemi değiştirilmeli ve fakültelerin verimlilikleri tanımlanarak ölçülmelidir. Ortalama ders yükünde yapılacak değişiklikler (azaltmalar) maliyet-kar analizi yapılarak kararlaştırılmalıdır.

Demirer & Duran & Orhangazi bu ve benzeri karar ve yaklaşımların sonucunda ABD'de piyasada bir getirisi olmayan bölümlere ayrılan kaynakların sınırlandırıldığını, örneğin bazı dil ve eğitimle ilgili bölümlerin kaynak azaltma politikalarına maruz kaldıklarını, son on yılda öğretim elemanı kadrolarının azaltıldığını, part-time öğretim elemanı istihdamının yaygınlaştığını ve bu çerçevede ders yükünün daha ucuza geldiği için doktoralı öğretim elemanlarından yüksek lisans öğrencilerine kaydırıldığını belirtmektedirler (Demirer & Duran & Orhangazi, 2000, s.28)

ABD'de yüksek öğretim dizgesinin yaşadığı dönüşümlere bir başka çarpıcı örnek olarak da Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nün hazırladığı 1998 tarihli MIT'nin Rolünü Genişletmek başlıklı planından aktarılan şu bölümler olabilir (Demirer & Duran & Orhangazi, 2000, s.28):

- Sanayi liderleri, üniversite sisteminin ve yönünün belirlenmesinde ve tek tek kampüslerde daha güçlü bir rol oynamalıdır. Sanayi işbirliğine yönelik etkin programlar yenilenmeli ve üniversite sistemi aracılığıyla genişletilmelidir.
- Üniversite politikaları, idari prosedürler, öğretim elemanı alımları ve terfileri, üniversitenin tüm kampüslerde yeni bir girişimci ruhunun geliştirilmesi misyonuna uygun olarak gözden geçirilecektir.
- Üniversite varolan kapasitesini sanayiyle yeni ve yaratıcı etkileşimler geliştirmek üzere kullanılmalıdır.

Demirer & Duran & Orhangazi, ABD'de üniversitelerin şirketleşme yoluna girmeleri ve yönetim ilkelerini piyasadaki devralmaları sonucunda kadrolu öğretim elemanı sayısında büyük düşüşler yaşandığını belirtiyorlar ve ABD'de yüksek öğretimde istihdam edilen öğretim elemanlarının yarısının kadrosuz olduklarını ifade ediyorlar (Demirer & Duran & Orhangazi, 2000, s.28). Küreselleşme sürecinin derinleşmesi ve toplumsal yapının üretim ve siyasal dizgeler dışındaki dizgelerine de etkimesinin bir örneği ABD'de yüksek öğretim dizgesinin hızla piyasaların talepleri ve gereksinimlerine göre şekillendirilmesidir.

Kanada

Kanada'da çağ nüfusunun % 62'sini kapsayan 100 kadar kamu yüksek öğretim kurumu bulunmaktadır ve özel yüksek öğretim kurumları yok denecek kadar azdır (Tural, 2002/a, s.110-111). Jameson ve Pederson'a göre üniversitelerin kamusal

kaynaklara aşırı bağımlılığı Kanada üniversitelerinin rekabet yoluyla başka gelir kaynakları sağlamalarını engellemektedir ve eyalet hükümetleri tüm kurumlar için koydukları en üst öğrenim harcı oranı düzenlemesiyle rekabetin önünü kesmektedirler (Jameson & Pederson, 1997, s.151, aktaran, Tural, 2002/a, s.112).

Tural, 1984 ile 1993 yılları arasında muhafazakar yöneticilerin Kanada'nın ekonomik politikalarını Keynesçilikten ve Refah Devleti modelinden piyasanın tam hakimiyetinin sağlandığı neo liberal modele doğru yönlendirdiklerini ve bu durumun kamu hizmetleri açısından zorunlu vergilemeden gönüllük ilkesine dayanan kullanıcı ödemeleri yönünde bir değişim anlamına geldiğini belirtmektedir (Fisher & Rubenson, 1998, s.77, aktaran; Tural, 2002/a, s.110). Bu durumda eğitim hizmetini kullanmaya gönüllü olanlar bu hizmetin maliyetine de katlanmalıdır. Tural, Kanada'nın küresel ekonomik güçlere karşı koyacak gücünün olmamasını ve ülkenin uluslararası piyasa güçlerine açılmasının yurttaşların iyiliğine olacağı düşüncesini gerekçe gösteren iktidardaki Konservatiflerin sosyal refah ve işgücü politikalarına hükümetin müdahale konusunda hiçbir tercihinin olmadığı görüşünü taşıdıklarını ifade etmektedir (Tural, 2002/a, s.110-111).

Fischer ve Rubenson, Kanada üniversitelerinin iç işleyişinde yaşanan değişiklikleri, üniversite kültüründe ticarileşmeye ve işletmecileşmeye doğru dönüşüm; üniversite yönetimlerinin piyasa yönelimli ve işletme tarzına yaklaşması ve bu durumun akademik personelin çalışma koşullarının ağırlaşmasına, iş yoğunluğunun artmasına, yakından izlenme ve değerlendirilmeyle birlikte bireysel özerkliğin kaybına, karar süreçlerine daha az katılıma ve kişisel gelişim olanaklarının azalmasına yol açması; eğitimin meta olarak algılanmaya başlanması ve öğrenim fiyatlarının programlara göre farklılaştırılması, tam fiyatlandırma, kar amaçlı programların uygulamaya konulması; üniversitelerde uzun dönemli kolektif katkılar pahasına, kısa dönemli bireysel deneyimlere daha çok önem verilmesi olarak özetliyorlar (Fischer & Rubenson, 1998, s.93-95, aktaran; Tural, 2002/a, s.111-112).

Meksika

NAFTA'nın ekonomik olarak en geri kalmış ülkesi olan Meksika'da, Kuzey Amerika bölgesel entegrasyonu başta Güney Amerika ülkeleri olma üzere dünyanın diğer ülkeleriyle kurulacak ikili ilişkiler arasında bir gerilim yaşanmaktadır. ABD'nin başını çektiği NAFTA gerek ekonomi gerekse eğitim alanında Meksika'nın görece bağımsız politikalar izlemesini engellemektedir. Meksika'dan NAFTA

programları çerçevesinde izlemesi istenen yüksek öğretim politikalarıyla Meksika hükümetlerinin tercihleri arasında zaman zaman uyumsuzluklar oluşabilmektedir.

NAFTA üyesi üç ülkeden birisi olan Meksika'da makro-bölgesel entegrasyondan en çok etkilenen kurumların başında yüksek öğretim kurumları gelmektedir (Didou-Aupetit, 2002, s.84). Didou-Aupetit'e göre doksanların başında sıklıkla zikredilen bir Kuzey Amerika yüksek öğretim pazarı inşa etme projesi, Meksika politikacılarını yüksek öğretimin uluslararasılaştırılması programını geliştirmeye itti (Didou-Aupetit, 2002, s.88). Fakat yabancı öğrencileri cezbeden kutuplar olarak ABD ve Kanada uluslararası eğitimi satılacak bir hizmet ve mali bir kaynak olarak kavrarken Meksika kendisini bir alıcı ortak ve öğrenci ihraç eden bir ülke olarak görmeye devam etti ve yabancılara sağlanan eğitim hizmetinden maddi çıkar sağlamaya çalışmadı (Didou-Aupetit, 2002, s.88-89).

Bu durum Didou-Aupetit'e göre Kuzey Amerika'daki üçlü ortaklığın problemlerini yansıtmakta ve bu problemler Meksika yüksek öğretim dizgesinin uluslararasılaşma sürecine şöyle yansımaktadır (Didou-Aupetit, 2002, s.89-90):

- (Meksika yüksek öğretim dizgesinin uluslararasılaşma süreci) makro-bölgesel ve uluslararası boyutlar arasında kısa süreli programların yetersizliği sonucunda dalgalanır.
- Görevlilerin işbirliği, danışmanların ve uluslararası ve üç yönlü problemleri araştıran araştırmacıların katılımını destekleyen program ve organizasyonların benzer şekilde işlemeleri.
- Akademik ve öğrenci gruplarının üç yönlü projelerde yer almayı arzulamalarını bildirmelerine rağmen, koşullar ve dil seviyeleri bunu sınırlandırıyor. Katılım hem sınırlı, hem de tayin edici gruplar için özel faaliyetlerin yokluğu sebebiyle seyrek ve rastlantısaldır.

İngiltere

Arın'a göre, İngiliz yüksek öğretim modelleri tarihte Afrika, Asya'nın büyük kısmı, Avustralya, Yeni Zelanda ve Batı Hindistan Adaları'nda etkili olmuş; günümüzde ise ABD, İrlanda ve hatta Fransa'da etkili olmaktadır (Arın, 1997, s.61).

Arın, İngiliz sisteminin özelliklerini kamu finansmanı, kurumsal özerklik, benzer biçimlerde gelişen küçük kurumlar, yüksek ulusal standartlar, seçicilik ve dışlayıcı tutum, lisans öğrencileriyle çok yakından ilgilenilerek verilen eğitim ve araştırmadaki başarı olarak özetlemektedir (Arın, 1997, s.61). İngiltere'de yüksek öğretim kurumları üç gruba ayrılırlar: Üniversiteler (en eski kurumlar), 1960'larda kurulan ve daha çok mesleki eğitim veren politeknik okullar ve yerel özellikleriyle uzmanlıkları öne çıkan kolejlerle enstitüler (Arın, 1997, s.61)....

İngiltere 20. yüzyılın başlarında üniversite yönetimi alanında kendine özgü bir sistem kurmuştu ve bu sistemin temel ögesini 1919'da kurulan "University Grants Committee" oluşturmaktaydı (Timur, 2000, s.316). Bu kurum devletle üniversite arasında bir sınır oluşturuyor ve üniversite özerkliğini sağlıyordu ve bu komitenin asıl görevi mali özerkliğin sağlanması amacıyla devlet fonlarını üniversiteye aktarmaktı (Timur, 2000, s.317). Gerçekte bu fon üniversitenin toplam fon ihtiyacının sadece bir bölümünü oluşturunuyordu ve nitekim 1937'de devlet katkısı %37 iken bu oranın nüfus patlamasının etkisiyle 1960'ların ortalarında % 90'a ulaşması üniversitenin mali özerkliğini tehdit eder hale gelmişti veya liberaller tarafından öyle söyleniyordu (Timur, 2000, s.317). Nitekim M. Thatcher'in neoliberalizmi imdada yetiştirdi ve onun uygulamaları yalnızca üniversitelere devlet katkısının azaltılması yönünde değil önemli yapısal düzenlemeler biçiminde de gerçekleşti (Timur, 2000, s.317).

Neoliberallerin mabedi Chicago Okulu'nun *minimal devlet* anlayışının güçlü temsilcilerinden olan M. Thatcher üniversiteye karşı garip bir husumet besliyordu ve 1987'de Komite'yi yeniden düzenledi ve 1989'da da, üniversiteyi sanayi ile bütünleştirmek üzere University Funding Council adını alan kuruma iş dünyasından üyeler soktu (Timur, 2000, s.317). Bu düzenlemeler İngiltere Üniversiteleri açısından ABD modeline yaklaşmak anlamına geldi (Timur, 2000, s.317). Aynı dönem içinde çıkarılan bir yasayla üniversiteden öğretim üyelerini uzaklaştırmanın da yolları kolaylaştırılmış oldu ve bu amaçla uzmanlaşmış bir kurum Ofsed kuruldu (Timur, 2000, s.317).

Timur'un verdiği bilgilere göre İngiltere'de son yirmi yılda öğrenci sayısı % 100 artmasına karşılık yüksek öğretim ödeneği ancak % 45 arttı, öğrenci başına harcama % 40 azaldı, bugün İngiliz çocuklarının % 7'si özel okullarda okumakta ve 1970'de Oxford öğrencilerinin % 38'si özel okullardan gelirken 1997'de bu oran % 49'a çıktı ve aynı yıl İngiliz Parlamentosu'na küreselleşme sürecinin ruhuna uygun olarak her öğrenci için yıllık bin sterlin harç getiren Yüksek Eğitim Kanun Tasarısı sunuldu (Timur, 2000, s.318).

Fransa

Tural 1968'de daha eski tarihlerde kurulmuş Fransız üniversitelerinin çoğunun orta ölçekli kurumlara dönüştürüldüğünü belirtiyor (Tural, 2002/a, s.112). Halimi Fransa'da son yıllarda kurulanlar da dahil olmak üzere 87 üniversitenin bulunduğunu ve yasaya göre -herkese fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla- üniversitelerin öğrencilerini seçmelerine izin verilmediğini ifade ediyor (Halimi, 1997, s.240,

aktaran; Tural, 2002/a, s.112). Arın, Fransa'da yüksek öğretim sisteminin üniversiteler, yüksekokullar (grandes ecoles) ve üniversiter teknoloji enstitüleri (institutes universitaires de technologie) olmak üzere üç tip kurumu bünyesinde barındırdığını söylemektedir (Arın, 1997. s.60). Tural, Fransa'da yüksek öğretim talebinin gittikçe arttığını ve sistemin finansmanının yaklaşık % 90'ının kamusal kaynaklarla sağlandığı bilgisini veriyor (Tural, 2002/a, s.112).

Arın'a göre Fransız sisteminin en belirgin iki özelliği devletin yüksek öğretim dizgesi üzerindeki sıkı denetimi ve yüksek öğretim kurumları arasındaki bölünmüşlüktür (Arın, 1997. s.59). Timur da benzer bir bakışla Fransız üniversite sisteminin merkeziyetçi ve üniversite özerkliği kavramının ülkeye yabancı olduğunu savunmakta ve özerklik kavramının Fransa'ya 1968 olaylarının etkisiyle çıkarılan bir yasayla girdiğini belirtmektedir (Timur, 2000, s.319). Faure Kanunu adıyla anılan bu *Yönlendirme Kanunu*, özerkliğin dışında, Fransız üniversitelerine bir tür demokratik katılım ilkesini de getiriyordu (Timur, 2000, s.319). Fakat Timur, yasayı yapan sınıfın demokratik katılımdan ne anladığını yasanın ilk maddesindeki "Üniversiteler sanayi ve teknolojik devrimin gerektirdiği demokratik evrime uymalıdır" ifadesi oldukça net bir biçimde anlattığını söylemektedir (Timur, 2000, s.319). 1968 yılı Fransa'da ve dünyada sistem karşıtı mücadelenin yükseldiği bir tarihsel kesitin içinde yer aldığı için ve dönemin ruhunun özel girişime karşı bir tepkiyi temsil etmesinden dolayı üniversite özel sektör ilişkisi Fransız hakim sınıfları tarafından rahatlıkla geliştirilememiştir (Timur, 2000, s.319).

Fransız üniversitelerinde asıl yapısal dönüşüm tartışmaları 1986 Devaquet Tasarısı etrafında şekillenmiştir (Timur, 2000, s.320). 1986 yılında A. Devaquent tarafından hazırlanan tasarı üniversitelerin ekonomiyle bütünleşme sürecini hızlandırıyordu. Ayrıca yasayla üniversiteye girmek zorlaşıyor, üniversiteler ulusal diplomaların yanında özel diplomalar verebilir hale getiriliyor ve en önemlisi öğretim paralı hale getiriliyordu (Timur, 2000, s.320). Timur küreselleşme sürecinin Fransa gibi yüksek öğretimin geleneksel olarak devlet eliyle ve parasız olarak verildiği bir ülkenin eğitim sistemini bile sarsmaya başladığını fakat sürecin güçlü karşı tepkiler doğurduğunu ve bu yüzden Fransız yüksek öğretim sisteminin hala kamucu niteliğini koruduğunu belirtmektedir (Timur, 2000, s.320).

Almanya

Arın'a göre Alman üniversiteleri iki ilke üzerine kurulmuştur: Birincisi bütün üniversiteler akademik eğitim ve araştırma yapmalıdırlar; ikincisi pratiğe yönelik mesleki eğitim üniversite dışındaki kurumlara devredilmelidir (Arın, 1997, s. 58). Arın Almanya'nın 19. yüzyılda Napolyon Savaşları'nın yıkıntıları arsından dünyanın birçok gelişmiş devletlerini etkileyecek kurumlarını oluşturabildiğini ve özellikle Wilhelm von Humboldt'un geliştirdiği ve 1810 yılında kurulan Berlin Üniversitesi'nin işleyişi ve yapısıyla yeni bir tür üniversite olduğunu söylemektedir (Arın, 1997, s. 58). Berlin Üniversitesi'nin üzerine yükseldiği ilkeler Arın'a göre akılcı bilgi, sistematik soruşturma ile bilimin ilerlemesi ve araştırmanın önceliğiydi (Arın, 1997, s. 58). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir kalkınma sürecine giren Almanya'da üniversite sistemi aynı hızla değişmemişti ve bu nedenle çeşitli çevrelerce "yarı feodal üniversite adacığı" vb. kavramlar kullanılarak eleştirilmekteydi (Timur, 2000, s.323). Alman üniversiteleri de, yönetim ve örgütlenme başlıklarında "devletçi yapılarıyla" Fransız üniversitelerine benziyorlardı fakat Almanya'nın federal bir ülke olması, Alman üniversitelerini özellikle mali açıdan federe devletlere (Land'lara) bağlamaktaydı (Timur, 2000, s.324). Bu nedenle akademik sıfatlar, Fransa'da olduğu gibi ulusal planda değil, Land düzeyinde kazanılıyordu ancak Almanya'da profesörler Fransa'dakinden çok farklı ve ayrıcalıklı bir statüye sahip oldukları için Alman sistemi bir hayli farklı işlemekteydi (Timur, 2000, s.324). Fransa'da profesör unvanı, belirli ve zorunlu bir bekleme süresi sonucunda elde edilirken Almanya'da yükseltilme sürecinin her aşamasında adaylar durumlarını müzakere ederek kendilerini kabul ettirmek zorundaydılar (Timur, 2000, s.324). Bu nedenle Almanya'da profesörlük kadrosunun dışındakilerin statüleri ikincil ve pasif konumlara düşüyordu (Timur, 2000, s.324). Bu bağlamda Almanya'da, Fransa'nın Üniversite Konseyi'ne karşılık gelen Üniversite Senatosu bütünüyle profesörlerin doldurduğu bir örgütlenmeydi fakat bu durum 1960'ların öğrenci hareketleri karşısında değişmek zorunda kaldı (Timur, 2000, s.324). Almanya'da öğrenci-asistan işbirliğine dayanan hareketlerin ilk örgütsel ürünü 1968 Martı'nda kurulan ve profesörlerle beraber öğrenci ve asistanları da üniversite karar süreçlerine sokmayı hedefleyen Federal Asistanlar Konferansı oldu (Timur, 2000, s.324). 1973 yılında Almanya Anayasa Mahkemesi bu hedefleri benimseyen tüzükleri yürürlüğe koyunca daha demokratik bir üniversite yönetim sisteminin önü yasal olarak açıldı (Timur, 2000, s.324).

Fransa'da 1984 Savary Kanunu karar merkezlerini birleştirip katılımı desteklerken, Almanya'da tutucu profesörlerin etkileriyle 1986'da çıkarılan yasa yeniden yapılanma ve ortak yönetim (katılım) eğilimini zayıflatıyordu (Timur, 2000, s.325).

Timur, 1990'larda iki Almanya'nın birleşmesinin ve küreselleşme sürecinin etkileriyle yüksek öğretime dair yeni reform tasarılarının gündeme geldiğini ve yoğun olarak tartışıldığını; bu reform girişimlerinin ciddi bir öğrenci muhalefetine neden olduğunu fakat bu öğrenci hareketinin güdüleyici etmeninin 1960'ların yüce ideallerinden çok öğrencilerin kaybettikleri maddi koşulları yeniden elde etme talepleri olduğunu eklemektedir (Timur, 2000, s.325). Timur'a göre on binleri bulan öğrenci muhalefетinin hedefinde üniversite bütçelerinin % 90'ını ödeyen Land yönetimleri vardı çünkü bazı eyaletler altından kalkamadıkları eğitim harcamalarının yükünün bir kısmını öğrencilere yıkmak istemekteydiler (Timur, 2000, s.325).

Görüldüğü gibi gelişmiş bazı ülkelerde yüksek öğretim dizgeleri piyasaların belirlenimine daha açık hale gelme eğilimleri içindedirler. Bu ülkeler arasında Almanya, Fransa, Kanada ve Meksika finansmanı kamu kaynaklarıyla gerçekleştirme noktasında öğrencilerin ve hizmet arzını ve finansmanı özelleştirme noktasında sermayenin baskıları altındadır. ABD ve İngiltere yüksek öğretim dizgeleri ise neo-liberal eğitim anlayışının daha kolaylıkla uygulanabildiği özelliklere sahiptir. Ülkemizde genelde eğitim ve özelde yüksek öğretim sistemi üzerinde siyaset etme yetkisine sahip olan kamu otoriteleri önümüze piyasayla uyumlu hatta onun güdümüne girmiş yeni yüksek öğretim modelleri sunarken ellerinde önemli bir koz bulundurduklarını sanmaktadırlar. Bu koz, "Yüzyılı aşkın bir zamandır Batı medeniyetini yakalamaktan bahsediyorduk. Batı'da yüksek öğretim sistemini piyasayla uyumlu hale getiriliyor o halde bizim de yapmamız gereken şey budur." biçiminde ifade edilebilir. Burada unutulmaması gereken bilgi gelişmiş Batı ülkelerinden bazılarında eğitimin "bilimsellik", "parasız olma" ve "fırsat eşitliği ilkesine göre sunumu" gibi olumlu özelliklerinin küreselleşmeye rağmen hala korunuyor olmasıdır.

Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Üniversiteler

Hatipoğlu Türkiye’de üniversitelerle ilgili düzenlemelerin tüzüklerle ve yasalarla belirlendiğini ve üniversitenin amaçlarına ilişkin resmi ideolojinin de yasalarda ifade edildiğini ve Türkiye’de bilimle uğraşan resmi kurumların dernekler, Darülfünun ve Üniversite evresi olma üzere üç evrede geliştiklerini söylemektedir (Hatipoğlu, 1997, s.25). Hatipoğlu’na göre yüksek öğretimin tanımı, amaçları ve ilkeleri açısından en doğru düzenlemeler 1934 tarihli tüzükte ve 1946 tarihli 4936 sayılı yasa ile 1973 tarihli yasada gerçekleştirilmiştir (Hatipoğlu, 1997, s.30). Anayasal anlamda en gelişkin metin ise kuşkusuz 1961 Anayasası metnidir.

1981’deki üniversitelerle ilgili düzenleme ise "üniversiteler yasası" adıyla değil "Yükseköğretim Yasası" adıyla gerçekleştirilmiştir. Hatipoğlu’na göre yasanın gerici karakteri daha yasanın adıyla başlamaktadır (Hatipoğlu, 1997, s.29). Bu yasa aslında 1973 tarihli yasanın özgürlükçü yönüne bir tepki olarak doğmuştur ve yasanın arkasında 1980 anlayışı vardır. Hatipoğlu 1982 Anayasası’ndan önce çıkan 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasının 1982 Anayasasında üniversitelerle ilgili düzenlemelere de aynen taşındığını belirtmektedir (Hatipoğlu, 1997, s.29).

Dönemin baskıcı politik koşullarında iktidardakiler üniversiteleri birer tehdit odağı olarak algıladıklarını 2547 sayılı yasada ve 1982 Anayasasının üniversitelerle ilgili bölümlerinde yazılı olarak ifade etmişlerdir. Bu metinlerde yükseköğretim dizgesine amaç olarak sokulan milliyetçi ve devletçi ifadeler toplumcu aydınlanma, bilimsel ve özgür bilgi üretimi ve öğretimi gibi üniversiter değerlerin önüne geçirilmiştir. Bu ifadeler eğitimin işlevlerini ve buna bağlı olarak oluşturulan resmi amaç yapısını, mevcut üretim biçiminin politik ve ideolojik yeniden üretimi çerçevesinde anlamlandıran bir yaklaşım göstermişlerdir.

Yükseköğretim dizgemizin yönetim yapısı da kapitalist küreselleşme sürecinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Alada’ya göre günümüzde Türkiye üniversiteleri büyük ölçüde kamusallığını yitirmekte ve otoriten bağlamda güçlü devlet ve serbest piyasa formülasyonu içinde yer almaktadır (Alada, 2003, s.30). Bu durum doğal olarak üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğini olumsuz etkilemektedir. Alada bu durumdan kurtulmanın üniversite topluluğunun kendi içinde müşterek anlam dünyası yaratabilmesine, kendi kural, değer ve kararlarını özerk bir yapı içerisinde gerçekleştirme olanağı bulabilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir (Alada, 2003, s. 31). Eğitim Sen’in 2005 yılı içerisinde düzenlediği “Demokratik Eğitim Kurultayı’nda ülkemizde devletin konjonktürel olarak belirlediği tehdit

konsepti doğrultusunda birçok bilim insanının bilimsel faaliyetleri nedeniyle kovuşturmaya uğradığı hapse gönderildiği veya üniversiteden atıldığı ifade edilmekte ve en önemlisi de bugünkü YÖK düzeninin çok sayıda muhalif bilim insanının tasfiyesiyle eş zamanlı olarak gündeme getirildiği belirtilmektedir (Eğitim ve Bilim Çalışanları Komisyonu Raporu, Demokratik Eğitim Kurultayı, 2005, s.311).

Küreselleşmenin ülkemizin yükseköğretim kurumlarının yönetim yapısını etkilediği bir başka alan da üniversite-sanayi ilişkileri alanıdır. Üniversite ve sanayi işbirliği olgusunun tarihi 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başına uzanmaktadır. Kapitalizmin üretici güçleri sürekli geliştirme zorunluluğu bilgi üretim merkezleri olarak üniversitelerin sermaye sınıfı açısından önemini arttırmıştır. Bu nedenle üniversite ve sanayi işbirliğinin hem sanayi hem de üniversite için yaşamsal olduğu ileri sürülmektedir (Alpkaya ve diğerleri, 1999, s.100). Aslında bu işbirliği sanayi açısından gerçekten yaşamsaldır çünkü kâr oranlarının düşmesi eğilimine sermaye ancak üretici güçleri geliştirerek ve ürünlerin üretim fiyatlarını düşürerek karşı koyabilmektedir. Üniversite sanayi ilişkisi üniversite için neden vazgeçilmez olmaktadır?. Çünkü küreselleşme çağında global ve ulusal bilim politikasının öznesi olma rolünü büyük ölçüde sermaye üstlenmektedir. Bu durumda bilim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında üniversitelerle sermaye yine sermayenin dayatmalarıyla işbirliğine zorlanmaktadır. Ülkemizde 1980'lerin ortalarından itibaren İTÜ, ODTÜ, Ege ve Eskişehir Anadolu Üniversiteleri sanayi için bilgi üretmek üzere tasarlanmış teknoparklar kurmaya başlamışlardır (Alpkaya ve diğerleri, 1999, s.101). Bilim-Teknoloji Şurası çalışmalarında çoğunluğunu üniversitelerden ve işveren çevrelerinden yaklaşık oranlarla gelen üyelerin oluşturduğu Üniversite-Endüstri-Devlet İşbirliği Komisyonu tarafından hazırlanan 1990 tarihli raporda özetle şu ifadeler yer almaktadır (Alpkaya ve diğerleri, 1999, s.102):

Üniversitelerde yapılan araştırmaların % 90'ını oluşturan ve lisansüstü eğitimin parçası olarak yapılan çalışmalar, salt akademik derece amacına bağlı olmaktan çıkarılmalı ve büyük ölçüde sanayi işbirliğinin ihtiyaçlarına yöneltilmelidir.

Lisansüstü araştırma konuları, sanayinin gündemindeki konulardan seçilmeli; güdümlü araştırmaların denetiminde sanayiciler de yer almalıdır.

Profesyonel yönetim anlayışı içinde üniversite elemanları ve sanayiden uzmanlar, birbirlerinin programlarında kolayca yer alıp çalışabilmelidir. Aynı şekilde akademisyenlerin sanayide uzun süreli çalışmaları için yasal düzenlemelere gidilmelidir.

Üniversite sanayi işbirliği, üniversite özerkliği ve özgür bilimsel faaliyet gibi, üniversitemizin temel sorunlarını da çözecektir.

1995’te bir araştırma grubunun TÜSİAD’ın desteği ile hazırladığı “Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji” başlıklı raporda çağdaş üniversite “modern işletmecilik teknikleriyle yönetilen, pazar ekonomisi ve arz talep koşullarına uyabilen bir kurum olmalıdır” biçiminde öneriler yer almaktadır (Timur, 2000, s.353, aktaran; Tural, 2004, s.229). Raporda ayrıca paralı eğitimin daha demokratik olacağı ileri sürülmektedir (Timur, 2000, s.353, aktaran; Tural, 2004, s.229).

Küreselleşme sürecinde üniversitelerin yönetim yapısında gerçekleşen dönüşümlerden birisi de öğretim elemanlarının “esnek” çalışma politikalarına maruz kalmalarıdır. Yeni düzenlemelerle tam gün veya kısmi zamanlı sözleşmeli personel kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu düzenlemeler, sözleşmeli personel ile mevcut kadrolu personel arasında ücret, iş tanımı, iş güvenliği, sosyal güvenlik gibi eşitsizliklerin yaratılması ve üniversite emekçilerinin sendikasılaştırılması sonucunu doğuracaktır (Eğitim ve Bilim Çalışanları Komisyonu Raporu, Demokratik Eğitim Kurultayı, 2005, s.316).

Kapitalist küreselleşme yükseköğretim dizgemizin finansman modelini de dönüşüme uğratmaktadır. Tural, üniversitelerin giderek artan yükseköğretim istemi ve araştırma gereksinimlerini hangi parasal kaynaklarla karşılayacağına ilişkin yasal çerçevenin Yükseköğretim Kanunu ile çizildiğini ve bu kanunda yükseköğretim kurumlarının gelir kaynaklarının her yıl bütçeye konulan kaynaklar, kurumlarca yapılacak yardımlar, alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilen karlar, bağış, vasiyet ve diğer gelirlerden oluştuğunu belirtmektedir (Tural, 2004, s.240). Bu gelirler içerisinde bütçe ödenekleri büyüklüğü eğitimin küreselleşme sürecinde nasıl bir dönüşüme uğratıldığını çözümlemek açısından önemli bir göstergedir. 1990 yılında YÖK bütçesinin konsolide bütçeye oranı % 3.89 iken bu oran 2003 yılında %2.32 olarak gerçekleşmiştir (Milli Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003, s.299). Bu rakamlarda son on yıl içerisinde istikrarlı bir düşüş gözlenmektedir. Neoliberal politikalar ekseninde dönüştürülen devlet anlayışı ve yapılanması üniversiteleri kendi kaynaklarını yaratmaya zorlamakta ve üniversiteler bu işi harçlar, paralı yaz okulları, kayıt, mezuniyet, transkript ve öğrenci belgesi alma gibi işlemlerin paralı hale getirilmesi, okul yemekhanesi ve kantinlerinin özelleştirilmesi, öğrencilerin barınma ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin ticarileştirilmesi gibi bir dizi uygulamayla yapmaktadırlar. Benzer sorunlara ek ders, ikili öğretim ve gece öğretimi gibi uygulamalarda da rastlanmakta, üniversiteler daha fazla mali kaynak yaratmak,

öğretim üyeleri ise ücretlerini arttırabilme amacıyla bu uygulamaları desteklemektedirler. Bu uygulamalar sonunda öğretim üyeleri üzerindeki ders yükü artmakta ve üniversitenin araştırma ve bilgi üretme işlevlerinde gerilemeler yaşanmaktadır (Eğitim ve Bilim Çalışanları Komisyonu Raporu, Demokratik Eğitim Kurultayı, 2005, s. 316).

Küreselleşme sürecinde yükseköğretim dizgemizde yaşanan dönüşümleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı "Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim" başlıklı çalışmadan yapılan alıntıdan da izlemek mümkündür. (Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, 1998, s.372-373):

Üniversitelerin işlemlerini yerine getirebilmesi ve toplumsal gelişmenin itici gücü olabilmesi için, öncelikle sağlıklı bir rekabet ortamına kavuşmaları gerekir. Böyle bir ortam için:

- *Bilimsel, yönetsel ve mali açıdan tam özerklik verilmesi;
- *Yükseköğretim Kurulunun yalnızca üniversiteler arasında koordinasyon sağlamakla görevli ve yetkili kılınması;
- *Kalite düzeyinin belirlenebilmesi için akademik değerlendirme kurulu oluşturulması;
- *Üniversitelere tüm olanaklarını kullanarak kaynak yaratmada serbestlik verilmesi;
- *Yıllık bütçelerini kendilerinin hazırlaması;
- *Sözleşmeli akademik personel istihdam edebilmesi;
- *Yönetimde yetki ve sorumluluğun paylaşılması, katılımcılığın sağlanması;
- *Öğrenci katkı payının gerçekçi bir düzeye çıkarılması, başarılı öğrencilere burs verme olanağının sağlanması;
- *Üniversitelerin evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri için, sistemde rekabet ortamının tesis edilmesi,
- *Üniversite-sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması ve öğretim üyelerinin, sanayinin araştırma-geliştirme faaliyetlerine etkin katılımının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Görüldüğü gibi yukarıdaki öneri maddelerinin yarısından fazlası neo-liberal çerçevede ifade edilmiştir. Yükseköğretim dizgemizdeki dönüşümler eşitsizlikleri derinleştirici ve üniversitelerin piyasa karşısındaki özerkliklerini tehdit eden bir doğrultuda gerçekleşmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, veri toplama teknikleri, verilerin analizi ve yorumlanması alt başlıkları yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu tez çalışmasında, 2004-2005 eğitim öğretim döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne kayıtlı master ve doktora öğrencileri ile bu programlarda görevli öğretim elemanlarının küreselleşmeye ve küreselleşme yükseköğretim ilişkisine dair yaklaşımları *betimlenmeye* ve bu yaklaşımlardaki farklılaşmaların gelir düzeylerine, üniversitedeki konuma (öğrenci, öğretim elemanı ya da her ikisi), lisansüstü programın türüne ve öğrenim düzeyine (master veya doktora düzeyi) göre anlamlı olup olmadıkları incelenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada tarama türü araştırma modeli kullanılmıştır. Öncelikle evrenin küreselleşme kavrayışlarıyla küreselleşmenin yükseköğretimin amaç, yönetim ve finansman yapısı üzerine etkileri hakkındaki görüşleri *betimlenmiş* ve gelir, konum, program ve öğrenim düzeyi ile verilen yanıtların ilişkili olup olmadıklarının belirlenmesi de amaçlandığı için tarama türü araştırma modelinin ilişkisel biçimi kullanılmıştır.

Evren

Bu çalışma evren üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın evreni, 2004-2005 eğitim öğretim döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne kayıtlı tezli yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile bu programlarda görevli öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Evren tezin konusuna ve amacına bağlı olarak seçilmiştir.

Evren ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 7

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Programlarında Görev Alan Öğretim Elemanlarının
Ünvanlarına Göre Dağılımı

Kadro Ünvanı	Adet	%
Prof. Dr.	31	23,13
Doç. Dr.	6	4,48
Yrd. Doç. Dr.	2	1,49
Öğr. Gör.	9	6,72
Arş. Gör.	27	20,15
Arş. Gör. (35. Madde)	53	39,55
Uzman	6	4,48
Toplam	134	100,00

Kaynak: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Tanıtım
Kitabı 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılı

Çizelge 8

A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencileri Sayıları

PROGRAM	Düzy		Toplam	Yüzdeler
	Master	Doktora		
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	46	32	78	17,2566372
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	30	14	44	9,73451327
Halk Eğitimi	26	11	37	8,18584071
Eğitim Psikolojisi	22	17	39	8,62831858
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	29	14	43	9,51327434
Eğitim Teknolojisi	27	17	44	9,73451327
Program Geliştirme	30	16	46	10,1769912
Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri	27	8	35	7,74336283
Güzel Sanatlar Eğitimi	14	10	24	5,30973451
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	18	17	35	7,74336283
Özel Eğitim	11	10	21	4,6460177
Okul Öncesi Eğitim	5	1	6	1,32743363
Toplam	285	167	452	100

Kaynak: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sekreterliği

Çizelge 9

Evrenin Enstitüdeki Konuma Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Öğretim Elemanı	54	10,67194
Öğrenci	372	73,51779
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	80	15,81028
Toplam	506	100

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tezli yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören öğrenci sayısı 452'dir. Bu toplamın 80 kişisi araştırma görevlisi statüsünde eğitimlerini sürdürdükleri için hem öğrencilik hem de öğretim

elemanlığı yapmaktadır. Sadece öğrenci olanların sayısı 372, yalnızca öğretim elemanı olanların sayısı ise 54'tür. Bu durumda evrenin toplam mevcudu 506 kişi olmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Küreselleşmeyle ilgili kitaplardan, makalelerden, broşürlerden, internet dosyalarından ve bu alanla ilgili olanların görüşlerinden yararlanılarak araştırmada kullanılan anket içeriği (bkz. EK-1) belirlenmiştir. Araştırmada, evrenin küreselleşmeye dair yukarıda bahsedilen üç yaklaşımdan hangisini benimsediğinin ve küreselleşme yükseköğretim dizgesi ilişkisi bağlamında küreselleşmenin yükseköğretimin amaçları, yönetim yapısı ve finansmanı üzerindeki etkilerinin nasıl algılandığını ortaya çıkarabilmek amacıyla belirli sayıda maddenin yer aldığı bir anket taslağı hazırlanmıştır. Anketin kapsam geçerliliği uzman görüşlerine başvurularak sağlanmaya çalışılmıştır.*

Araştırmaya katılanlardan hazırlanan sorulara "katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve düşüncem yok" seçeneklerinden birisini işaretlemeleri talep edilmiştir. Böylece veriler "sınıflandırma" türünde toplanmıştır.

Anket'in ilk bölümü katılımcıların gelir düzeyi, üniversitedeki konumu, devam ettikleri programlar ve öğrenim düzeylerini saptamayı amaçlayan kişisel bilgilerle ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Anketin ikinci bölümünde yer alan 21 sorunun ilk üçüyle katılımcıların küreselleşme kavrayışlarının liberal, kültürelci-ulusalcı veya Marksist yaklaşımlardan hangisinin kapsamına girdiği belirlenmeye çalışılmış. Diğer sorular ise küreselleşmenin yükseköğretimin amaç, yönetim ve finansman biçimine etkilerine dair kuramsal bölümde tartışılan farklı yaklaşımları yansıtan ifadeler arasında dengeli bir biçimde dağıtılmıştır. Anket soruları araştırmaya katılanların koşullandırılmaması amacıyla karışık bir sıralamaya tabi tutulmuştur.

Anketin Uygulanması

Anket 2004-2005 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Anketler öğrencilerin toplu olarak bulundukları derslerde,

* Uzman görüşüne başvuru alan akademisyenler: Prof. Dr. Nejla Kurul Tural, Prof. Dr. Fatma Gök, Prof. Dr. Meral Uysal, Doç. Dr. Fuat Ercan, Doç. Dr. Hayat Boz, Öğr. Gör. Dr. Fevziye Sayılan, Arş. Gör. Dr. Seçkin Özsoy ve Arş. Gör. Ahmet Yıldız

öğretim elemanlarından izin alınarak dağıtılmış ve öğrencilerden doldurdıkları anketleri bölüm sekreterliklerine bırakmaları istenmiştir. Anketler yüksek lisans veya doktora tez aşamasında olan ve bu nedenle derslere girmeyen toplam 136 tez öğrencisinin adreslerine postalanmış ve onlardan posta yoluyla veya okula uğradıklarında bölüm sekreterliklerine bırakma yoluyla anketleri iletmeleri istenmiştir. Anketler öğretim elemanlarına elden ulaştırılmış ve onlardan da doldurdıkları anketleri araştırmacıya elden vermeleri veya bölüm sekreterliklerine bırakmaları istenmiştir. Bu kanallar kullanılarak toplam 464 anket dağıtılmıştır. Dağıtılan toplam 464 anketten 156 tanesi geri dönmüştür. Doldurulan 156 anketin 9 tanesi eksik bırakılmış sorular nedeniyle değerlendirilmemiştir. Değerlendirilen anket sayısı 147'dir. Anketlerin geri dönüş oranı % 29,1'dir. Evrenin tamamına ulaşılmasının nedeni öğrencilerin derslere devam konusunda ihmalkâr davranmaları ve gerek öğretim elemanlarının gerekse öğrencilerin bir bölümünün anketleri doldurmayı çeşitli gerekçelerle reddetmeleridir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın amaçlarından bir bölümünü anket sorularına verilen yanıtlardan yola çıkarak görüşlerin betimlenmesi oluşturmaktadır. Bu yüzden anket sorularına verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın amaçlarından bir bölümünü de anket sorularına verilen yanıtların araştırmaya katılanların gelir, üniversitedeki konum, program ve öğrenim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu nedenle anketle toplanan "sınıflama" türünde verilerin çözümlenmesi için parametrik olmayan "Kay-Kare Bağımsızlık Testi" kullanılmıştır. Kay-Kare Testi iki sınıflamalı değişkenin düzeylerine göre oluşan (satır sayısı X sütun sayısı) gözeneklerde gözlenen sayılarla-değerlerle beklenen sayıların-değerlerin birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini sınar (Büyüköztürk, 2003, s.142). Kümeler arası karşılaştırmalarda ortaya çıkan farkın anlamlılığı 0,05 düzeyinde aranmıştır. Bulunan anlamlı ve anlamsız farklılıkların olası nedenleri yorumlanarak belirlenmeye çalışılmıştır. Serbestlik derecesinin birden büyük olduğu ve beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20'sini aştığı durumlarda Kay-Kare anlamlılık testi yapılamamış, bulgular yüzde dağılımları üzerinden elde edilmiştir. Bu durumlarda sadece yüzdelerle dayanılarak yorum yapılmıştır. Kay-Kare Testinin yapılamadığı durumlarda bununla ilgili bilgi ilgili tabloların altında belirtilmiştir.

Veriler elektronik ortamda SPSS istatistik programıyla çözümlenmiş ve bulgular ilgili alanyazın taraması bağlamında yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde anketin uygulanması sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ulaşılan bulgulara ve bu bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir. Ankette yer alan her bir soruya ilişkin bulgular ayrı ayrı ve belli bir sıradüzeni içinde verilmiş, ancak yorum bulgu kümeleri için yapılmıştır. Bazı bulguların birlikte yorumlanmasıyla araştırma sonuçlarına ulaşılmasını kolaylaştıracak anlam bütünlükleri yakalanmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya Katılanların Gelir, Konum, Program ve Öğrenim Düzeyine Göre Durumları

Gelir Düzeyi

Anket uygulanan katılımcıların gelir düzeyleri ile ilgili veriler çizelge 9'da verilmiştir.

Çizelge 10

Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
0-500 YTL	10	6,8
501-1000 YTL	96	65,3
1001-1500 YTL	26	17,7
1501 YTL ve Üstü	15	10,2
Toplam	147	100,0

Katılımcıların gelir düzeyi çizelge 9'da görüldüğü gibi % 65,3'lük bir oranla en çok 0-500 YTL kategorisinde yığılmıştır. Bu kategoriyi % 17,7'lik bir oranla 1001-1500 YTL kategorisi izlemektedir. Tablodan kolaylıkla anlaşılabileceği gibi anket uygulanan kitle içinde orta ve orta alt gelir grubu üyeleri ağırlıktadır.

Konumlar

Katılımcıların enstitüdeki konumlarına dair veriler çizelge 10'da sunulmuştur.

Çizelge 11
Katılımcıların Enstitüdeki Konuma Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Öğretim Elemanı	15	10,2
Öğrenci	102	69,4
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	30	20,4
Toplam	147	100,0

Anket uygulamasına katılanların enstitüdeki konumlarının dağılımıyla (çizelge 11) evrenin enstitüdeki konuma göre dağılımları (çizelge 9) ile ilgili tablolara bakıldığında dağılım yüzdelerinin birbirlerinden çok farklı olmadıkları görülmektedir. Bu sonuç anket geri dönüş yüzdesinin düşük olmasının yaratabileceği olumsuzlukları bir nebze azaltmaktadır. Çizelge 10'dan görülebileceği gibi doğal olarak katılımcıların en büyük yüzdesini 69,4'lük oranla öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerden sonraki ikinci büyük kategoriyi % 20,4'lük oranla hem öğrenci hem de öğretim elemanı olan araştırma görevlileri oluşturmaktadır.

Programlar

Çizelge 12'de katılımcıların programlara göre dağılımları verilmiştir. Program kriterine göre evrenin dağılımıyla ilgili sağlıklı verileri sadece öğrenci ve araştırma görevlileri için verilebilmektedir çünkü öğretim elemanları birden çok programda görev alabilmektedirler. Enstitü bünyesindeki öğrenci ve araştırma görevlilerinin programlara ilişkin dağılımı çizelge 8'deki verilere bağlı olarak oluşturulan çizelge 13'den incelenebilir.

Çizelge 12
Katılımcıların Programlara Göre Dağılımları

Program	Frekans	Yüzde
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	27	18,4
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	22	15,0
Halk Eğitimi	16	10,9
Eğitim Psikolojisi	11	7,5
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	10	6,8
Eğitim Teknolojisi	11	7,5
Program Geliştirme	11	7,5
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	9	6,1
Güzel Sanatlar Eğitimi	7	4,8
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	9	6,1
Özel Eğitim	8	5,4
Okul Öncesi Eğitim	6	4,1
Toplam	147	100,0

Çizelge 13
Enstitüdeki Öğrenci ve Araştırma Görevlilerinin Programlara Göre Dağılımı

Program	Frekans	Yüzde
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	78	17,26
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	44	9,73
Halk Eğitimi	37	8,19
Eğitim Psikolojisi	39	8,63
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	43	9,51
Eğitim Teknolojisi	44	9,73
Program Geliştirme	46	10,18
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	35	7,74
Güzel Sanatlar Eğitimi	24	5,31
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	35	7,74
Özel Eğitim	21	4,65
Okul Öncesi Eğitim	6	1,33
Toplam	452	100

Öğrenim Düzeyi

Çizelge 14'de ankete katılanların öğrenim düzeyi ile ilgili bulgular sunulmuştur. Çizelge 15'de ise enstitüde öğrenci konumunda olanların öğrenim düzeyleri çizelge 8'deki verilere dayanılarak sunulmuştur.

Çizelge 14

Katılımcıların Öğrenim Düzeyleri

Düzyey	Frekans	Yüzde
Master	81	55,1
Doktora	51	34,7
Toplam	132	89,8
Sadece Öğretim Elemanı Olanlar	15	10,2
Toplam	147	100,00

Çizelge 15

Enstitüde Öğrenci Konumunda Olanların Öğrenim Düzeyleri

Düzyey	Frekans	Yüzde
Master	285	56,32
Doktora	167	33,00
Toplam	452	89,33
Sadece Öğretim Elemanı Olanlar	54	10,67
Toplam	506	100,00

Katılımcıların Küreselleşme Kavrayışları ve Bu Kavrayışların Gelir, Konum, Program ve Öğrenim Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bulgular ve Yorum

Küreselleşmenin Liberal Kavranışı

Soru İfadesi (1): “Küreselleşme kaçınılmazdır. Küreselleşme özellikle iletişim, bilişim, ulaşım, üretim süreçlerinde yaşanan teknolojik ilerlemenin sonucudur. Artık sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmektedir. Bilgi toplumu küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucudur. Küreselleşme süreci dünya ölçeğinde insanların tümünün yararınadır. Küreselleşme bireylerin ve toplumların kendilerini uyumlu kılmak ve uyarlamak zorunda oldukları bir süreçtir.”

Küreselleşmenin liberal kavranışı ile ilgili görüş ifadeleri anketin ilk sorusunda bulunmaktadır. Bu soruya verilen yanıtların istatistik dökümü ve bu yanıtların gelir, konum, program ve öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 16.1

Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	46	31,29
Kararsızım	23	15,65
Katılmıyorum	78	53,06
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Liberal ifadelerin yer aldığı ilk soruya anketi dolduranların %31,29’u katılmakta, %15,65’i kararsız kalmakta ve %53,06’sı katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek “kararsızım”, hiç işaretlenmeyen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir

Katılımcıların küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 16.2’de verilmiştir.

Çizelge 16.2

Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	3	3	4	0	10
	%	30,00	30,00	40,00	0	100,0
501-1000 YTL	N	26	16	54	0	96
	%	27,08	16,67	56,25	0	100,0
1001-1500 YTL	N	12	4	10	0	26
	%	46,15	15,38	38,46	0	100,0
1501 YTL ve üstü	N	5	0	10	0	15
	%	33,33	0	66,67	0	100,0
TOPLAM	N	46	23	78	0	147
	%	31,29	15,65	53,06	0	100,0

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin gelir gruplarına göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %46,15 ile 1001-1500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %27,08 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %15,38 ile 1001-1500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,67 ile 1501YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %38,46 ile 1001-1500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 16.3’te verilmiştir.

Çizelge 16.3

Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	3	2	10	0	15
	%	20,00	13,33	66,67	0	100,0
Öğrenci	N	32	16	54	0	102
	%	31,37	15,69	52,94	0	100,0
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	11	5	14	0	30
	%	36,67	16,67	46,67	0	100,0
TOPLAM	N	46	23	78	0	147
	%	31,29	15,65	53,06	0	100,0

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin konuma göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %36,67 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %20,00 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %16,67 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,33 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,67 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %46,67 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin görüşlerinin programlara göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 16.4’te verilmiştir.

Çizelge 16.4

Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	9	3	15	0	27
	%	33,33	11,11	55,56	0	100
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	3	2	17	0	22
	%	13,64	9,09	77,27	0	100
Halk Eğitimi	N	2	1	13	0	16
	%	12,50	6,25	81,25	0	100
Eğitim Psikolojisi	N	5	1	5	0	11
	%	45,45	9,09	45,45	0	100
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	4	1	5	0	10
	%	40,00	10,00	50,00	0	100
Eğitim Teknolojisi	N	4	3	4	0	11
	%	36,36	27,27	36,36	0	100
Program Geliştirme	N	5	4	2	0	11
	%	45,45	36,36	18,18	0	100
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	1	2	6	0	9
	%	11,11	22,22	66,67	0	100
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	1	4	0	7
	%	28,57	14,29	57,14	0	100
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	3	3	3	0	9
	%	33,33	33,33	33,33	0	100
Özel Eğitim	N	4	1	3	0	8
	%	50,00	12,50	37,50	0	100
Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100
TOPLAM	N	46	23	78	0	147
	%	31,29	15,65	53,06	0	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin programlara göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı geniş bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,67 ile Okul Öncesi Eğitim Programında en düşük işaretlenme oranı %11,11 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %36,36 ile Program Geliştirme Programında, en düşük

işaretlenme oranı %6,25 ile Halk Eğitimi Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %81,25 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %16,67 ile Okul Öncesi Eğitim Programında gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 16.5’te verilmiştir.

Çizelge 16.5

Liberal Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	25	11	45	0	81
	%	30,86	13,58	55,56	0	100,00
Doktora	N	18	10	23	0	51
	%	35,29	19,61	45,10	0	100,00
TOPLAM	N	43	21	68	0	132
	%	32,58	15,91	51,52	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeylerine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 1,568$, $sd = 2$, $P = 0,457 > 0,05$)

Küreselleşmenin Liberal Kavranışı İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin ifadelerin yer aldığı birinci soruya en çok “katılmıyorum” yanıtı verilmiştir. Fakat “katılmıyorum” yanıtıyla “katılıyorum” yanıtı arasında çok fazla bir fark gözlenmemektedir. Ayrıca “düşüncem yok” seçeneğinin hiç işaretlenmemiş olması ve “kararsızım” seçeneğinin en az işaretlenen ikinci seçenek olması anket uygulanan kitlenin küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin belirli bir yönde bakışının olduğuna işaret etmektedir. “Katılmıyorum” ve “katılıyorum” seçeneklerinin işaretlenme yüzdelilerinin birbirine yakın olması liberalizmin Enstitüde belirli bir ağırlığı olduğunu göstermektedir.

Yanıtların gelire, konuma ve programa göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Kay-Kare anlamlılık testi sonuçları, “katılmıyorum” seçeneğini -ki bu seçenek bütün katılımcıların en fazla işaretlediği seçenektir- en fazla işaretleyen gelir kategorisinin 501-1000 YTL kategorisi olduğunu göstermektedir. Bu kategoride daha çok araştırma görevlileri, öğrenciler ve sistemdeki öğretmenler yer almaktadır. Bu kategoridekilerin neoliberal politikalardan yoğun olarak etkilendiği düşünülebilir.

“Katılmıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen konum kategorisi öğretim elemanları kategorisidir. Bu durum önemli ölçüde tarafsızlık, nesnellik, ekonomizm ve kaçınılmazlık yanılsaması içeren liberal ifadelerin- öğretim elemanlarının görece olarak yüksek bilgi düzeyleri nedeniyle- deşifre edilebildiği biçiminde yorumlanabilse de liberal ifadelerin kabulü veya reddinin aynı zamanda bir değer sisteminin kabulü veya reddi olduğunun görülmesine engel olmamalıdır.

Katılmıyorum seçeneğini en fazla Halk Eğitim Programı öğrencileri işaretlemişlerdir. Bu durum Halk Eğitimi alanının doğası gereği toplumun geniş kesimlerinin sorunlarına eğilmek gibi bir özellik gösterebilmekte olduğu ve bu programda okuyanların toplumun geniş kesimlerinin yaşadığı çelişkileri arttıran ideolojik söylemlere ve politikalara karşı duyarlılıklarının yüksek olabileceği biçiminde yorumlanabilir.

“Katılmıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen öğrenim düzeyi kategorisi master düzeyi kategorisidir. Fakat Kay-Kare Testi sonuçları master ve doktora düzeyleri arasında verilen cevaplar açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin Kültürelci-Ulusalcı Kavranışı

Soru İfadesi (2): “Küreselleşme milli devletimizi, ekonomimizi, ulusal ve/veya dini kimliğimizi oluşturan gelenekleri, görenekleri, dini ve milli ahlakımızı yozlaştırdığı oranda kötüdür. Batı kaynaklı küreselleşme aslında dünyanın Hristiyanlaştırılması sürecine hizmet etmektedir. Küreselleşmenin nedeni Batı kültürünün yayılmacı emelleridir. Bağımsızlık devletimizi ve milli sermayemizi güçlendirmekten geçer, fakat Batı'nın bilim ve teknolojisini vatanımıza getirebilmek için milli ve dini kimliğimizi korumak şartıyla küreselleşme sürecine ve bu bağlamda onurlu bir Avrupa Birliği üyeliğine "evet" demek gerekir.”

Çizelge 17.1

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	65	44,22
Kararsızım	21	14,29
Katılmıyorum	61	41,50
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Küreselleşmenin kültürelci/ulusalcı kavranışının özetlendiği ikinci soruya anketi dolduranların %44,22'si katılmakta, %14,29'u kararsız kalmakta ve %41,50'si katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek "katılıyorum", en az işaretlenen seçenek "kararsızım", hiç işaretlenmeyen seçenek ise "düşüncem yok" seçeneğidir.

Katılımcıların küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 17.2'de verilmiştir.

Çizelge 17.2

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	5	1	4	0	10
	%	50,00	10,00	40,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	40	13	43	0	96
	%	41,67	13,54	44,79	0	100,00
1001-1500 YTL	N	13	5	8	0	26
	%	50,00	19,23	30,77	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	7	2	6	0	15
	%	46,67	13,33	40,00	0	100,00
TOPLAM	N	65	21	61	0	147
	%	44,22	14,29	41,50	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin gelir gruplarına göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. "Katılıyorum" seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile 0-500 ve 1001-1500 YTL kategorilerinde en düşük işaretlenme oranı

%41,67 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %19,23 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,33 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %44,79 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %30,77 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 17.3’te verilmiştir.

Çizelge 17.3

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	9		6	0	15
	%	60,00		40,00	0	100
Öğrenci	N	46	15	41	0	102
	%	45,10	14,71	40,20	0	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	10	6	14	0	30
	%	33,33	20,00	46,67	0	100
TOPLAM	N	65	21	61	0	147
	%	44,22	14,29	41,50	0	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin konuma göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %60,00 ile öğretim elemanı kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %33,33 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,00 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %46,67 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %40,00 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin görüşlerinin programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 17.4’te verilmiştir.

Çizelge 17.4

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	15	3	9	0	27
	%	55,56	11,11	33,33	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	7	4	11	0	22
	%	31,82	18,18	50,00	0	100,00
Halk Eğitimi	N	5	0	11	0	16
	%	31,25	0	68,75		100,00
Eğitim Psikolojisi	N	4	1	6	0	11
	%	36,36	9,09	54,55	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	7	1	2	0	10
	%	70,00	10,00	20,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	3	6	2	0	11
	%	27,27	54,55	18,18	0	100,00
Program Geliştirme	N	5	3	3	0	11
	%	45,45	27,27	27,27	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	3	0	6	0	9
	%	33,33	0	66,67	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	3	1	3	0	7
	%	42,86	14,29	42,86	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	4	0	5	0	9
	%	44,44	0	55,56	0	100,00
Özel Eğitim	N	5	0	3	0	8
	%	62,50	0	37,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	2	0	0	6
	%	66,67	33,33	0	0	100,00
TOPLAM	N	65	21	61	0	147
	%	44,22	14,29	41,50	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin programa göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı geniş bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %70,00 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programında en düşük işaretlenme oranı %27,27 ile Eğitim Teknolojisi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %54,55 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük

işaretlenme oranı %0,00 ile Halk Eğitimi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Özel Eğitim Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %68,75 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Okul Öncesi Eğitim Programında gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 17.5’te verilmiştir.

Çizelge 17.5

Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	35	11	35	0	81
	%	43,21	13,58	43,21	0	100,00
Doktora	N	21	10	20	0	51
	%	41,18	19,61	39,22	0	100,00
TOPLAM	N	56	21	55	0	132
	%	42,42	15,91	41,67	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeylerine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 0,865$, $sd = 2$, $P = 0,649 > 0,05$).

Küreselleşmenin Kültürelci Ulusalcı Kavranışı İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin ifadelerin yer aldığı ikinci soruya en çok “katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Fakat “katılıyorum” yanıtıyla (%44,2) “katılmıyorum” yanıtı (%41,5) arasında çok fazla bir fark gözlenmemektedir. Ayrıca “düşüncem yok” seçeneğinin hiç işaretlenmemiş olması ve “kararsızım” seçeneğinin en az işaretlenen (%14,3) ikinci seçenek olması anket uygulanan kitlenin küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin belirli bir yönde bakışının olduğuna işaret etmektedir. Küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin ifadelerle en çok katılıyorum yanıtının verilmiş olması merkez ülkelerden ve

uluslararası tekellerden yayılan kozmopolit ideolojinin kendi karşısını milliyetçilik ve dincilik olarak yaratmakta olduğu biçiminde yorumlanabilir. Saf liberal ideolojinin kitleselleşme kanalları merkez ülkelerde yeni sağ ya da yeni muhafazakarlık üzerinden şekillenmekte ve bu ideolojilerin içerisinde yumuşatılmış biçimde milli ve dinsel öğeler korunmaktadır. Merkezden yayılan din ve milliyet sosuna batırılmış ideoloji çevreye de benzer biçimde yansımakta ve küreselleşme olgusunun yalnızca kültürel yayılmacılık olarak nitelenen üstyapısal bir gerçeklik olarak kavranmasına yol açmaktadır.

Yanıtların gelire, konuma ve programa göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Kay-Kare anlamlılık testi sonuçları yorumlanamasa da şunlar söylenebilir. “Katılıyorum” seçeneğini -ki bu seçenek bütün katılımcıların en fazla işaretlediği seçenektir- en fazla işaretleyen gelir kategorisi 0-500 ile 1001-1500 YTL kategorisidir. Bu kategoriler en alt gelir düzeyi ve orta gelir düzeyi kategorileridir. Şaşırtıcı biçimde bu kategoriler ülkemizde milliyetçi ve dinci ideoloji ve politik söylemlerin alıcısı olan geniş kesimleri yansıtmaktadır. Bu gelir kategorilerinin neden kültürelci ulusalcı ideolojiyi desteklediğine dair bir çalışma siyaset bilimi ve sosyolojinin çalışma alanına girse de dinci ve milliyetçi ideolojinin yoksulluğun getirdiği yabancılaşmadan ve küçük mülk sahiplerinin yoksullaşma korkusundan beslendiği söylenebilir.

“Katılıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen konum kategorisi öğretim elemanları kategorisidir. Bu durum bir önceki soruda küreselleşmenin liberal kavranışına verilen yanıtlarla tutarlıdır çünkü liberal yaklaşıma katılmak ve katılmamak seçeneklerinden her ikisi de kültürelci ulusalcı yaklaşımı besleyebilmektedir. Birincisi liberalizm kitleselleşmesini yeni sağ üzerinden gerçekleştirebilmektedir. İkincisi liberalizme muhalefet edildiğinde -ki birinci soruda liberal kavrayışa en çok karşı çıkanlar öğretim elemanları kategorisiydi- bu muhalefet kendini sınıf eksenile birlikte kültürelci ulusalcı bir düzlemde de ifade edebilmektedir.

“Katılıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen program Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programıdır. Psikolojik bilgi küreselleşmenin hızlandığı son dönemde en fazla ticarileşen bilgidir. Piyasalaşmadan elde etme ve temel işlevinin “bireyin topluma uyumlaştırılması olarak” belirlenmesi bu alanı tutuculaştırabilmektedir.

“Katılıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen öğrenim düzeyi kategorisi master düzeyi kategorisidir. Fakat Kay-Kare Testi sonuçları master ve doktora

düzeyleri arasında verilen cevaplar açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Master ve doktora düzeyinde öğrenci olanlar kültürelci ulusalcı yaklaşıma katılma ve katılmama seçenekleri arasında oldukça dengeli bir biçimde dağılmışlardır. Kısacası hangi düzeyde olurlarsa olsunlar öğrencilerin yarıya yakını kültürelci ulusalcı yaklaşıma katılmakta yarıya yakını katılmamaktadır (master düzeyi, % 43,2 katılıyorum, %43,2 katılmıyorum; doktora düzeyi, %41,2 katılıyorum, %39,2 katılmıyorum). Bu durum küreselleşmenin kültürelci ulusalcı açıklamasının lisans üstü düzeyde bile aşılamadığını ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin Marksist Kavranışı

Soru İfadesi (3) : “Küreselleşme, aslında bir kapitalist entegrasyon sürecidir. Küreselleşme, 1970'lerde gelişmiş kapitalist ülkelerde kâr oranlarının düşmesi problemine çözüm bulabilmek amacıyla ivme kazanmış tarihsel bir olgudur. Bu süreçte iletişim ve bilişim alanlarındaki teknolojik gelişmeler katalizör olmuştur. Küreselleşme süreci kaçınılmaz olmadığı gibi, dünya ölçeğinde tüm insanların yararına işleyen bir süreç de değildir. Küreselleşmeyle birlikte savaşların azalması bir yana ABD, AB ordularının ve NATO'nun askeri müdahaleleri ve etnik/dinsel/bölgesel savaşlar şiddetlenmektedir. Küreselleşme, Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği, NAFTA, APEC, Birleşmiş Milletler, NATO vb. eliyle yönetilen bir süreçtir.”

Çizelge 18.1

Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin
Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	106	72,11
Kararsızım	20	13,61
Katılmıyorum	20	13,61
Düşüncem Yok	1	0,68
Toplam	147	100,0

Küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin ifadelerin yer aldığı 3. soruya anketi dolduranların %72,11'i katılmakta, %13,61'i kararsız kalmakta ve katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %0,68'i tarafından

işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum”, en az işaretlenen seçenek “düşüncem yok” seçeneğidir.

Katılımcıların küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 18.2’te verilmiştir.

Çizelge 18.2

Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	0	5	1	10
	%	40,00	0	50,00	10,00	100,00
501-1000 YTL	N	72	16	8	0	96
	%	75,00	16,67	8,33	0	100,00
1001-1500 YTL	N	18	2	6	0	26
	%	69,23	7,69	23,08	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	12	2	1	0	15
	%	80,00	13,33	6,67	0	100,00
TOPLAM	N	106	20	20	1	147
	%	72,11	13,61	13,61	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %75,00 ile 501-1000 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %40,00 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %16,67 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile 0-500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile 0-500 kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,67 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %10,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 18.3’te verilmiştir.

Çizelge 18.3

Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	12	1	2	0	15
	%	80,00	6,67	13,33	0	100
Öğrenci	N	74	13	14	1	102
	%	72,55	12,75	13,73	0,98	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	20	6	4	0	30
	%	66,67	20,00	13,33	0	100
TOPLAM	N	106	20	20	1	147
	%	72,11	13,61	13,61	0,68	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %80,00 ile öğretim elemanı kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %66,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,00 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,7 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı ve öğretim elemanı ve öğrenci kategorilerinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,00 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin Marksist kavrayışına ilişkin görüşlerinin programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programlarıyla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 18.4’te verilmiştir.

Çizelge 18.4

Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	22	3	2	0	27
	%	81,48	11,11	7,41	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	18	2	2	0	22
	%	81,82	9,09	9,09	0	100,00
Halk Eğitimi	N	13	1	2	0	16
	%	81,25	6,25	12,50	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	9	0	2	0	11
	%	81,82	0	18,18	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	8	0	2	0	10
	%	80,00	0	20,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	6	0	5	0	11
	%	54,55	0	45,45	0	100,00
Program Geliştirme	N	7	4	0	0	11
	%	63,64	36,36	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	7	1	0	1	9
	%	77,78	11,11	0	11,11	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	5	1	1	0	7
	%	71,43	14,29	14,29	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	6	2	1	0	9
	%	66,67	22,22	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	3	3	2	0	8
	%	37,50	37,50	25,00	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	2	3	1	0	6
	%	33,33	50,00	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	106	20	20	1	147
	%	72,11	13,61	13,61	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %81,8 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması ve Eğitim Psikolojisi Programlarında en düşük işaretlenme oranı %33,3 ile Okul Öncesi Eğitim Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile Okul Öncesi Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitim Psikolojisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

ve Eğitim Teknolojisi Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %45,5 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Program Geliştirme ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,00 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer programlarda gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 18.5’te verilmiştir.

Çizelge 18.5

Marksist Kavrayışa İlişkin İfadeye Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	59	12	10	0	81
	%	72,84	14,81	12,35	0	100,00
Doktora	N	35	7	8	1	51
	%	68,63	13,73	15,69	1,96	100,00
TOPLAM	N	94	19	18	1	132
	%	71,21	14,39	13,64	0,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

Seçeneklerin düzeye göre işaretlenme yüzdelerinin dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. “Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %72,84 ile master düzeyinde en düşük işaretlenme oranı %66,63 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %14,81 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %13,73 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %15,69 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı % 12,35 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,96 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Küreselleşmenin Marksist Kavranışı İle İlgili Görüşlere İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişki ifadelerin yer aldığı 3. soruya en çok katılıyorum yanıtı verilmiştir. Küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin 3. soruya en çok “katılıyorum” yanıtının verilmesinin nedeni verilen kısa metinde küreselleşme olgusunun onun bütünselliği ve çok yanlılığı ile bir bütün olarak ele alınması olabilir. Küreselleşmenin liberal kavranışına ilişkin ifadelerin yer aldığı 1. soruya en fazla oranda “katılmıyorum” yanıtının verildiği hatırlandığında, yanıtlayanların küreselleşme karşısında olumlu bir tavra sahip olmadıkları belirtilebilir. Küreselleşmenin liberal kavranışının yadsınması hem kültürelci ulusalcı düzlemde hem de sınıf eksenli düzlemde gerçekleşebilmektedir. Bu gözlem küreselleşmenin kültürelci ulusalcı kavranışına ilişkin 2. soruya en çok verilen yanıtın “katılıyorum” seçeneği olmasıyla desteklenmektedir.

Küreselleşmenin Marksist kavranışına ilişkin 3. soruya verilen “katılıyorum” yanıtı en fazla 1501 YTL ve üstü gelir kategorisinde “katılmıyorum” yanıtı ise 0-500 YTL kategorisinde gözlenmektedir. Düz bir sınıfsal mantık kurulduğunda bu sonuç gelir düzeyiyle tutarsızlık arz etmektedir. Fakat Enstitü bünyesinde 1501 ve üstü YTL gelir kategorisinde bulunan kitle büyük ölçüde kıdemli öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Küreselleşmeye dair literatüre bu kesimin aşına olduğunu ve hatta bizzat bu alandaki bilgi üretimi ve öğretimi sürecine katıldıklarını dikkate aldığımızda bu durum anlaşılır olmaktadır. Burada yine bilinçliliğin sadece bilgi niteliği ve niceliğiyle ilgili olmadığı, bir değerler sistemine ve taraf olmaya da dayandığını ve bu sonucun biraz da tercihleri yansıttığını düşünmek gerekmektedir.

3. soruya en fazla “katılıyorum” yanıtını veren program Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programıdır. Bu programa çok yakın yüzdelerle katılıyorum yanıtını Eğitim Yönetimi ve Teftişi, Halk Eğitimi, Eğitim Psikolojisi ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programları vermişlerdir. “Katılıyorum” seçeneğinin programlara göre işaretlenme oranlarının dağılımı dar bir aralıkta seyretmektedir. Bu durum 3. soruya verilen yanıtların programa göre anlamlı bir farklılık göstermediği biçiminde yorumlanabilir. Bir başka deyişle programı ne olursa olsun anketi yanıtlayanların çoğunluğu küreselleşmenin Marksist kavranışına katılmaktadırlar. Bu ifadelere katılımın en çok gözlemlendiği programın Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı olmasında, bu programda belirli derslerde küreselleşmeyle ve onun resmi ideolojisi Liberalizm ile ilgili literatürün okunup tartışılıyor olması etkili olmuş olabilir.

“Katılmıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen program ise Eğitim Teknolojisi programıdır. Bu programdakilerin bilim – politika, teknoloji-sınıf vb ilişkiler konusunda yeterli bilinçliliğe sahip olmamaları ve küreselleşmeyi teknolojinin nesnel olduğu düşünülen “gelişimine” bağlamaları olasıdır.

3. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımı dar bir aralıkta gözlenmektedir. Verilen yanıtların düzeye göre birbirine yakın oluşu düzeyler arasında anlamlı bir fark olmadığı biçiminde yorumlanabilir. “Katılıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen düzey master düzeyidir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç, Yönetim ve Finansman Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Amaç* Yapısına Etkilerine Dair *Liberal* Görüşlerin Çözümlemesi

Soru İfadesi (6) : “Yükseköğretimin amacı, piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına yönelik araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve mesleki eğitim işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.”

Çizelge 19.1

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal
Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	32	21,77
Kararsızım	23	15,65
Katılmıyorum	92	62,59
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal ifadelerin yer aldığı 6. soruya anketi dolduranların %21,77’si katılmakta, %15,65’i kararsız kalmakta ve %62,59’u katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek “kararsızım”, hiç işaretlenmeyen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal ifadelere ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 19.2’de verilmiştir.

Çizelge 19.2

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	5	2	3	0	10
	%	50,00	20,00	30,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	19	10	67	0	96
	%	19,79	10,42	69,79	0	100,00
1001-1500 YTL	N	6	7	13	0	26
	%	23,08	26,92	50,00	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	2	4	9	0	15
	%	13,33	26,67	60,00	0	100,00
TOPLAM	N	32	23	92	0	147
	%	21,77	15,65	62,59	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile 0-500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,9 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,4 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %69,8 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %30,00 ile 0-500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal ifadelerle ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 19.3’te verilmiştir.

Çizelge 19.3

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	1	3	11	0	15
	%	6,67	20,00	73,33	0	100
Öğrenci	N	24	16	62	0	102
	%	23,53	15,69	60,78	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	7	4	19	0	30
	%	23,33	13,33	63,33	0	100
TOPLAM	N	32	23	92	0	147
	%	21,77	15,65	62,59	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %23,5 ile öğrenci kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,00 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %73,3 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %60,8 ile öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal ifadelerle ilişkin görüşlerinin programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 19.4’te verilmiştir.

Çizelge 19.4

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	8	3	16	0	27
	%	29,63	11,11	59,26	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	0	2	20	0	22
	%	0	9,09	90,91	0	100,00
Halk Eğitimi	N	3	2	11	0	16
	%	18,75	12,50	68,75	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	4	1	6	0	11
	%	36,36	9,09	54,55	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	2	2	6	0	10
	%	20,00	20,00	60,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	3	3	5	0	11
	%	27,27	27,27	45,45	0	100,00
Program Geliştirme	N	4	4	3	0	11
	%	36,36	36,36	27,27	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	1	0	8	0	9
	%	11,11	0	88,89	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	1	1	5	0	7
	%	14,29	14,29	71,43	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	1	1	7	0	9
	%	11,11	11,11	77,78	0	100,00
Özel Eğitim	N	2	3	3	0	8
	%	25,00	37,50	37,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	1	2	0	6
	%	50,00	16,67	33,33	0	100,00
TOPLAM	N	32	23	92	0	147
	%	21,77	15,65	62,59	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile Okul Öncesi Eğitim Programında en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %37,5 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitimin

Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,9 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %27,3 ile Program Geliştirme Programında gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal ifadelerle ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 19.5’te verilmiştir.

Çizelge 19.5

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Liberal Kavrayışla İlgili Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	19	12	50	0	81
	%	23,46	14,81	61,73	0	100,00
Doktora	N	12	8	31	0	51
	%	23,53	15,69	60,78	0	100,00
TOPLAM	N	31	20	81	0	132
	%	23,48	15,15	61,36	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeylerine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 8,020$, $sd = 2$, $P = 0,990 > 0,05$).

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkileri Hakkında Liberal Yaklaşım İlişkin Görüşlere Dair Yorum

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına ilişkin ifadelerin yer aldığı 6. soruya anketi yanıtlayanların en çok verdiği yanıt “katılmıyorum” yanıtı olmuştur. “Katılıyorum” yanıtının (%21,8) neredeyse üç katı kadar (%62,6) katılmıyorum yanıtı verilmiştir. “Düşüncem yok” seçeneğinin hiç işaretlenmemesi ve kararsızım seçeneğinin en az işaretlenen ikinci seçenek olması katılımcıların belirli bir yönünde görüşlerinin olduğunu göstermektedir.

Eğitimin işlevleri ve eğitimin herhangi bir sosyo ekonomik formasyonun kendisini yeniden üretme süreci içindeki rolü, politik sınıfsal ve ideolojik tercihleri

yansıtır. Eğitimin ekonomik –politik-ideolojik ve toplumsal işlevleri üretim biçimi ne olursa olsun farklı içeriklerle her sosyoekonomik formasyonda bulunmaktadır. 6. soruda özellikle liberallerin eğitimin her üretim biçiminde önemi azalmayan bu ekonomik işlevine kendilerince “objektif” vurgu yapılmıştır. Ankete katılanların üniversitelerin piyasaya hizmet eden kurumlara dönüştürülmesi yönündeki uygulamalara karşı duyarlı oldukları gözlenmektedir.

6. soruya en çok “katılmıyorum” yanıtını veren gelir kategorisi 501-1000 YTL kategorisidir. Bu kategoride çoğunlukla sistemde öğretmen veya araştırma görevlisi olarak çalışanlar bulunmaktadır. Bu kategorilerde yer alanların emek sermaye çelişkisinin belirli biçimlerini kendi mesleki alanlarında en fazla yaşayan kesimler oldukları düşünülebilir. Ayrıca bu kesimlerin, eğitimci olmaları dolayısıyla liberal politikalarla yaratılmaya çalışan eğitim anlayışını daha yakından gözleyen, bu konu hakkında okuyan veya konuya duyarlı bir sendikada örgütlü olan bir kesimi oluşturmaları mümkündür. Ayrıca üniversite koşullarının da bu gibi bilgilendirmeler ve duyarlılık geliştirme açısından uygun ortamlar sağladığı söylenebilir.

6. soruya en fazla katılan gelir kategorisi 0-500 YTL kategorisidir. Bu kategoride çoğunlukla çalışmayan öğrenciler yer almaktadır. Çalışmamaları nedeniyle üretim ilişkileri alanında sınıfsal çelişkileri bu kesim bizzat yaşamamakta yalnızca düşük gelirden dolayı bölüşüm ilişkileri alanında çelişkiler yaşayabilmektedirler. Ayrıca öğrencilerin genelinde görülen ekonomizm ve dar bireysel kurtuluşçu ideolojiler bu kesimi liberal ideolojiye yakınlaştırabilmektedir..

6. soruya “katılmıyorum” yanıtını en fazla veren konumdakiler öğretim elemanlarıdır. Öğretim elemanlarının gelir düzeylerinin görece yüksekliğinin yaratabileceği liberalizmin ve kültürelci ulusalcı yaklaşımın alıcısı olma durumunu bilgi ve bilinçlilik düzeyinin görece yüksekliğinin telafi ettiği düşünülebilir.

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair liberal önermenin yer aldığı 6. soruya en fazla “katılmıyorum” yanıtı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programından gelmiştir. Çalışma alanı olarak eğitimin üretim ile ilişkisini konu edinen Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programının eğitim dizgesinin amaç yapısının piyasanın ihtiyaçlarına uyarlanmasına dair belli bir bilgi ve tercih düzeyini yansıtmaması olağan karşılanabilir. Fakat 6. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı dar bir aralıkta seyretmekte ve verilen yanıtların programlara göre çok farklılaşmadığı gözlenmektedir.

6. soruya verilen yanıtlar öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu saptamayı Kay-Kare anlamlılık testi doğrulamaktadır. Bu durum master ve doktora düzeylerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim sisteminin amaç yapısına dair ifade edilen liberal önermeyi öğrenim düzeylerine bağlı olmaksızın çoğunlukla reddettiklerini göstermektedir. Bu sonuca yol açan temel neden master ve doktora düzeylerinde öğrenim görenlerin bilgi nicelik ve niteliklerindeki benzerliklerinden çok, onların değerleri ve tercihleri arasındaki benzerlikler olabilir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkilerine Dair Kültürelci / Ulusalci Görüşlerin Çözümlemesi

Soru İfadesi (20) : “Yükseköğretimin amacı milli ve manevi kültürün korunması, geliştirilmesi ve genç kuşaklara aktarılmasını hedefleyen araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve öğretimi işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.”

Çizelge 20.1

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalci Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	66	44,90
Kararsızım	25	17,01
Katılmıyorum	56	38,10
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalci ifadelerin yer aldığı 20. soruya anketi dolduranların %44,90'ı katılmakta, %17,01'i kararsız kalmakta ve %38,10'u katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum”, en az işaretlenen seçenek “kararsızım”, hiç işaretlenmeyen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalci ifadelerle ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 20.2’de verilmiştir

Çizelge 20.2

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili
Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	6	2	2	0	10
	%	60,00	20,00	20,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	44	17	35	0	96
	%	45,83	17,71	36,46	0	100,00
1001-1500 YTL	N	14	4	8	0	26
	%	53,85	15,38	30,77	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	2	2	11	0	15
	%	13,33	13,33	73,33	0	100,00
TOPLAM	N	66	25	56	0	147
	%	44,90	17,01	38,10	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %60,00 ile 0-500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %73,3 ile 1501YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %20,00 ile 0-500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalcı ifadelere ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 20.3’de verilmiştir.

Çizelge 20.3

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili
Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	5	2	8	0	15
	%	33,33	13,33	53,33	0	100
Öğrenci	N	49	20	33	0	102
	%	48,04	19,61	32,35	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	12	3	15	0	30
	%	40,00	10,00	50,00	0	100
TOPLAM	N	66	25	56	0	147
	%	44,90	17,01	38,10	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdeler dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Konuma göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 5,135$, $sd = 4$, $P = 0,274 > 0,05$).

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalcı ifadelerle ilişkin görüşlerinin programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 20.4’de verilmiştir.

Çizelge 20.4

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili
Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	14	6	7	0	27
	%	51,85	22,22	25,93	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	11	1	10	0	22
	%	50,00	4,55	45,45	0	100,00
Halk Eğitimi	N	5	3	8	0	16
	%	31,25	18,75	50,00	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	4	2	5	0	11
	%	36,36	18,18	45,45	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	2	1	7	0	10
	%	20,00	10,00	70,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	7	3	1	0	11
	%	63,64	27,27	9,09	0	100,00
Program Geliştirme	N	7	3	1	0	11
	%	63,64	27,27	9,09	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	4	1	4	0	9
	%	44,44	11,11	44,44	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	2	3	0	7
	%	28,57	28,57	42,86	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	2	2	5	0	9
	%	22,22	22,22	55,56	0	100,00
Özel Eğitim	N	4	1	3	0	8
	%	50,00	12,50	37,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	0	2	0	6
	%	66,67	0	33,33	0	100,00
TOPLAM	N	66	25	56	0	147
	%	44,90	17,01	38,10	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında en düşük işaretlenme oranı %20,0 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %28,6 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük

işaretlenme oranı %0 ile Okul Öncesi Eğitim Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %70,0 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programında, en düşük işaretlenme oranı %9,1 ile Eğitim Teknolojisi ve Program Geliştirme Programlarında gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalcı ifadelerle ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 20.5’te verilmiştir.

Çizelge 20.5

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Kültürelci-Ulusalcı Kavrayışla İlgili
Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	42	15	24	0	81
	%	51,85	18,52	29,63	0	100,00
Doktora	N	19	8	24	0	51
	%	37,25	15,69	47,06	0	100,00
TOPLAM	N	61	23	48	0	132
	%	46,21	17,42	36,36	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeyine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 4,201$, $sd = 2$, $P = 0,122 > 0,05$).

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkileri Hakkında Kültürelci Ulusalcı Yaklaşım İlişkin Görüşlere Dair Yorum

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair kültürelci ulusalcı önermenin ifade edildiği 20. soruya anketi yanıtlayanların çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermiştir. “Düşüncem yok” seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. “Kararsızım” seçeneği ise en az işaretlenen seçenektir. Bu durum katılımcıların görüşlerinin belirsiz olmadığını göstermektedir.

20. soruya verilen “katılıyorum” yanıtlarının içerisinde Liberalizmin etkisi altında olanların da verdiği yanıtlar vardır. Ayrıca kendisini solda tanımlayan bazı

oluşumlar da kültürelci ulusalcı yaklaşımı benimseyebilmektedirler. “Katılıyorum” yanıtlarının bir kısmını da Marksist eğilimli katılımcıların işaretlemiş olma olasılığı vardır.

20. soruya “katılıyorum” yanıtı en çok 0-500 YTL gelir kategorisindekiler tarafından verilmiştir. Fakat 1501 YTL ve üstü gelir kategorisi hariç diğer kategoriler birbirlerine yakın yüzdelerle “katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. 1501 YTL ve üstü kategorisi ise % 73,3'lük bir oranla “katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Bu durum gelir düzeyi arttıkça kozmopolit ideolojinin etki alanını arttırdığı biçimde kolaycı açıklamalarla yorumlanmamalıdır. Bu saptamayı “katılmıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen konum kategorisinin öğretim elemanları olması doğrulamaktadır. Kültürelci ulusalcı amaç önermesine en fazla katılan konum kategorisi öğrencilerdir. Bütün öğrenim hayatları boyunca resmi ideolojinin kuşatması altında bulunan öğrencilerin bu ideolojik hegemonyanın dışına çıkabilmeleri ancak öznel ve iradi çabalarla ve risk alarak gerçekleşebilmektedir. Uygun nesnel koşulların ve politik öznelerin bulunmadığı ortamlarda liberalizmden daha çok ulus devlet aygıtları tarafından sürekli olarak yeniden üretilen kültürelci ulusalcı ideoloji yayılabilmektedir.

20. soruya en çok “katılıyorum” yanıtını işaretleyen program kategorisi Okul Öncesi Eğitim Programıdır. Okul Öncesi Eğitim Programı yeni açılmış bir program olup toplam öğrenci sayısı sadece 6'dır ve sayının azlığı bu soruya verilen yanıtın Okul Öncesi Eğitim Programının tikel özelliklerinden kaynaklandığı yargısına ulaşmamızı engellemektedir. Ayrıca 20. soruya verilen yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarabilmek için Kay-Kare anlamlılık testine başvurulamamaktadır. Okul Öncesi Eğitim Programından sonra “katılıyorum” seçeneğini en fazla işaretleyen programlar “Eğitim Teknolojisi” ve “Program Geliştirme”dir. Bu sonuç bu programların ikisinin de teknolojinin sınıfsal belirlenimli olmaktan çok ulusal belirlenimli olduğu yanılsamasını taşıdıkları biçiminde yorumlanabilir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkilerine Dair Marksist Görüşlerin Çözümlemesi

Soru İfadesi (4) : “Yükseköğretimin amacı, toplumun ekonomik, politik, kültürel vb sorunlarını ele alan ve bireyin özgürleşmesi ve özerkleşmesinin yolunu açan araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve öğretimi işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.”

Çizelge 21.1

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	134	91,16
Kararsızım	8	5,44
Katılmıyorum	3	2,04
Düşüncem Yok	2	1,36
Toplam	147	100,0

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair Marksist ifadelerin yer aldığı 4. soruya anketi dolduranların %91,16’sı katılmakta, %5,44’ü kararsız kalmakta ve %2,04’ü katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %1,36’sı işaretlemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum”, en az işaretlenen seçenek “düşüncem yok” seçeneğidir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair Marksist ifadelere ilişkin görüşlerinin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 21.2’de verilmiştir.

Çizelge 21.2

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	8	1	1	0	10
	%	80,00	10,00	10,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	86	6	2	2	96
	%	89,58	6,25	2,08	2,08	100,00
1001-1500 YTL	N	25	1	0	0	26
	%	96,15	3,85	0	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	15	0	0	0	15
	%	100,00	0	0	0	100,00
TOPLAM	N	134	8	3	2	147
	%	91,16	5,44	2,04	1,36	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,00 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %80,00 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1001-1500 YTL VE 1501 YTL ve üstü kategorilerinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair Marksist ifadelerle ilişkin görüşlerinin konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 21.3’te verilmiştir.

Çizelge 21.3

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	15	0	0	0	15
	%	100,00	0	0	0	100
Öğrenci	N	92	6	2	2	102
	%	90,20	5,88	1,96	1,96	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	27	2	1	0	30
	%	90,00	6,67	3,33	0	100
TOPLAM	N	134	8	3	2	147
	%	91,16	5,44	2,04	1,36	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,00 ile öğretim elemanı kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %90,00 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %3,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile öğretim elemanı kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,00 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair Marksist ifadelerle ilişkin görüşlerinin programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 21.4’te verilmiştir.

Çizelge 21.4

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	27	0	0	0	27
	%	100,00	0	0	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	22	0	0	0	22
	%	100,00	0	0	0	100,00
Halk Eğitimi	N	12	1	1	2	16
	%	75,00	6,25	6,25	12,50	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	9	1	0	0	10
	%	90,00	10,00	0	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Program Geliştirme	N	8	3	0	0	11
	%	72,73	27,27	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	9	0	0	0	9
	%	100,00	0	0	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	6	0	1	0	7
	%	85,71	0	14,29	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	7	1	1	0	9
	%	77,78	11,11	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	7	1	0	0	8
	%	87,50	12,50	0	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	6	0	0	0	6
	%	100,00	0	0	0	100,00
TOPLAM	N	134	8	3	2	147
	%	91,16	5,44	2,04	1,36	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,00 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişi, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Teknolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında en düşük işaretlenme oranı %72,7 ile Program Geliştirme Programında; “kararsızım”

seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %27,3 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişi, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Teknolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %14,3 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Halk Eğitimi ile Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme dışındaki diğer programlarda, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %12,5 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer programlarda gözlenmektedir.

Katılımcıların küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısına etkilerine dair Marksist ifadelerle ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 21.5’te verilmiştir.

Çizelge 21.5

Yükseköğretimin Amaç Yapısına İlişkin Marksist Kavrayışla İlgili Görüşlerin
Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	72	6	2	1	81
	%	88,89	7,41	2,47	1,23	100,00
Doktora	N	47	2	1	1	51
	%	92,16	3,92	1,96	1,96	100,00
TOPLAM	N	119	8	3	2	132
	%	90,15	6,06	2,27	1,52	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %92,2 ile doktora düzeyinde en düşük işaretlenme oranı %88,98 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %7,4 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %3,9 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %2,5 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,00 ile doktora düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,00 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %1,2 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Amaç Yapısına Etkileri Hakkında Marksist Yaklaşım İlişkin Görüşlere Dair Yorum

Yükseköğretim dizgesinin amacının ne olması gerektiğine dair Marksist önermeye anketi yanıtlayanların büyük çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermiştir. “Katılıyorum” yanıtının yüksek oranda işaretlenmesi ve işaretlenme oranının gelire, konuma, programa ve öğrenim düzeyine göre farklılaşmamasının temel nedeni ankette yer alan ifadenin bireysel ve toplumsal boyutlarıyla üniversiteye yüklenebilecek “idealize edilmiş” amaçları kapsamak olarak düşünülebilir. Özerk ve demokratik üniversite taleplerinin genellikle bu tür amaçlarla birleştirilmesi öğrenci ve öğretim elemanlarının bu ifadeyi kendilerine yakın hissetmelerine neden olabilmektedir. Marksist kavrayış özünde insani yani eşitlikçi ve özgürlükçüdür. Adını koymadan herhangi bir toplumsal olguya karşı geliştirilen Marksist tutum geniş emekçi kitlelerin ve bireyin tarihsel ihtiyaçlarına yönelik olduğu için çoğu zaman kolaylıkla kabul edilebilmektedir. Fakat uzun sınıflar mücadelesi sürecinde egemen sınıflar Marksizmi, kavramları ve önermeleriyle birlikte, korkulacak, ürkülecek bir ideolojik ambalaja koymuşlardır. Bu soruya “Marksizmin Yükseköğretim Dizgesinin Amacına Dair Önermesi” gibi bir başlık eklenseydi sanıyorum katılıyorum seçeneğinin işaretlenme yüzdesi bu kadar yüksek olmayacaktı. Bu nedenle Marksizmin yükseköğretimin amacının ne olması gerektiğine dair önermesinin yer aldığı bu soruya verilen yanıtlar sorunun hangi yaklaşıma ait olduğunun bilinmesinden çok ifadenin eğitimci ve öğrenci kitlenin tarihsel ihtiyaçlarına yanıt vermesinden kaynaklanmaktadır.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Yönetim* Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Yönetim* Yapısına Etkilerine Dair *Liberal* Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısına etkilerine dair liberal yaklaşım çerçevesinde ifade edilen görüşlerin yer aldığı soruların çözümlendiği bu bölümde 7., 9., 11. ve 12. sorulara verilen yanıtlar birlikte yorumlanacaktır. Bu yüzden öncelikle bu sorulara ilişkin bulgular ortaya konulacak daha sonra bu sorulara verilen yanıtlara ilişkin toplu bir yorum sunulacaktır.

Soru İfadesi (7): “Yükseköğretim kurumları, kendi kaynaklarını yaratan, piyasaya yönelik hizmet üretimi yapan, verimlilik ve etkinlik ölçütlerini gözetten bir yönetim yapısına kavuşturulmalıdır.”

Çizelge 22.1

Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine
Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Seçeneklere
Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	52	35,37
Kararsızım	19	12,93
Katılmıyorum	75	51,02
Düşüncem Yok	1	0,68
Toplam	147	100,0

Yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının nasıl olması gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 7. soruya anketi dolduranların %35,37’si katılmakta, %12,93’ü kararsız kalmakta ve %51,02’si katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %0,68’i tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek “düşüncem yok” seçeneğidir.

Yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının nasıl olması gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 7. soruya verilen yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 22.2’de verilmiştir.

Çizelge 22.2

Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere
İlişkin Belirtilen Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	3	3		10
	%	40,00	30,00	30,00		100,00
501-1000 YTL	N	33	10	52	1	96
	%	34,38	10,42	54,17	1,04	100,00
1001-1500 YTL	N	10	4	12		26
	%	38,46	15,38	46,15		100,00
1501 YTL ve üstü	N	5	2	8		15
	%	33,33	13,33	53,33		100,00
TOPLAM	N	52	19	75	1	147
	%	35,37	12,93	51,02	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %40,00 ile 0-500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %33,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,4 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %54,2 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %30,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,0 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının nasıl olması gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 7. soruya verilen yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 22.3’te verilmiştir.

Çizelge 22.3

Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	6	2	7	0	15
	%	40,00	13,33	46,67	0	100
Öğrenci	N	37	12	53	0	102
	%	36,27	11,76	51,96	0	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	9	5	15	1	30
	%	30,00	16,67	50,00	3,33	100
TOPLAM	N	52	19	75	1	147
	%	35,37	12,93	51,02	0,68	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %40,0 ile öğretim elemanları kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %30,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %16,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %11,8 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %52,0 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %46,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %3,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının nasıl olması gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 7. soruya verilen yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 22.4’te verilmiştir.

Çizelge 22.4

Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	11	4	12	0	27
	%	40,74	14,81	44,44	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	3	1	18	0	22
	%	13,64	4,55	81,82	0	100,00
Halk Eğitimi	N	7	1	8	0	16
	%	43,75	6,25	50,00	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	6	0	5	0	11
	%	54,55	0	45,45	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	3	1	6	0	10
	%	30,00	10,00	60,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	7	1	3	0	11
	%	63,64	9,09	27,27	0	100,00
Program Geliştirme	N	5	3	3	0	11
	%	45,45	27,27	27,27	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	1	1	7	0	9
	%	11,11	11,11	77,78	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	0	2	4	1	7
	%	0	28,57	57,14	14,29	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	3	1	5	0	9
	%	33,33	11,11	55,56	0	100,00
Özel Eğitim	N	2	3	3	0	8
	%	25,00	37,50	37,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	52	19	75	1	147
	%	35,37	12,93	51,02	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %37,5 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Psikolojisi

Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %81,8 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %16,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %14,3 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer programlarda gözlenmektedir.

Yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının nasıl olması gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 7. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 22.5’te verilmiştir.

Çizelge 22.5

Yükseköğretimin Yönetim Yapısının Nasıl Olması Gerektiğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	28	11	42	0	81
	%	34,57	13,58	51,85	0	100,00
Doktora	N	18	6	26	1	51
	%	35,29	11,76	50,98	1,96	100,00
TOPLAM	N	46	17	68	1	132
	%	34,85	12,88	51,52	0,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %35,3 ile doktora düzeyinde en düşük işaretlenme oranı %34,6 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,6 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %11,8 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %51,9 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %51,0 ile doktora düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,0 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (9): “Özel sektör üniversite işbirliği yükseköğretimin bilimsel, yönetsel ve finansal sorunlarının daha kolay çözülmesinin önünü açacaktır.”

Çizelge 23.1

Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin
Belirtilen Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	56	38,10
Kararsızım	29	19,73
Katılmıyorum	62	42,18
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Özel Sektör üniversite ilişkisine dair liberal ifadelerin yer aldığı 9. soruya anketi dolduranların %38,10’u katılmakta, %19,73’ü kararsız kalmakta ve %42,18’i katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların hiçbiri tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek “düşüncem yok” seçeneğidir.

Özel sektör üniversite işbirliğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 9. soruya verilen yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 23.2’de verilmiştir.

Çizelge 23.2

Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin
Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	2	4	0	10
	%	40,00	20,00	40,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	34	16	46	0	96
	%	35,42	16,67	47,92	0	100,00
1001-1500 YTL	N	13	6	7	0	26
	%	50,00	23,08	26,92	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	5	5	5	0	15
	%	33,33	33,33	33,33	0	100,00
TOPLAM	N	56	29	62	0	147
	%	38,10	19,73	42,18	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,0 ile 1001-1500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %33,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %33,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %16,7 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %47,9 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %26,9 ile 1001-1500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Özel sektör üniversite işbirliğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 9. soruya verilen yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 23.3’te verilmiştir.

Çizelge 23.3

Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin
Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	5	4	6	0	15
	%	33,33	26,67	40,00	0	100
Öğrenci	N	38	21	43	0	102
	%	37,25	20,59	42,16	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	13	4	13	0	30
	%	43,33	13,33	43,33	0	100,00
TOPLAM	N	56	29	62	0	147
	%	38,10	19,73	42,18	0	100,00

$$X^2 = 1,377 \quad sd = 4 \quad P = 0,848$$

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların konuma göre yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Konuma göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 1,377$, $sd = 4$, $P = 0,848 > 0,05$).

Özel sektör üniversite işbirliğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 9. soruya verilen yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 23.4'te verilmiştir.

Çizelge 23.4

Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	11	6	10	0	27
	%	40,74	22,22	37,04	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	5	7	10	0	22
	%	22,73	31,82	45,45	0	100,00
Halk Eğitimi	N	2	0	14	0	16
	%	12,50	0	87,50	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	6	0	5	0	11
	%	54,55	0	45,45	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	5	1	4	0	10
	%	50,00	10,00	40,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	8	3	0	0	11
	%	72,73	27,27	0	0	100,00
Program Geliştirme	N	6	2	3	0	11
	%	54,55	18,18	27,27	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	2	4	3	0	9
	%	22,22	44,44	33,33	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	3	0	4	0	7
	%	42,86	0	57,14	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	0	3	6	0	9
	%	0	33,33	66,67	0	100,00
Özel Eğitim	N	5	1	2	0	8
	%	62,50	12,50	25,00	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	2	1	0	6
	%	50,00	33,33	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	56	29	62	0	147
	%	38,10	19,73	42,18	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %72,7 ile Eğitim Teknolojisi Programında en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %44,4 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, en düşük işaretlenme

oranı %0,0 ile Halk Eğitimi, Eğitim Psikolojisi ve Güzel Sanatlar Eğitimi Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %87,5 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Teknolojisi Programında gözlenmektedir.

Özel sektör üniversite işbirliğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 9. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 23.5’te verilmiştir.

Çizelge 23.5

Özel-Sektör Üniversite İşbirliğine Dair Liberal İfadelere İlişkin Belirtilen Görüşlerin
Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	27	17	37	0	81
	%	33,33	20,99	45,68	0	100,00
Doktora	N	24	8	19	0	51
	%	47,06	15,69	37,25	0	100,00
TOPLAM	N	51	25	56	0	132
	%	38,64	18,94	42,42	0	100,00

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeyine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 2,514$ sd = 2, P= 0,285 > 0,05).

Soru İfadesi (11) : “Araştırma ve öğretim kalitesi açısından özel vakıf üniversiteleri devlet üniversitelerinden daha başarılıdır.”

Çizelge 24.1

Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	20	13,61
Kararsızım	26	17,69
Katılmıyorum	94	63,95
Düşüncem Yok	7	4,76
Toplam	147	100,0

Özel vakıf üniversiteleriyle devlet üniversitelerinin araştırma ve öğretim kalitesi açısından karşılaştırıldığı bu sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların %13,61’i katılmakta, %17,69’ü kararsız kalmakta ve %63,95’i katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %4,76’sı tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek “düşüncem yok” seçeneğidir.

Özel vakıf üniversiteleriyle devlet üniversitelerinin araştırma ve öğretim kalitesi açısından karşılaştırıldığı bu sorudaki liberal ifadelere verilen yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyleriyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 24.2’de verilmiştir.

Çizelge 24.2

Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	3	2	4	1	10
	%	30,00	20,00	40,00	10,00	100,00
501-1000 YTL	N	11	18	62	5	96
	%	11,46	18,75	64,58	5,21	100,00
1001-1500 YTL	N	5	4	16	1	26
	%	19,23	15,38	61,54	3,85	100,00
1501 YTL ve üstü	N	1	2	12	0	15
	%	6,67	13,33	80,00	0	100,00
TOPLAM	N	20	26	94	7	147
	%	13,61	17,69	63,95	4,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,0 ile 0-500 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %80,0 ile 1501YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %40,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde gözlenmektedir.

Özel vakıf üniversiteleriyle devlet üniversitelerinin araştırma ve öğretim kalitesi açısından karşılaştırıldığı bu sorudaki liberal ifadeler verilen yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 24.3’te verilmiştir.

Çizelge 24.3

Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	2	0	12	1	15
	%	13,33	0	80,00	6,67	100
Öğrenci	N	15	19	62	6	102
	%	14,71	18,63	60,78	5,88	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	3	7	20	0	30
	%	10,00	23,33	66,67	0	100
TOPLAM	N	20	26	94	7	147
	%	13,61	17,69	63,95	4,76	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %14,7 ile öğrenci kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %23,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %80,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %60,8 ile öğrenci kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Özel vakıf üniversiteleriyle devlet üniversitelerinin araştırma ve öğretim kalitesi açısından karşılaştırıldığı bu sorudaki liberal ifadelere verilen yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 24.4’te verilmiştir.

Çizelge 24.4

Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	5	4	18	0	27
	%	18,52	14,81	66,67	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	3	3	15	1	22
	%	13,64	13,64	68,18	4,55	100,00
Halk Eğitimi	N	2	0	14	0	16
	%	12,50	0	87,50	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	0	5	6	0	11
	%	0	45,45	54,55	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	2	0	6	2	10
	%	20,00	0	60,00	20,00	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	2	0	8	1	11
	%	18,18	0	72,73	9,09	100,00
Program Geliştirme	N	3	0	8	0	11
	%	27,27	0	72,73	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	0	5	3	1	9
	%	0	55,56	33,33	11,11	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	0	3	4	0	7
	%	0	42,86	57,14	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	2	2	5	0	9
	%	22,22	22,22	55,56	0	100,00
Özel Eğitim	N	0	2	4	2	8
	%	0	25,00	50,00	25,00	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	1	2	3	0	6
	%	16,67	33,33	50,00	0	100,00
TOPLAM	N	20	26	94	7	147
	%	13,61	17,69	63,95	4,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %27,3 ile Program Geliştirme Programında en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitim Psikolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Özel Eğitim Programlarında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %55,6 ile

Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Halk Eğitimi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Eğitim Teknolojisi ve Program Geliştirme Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %87,5 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %33,3 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %25,0 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişi, Halk Eğitimi, Eğitim Psikolojisi, Program Geliştirme, Güzel Sanatlar Eğitimi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Özel vakıf üniversiteleriyle devlet üniversitelerinin araştırma ve öğretim kalitesi açısından karşılaştırıldığı bu sorudaki liberal ifadelere verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 24.5’te verilmiştir.

Çizelge 24.5

Özel Vakıf Üniversiteleriyle Devlet Üniversitelerinin Karşılaştırılmasına İlişkin
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	12	14	50	5	81
	%	14,81	17,28	61,73	6,17	100,00
Doktora	N	6	12	32	1	51
	%	11,76	23,53	62,75	1,96	100,00
TOPLAM	N	18	26	82	6	132
	%	13,64	19,70	62,12	4,55	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %14,8 ile master düzeyinde en düşük işaretlenme oranı %11,8 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %23,5 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %17,3 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %62,7 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %61,7 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %6,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,0 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (12) : İdari ve bilimsel özerklik ancak ve ancak üniversitelerin mali özerkliklerini kazanmalarıyla gerçekleşebilir.

Çizelge 25.1

İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin
Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	80	54,42
Kararsızım	29	19,73
Katılmıyorum	38	25,85
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Üniversite özerkliğiyle ilgili 12. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların %54,42'si katılmakta, %19,73'ü kararsız kalmakta ve %25,85'i katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların hiçbirisi tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek "katılıyorum", en az işaretlenen seçenek "düşüncem yok" seçeneğidir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 12. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 25.2'de verilmiştir.

Çizelge 25.2

İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir
Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	5	1	0	10
	%	40,00	50,00	10,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	52	17	27	0	96
	%	54,17	17,71	28,13	0	100,00
1001-1500 YTL	N	14	5	7	0	26
	%	53,85	19,23	26,92	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	10	2	3	0	15
	%	66,67	13,33	20,00	0	100,00
TOPLAM	N	80	29	38	0	147
	%	54,42	19,73	25,85	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %40,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %28,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 12. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 25.3’te verilmiştir.

Çizelge 25.3

İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	8	4	3	0	15
	%	53,33	26,67	20,00	0	100,00
Öğrenci	N	56	19	27	0	102
	%	54,90	18,63	26,47	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	16	6	8	0	30
	%	53,33	20,00	26,67	0	100,00
TOPLAM	N	80	29	38	0	147
	%	54,42	19,73	25,85	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %54,9 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %53,3 ile diğer iki kategoride; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %18,6 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %20,00 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 12. sorudaki liberal ifadelerle anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 25.4’te verilmiştir.

Çizelge 25.4

İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara
Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	19	5	3	0	27
	%	70,37	18,52	11,11	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	9	2	11	0	22
	%	40,91	9,09	50,00	0	100,00
Halk Eğitimi	N	7	2	7	0	16
	%	43,75	12,50	43,75	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	5	3	3	0	11
	%	45,45	27,27	27,27	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	6	2	2	0	10
	%	60,00	20,00	20,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	7	3	1	0	11
	%	63,64	27,27	9,09	0	100,00
Program Geliştirme	N	7	3	1	0	11
	%	63,64	27,27	9,09	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	6	0	3	0	9
	%	66,67	0	33,33	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	2	3	0	7
	%	28,57	28,57	42,86	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	4	4	1	0	9
	%	44,44	44,44	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	6	1	1	0	8
	%	75,00	12,50	12,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	2	2	2	0	6
	%	33,33	33,33	33,33	0	100,00
TOPLAM	N	80	29	38	0	147
	%	54,42	19,73	25,85	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %75,0 ile Özel Eğitim Programında en düşük işaretlenme oranı %28,6 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %44,4 ile Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile

Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %9,1 ile Eğitim Teknolojisi ve Program Geliştirme Programlarında gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 12. sorudaki liberal ifadelerle anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 25.5’te verilmiştir.

Çizelge 25.5

İdari ve Bilimsel Özerkliğe İlişkin Liberal İfadelerle Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	45	12	24	0	81
	%	55,56	14,81	29,63	0	100,00
Doktora	N	27	13	11	0	51
	%	52,94	25,49	21,57	0	100,00
TOPLAM	N	72	25	35	0	132
	%	54,55	18,94	26,52	0	100,00

Kay-Kare Testi sonuçları öğrenim düzeylerine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılığın anlamlı olmadığını göstermektedir ($X^2 = 2,689$, $sd = 2$, $P = 0,261 > 0,05$).

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısına Etkileri Hakkında Liberal İfadelerin Yeraldığı 7., 9., 11. ve 12. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Kapitalist küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısını şirketleştirmesine ilişkin 7. soruya, anketi yanıtlayanların çoğunluğu katılmamaktaysa da “katılıyorum” seçeneğinin işaretlenme yüzdesi (% 35.4) oldukça yüksektir. Üniversitelerin şirketleştirilmesine akademik dünyada onay verilebilmesinde şirketleştirme sürecinin olumsuz sonuçlarının önceden kestirilememesi ve verimlilik, etkinlik gibi kavramların yaşamın tüm alanları için geçerli ve önemli görülmesi; aynı zamanda da, tüm sosyal bilim disiplinlerinde egemen paradigmalara bu kavramlar üzerinde kurulu olmasının etkisi olabilir. 7. soruya en çok “katılmıyorum” yanıtının

verilmesi araştırmaya katılanların sürecin gidişatı hakkında belirli bir öngörüye sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bu öngörünün oluşmasının temel nedeni şirketleşme sürecinin ilk aşamalarının halen yükseköğretim dizgesinde yaşanmakta oluşudur.

7. soruya verilen “katılmıyorum” yanıtı şaşırtıcı biçimde en çok 501-100 YTL gelir kategorisinde en az 0-500 YTL gelir kategorisinde işaretlenmiştir. Burada da gelire dayalı kaba sınıfsal çözümlemeye başvurma yanıtıcılığı ortaya çıkmaktadır. Bulguyu 501-1000 YTL gelir kategorisindekiilerin çoğunluğunun araştırma görevlisi olduğu ve bu kesimin yükseköğretimin yönetim yapısının şirket yönetim yapısına benzetilmeye çalışılmasının somut etkilerini bizzat yaşamakta oldukları veya sürecin henüz yaşama geçmemiş yönlerini de öngörebildikleri biçiminde yorumlamak mümkündür. Yeni kuşakların neo-liberal ideolojiyi daha fazla içselleştirmiş oldukları da düşünülebilir. Önceki kuşaklarda özerk demokratik üniversite düşüncesinin daha yerleşik olması “ticari uygulamalara” karşı daha güçlü bir direnci besleyebilmektedir. Bu, üniversitelerin dönüştürülmesi sürecinde olumsuz bir durumdur.

Yükseköğretimin yönetim yapısının şirketleştirilmesine “katılıyorum” yanıtıyla en çok onay verenler Okul Öncesi Eğitim ve Eğitim Teknolojisi programlarının öğrenci ve öğretim elemanlarıdır. Süreci “katılmıyorum” yanıtıyla en çok olumsuzlayanlar ise Eğitim Ekonomisi ve Planlaması programının öğrenci ve öğretim elemanlarıdır. Okul Öncesi Eğitim programına bağlı olanların “katılıyorum” yanıtlarının bilinçli bir tercihi yansıttığını söylemek doğru değildir. Çünkü Okul Öncesi Eğitim Programının çalışma alanına ve müfredatına küreselleşme gibi makro konuların girmediği bilinmektedir. Eğitim Teknolojisi Programının küreselleşmenin etkisiyle yönetim yapılarında gerçekleşen dönüşümün olası doğurguları konusunu kendisine temel araştırma nesnesi olarak seçmediği ve bu programa devam edenlerin verimlilik ve etkinlik gibi teknik çağrışımlar yapan kavramların alıcısı olmalarının mümkün olduğu söylenebilir. Fakat dünya görüşünü belirleyen temel değişken sadece ders içerikleri değildir. Bu sonucu doğuran nedenlerin bütünüyle saptanması bu çalışmanın çerçevesini aşmaktadır. 7. soruya en çok “katılmıyorum” yanıtını veren programın Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı olması şaşırtıcı değildir; çünkü, sorun bu programın temel çalışma alanlarından birisini oluşturmaktadır. Eğitim etkinliği ile ticari mal ve hizmet üretimi alanlarının birbirlerinden nitel olarak farklı olduğu ve dolayısıyla bu alanların yönetim yapılarının da farklı olması gerektiği Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programına devam edenler tarafından bilince

çıkarılabilmektedir. Ayrıca bu programa devam edenler eğitim politikası konusunda bilgi üretmekte veya öğrenim görmektedirler. Bu nedenle bu programa devam edenlerin küreselleşmenin üniversiteler üzerindeki ticarileştirici etkisini daha kolay çözümleyebildikleri söylenebilir. Fakat bu sonucun yalnızca bilgi düzeyini değil belirli toplumsal değerleri de yansıttığını belirtmek gerekir.

7. soruya verilen yanıtlar master ve doktora düzeylerindeki öğrenciler arasında belirgin biçimde farklılaşmamaktadır. Bunun bilgi düzeylerinden çok değer sistemleri arasındaki benzerlikten kaynaklandığını söylemek mümkündür.

9. soruda özel sektör üniversite ilişkilerini olumlayan liberal ifadeler bulunmaktadır. Bu soruya da anketi yanıtlayanların çoğunluğu (%42,2'si) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. “Katılmıyorum” yanıtının işaretlenme oranının “katılıyorum” seçeneğinin işaretlenme oranına yakın olması yükseköğretimin ticarileştirilmesi olgusu konusunda eğitim bilimleri alanındaki öğrenci ve öğretim elemanlarında bir düşünsel yarılmının varlığının işareti olarak yorumlanabilir. “Kararsızım” seçeneğinin % 19,7 gibi yüksek bir oranda işaretlenmiş olması da bu öğrenci ve öğretim elemanlarının özel sektör üniversite işbirliğinin yanlışlığı veya doğruluğu konusunda bir kafa karışıklığı yaşadıkları biçiminde yorumlanabilir.

Özel sektör üniversite işbirliğini “katılmıyorum” yanıtıyla en fazla olumsuzlayan gelir kategorisi 501-1000 YTL gelir kategorisi, “katılıyorum” yanıtlarıyla en fazla olumlayan gelir kategorisi ise 1001-1500 YTL gelir kategorisidir. 0-500 YTL ve 1501 YTL ve üstü kategorileri katılıyorum ve katılmıyorum seçeneklerini kendi içlerinde eşit olarak işaretlemişlerdir. Bu tablodan üniversite özel sektör işbirliğine dair liberal ifadelere katılmanın veya katılmamanın gelir düzeyiyle doğrusal bir ilişkisi olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Özel sektör üniversite işbirliğini olumlayan liberal ifadelere ilişkin verilen yanıtların konuma göre dağılımı dar bir aralıkta seyretmekte ve Kay-Kare Testi üniversitedeki konumun seçeneklerin işaretlenme oranlarını anlamlı bir biçimde farklılaştırmadığını göstermektedir.

9. soruya verilen yanıtlar programlara göre çözümlendiğinde üniversite-sanayi işbirliğini en çok olumlayan programın Eğitim Teknolojisi Programı olduğu görülmektedir. Bu programın daha önceki sorularda da liberal ifadeleri en çok olumlayan programlardan birisi olduğu hatırlanmalıdır. Bu sonuca, bu programa devam edenlerin üniversite-sanayi ilişkisinin ve teknolojinin sınıfsal doğası

konusunda eksik/yanlış bilinçliliklerinin ve/veya bilinçli tercihlerinin yol açtığı söylenebilir.

9. sorudaki liberal ifadeleri en çok olumsuzlayan program Halk Eğitimi Programıdır. Halk Eğitimi Programına devam edenlerin eğitimde eşitsizlikleri arttıran olgulardan birisi olarak yükseköğretimin ticarileştirilmesi olgusunu zaman zaman araştırma nesnesi olarak ele alabildiği bilinmektedir. Müfredata dahil olan temel konulardan birisinin özel sektör-üniversite ilişkisi olması bu programa devam edenlerin sürecin doğuracağı sorunlar hakkında belirli bir bilgi birikimine sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir. Fakat daha önce de ifade edildiği gibi liberal ifadeleri olumsuzlamak yalnızca bir bilgi sorunu olmayıp aynı zamanda bir değer sorunudur.

Kay-Kare Testi sonuçlarına bakıldığında 9. sorudaki liberal ifadelere yönelik görüşlerin öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmektedir.

11. soruda araştırma ve öğretim kalitesi açısından özel vakıf üniversitelerinin devlet üniversitelerinden daha başarılı oldukları yönündeki liberal tez yer almaktadır. Yükseköğretimde ticarileştirmenin ve özelleştirmenin temel gerekçelerinden birisi olan bu teze anketi yanıtlayanların çoğunluğu katılmamaktadır. Fakat “kararsızım” seçeneğinin yüksek oranda işaretlenmiş olması eğitim bilimleri alanındaki öğrenci ve öğretim elemanlarının kafalarında bu tezin belirli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

11. sorudaki ifadeleri en fazla olumsuzlayan gelir kategorisi 1501 YTL ve üstü gelir kategorisidir. Bu kategoridekilerin büyük çoğunluğunu öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Öğretim üyelerinin işleri gereği araştırma ve öğretim kalitesi açısından devlet üniversiteleriyle özel vakıf üniversitelerini karşılaştırma konusunu araştırma nesnesi olarak ele alan ve inceleyen bir kesim oldukları düşünüldüğünde bu düşüncenin araştırmalarla desteklenmeyen bir yargıya dayanması nedeniyle, bu tezin onaylanmadığı düşünülebilir. Diğer konum kategorileri içinde de en yüksek işaretlenen seçeneğin “katılmıyorum” seçeneği olması, bu tezin somut verilerle desteklenmemesinden kaynaklanabilir.

11. soruya verilen yanıtlar programa göre dar bir aralıkta dağılmıştır. Fakat özellikle Eğitim Psikolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında yüksek oranlarda “kararsızım” seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir. Bu sonuç, genel olarak yükseköğretimin piyasaya bağımlı kılınması konusundaki liberal tezlerin bu programlara devam edenler üzerinde belli ölçüde de olsa etkili olabildiği biçiminde yorumlanabilir.

11. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımı birbirine çok yakın oranlarda seyretmektedir. Bu nedenle Kay–Kare testi uygulanamasa da yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Liberallerin yükseköğretimin ticarileştirilmesinin ve piyasaya bağımlı kılınmasının gerekçesi olarak ileri sürdükleri tezlerin en başarılısı idari ve bilimsel özerkliği mali özerkliğe bağlayan tezdır. Bu tez 12. anket sorusunda liberal yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiştir ve yükseköğretimin yönetim yapısının şirketleştirilmesine dair 7., 9. ve 11. sorulardaki liberal ifadeleri olumsuzlayan katılımcılar 12. sorudaki bu ifadelere çoğunlukla katılmışlardır. “Katılmıyorum” ve “kararsızım” seçenekleri de birbirlerine yakın oranlarda işaretlenmiştir. Bu sonuç bir yönüyle üniversitelerin idari, bilimsel ve mali yönden özerk olması yönünde eğitim bilimleri öğrencileri ve bu alandaki öğretim elemanlarının olumlu bir bakışa sahip olduklarını ortaya çıkarırken, aynı zamanda yükseköğretim kurumlarının piyasa karşısında da özerk olması gerektiği yönünde net bir bakışın zayıflığına işaret etmektedir. Fakat katılımcıların zihninde mali özerkliğin bütünüyle ticarileştirme kavramını çağrıştırmamış olması da güçlü bir olasılıktır. her şeye rağmen, “mali özerklik” kavramının liberal yorumuyla yaratılmaya çalışılan bulanıklığın eğitim bilimleri alanındaki öğrenci ve öğretim elemanları üzerinde de, belli ölçüde de olsa gözlenebildiği belirtilebilir.

12. soruya verilen yanıtların gelire göre dağılımı her bir seçenek için dar bir aralıkta seyretmektedir. 0-500 YTL gelir kategorisindekilerin %50,0 gibi bir oranla “kararsızım” seçeneğini işaretlemeleri dikkat çekicidir. Böyle bir kararsızlık oranı bu gruba dahil olanların çoğunluğunun 12. sorudaki liberal önermeyi şüpheyle karşıladıklarını göstermekteyse de 0-500 YTL gelir kategorisindekilerin de %40 gibi bir oranla 12. sorudaki ifadeleri destekledikleri gözlenmiştir. Bu bulgunun temel nedeninin idari bilimsel ve mali özerklik kavramlarının altını dolduracak ve bu kavramları somut uygulamalarla örnekleyecek bilgi birikiminin eksikliği olduğu söylenebilir. Çünkü 12. sorudaki liberal ifadelere katılıyorum yanıtını en çok veren gelir kategorisi çoğunluğunu öğretim elemanlarının oluşturduğu 1501 YTL ve üstü gelir kategorisidir.

12. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde liberal ifadelere katılımın en yüksek olduğu programların Özel Eğitim ve Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programları olduğu gözlenmektedir. Özel Eğitim Programında bu çalışmada daha önceki sorulara verilen yanıtlarda da gözlenen liberal eğilimin bu soruda da

korunduğu gözlenmektedir. liberal eğilimin temel nedeninin liberal ifadelerin çoğu zaman özel çıkarları genelin çıkarıymış gibi sunmaktaki başarısı ve bu yöndeki herhangi bir liberal önermenin kolaylıkla kabul edilebilmesi olduğu söylenebilir. Burada özellikle yeniden vurgulanması gereken nokta liberal yükseköğretim politikalarına bilinçli destek verilmesinin bilimsel ve toplumsal değer sistemlerimizde yaratacağı tahribatın büyüklüğüdür. Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programında bu yönde bir eğilim olması ciddiye alınması gereken bir olasılıktır. Çünkü bu programda öğrenci olanların eğitim dizgesi içerisinde idari görevler alma olasılıkları oldukça yüksektir.

Kay-Kare Testi sonuçları 12. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuç master ve doktora düzeyindeki öğrenciler arasında konuyla ilgili bilgi düzeyi ve/veya tercihler açısından benzerliğin yüksek olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Yönetim* Yapısına Etkilerine Dair *Marksist* Görüşlerin Çözülmesi

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısına etkilerine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş görüşlerin yer aldığı soruların çözümlendiği bu bölümde 14., 17. ve 21. sorulara verilen yanıtlar birlikte yorumlanacaktır. Bu yüzden öncelikle bu sorulara ilişkin bulgular ortaya konulacak daha sonra bu sorulara verilen yanıtlara ilişkin toplu bir yorum sunulacaktır.

Soru İfadesi (14) : “Bilimsel etkinliklerin piyasa ve devlet gibi dış zorlamaların olmadığı özgür bir ortamda sürdürülmesi gerekir.”

Çizelge 26.1

Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	125	85,03
Kararsızım	14	9,52
Katılmıyorum	8	5,44
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların %84,0'ı katılmakta, %9,5'i kararsız kalmakta ve %5,4'ü katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların hiçbirisi tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek "katılıyorum", en az işaretlenen seçenek "düşüncem yok" seçeneğidir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 26.2'de verilmiştir.

Çizelge 26.2

Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	7	1	2	0	10
	%	70,00	10,00	20,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	83	9	4	0	96
	%	86,46	9,38	4,17	0	100,00
1001-1500 YTL	N	21	3	2	0	26
	%	80,77	11,54	7,69	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	14	1	0	0	15
	%	93,33	6,67	0	0	100,00
TOPLAM	N	125	14	8	0	147
	%	85,03	9,52	5,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

"Katılıyorum" seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %70,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; "kararsızım" seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %11,5 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; "katılmıyorum" seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da

konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 26.3’te verilmiştir.

Çizelge 26.3

Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	14	0	1	0	15
	%	93,33	0	6,67	0	100,00
Öğrenci	N	86	10	6	0	102
	%	84,31	9,80	5,88	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	25	4	1	0	30
	%	83,33	13,33	3,33	0	100,00
TOPLAM	N	125	14	8	0	147
	%	85,03	9,52	5,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,3 ile öğretim elemanı kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %83,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %3,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 26.4’te verilmiştir.

Çizelge 26.4

Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	23	3	1	0	27
	%	85,19	11,11	3,70	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	20	1	1	0	22
	%	90,91	4,55	4,55	0	100,00
Halk Eğitimi	N	14	1	1	0	16
	%	87,50	6,25	6,25	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	8	1	2	0	11
	%	72,73	9,09	18,18	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	9	0	1	0	10
	%	90,00	0	10,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	8	3	0	0	11
	%	72,73	27,27	0	0	100,00
Program Geliştirme	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	9	0	0	0	9
	%	100,00	0	0	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	5	2	0	0	7
	%	71,43	28,57	0	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	6	2	1	0	9
	%	66,67	22,22	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	8	0	0	0	8
	%	100,00	0	0	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	125	14	8	0	147
	%	85,03	9,52	5,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,0 ile Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Özel Eğitimi Programlarında, en düşük işaretlenme oranı %66,7 ile Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %28,6

ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Özel Eğitim Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %18,2 ile Eğitim Psikolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,00 ile Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Özel Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 26.5’te verilmiştir.

Çizelge 26.5

Üniversite Özerkliğine İlişkin Marksist İfadeler Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	72	6	3	0	81
	%	88,89	7,41	3,70	0	100,00
Doktora	N	39	8	4	0	51
	%	76,47	15,69	7,84	0	100,00
TOPLAM	N	111	14	7	0	132
	%	84,09	10,61	5,30	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %88,9 ile master düzeyinde en düşük işaretlenme oranı %76,5 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %15,7 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %7,4 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %7,8 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %3,7 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (17) : “Demokratik bir yükseköğretim yönetim modelinin oluşturulabilmesinin tek koşulu yöneticilerin seçimle belirlenmesi değildir. Karar alma süreçlerinde öğretim elemanları, öğrenciler ve üniversite emekçileri birlikte hareket etmelidirler.”

Çizelge 27.1

Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin
Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	135	91,84
Kararsızım	5	3,40
Katılmıyorum	7	4,76
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Demokratik üniversite modeliyle ilgili Marksist ifadelerin bulunduğu 17. soruya anketi dolduranların %91,84'ü katılmakta, %3,4'ü kararsız kalmakta ve %4,76'sı katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların hiçbirisi tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek "katılıyorum", en az işaretlenen seçenek "düşüncem yok" seçeneğidir.

Demokratik üniversite modeliyle ilgili 17. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 27.2'de verilmiştir.

Çizelge 27.2

Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir
Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	9	0	1	0	10
	%	90,00	0	10,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	89	2	5	0	96
	%	92,71	2,08	5,21	0	100,00
1001-1500 YTL	N	24	1	1	0	26
	%	92,31	3,85	3,85	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	13	2	0	0	15
	%	86,67	13,33	0	0	100,00
TOPLAM	N	135	5	7	0	147
	%	91,84	3,40	4,76	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %92,7 ile 501-1000 YTL kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %86,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde gözlenmektedir.

Demokratik üniversite modeliyle ilgili 17. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 27.3’te verilmiştir.

Çizelge 27.3

Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin
Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	14	1	0	0	15
	%	93,33	6,67	0	0	100,00
Öğrenci	N	95	3	4	0	102
	%	93,14	2,94	3,92	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	26	1	3	0	30
	%	86,67	3,33	10,00	0	100,00
TOPLAM	N	135	5	7	0	147
	%	91,84	3,40	4,76	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,3 ile öğretim elemanı kategorisinde en düşük işaretlenme oranı %86,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %2,9 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Demokratik üniversite modeliyle ilgili 17. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da

programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 27.4'te verilmiştir.

Çizelge 27.4

Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin
Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	25	1	1	0	27
	%	92,59	3,70	3,70	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	22	0	0	0	22
	%	100,00	0	0	0	100,00
Halk Eğitimi	N	15	0	1	0	16
	%	93,75	0	6,25	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	9	0	1	0	10
	%	90,00	0	10,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Program Geliştirme	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	9	0	0	0	9
	%	100,00	0	0	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	5	0	2	0	7
	%	71,43	0	28,57	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	8	0	1	0	9
	%	88,89	0	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	7	1	0	0	8
	%	87,50	12,50	0	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	135	5	7	0	147
	%	91,84	3,40	4,76	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Teknolojisi ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında, en düşük işaretlenme oranı %71,4 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %16,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Halk Eğitimi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Eğitim Teknolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %28,6 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Özel Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Demokratik üniversite modeliyle ilgili 17. sorudaki Marksist ifadelerle anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 27.5’te verilmiştir.

Çizelge 27.5

Demokratik Üniversite Modeline İlişkin Marksist İfadelerle Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	77	1	3	0	81
	%	95,06	1,23	3,70	0	100,00
Doktora	N	44	3	4	0	51
	%	86,27	5,88	7,84	0	100,00
TOPLAM	N	121	4	7	0	132
	%	91,67	3,03	5,30	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %95,1 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %86,3 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %1,2 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %7,8 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %3,7 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (21) : “Genelde eğitim özelde yükseköğretim kurumlarının yönetimi mal ve hizmet üreten kar amaçlı kurumların yönetiminden özsel ve nitel olarak farklıdır bu nedenle yükseköğretim kurumlarının yönetimi her türlü özel ekonomik çıkar ve politik otorite karşısında bilimsel, mali ve idari özerklik ilkesine sadık kalınarak geliştirilmeli ve yürütülmelidir.”

Çizelge 28.1

Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	129	87,76
Kararsızım	12	8,16
Katılmıyorum	4	2,72
Düşüncem Yok	2	1,36
Toplam	147	100,0

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve özerkliğine dair Marksist ifadelerin yer aldığı 21. soruya anketi dolduranların %87,76’sı katılmakta, %8,16’sı kararsız kalmakta ve %2,72’si katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %1,36’sı tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum”, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve özerkliğiyle ilgili 21. sorudaki Marksist ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 28.2’de verilmiştir.

Çizelge 28.2

Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	9	1	0	0	10
	%	90,00	10,00	0	0	100,00
501-1000 YTL	N	83	9	2	2	96
	%	86,46	9,38	2,08	2,08	100,00
1001-1500 YTL	N	23	1	2	0	26
	%	88,46	3,85	7,69	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	14	1	0	0	15
	%	93,33	6,67	0	0	100,00
TOPLAM	N	129	12	4	2	147
	%	87,76	8,16	2,72	1,36	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %86,5 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %3,8 ile 1001-1500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %7,7 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 0-500 YTL ve 1501 YTL ve üstü kategorilerinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve özerkliğiyle ilgili 21. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 28.3’te verilmiştir.

Çizelge 28.3

Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair
Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	15	0	0	0	15
	%	100,00	0	0	0	100
Öğrenci	N	85	11	4	2	102
	%	83,33	10,78	3,92	1,96	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	29	1	0	0	30
	%	96,67	3,33	0	0	100
TOPLAM	N	129	12	4	2	147
	%	87,76	8,16	2,72	1,36	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %83,3 ile öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %10,8 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %3,9 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,0 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve özerkliğiyle ilgili 21. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 28.4’te verilmiştir.

Çizelge 28.4

Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair
Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	24	2	1	0	27
	%	88,89	7,41	3,70	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	20	0	2	0	22
	%	90,91	0	9,09	0	100,00
Halk Eğitimi	N	12	3	1	0	16
	%	75,00	18,75	6,25	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	9	0	0	1	10
	%	90,00	0	0	10,00	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Program Geliştirme	N	11	0	0	0	11
	%	100,00	0	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	9	0	0	0	9
	%	100,00	0	0	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	6	1	0	0	7
	%	85,71	14,29	0	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	6	3	0	0	9
	%	66,67	33,33	0	0	100,00
Özel Eğitim	N	7	0	0	1	8
	%	87,50	0	0	12,50	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	3	0	0	6
	%	50,00	50,00	0	0	100,00
TOPLAM	N	129	12	4	2	147
	%	87,76	8,16	2,72	1,36	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,0 ile Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında en düşük işaretlenme oranı %50,0 ile Okul Öncesi Eğitim Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,0 ile Okul

Öncesi Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Psikolojisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Özel Eğitim Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %9,1 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişiyle Halk Eğitimi Programları dışındaki diğer programlarda, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %12,5 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programı dışındaki diğer programlarda gözlenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının yönetimi ve özerkliğiyle ilgili 21. sorudaki Marksist ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 28.5’te verilmiştir.

Çizelge 28.5

Yükseköğretim Kurumlarının Yönetimi ve Özerkliğine İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	66	10	3	2	81
	%	81,48	12,35	3,70	2,47	100,00
Doktora	N	48	2	1	0	51
	%	94,12	3,92	1,96	0	100,00
TOPLAM	N	114	12	4	2	132
	%	86,36	9,09	3,03	1,52	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %94,1 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %81,5 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %12,3 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %3,9 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %3,7 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,0 ile doktora düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,5 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Yönetim Yapısına Etkileri Hakkında Marksist İfadelerin Yeraldığı 14., 17. ve 21. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Bilimsel etkinliklerin piyasa ve devlet gibi zorlamaların olmadığı bir ortamda yürütülmesi gereğine ilişkin Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 14. soruya anketi dolduranların %85'i "katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtlar Enstitüde öğrenci ve öğretim elemanlarının bilimsel ve akademik özgürlüğü olumladığı biçiminde yorumlanabilir. Fakat burada özellikle belirtilmesi gereken nokta özerkliğin idari ve bilimsel boyutuyla mali boyutunun bir bütünsellik içinde ele alınmamasıdır. Hatırlanacağı gibi 12. soruda idari ve bilimsel özerkliğin ancak ve ancak üniversitelerin mali özerkliğini kazanmalarıyla mümkün olacağı biçiminde ifade edilen görüşe, anketi yanıtlayanların çoğunluğu "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu durumda iki olasılık ortaya çıkmaktadır: Ya bilimsel ve mali özerkliğin somut anlamları ve birbirleriyle bağlantıları konusunda kafa karışıklığı yaşanmaktadır ya da mali özerklikle kastedilen, "üniversitelerin kendi kaynaklarını yaratması ve kullanması"nın, piyasa karşısında özerklığı yok edeceğinin algılanamamasıdır.

14. soruya verilen yanıtlar gelir kategorileriyle ilişkili olarak incelendiğinde Marksist ifadeleri en çok olumlayan kategorinin 1501 YTL ve üstü kategorisi olduğu görülmektedir. Bu kategoride çoğunlukla öğretim elemanları yer almaktadır. Öğretim elemanları, üniversite özerkliğinin bilimsel araştırma ve öğretim açısından yaşamsal bir önemde olduğunu günlük eğitim pratiklerinden öğrenme şansına sahip bir kesimi oluşturmaktadır. Fakat daha önce de sıkça belirtildiği gibi bu sonuç yalnızca deneyim ve bilgi düzeyinin bir fonksiyonu değildir.

14. soruya % 100 oranıyla "katılıyorum" yanıtı veren üç program Program Geliştirme, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri programlarıdır. Bu programlar daha önce yorumlanan anket sorularının bazılarında liberal yaklaşımları olumlayan yanıtlar vermişlerdir. Bu durum bu programlara devam edenlerin yükseköğretimin çeşitli boyutlarına dair kendi içinde az çok bütünlük gösteren yaklaşımlar hakkında bütünsel bir kavrayışa sahip olmadıkları ve bu yüzden de tutarlı yanıtlar vermedikleri biçiminde yorumlanabilir. Tutarlı yanıtlar verenlerin Halk Eğitimi ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programlarındaki öğrenci ve öğretim elemanları olduğu göze çarpmaktadır.

14. soruya verilen yanıtlar öğrenim düzeylerine göre değerlendirildiğinde verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre dikkate değer bir biçimde farklılaşmadığı

görülmektedir. Fakat üniversite özerkliğinin Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edildiği soruya daha fazla fazla oranda “katılıyorum” yanıtı master düzeyinde gözlenmektedir. Bu sonuç farklılığı bilgi ve deneyim değişkenlerine bağlamayı güçleştirmektedir. Doktora düzeyinde kararsızım seçeneğinin işaretlenme oranının master düzeyinden yüksek olması üniversite bünyesinde bir kısmı aynı zamanda araştırma görevlisi olan doktora öğrencileri açısından düşündürücüdür. Üniversite özerkliği kavramı doktora düzeyindeki öğrencilerde daha belirsizdir.

Marksist çerçevede sıklıkla dile getirilen özerk ve demokratik üniversite yönetim modelinin, demokratik olma boyutuna ilişkin ifadelerin yer aldığı 17. soruya da 14. soruda olduğu gibi anketi yanıtlayanların büyük çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu durum, eğitim bilimleri alanındaki öğrenci ve öğretim elemanlarının bu ifadeleri onaylama eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Verilen yanıtların gelire ve konuma göre dağılımları dar bir aralıkta seyretmektedir. Kay-Kare Testi yorumlanamasa da yanıtların gelir ve konum değişkenlerine göre önemli ölçüde farklılaşmadığı belirtilebilir.

Verilen yanıtların programlara göre dağılımında 14. soru için söylenenler 17. soru içinde söylenebilir. Daha önceki bazı sorularda liberal ifadeleri olumlayan yanıtlar veren Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme ve Eğitim Sosyal Tarihi ve Temelleri gibi programların öğrenci ve öğretim elemanları yüksek oranlarla “katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

17. soruya verilen yanıtların master ve doktora düzeyleri arasındaki dağılımı incelendiğinde master düzeyinde gözlenen “katılıyorum” yanıtlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Üniversite özerkliğiyle ilgili 14. sorudaki yanıtlara benzer biçimde, “kararsızım” seçeneği doktora düzeyinde master düzeyinden daha fazla işaretlenmiştir. Ayrıca 17. soruya “katılmıyorum” yanıtı verenlerin çoğunluğunu araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Hem öğrenci hem de öğretim elemanı olan bu kesimin hem “kararsızım” hem de “katılmıyorum” yanıtlarını vermesi ve yalnızca öğretim elemanı olanların “katılmıyorum” yanıtını hiç işaretlememiş olmaları öğrencilikle öğretim elemanı kimliklerini aynı anda taşıyan bu kesimin demokratik bir üniversitenin nasıl olması gerektiğine dair egemen bakıştan hem yalnızca öğrenci olanlardan hem de yalnızca öğretim elemanı olanlardan daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. Araştırma görevlilerinin bir kısmının “taşra üniversiteleri” adına öğretim görüyor olmaları bu durumun nedenlerinden birisi olabilir.

21. sorudaki Marksist yaklaşım çerçevesinde dillendirilen görüşler, aslında 14. soruda ifade edilen görüşlerin daha bütünlüklü bir yeniden sunumudur. Bu soruda vurgu yükseköğretim kurumlarının yönetiminin özsel ve nitel olarak herhangi bir ticari kurumdan farklı olması gereği üzerindedir. Bu soruya da 14. ve 17. sorulara benzer biçimde yüksek oranda “katılıyorum” yanıtı verilmiştir. “Kararsızım” seçeneği “katılmıyorum” seçeneğinden daha yüksek oranda işaretlenmiştir. Bu bulgu, yükseköğretim kurumlarının şirketleştirilmesi ve dolayısıyla yönetim yapılarının da şirketlere benzetilmesi yönünde yürütülen ideolojik etkilemelerin Enstitü’de belirli bir düzeyde “kararsızlık” yaratabildiğine işaret etmektedir.

Bu soruya verilen yanıtlar gelire göre dağılımları açısından incelendiğinde, ortaya “gelire” göre farklılaşan bir tablo çıkmamaktadır. Gelir düzeyi arttıkça Marksist kuramın olumsuzlanacağı yönünde bir öngörü de doğrulanmamaktadır. Çünkü en yüksek katılım oranı yine en yüksek gelir kategorisinde gözlenmektedir.

Yanıtlar konuma göre incelendiğinde öğretim elemanlarının ve araştırma görevlilerinin yani orta ve üst gelir kategorilerinin önemli bir kısmını oluşturan kesimlerin 21. sorudaki ifadeleri en çok olumlayanlar olduğu gözlenmektedir. Özerk üniversite modelinin Marksist çerçevede tarif edilen ilkeleri bilgi ve deneyim açısından yükseköğretim dizgesinin yönetim yapısının doğrudan muhatabı veya öznesi olan bu kesimler tarafından onaylanmaktadır. Bu sonuç liberal üniversite yönetim modelinin sonuçları konusunda bir kısmı yaşanarak deneyimlenen bir kısmı da kuramsal olarak öngörülerek edinilen bir bilinçlilik durumunu yansıtmaktadır.

21. soruya verilen yanıtlar programlara göre değerlendirildiğinde Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Program Geliştirme ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında öğrenim gören ve bu programlarda ders veren öğretim elemanlarının tamamının “katılıyorum” biçiminde yanıt verdikleri görülmektedir. Yükseköğretim modelinin Marksist çerçevede ifade edilen ilkesine yönelik bu soruya verilen yanıtlar, programlar arasında büyük ölçüde farklılaşmamaktaysa da Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında gözlenen yüksek oranlı kararsızlık eğiliminin olası nedenlerini ilgili programların çalışma alanlarına mı yoksa ilgili programlara devam edenlerin bilinçli tercihlerine mi dayandırmak gerektiği yönünde yeterli veri yoktur.

21. soruya verilen yanıtların master ve doktora düzeyleri arasında dağılımına bakıldığında 14. ve 17. sorularda gözlenen eğilimin 21. soruda tersine döndüğü ve “katılıyorum” seçeneğinin bu soruda en fazla doktora öğrencileri tarafından

işaretlendiği görülmektedir. Bu sorunun özellikle 14. sorunun daha bütünlüklü ifade edilmiş bir tekrarı olduğu düşünüldüğünde bu iki soruya verilen yanıtlarda öğrenim düzeylerine göre gözlenen farklılığı 14. sorunun ifade ediliş biçimine bağlamak yerinde olacaktır. 14. soruda bilimsel etkinliklerin piyasa karşısında özerk olan bir ortamda sürdürülmesi ilkesinin gerekçesi sunulmamıştır. 21. soruda bu gerekçe belirtilmiştir.

14., 17. ve 21. sorularda ifade edilen yükseköğretim yönetim modeli ilkelerine katılımcılar her üç soruda da tutarlı bir biçimde “olumlu” görüş bildirmişlerdir. Bu durum Enstitüde yükseköğretimin yönetim yapısına dair liberal söylemlere karşı yönde bir bilinçliliğin var olduğunu ve bu bilinç düzeyinin liberal söylemin alternatifini de olumladığını göstermektedir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Finansman* Yapısına Etkilerine Dair Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin *Finansman* Yapısına Etkilerine Dair *Liberal* Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin finansman yapısına etkilerine dair liberal yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş görüşlerin yer aldığı soruların çözümlendiği bu bölümde 10., 15., 16. ve 18. sorulara verilen yanıtlar birlikte yorumlanacaktır. Bu yüzden öncelikle bu sorulara ilişkin bulgular ortaya konulacak daha sonra bu sorulara verilen yanıtlara ilişkin toplu bir yorum sunulacaktır.

Soru İfadesi (10) : “Bilginin ve eğitimin ticareti yapılabilir”

Çizelge 29.1

Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	44	29,93
Kararsızım	9	6,12
Katılmıyorum	91	61,90
Düşüncem Yok	3	2,04
Toplam	147	100,0

Bilginin ve eğitimin metalaşması ile ilgili 10. sorudaki liberal ifadeye anketi dolduranların %29,93’ü katılmakta, %6,12’si kararsız kalmakta ve %61,9’u katılmamaktadır. "Düşüncem yok" seçeneği katılımcıların %2,04’ü tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum”, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Bilginin ve eğitimin metalaşmasıyla ilgili 10. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 29.2’de verilmiştir.

Çizelge 29.2

Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir
Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	0	6	0	10
	%	40,00	0	60,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	24	5	64	3	96
	%	25,00	5,21	66,67	3,13	100,00
1001-1500 YTL	N	11	2	13	0	26
	%	42,31	7,69	50,00	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	5	2	8	0	15
	%	33,33	13,33	53,33	0	100,00
TOPLAM	N	44	9	91	3	147
	%	29,93	6,12	61,90	2,04	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %42,3 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %25,0 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %50,0 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %3,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Bilginin ve eğitimin metalaşmasıyla ilgili 10. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 29.3’te verilmiştir.

Çizelge 29.3

Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin
Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	6	1	8	0	15
	%	40,00	6,67	53,33	0	100
Öğrenci	N	31	6	63	2	102
	%	30,39	5,88	61,76	1,96	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	7	2	20	1	30
	%	23,33	6,67	66,67	3,33	100
TOPLAM	N	44	9	91	3	147
	%	29,93	6,12	61,90	2,04	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %40,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %23,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı ve öğretim elemanı ve öğrenci kategorilerinde, en düşük işaretlenme oranı %5,9 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %53,3 ile öğrenci kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %3,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Bilginin ve eğitimin metalaşmasıyla ilgili 10. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 29.4’te verilmiştir.

Çizelge 29.4

Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin
Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	6	2	19	0	27
	%	22,22	7,41	70,37	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	6	0	16	0	22
	%	27,27	0	72,73	0	100,00
Halk Eğitimi	N	1	1	14	0	16
	%	6,25	6,25	87,50	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	6	0	5	0	11
	%	54,55	0	45,45	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	5	0	5	0	10
	%	50,00	0	50,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	6	2	3	0	11
	%	54,55	18,18	27,27	0	100,00
Program Geliştirme	N	2	0	7	2	11
	%	18,18	0	63,64	18,18	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	3	0	6	0	9
	%	33,33	0	66,67	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	0	5	0	7
	%	28,57	0	71,43	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	1	1	7	0	9
	%	11,11	11,11	77,78	0	100,00
Özel Eğitim	N	3	2	2	1	8
	%	37,50	25,00	25,00	12,50	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	1	2	0	6
	%	50,00	16,67	33,33	0	100,00
TOPLAM	N	44	9	91	3	147
	%	29,93	6,12	61,90	2,04	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %54,5 ile Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Teknolojisi Programlarında, en düşük işaretlenme oranı %6,3 ile Halk Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %25,0 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim

Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Psikolojisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Güzel Sanatlar Eğitimi Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %87,5 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %25,0 ile Özel Eğitim Programında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %18,2 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Özel Eğitim Programı dışındaki diğer programlarda gözlenmektedir.

Bilginin ve eğitimin metalaşmasıyla ilgili 10. sorudaki liberal ifadelerle anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 29.5’te verilmiştir.

Çizelge 29.5

Bilginin ve Eğitimin Metalaşmasına İlişkin Liberal İfadelerle Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	22	5	52	2	81
	%	27,16	6,17	64,20	2,47	100,00
Doktora	N	16	3	31	1	51
	%	31,37	5,88	60,78	1,96	100,00
TOPLAM	N	38	8	83	3	132
	%	28,79	6,06	62,88	2,27	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %31,4 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %27,2 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %64,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %60,8 ile doktora düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %2,5 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,0 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (15) : “Yükseköğretim hizmeti bu etkinlikten yararlananların bireysel faydalar sağladıkları, üretilen ve alınıp satılan herhangi bir *ticari hizmet* gibi değerlendirilmeli ve bu nedenle yükseköğretim dizgesinin giderleri yalnızca öğrenciler ve/veya aileleri tarafından karşılanmalıdır.”

Çizelge 30.1

Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	9	6,12
Kararsızım	8	5,44
Katılmıyorum	130	88,44
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve yükseköğretimin finansman biçimiyle ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 15. soruya anketi dolduranların % 6,12’si katılmakta, % 5,44’ü kararsız kalmakta ve %88,44’ü katılmamaktadır. “Düşüncem yok” seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılmıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansman biçimiyle ilgili 15. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 30.2’de verilmiştir.

Çizelge 30.2

Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	1	0	9	0	10
	%	10,00	0	90,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	2	7	87	0	96
	%	2,08	7,29	90,63	0	100,00
1001-1500 YTL	N	5	0	21	0	26
	%	19,23	0	80,77	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	1	1	13	0	15
	%	6,67	6,67	86,67	0	100,00
TOPLAM	N	9	8	130	0	147
	%	6,12	5,44	88,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %19,2 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %2,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %7,3 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 0-500 ve 1001-1500 YTL kategorilerinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,6 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %80,8 ile 1001-1500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansman biçimiyle ilgili 15. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 30.3’te verilmiştir.

Çizelge 30.3

Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	3	0	12	0	15
	%	20,00	0	80,00	0	100,00
Öğrenci	N	6	6	90	0	102
	%	5,88	5,88	88,24	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	0	2	28	0	30
	%	0	6,67	93,33	0	100,00
TOPLAM	N	9	8	130	0	147
	%	6,12	5,44	88,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %80,0 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansman biçimiyle ilgili 15. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşp

farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 30.4’te verilmiştir.

Çizelge 30.4

Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	3	4	20	0	27
	%	11,11	14,81	74,07	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	0	0	22	0	22
	%	0	0	100,00	0	100,00
Halk Eğitimi	N	0	0	16	0	16
	%	0	0	100,00	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	1	0	10	0	11
	%	9,09	0	90,91	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	1	0	9	0	10
	%	10,00	0	90,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	2	0	9	0	11
	%	18,18	0	81,82	0	100,00
Program Geliştirme	N	0	0	11	0	11
	%	0	0	100,00	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	0	2	7	0	9
	%	0	22,22	77,78	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	0	0	7	0	7
	%	0	0	100,00	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	1	1	7	0	9
	%	11,11	11,11	77,78	0	100,00
Özel Eğitim	N	1	0	7	0	8
	%	12,50	0	87,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	0	1	5	0	6
	%	0	16,67	83,33	0	100,00
TOPLAM	N	9	8	130	0	147
	%	6,12	5,44	88,44	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %18,2 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Halk Eğitimi, Program Geliştirme, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri, Güzel Sanatlar Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %22,2 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programları dışındaki diğer programlarda; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %100,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Halk Eğitimi, Program Geliştirme ve Güzel Sanatlar Eğitimi Programlarında, en düşük işaretlenme oranı %74,1 ile Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programında gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansman biçimiyle ilgili 15. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 30.5’te verilmiştir.

Çizelge 30.5

Yükseköğretim Hizmetinin Niteliği ve Finansman Biçimine İlişkin Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	3	5	73	0	81
	%	3,70	6,17	90,12	0	100,00
Doktora	N	3	3	45	0	51
	%	5,88	5,88	88,24	0	100,00
TOPLAM	N	6	8	118	0	132
	%	4,55	6,06	89,39	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %3,7 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %6,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,1 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %88,2 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (16) : “Üniversiteler sadece kamu kaynaklarına bağımlı kalmamalı ve kendi kaynaklarını yaratabilmelidirler.”

Çizelge 31.1

Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	98	66,67
Kararsızım	22	14,97
Katılmıyorum	27	18,37
Düşüncem Yok	0	0
Toplam	147	100,0

Üniversitelerin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratmaları gerektiğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 16. soruya anketi dolduranların % 66,67’si katılmakta, % 14,97’si kararsız kalmakta ve %18,37’si katılmamaktadır. “Düşüncem yok” seçeneği hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Üniversitelerin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratmaları gerektiğiyle ilgili 16. sorudaki liberal ifadeler anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 31.2’de verilmiştir.

Çizelge 31.2

Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	3	3	0	10
	%	40,00	30,00	30,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	67	13	16	0	96
	%	69,79	13,54	16,67	0	100,00
1001-1500 YTL	N	16	3	7	0	26
	%	61,54	11,54	26,92	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	11	3	1	0	15
	%	73,33	20,00	6,67	0	100,00
TOPLAM	N	98	22	27	0	147
	%	66,67	14,97	18,37	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %73,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %40,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,00 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %11,5 ile 1001-1500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversitelerin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratmaları gerektiğiyle ilgili 16. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 31.3’te verilmiştir.

Çizelge 31.3

Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	9	4	2	0	15
	%	60,00	26,67	13,33	0	100,00
Öğrenci	N	69	14	19	0	102
	%	67,65	13,73	18,63	0	100,00
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	20	4	6	0	30
	%	66,67	13,33	20,00	0	100,00
TOPLAM	N	98	22	27	0	147
	%	66,67	14,97	18,37	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %67,6 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %60,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı kategorisinde gözlenmektedir.

Üniversitelerin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratmaları gerektiğiyle ilgili 16. sorudaki liberal ifadelere anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre

farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 31.4’te verilmiştir.

Çizelge 31.4

Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	20	5	2	0	27
	%	74,07	18,52	7,41	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	12	2	8	0	22
	%	54,55	9,09	36,36	0	100,00
Halk Eğitimi	N	11	0	5	0	16
	%	68,75	0	31,25	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	7	2	2	0	11
	%	63,64	18,18	18,18	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	8	0	2	0	10
	%	80,00	0	20,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	6	2	3	0	11
	%	54,55	18,18	27,27	0	100,00
Program Geliştirme	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	7	1	1	0	9
	%	77,78	11,11	11,11	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	4	2	1	0	7
	%	57,14	28,57	14,29	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	3	4	2	0	9
	%	33,33	44,44	22,22	0	100,00
Özel Eğitim	N	6	1	1	0	8
	%	75,00	12,50	12,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	2	0	0	6
	%	66,67	33,33	0	0	100,00
TOPLAM	N	98	22	27	0	147
	%	66,67	14,97	18,37	0	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı % 90,9 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %33,3 ile Eğitimde Ölçme ve

Değerlendirme Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %44,4 ile Ölçme ve Değerlendirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Halk Eğitimi ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %36,4 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Program Geliştirme Programında gözlenmektedir.

Üniversitelerin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratmaları gerektiğiyle ilgili 16. sorudaki liberal ifadelerle anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 31.5’te verilmiştir.

Çizelge 31.5

Üniversitelerin Kaynak Sağlama Biçimiyle İlgili Liberal İfadelere Dair Görüşlerin
Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	55	11	15	0	81
	%	67,90	13,58	18,52	0	100,00
Doktora	N	34	7	10	0	51
	%	66,67	13,73	19,61	0	100,00
TOPLAM	N	89	18	25	0	132
	%	67,42	13,64	18,94	0	

$$X^2 = 0,027 \quad sd = 2 \quad P = 0,987$$

Çizelge incelendiğinde verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirlerinden çok farklılaşmadıkları görülmektedir. Kay-Kare Testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır. Öğrenim düzeylerine göre katılımcıların görüşlerinde gözlenen farklılık anlamlı değildir ($X^2 = 0,027$, $sd = 2$, $P = 0,987 > 0,05$).

Soru İfadesi (18) : “Yükseköğretim hizmeti bu etkinlikten yararlananların hem bireysel faydalar sağladıkları, hem de toplumun genelinin yararına sonuçlar elde edildiği yarı kamusal bir hizmet gibi değerlendirilmeli ve bu nedenle yükseköğretim dizgesinin giderleri öğrenciler, aileleri, bağışlar, özel burslar ve devlet gelirleri ile karşılanmalıdır. Yükseköğretim dizgesi özel kişilerin ve kamu kaynaklarının *karma* bir biçimde kullanılmasıyla finanse edilmelidir.”

Çizelge 32.1

Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	80	54,42
Kararsızım	24	16,33
Katılmıyorum	42	28,57
Düşüncem Yok	1	0,68
Toplam	147	100,0

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansmanı ile ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 18. soruya anketi dolduranların % 54,4'ü katılmakta, %16,3'ü kararsız kalmakta ve %28,6'sı katılmamaktadır. Düşüncem yok seçeneği katılımcıların % 0,7'si tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansmanı ile ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 18. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 32.2’de verilmiştir.

Çizelge 32.2

Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	5	2	3	0	10
	%	50,00	20,00	30,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	52	12	31	1	96
	%	54,17	12,50	32,29	1,04	100,00
1001-1500 YTL	N	15	5	6	0	26
	%	57,69	19,23	23,08	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	8	5	2	0	15
	%	53,33	33,33	13,33	0	100,00
TOPLAM	N	80	24	42	1	147
	%	54,42	16,33	28,57	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %57,7 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %50,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %33,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %12,5 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %32,3 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,0 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansmanı ile ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 18. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 32.3’te verilmiştir.

Çizelge 32.3

Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	7	3	5	0	15
	%	46,67	20,00	33,33	0	100
Öğrenci	N	57	16	28	1	102
	%	55,88	15,69	27,45	0,98	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	16	5	9	0	30
	%	53,33	16,67	30,00	0	100
TOPLAM	N	80	24	42	1	147
	%	54,42	16,33	28,57	0,68	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %55,9 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %46,7 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %15,7 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %33,3 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %27,5 ile öğrenci kategorisinde, “düşüncem

yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,0 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansmanı ile ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 18. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 32.4’te verilmiştir.

Çizelge 32.4

Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili

Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	20	3	4	0	27
	%	74,07	11,11	14,81	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	5	5	12	0	22
	%	22,73	22,73	54,55	0	100,00
Halk Eğitimi	N	4	1	11	0	16
	%	25,00	6,25	68,75	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	8	0	3	0	11
	%	72,73	0	27,27	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	9	1	0	0	10
	%	90,00	10,00	0	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	10	0	1	0	11
	%	90,91	0	9,09	0	100,00
Program Geliştirme	N	7	1	3	0	11
	%	63,64	9,09	27,27	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	5	2	2	0	9
	%	55,56	22,22	22,22	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	4	1	0	7
	%	28,57	57,14	14,29	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	2	4	3	0	9
	%	22,22	44,44	33,33	0	100,00
Özel Eğitim	N	5	2	1	0	8
	%	62,50	25,00	12,50	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	1	1	1	6
	%	50,00	16,67	16,67	16,67	100,00

TOPLAM	N	80	24	42	1	147
	%	54,42	16,33	28,57	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,9 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %25,0 ile Halk Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %57,1 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Teknolojisi ve Eğitim Psikolojisi Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %68,8 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %16,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer programlarda gözlenmektedir.

Yükseköğretim hizmetinin niteliği ve finansmanı ile ilgili liberal ifadelerin yer aldığı 18. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 32.5’te verilmiştir.

Çizelge 32.5

Yükseköğretim Hizmetinin Yarı Kamusal Niteliği ve Finansman Biçimiyle İlgili
Liberal İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	44	12	24	1	81
	%	54,32	14,81	29,63	1,23	100,00
Doktora	N	29	9	13	0	51
	%	56,86	17,65	25,49	0	100,00
TOPLAM	N	73	21	37	1	132
	%	55,30	15,91	28,03	0,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %56,9 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %54,3 ile master düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %17,6 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %14,8 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %29,6 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %25,5 ile doktora düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı

%1,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Finansmanına Etkileri Hakkında Liberal İfadelerin Yeraldığı 10., 15., 16. ve 18. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum

Bilginin ve eğitimin ticaretinin yapılabileceğine dair liberal ifadelerin yer aldığı 10. soruya anketi yanıtlayanların çoğunluğu “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Yükseköğretim dizgesinin finansmanının eğitim hizmetinden yararlananlar tarafından yapılacak ödemelerle gerçekleştirilmesi gerektiği tezinin en önemli liberal gerekçesi eğitim hizmetinin ve bilginin de meta olduğu değerlendirmesidir. Metanın kullanım değerinden yararlananlar doğal olarak onun değişim değerini ödemek zorundadırlar. Bu nedenle yükseköğretim hizmetlerinin özel kaynaklarla finanse edilmesi yönünde uygulanan liberal politikalar bilginin ve eğitimin ticaretinin yapılabileceğinden yola çıkmaktadır. Bu gerekçe Enstitüde % 29,9’luk bir oranla kabul görmektedir. Bu oranın yüksek olmasının nedeni, bilginin ve eğitimin ticaretinin yapılabilmesinin doğurguları konusunda yeterli bilince sahip olunmaması olabilir. Bir başka olasılık da bilginin ve eğitimin ticaretinin zaten yapılıyor olması ve anketi yanıtlayanların bu önermeyi etik boyutuyla değil varolan bir olgu olarak algılamış olmalarıdır.

10. soruya verilen yanıtların gelir düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde bütün gelir kategorilerinde liberal gerekçenin onaylanmadığı görülmekteyse de özellikle 1001-1500 YTL gelir kategorisinin “katılıyorum” yanıtını en çok işaretleyen kategori olduğu dikkat çekmektedir. Bu gelir kategorisinde yer alanların özel finansmanı sınıfsal konumlarından dolayı daha fazla desteklediklerini söylemek doğru değildir çünkü 1501 YTL ve üstü gelir kategorisinde bulunanlar “katılıyorum” yanıtı en az işaretleyen bölmeyi oluşturmaktadırlar.

Verilen yanıtlar konuma göre incelendiğinde özel finansman modelinin liberal gerekçesini en çok olumlayan konum kategorisinin öğretim elemanları olduğu gözlenmektedir. En az olumlayan konumdakiler ise araştırma görevlileridir. Araştırma görevlilerinin maaşlarının düşüklüğü, öğrenim giderlerinin yüksekliği düşünüldüğünde eğitim finansmanının özelleştirilmesinden olumsuz etkilenen kesimlerden biri olduğu söylenebilir. liberal ifadelere en fazla olumsuz yanıt veren ikinci konum kategorisinde öğrenciler yer almaktadır. Öğrenciler yükseköğretim hizmetinin ticarileştirilmesinden doğrudan etkilenen bir toplumsal kesimi

oluşturmaktadırlar ve bu sonuç öğrencilerin yaşadığı ve yaşayacaklarını öngördükleri eşitsizlik olgusuyla tutarlıdır.

10. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde Halk Eğitimi ve Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programlarının bu çalışmada daha önceki sorulara verdikleri yanıtlarda gözlenen liberalizm karşıtı görüşlerini tutarlı bir biçimde sürdürdükleri gözlenmektedir. Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Özel Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında ise 10. sorudaki ifadelerin onaylandığı görülmektedir. Bu programlar daha önceki anket sorularının bazılarında liberal görüşleri onaylamamışlar ve bazılarında da Marksist görüşleri desteklemişlerdir. Bu sonuç bu programlara devam edenlerin bütünlüklü ve iç tutarlılığı olan bir bakışa sahip olma konusunda yetersiz oldukları biçiminde yorumlanabilir.

10. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımı dar bir aralıkta seyretmekte ve öğrenim düzeyiyle verilen yanıtlar arasında bir ilişki olmadığı izlenimini doğurmaktadır.

10. soruda bilginin ve eğitimin ticaretinin yapılabileceği biçimindeki ifadelerin doğal sonucu olarak 15. soruda eğitim görenlerin bu hizmetten bireysel fayda sağladıkları ve bu nedenle eğitim hizmetinin bedelini ödemeleri gerektiği yönündeki liberal ifadelere yer verilmiştir. 10. soruda katılıyorum yanıtlarında gözlenen görece yüksek oran 15. soruda gözlenmemektedir. Çünkü eğitimin ve bilginin meta olarak önkabulü ve bu metanın bireysel kullanım değerine sahip olduğunun varsayılmasının kaçınılmaz sonucunun özel finansman olması 15 soruda açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle anketi yanıtlayanların büyük çoğunluğu bu ifadelere “katılmıyorum” yanıtı vermiştir.

15 soruya en fazla “katılmıyorum” yanıtı veren gelir kategorisi 10. sorudakine benzer biçimde 501-1000 YTL gelir kategorisidir. Bu kategoridekilerin çoğu öğretmen veya araştırma görevlilerinden oluşmaktadır. Özel finansmanın doğurduğu ve doğuracağı eşitsizlikleri bu kesim yoğun olarak hissetmektedir. “Katılıyorum” yanıtı en fazla işaretleyen gelir kategorisi 1001-1500 YTL gelir kategorisindekilerdir. Bu sonuç 10. sorudaki sonuçla tutarlılık göstermektedir. Bu gelir kategorisindekilerin önemli bir kısmı kariyerlerinin henüz başında sayılabilecek öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Bu yeni kuşak akademisyenlerin, eski kuşağa göre neo-liberal ideolojinin daha fazla etkisi altında oldukları söylenebilir.

15. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde bütün programlarda liberal ifadelerin olumsuzlandığı gözlenmektedir. 10. soruya verilen

yanıtlarla karşılaştırıldığında Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Özel Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında tutarsızlık görülmektedir. Bu programlara devam edenlerin küreselleşme ve onun yükseköğretime etkileri hakkında parçalı bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

15. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre dağılımı göz önüne alındığında doktora düzeyinde liberal ifadeler katılımların master düzeyine oranla daha fazla gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu durumun doktora düzeyinde elde edilen belirli kazanımlarla ilgisi olabilir. Eğitim hayatında belirli bir yere gelme, sistem içinde yükselme olanaklarının veya maddi kazanç imkânlarının artması gibi bir dizi etken bu sonuca yol açmış olabilir. Bu bulgunun bilgi düzeyi ile ilgisinin olduğunu söylemektense politik ve toplumsal değer ve tercihlerin ve sistem içindeki konumun daha fazla belirleyici olduğunu belirtmek gerekmektedir.

16. soruda da yine özel finansman modelinin bir başka gerekçesine ilişkin liberal ifadeler yer almaktadır. Bu anket sorusunda üniversitelerin kamu kaynaklarına bağımlılığının azaltılması ve kendi kaynaklarını yaratabilmeleri gereği ifade edilmiştir. liberaller üniversitelerin “mali özerkliğini” bilimsel ve idari özerkliğin bir ön koşulu olarak algılamakta ve özerkliğin piyasa karşısında da korunması gereğini ve bunun da ancak kamu finansmanı ile sağlanabileceği gerçeğini görmezden gelmektedirler. Aslında liberal yaklaşım için üniversiteyi bilim kurumu yapan özerklik ilkesi yalnızca sermaye politikalarının meşrulaştırılması için basit bir gerekçeye dönüştürülmektedir. liberaller sermayenin çıkarlarını toplumun çıkarı gibi sunmakta oldukça başarılıdır. Özel çıkarları gizleme konusundaki başarıları 16. soruya verilen yanıtlarda da kolaylıkla gözlenebilmektedir. Master ve doktora düzeyinde öğrenim gören ve/veya öğretim elemanı konumunda çalışanların bile, 15. soruda özel finansmanı büyük çoğunlukla olumsuzlayan görüşlerine rağmen 16. soruda özel finansman politikalarının bir ayağı olan “üniversitenin kendi kaynaklarını yaratması” söylemini destekledikleri gözlenmektedir. Yüksek lisans düzeyinde ve akademik konumlarda bile liberalizmin kodlayarak ve “rasyonel” gerekçeler bularak gizlediği sermaye çıkarlarını kollayan söylemin deşifre edilmesi kolaylıkla yapılamamaktadır.

16. soruya verilen yanıtların gelire ve konuma göre dağılımı anlamlı bir farklılık sergilemekten uzaktır. Bu kategorilerde verilen yanıtların oranları birbirine oldukça yakındır.

16. soruya bütün program kategorilerine devam edenlerin çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu programlar arasında Eğitim Ekonomisi ve Halk Eğitim Programlarının da bulunması şaşırtıcıdır. Çünkü bu programlara devam edenlerin kamu kaynakları denilen devlet gelirlerinin aslında emekçiler tarafından üretilen toplumsal artığın bir biçimi olduğunun farkında olmaları gerektiği söylenebilir. Emekçilerin kendilerinin yarattığı kamu kaynaklarının üniversitelerde kendi eğitimleri için neden kullanılmasını talep etmemelerinin istendiğinin bu programa devam edenler tarafından algılanmaması ekonomi politik perspektiften yoksun olduklarını göstermektedir.

18. soruda bu çalışmada yükseköğretimin özel finansmanının bir varyasyonu olarak sınıflandırılan “karma finansmana” ilişkin ifadeler yer almaktadır. Ülkemizde çoğunlukla Kemalist aydınlar tarafından savunulan, eğitim hizmetinin yarı kamusal olma niteliğinden dolayı finansmanının da devlet ve öğrenciler tarafından birlikte karşılanması yönündeki liberal tez, anketi yanıtlayanların % 54,4’ü tarafından onaylanmıştır. Bu sonuç katılımcıların karma finansmanı, özel ve kamu kaynaklarıyla finansman modellerinin en iyi taraflarını birleştiren bir model olarak algılamalarından ve/veya bu modelin yükseköğretimde yaşanan eşitsizlikleri azaltacağına dair yaygın ideolojik söylemin etkisinden kaynaklanmış olabilir. Oysa özel finansman modelinin bütün eğitim dizgesine yaygınlaştırılmasının ön koşulları olan gelişkin bir orta sınıf ve uygun anayasal ve yasal düzenlemeler ancak sınırlı sayıda metropol ülkede mevcuttur.

18. soruya verilen yanıtların gelir düzeyine ve Enstitüdeki konuma göre dağılımı incelendiğinde verilen yanıtların birbirine çok yakın olduğu gözlenmekte ve yanıtların bu değişkenlere göre farklılaşmadığı görülmektedir.

18. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde “Eğitim Ekonomisi ve Planlaması” ve “Halk Eğitimi” programlarına devam edenlerin karma finansman modelini onaylamadıkları göze çarpmaktadır. Eğitim Ekonomisi ve Planlaması ve Halk Eğitimi Programlarına devam edenlerin karma finansman modelini özel finansman modelinin bir alternatifi olarak görmedikleri söylenebilir. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programında ise “kararsızım” seçeneği “katılıyorum” ve “katılmıyorum” yanıtlarından daha fazla işaretlenmiştir. 16. soruda da benzer bir şekilde en fazla “kararsızım” seçeneğini işaretleyen bu programa bağlı öğrenciler ve öğretim elemanlarının finansman modelleri konusunda ki egemen söylemden etkilendikleri belirtilebilir.

18. soruya verilen yanıtlar master ve doktora düzeyleri arasında bir birine çok yakın yüzdelere dağılmıştır. Öğrenim düzeyleri arasında karma finansman modeline dair görüş farkı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Yükseköğretimin finansman modeli hakkında Enstitü’de liberal söylemin ileri sürdüğü gerekçeleri deşifre etmek konusunda bir zaafiyet olduğunu fakat özel finansman modeli açıkça önerildiğinde bunun reddedildiğini söylemek mümkündür.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Finansman Yapısına Etkilerine Dair Marksist Görüşlerin Çözümlemesi

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin finansman yapısına etkilerine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş görüşlerin yer aldığı soruların çözümlendiği bu bölümde 5., 8., 13. ve 19. sorulara verilen yanıtlar birlikte yorumlanacaktır. Bu yüzden öncelikle bu sorulara ilişkin bulgular ortaya konulacak daha sonra bu sorulara verilen yanıtlara ilişkin toplu bir yorum sunulacaktır.

Soru İfadesi (5) : “Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ve bu kurumların kendi kaynaklarını yaratmaya zorlanması piyasanın baskısıyla planlanan ve uygulanan sistemli bir politikadır.”

Çizelge 33.1

Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	92	62,59
Kararsızım	23	15,65
Katılmıyorum	26	17,69
Düşüncem Yok	6	4,08
Toplam	147	100,0

Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ile ilgili Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 5. soruya anketi dolduranların % 62,59’u katılmakta, %15,65’i kararsız kalmakta ve %17,69’u katılmamaktadır. Düşüncem yok seçeneği katılımcıların % 4,08’i tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ile ilgili Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 5. soruya anketi dolduranların verdikleri

yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 33.2’de verilmiştir.

Çizelge 33.2

Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	6	1	2	1	10
	%	60,00	10,00	20,00	10,00	100,00
501-1000 YTL	N	62	17	14	3	96
	%	64,58	17,71	14,58	3,13	100,00
1001-1500 YTL	N	13	3	9	1	26
	%	50,00	11,54	34,62	3,85	100,00
1501 YTL ve üstü	N	11	2	1	1	15
	%	73,33	13,33	6,67	6,67	100,00
TOPLAM	N	92	23	26	6	147
	%	62,59	15,65	17,69	4,08	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %73,3 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %50,0 ile 1001-1500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %17,7 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %34,6 ile 1001-1500YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %3,1 ile 501-1000 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ile ilgili Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 5. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 33.3’te verilmiştir.

Çizelge 33.3

Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadelere
Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	10	2	2	1	15
	%	66,67	13,33	13,33	6,67	100
Öğrenci	N	62	18	19	3	102
	%	60,78	17,65	18,63	2,94	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	20	3	5	2	30
	%	66,67	10,00	16,67	6,67	100
TOPLAM	N	92	23	26	6	147
	%	62,59	15,65	17,69	4,08	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile öğretim elemanı, öğretim elemanı ve öğrenci kategorilerinde, en düşük işaretlenme oranı %60,8 ile öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %17,6 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %18,6 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı, öğretim elemanı ve öğrenci kategorilerinde, en düşük işaretlenme oranı %2,9 ile öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ile ilgili Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 5. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 33.4’te verilmiştir.

Çizelge 33.4

Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	17	6	3	1	27
	%	62,96	22,22	11,11	3,70	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	15	4	3	0	22
	%	68,18	18,18	13,64	0	100,00
Halk Eğitimi	N	14	0	2	0	16
	%	87,50	0	12,50	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	6	1	3	0	10
	%	60,00	10,00	30,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	1	0	9	1	11
	%	9,09	0	81,82	9,09	100,00
Program Geliştirme	N	6	3	0	2	11
	%	54,55	27,27	0	18,18	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	6	0	2	1	9
	%	66,67	0	22,22	11,11	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	4	1	2	0	7
	%	57,14	14,29	28,57	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	7	2	0	0	9
	%	77,78	22,22	0	0	100,00
Özel Eğitim	N	3	3	1	1	8
	%	37,50	37,50	12,50	12,50	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	3	2	1	0	6
	%	50,00	33,33	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	92	23	26	6	147
	%	62,59	15,65	17,69	4,08	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,9 ile Eğitim Psikolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %9,1 ile Eğitim Teknolojisi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %37,5 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Halk Eğitimi, Eğitim

Teknolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %81,8 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Psikolojisi, Program Geliştirme, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programlarında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %18,2 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Halk Eğitimi, Eğitim Psikolojisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Güzel Sanatlar Eğitimi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ile ilgili Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 5. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 33.5’te verilmiştir.

Çizelge 33.5

Yükseköğretime Ayrılan Kamu Kaynaklarının Azaltılması İle İlgili Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	53	15	11	2	81
	%	65,43	18,52	13,58	2,47	100,00
Doktora	N	29	6	13	3	51
	%	56,86	11,76	25,49	5,88	100,00
TOPLAM	N	82	21	24	5	132
	%	62,12	15,91	18,18	3,79	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %65,4 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %56,9 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %18,5 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %11,8 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %25,5 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %13,6 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,5 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (8) : ““Paralı yükseköğretim", eğitim görenlerin aldıkları eğitimden bireysel çıkar ve fayda sağladıkları gerekçesiyle savunulamaz.”

Çizelge 34.1

Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	86	58,50
Kararsızım	16	10,88
Katılmıyorum	35	23,81
Düşüncem Yok	10	6,80
Toplam	147	100,0

Paralı yükseköğretim ile eğitimin bireysel faydaları arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisine karşı Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi dolduranların % 58,5'i katılmakta, %10,88'i kararsız kalmakta ve %23,81'i katılmamaktadır. Düşüncem yok seçeneği katılımcıların %6,8'i tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Paralı yükseköğretim ile eğitimin bireysel faydaları arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisine karşı Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 34.2’de verilmiştir.

Çizelge 34.2

Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	6	2	1	1	10
	%	60,00	20,00	10,00	10,00	100,00
501-1000 YTL	N	55	10	23	8	96
	%	57,29	10,42	23,96	8,33	100,00
1001-1500 YTL	N	15	3	7	1	26
	%	57,69	11,54	26,92	3,85	100,00
1501 YTL ve üstü	N	10	1	4	0	15
	%	66,67	6,67	26,67	0	100,00
TOPLAM	N	86	16	35	10	147
	%	58,50	10,88	23,81	6,80	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %66,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %57,3 ile 501-1000 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,9 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde gözlenmektedir.

Paralı yükseköğretim ile eğitimin bireysel faydaları arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisine karşı Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 34.3’te verilmiştir.

Çizelge 34.3

Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	8	1	3	3	15
	%	53,33	6,67	20,00	20,00	100
Öğrenci	N	59	13	24	6	102
	%	57,84	12,75	23,53	5,88	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	19	2	8	1	30
	%	63,33	6,67	26,67	3,33	100
TOPLAM	N	86	16	35	10	147
	%	58,50	10,88	23,81	6,80	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %63,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %53,3 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %12,7 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %26,7 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı

%20,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %3,3 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Paralı yükseköğretim ile eğitimin bireysel faydaları arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisine karşı Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 34.4’te verilmiştir.

Çizelge 34.4

Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair
Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	17	4	4	2	27
	%	62,96	14,81	14,81	7,41	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	21	0	1	0	22
	%	95,45	0	4,55	0	100,00
Halk Eğitimi	N	10	2	3	1	16
	%	62,50	12,50	18,75	6,25	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	6	1	4	0	11
	%	54,55	9,09	36,36	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	5	0	4	1	10
	%	50,00	0	40,00	10,00	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	5	1	5	0	11
	%	45,45	9,09	45,45	0	100,00
Program Geliştirme	N	4	3	1	3	11
	%	36,36	27,27	9,09	27,27	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	3	1	4	1	9
	%	33,33	11,11	44,44	11,11	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	2	1	4	0	7
	%	28,57	14,29	57,14	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	6	2	1	0	9
	%	66,67	22,22	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	3	0	3	2	8
	%	37,50	0	37,50	25,00	100,00

Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	86	16	35	10	147
	%	58,50	10,88	23,81	6,80	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %95,5 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, en düşük işaretlenme oranı %28,6 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %27,3 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ve Özel Eğitim Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %57,1 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %4,5 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %27,3 ile Program Geliştirme Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve Planlaması, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Paralı yükseköğretim ile eğitimin bireysel faydaları arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisine karşı Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 34.5’te verilmiştir.

Çizelge 34.5

Paralı Yükseköğretimle Eğitimden Sağlanan Bireysel Fayda Arasındaki İlişkiye Dair Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	48	11	18	4	81
	%	59,26	13,58	22,22	4,94	100,00
Doktora	N	30	4	14	3	51
	%	58,82	7,84	27,45	5,88	100,00
TOPLAM	N	78	15	32	7	132
	%	59,09	11,36	24,24	5,30	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %59,3 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %58,8 ile doktora düzeyinde; “kararsızım”

seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,6 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %7,8 ile doktora düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %27,5 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %22,2 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %5,9 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %4,9 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (13) : “Her tür ve düzeyde eğitim devredilemez ve bölünemez bir haktır. Bu nedenle yükseköğretim sistemi *kamu kaynaklarıyla* finanse edilmelidir.”

Çizelge 35.1

Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	95	64,63
Kararsızım	27	18,37
Katılmıyorum	24	16,33
Düşüncem Yok	1	0,68
Toplam	147	100,0

Her tür ve düzeyde eğitimin bir insan hakkı olduğu ve bu yüzden yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 13. soruya anketi dolduranların % 64,63’ü katılmakta, %18,37’si kararsız kalmakta ve %16,33’ü katılmamaktadır. Düşüncem yok seçeneği katılımcıların %0,68’i tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Her tür ve düzeyde eğitimin bir insan hakkı olduğu ve bu yüzden yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 13. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 35.2’de verilmiştir.

Çizelge 35.2

Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	5	1	0	10
	%	40,00	50,00	10,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	65	15	15	1	96
	%	67,71	15,63	15,63	1,04	100,00
1001-1500 YTL	N	16	4	6	0	26
	%	61,54	15,38	23,08	0	100,00
1501 YTL ve üstü	N	10	3	2	0	15
	%	66,67	20,00	13,33	0	100,00
TOPLAM	N	95	27	24	1	147
	%	64,63	18,37	16,33	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %67,7 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %40,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %50,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %15,4 ile 1001-1500 YTL kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %23,1 ile 1001-1500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,0 ile 501-1000 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Her tür ve düzeyde eğitimin bir insan hakkı olduğu ve bu yüzden yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 13. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 35.3’te verilmiştir.

Çizelge 35.3

Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	12	2	1	0	15
	%	80,00	13,33	6,67	0	100
Öğrenci	N	63	19	19	1	102
	%	61,76	18,63	18,63	0,98	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	20	6	4	0	30
	%	66,67	20,00	13,33	0	100
TOPLAM	N	95	27	24	1	147
	%	64,63	18,37	16,33	0,68	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %80,0 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %61,8 ile öğrenci kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %20,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %18,6 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile öğretim elemanı kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,0 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer kategorilerde gözlenmektedir.

Her tür ve düzeyde eğitimin bir insan hakkı olduğu ve bu yüzden yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 13. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 35.4’te verilmiştir.

Çizelge 35.4

Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelerle İlişkin Görüşlerin Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	17	8	2	0	27
	%	62,96	29,63	7,41	0	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	17	1	4	0	22
	%	77,27	4,55	18,18	0	100,00
Halk Eğitimi	N	15	1	0	0	16
	%	93,75	6,25	0	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	9	2	0	0	11
	%	81,82	18,18	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	6	1	3	0	10
	%	60,00	10,00	30,00	0	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	4	2	5	0	11
	%	36,36	18,18	45,45	0	100,00
Program Geliştirme	N	7	2	2	0	11
	%	63,64	18,18	18,18	0	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	2	4	3	0	9
	%	22,22	44,44	33,33	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	6	0	1	0	7
	%	85,71	0	14,29	0	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	7	1	1	0	9
	%	77,78	11,11	11,11	0	100,00
Özel Eğitim	N	3	3	2	0	8
	%	37,50	37,50	25,00	0	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	2	2	1	1	6
	%	33,33	33,33	16,67	16,67	100,00
TOPLAM	N	95	27	24	1	147
	%	64,63	18,37	16,33	0,68	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %93,8 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %22,2 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %44,4 ile Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında, en düşük işaretlenme oranı

%0,0 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %45,5 ile Eğitim Teknolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Halk Eğitimi ve Eğitim Psikolojisi Programlarında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %16,7 ile Okul Öncesi Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile diğer programlarda gözlenmektedir.

Her tür ve düzeyde eğitimin bir insan hakkı olduğu ve bu yüzden yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 13. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 35.5’te verilmiştir.

Çizelge 35.5

Her Tür ve Düzeyde Eğitimin Hak Niteliği ve Buna Bağlı Olarak Finansman Biçimiyle İlgili Marksist İfadelere İlişkin Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	53	14	13	1	81
	%	65,43	17,28	16,05	1,23	100,00
Doktora	N	30	11	10	0	51
	%	58,82	21,57	19,61	0	100,00
TOPLAM	N	83	25	23	1	132
	%	62,88	18,94	17,42	0,76	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %65,4 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %58,8 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %21,6 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %17,3 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %19,6 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %16,0 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %1,2 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile doktora düzeyinde gözlenmektedir.

Soru İfadesi (19) : “"Parasız" yükseköğretim hakkı, "fırsat, ayrıcalık ve şans" gibi eşitsizlik içeren kavramlarla beraber düşünülmemelidir.”

Çizelge 36.1

Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin
Seçeneklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Katılıyorum	105	71,43
Kararsızım	17	11,56
Katılmıyorum	17	11,56
Düşüncem Yok	8	5,44
Toplam	147	100,0

Parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans benzeri eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 19. soruya anketi dolduranların % 71,43’ü katılmakta, %11,56’sı kararsız kalmakta ve yine %11,56’sı katılmamaktadır. Düşüncem yok seçeneği katılımcıların %5,44’ü tarafından işaretlenmiştir. En fazla işaretlenen seçenek “katılıyorum” seçeneği, en az işaretlenen seçenek ise “düşüncem yok” seçeneğidir.

Parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans benzeri eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 19. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da gelir düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 36.2’de verilmiştir.

Çizelge 36.2

Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

GELİR		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
0-500 YTL	N	4	3	3	0	10
	%	40,00	30,00	30,00	0	100,00
501-1000 YTL	N	72	8	12	4	96
	%	75,00	8,33	12,50	4,17	100,00
1001-1500 YTL	N	17	5	2	2	26
	%	65,38	19,23	7,69	7,69	100,00
1501 YTL ve üstü	N	12	1	0	2	15
	%	80,00	6,67	0	13,33	100,00
TOPLAM	N	105	17	17	8	147
	%	71,43	11,56	11,56	5,44	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %85,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %40,0 ile 0-500 YTL kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30,0 ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %6,7 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %30, ile 0-500 YTL kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 1501 YTL ve üstü kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile 1501YTL ve üstü kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile 0-500 YTL kategorisinde gözlenmektedir.

Parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans benzeri eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 19. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların konuma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da konumla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 36.3’te verilmiştir.

Çizelge 36.3

Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Konumlara Göre Farklılaşması

KONUM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Öğretim Elemanı	N	9	2	2	2	15
	%	60,00	13,33	13,33	13,33	100
Öğrenci	N	76	11	12	3	102
	%	74,51	10,78	11,76	2,94	100
Öğretim Elemanı ve Öğrenci	N	20	4	3	3	30
	%	66,67	13,33	10,00	10,00	100
TOPLAM	N	105	17	17	8	147
	%	71,43	11,56	11,56	5,44	100

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %74,5 ile öğrenci kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %60,0 ile öğretim elemanı kategorisinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı, öğretim elemanı ve öğrenci kategorilerinde, en düşük işaretlenme oranı %11,8 ile öğrenci kategorisinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %10,0 ile öğretim elemanı ve öğrenci kategorisinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %13,3 ile öğretim elemanı kategorisinde, en düşük işaretlenme oranı %2,9 ile öğrenci kategorisinde gözlenmektedir.

Parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans benzeri eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 19. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların programa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da programla ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 36.4’te verilmiştir.

Çizelge 36.4

Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin
Programlara Göre Farklılaşması

PROGRAM		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	N	19	4	2	2	27
	%	70,37	14,81	7,41	7,41	100,00
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	N	19	0	2	1	22
	%	86,36	0	9,09	4,55	100,00
Halk Eğitimi	N	12	0	4	0	16
	%	75,00	0	25,00	0	100,00
Eğitim Psikolojisi	N	10	1	0	0	11
	%	90,91	9,09	0	0	100,00
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	N	7	1	1	1	10
	%	70,00	10,00	10,00	10,00	100,00
Eğitim Teknolojisi	N	9	0	2	0	11
	%	81,82	0	18,18	0	100,00
Program Geliştirme	N	5	3	2	1	11
	%	45,45	27,27	18,18	9,09	100,00
Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri	N	6	1	2	0	9
	%	66,67	11,11	22,22	0	100,00
Güzel Sanatlar Eğitimi	N	4	1	1	1	7
	%	57,14	14,29	14,29	14,29	100,00
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	N	6	2	0	1	9
	%	66,67	22,22	0	11,11	100,00
Özel Eğitim	N	4	3	0	1	8
	%	50,00	37,50	0	12,50	100,00
Okul Öncesi Eğitim	N	4	1	1	0	6
	%	66,67	16,67	16,67	0	100,00
TOPLAM	N	105	17	17	8	147
	%	71,43	11,56	11,56	5,44	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %90,9 ile Eğitim Psikolojisi Programında, en düşük işaretlenme oranı %45,5 ile Program Geliştirme Programında; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %37,5 ile Özel Eğitim Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Ekonomisi ve

Planlaması, Halk Eğitimi ve Eğitim Teknolojisi Programlarında; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %25,0 ile Halk Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Eğitim Psikolojisi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Özel Eğitim Programlarında, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %14,3 ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programında, en düşük işaretlenme oranı %0,0 ile Halk Eğitimi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi, Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ve Okul Öncesi Eğitim Programlarında gözlenmektedir.

Parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans benzeri eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğine dair Marksist yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı 19. soruya anketi dolduranların verdikleri yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ya da öğrenim düzeyiyle ilişkili olup olmadığına ilişkin Kay-Kare Testi sonuçları Çizelge 36.5’te verilmiştir.

Çizelge 36.5

Parasız Yükseköğretim Hakkına İlişkin Marksist İfadelere Dair Görüşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Farklılaşması

DÜZEY		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Düşüncem Yok	TOPLAM
Master	N	64	6	9	2	81
	%	79,01	7,41	11,11	2,47	100,00
Doktora	N	32	9	6	4	51
	%	62,75	17,65	11,76	7,84	100,00
TOPLAM	N	96	15	15	6	132
	%	72,73	11,36	11,36	4,55	100,00

Kay-Kare Testi yapılamamıştır

“Katılıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %79,0 ile master düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %62,7 ile doktora düzeyinde; “kararsızım” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %17,6 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %7,4 ile master düzeyinde; “katılmıyorum” seçeneğinde en yüksek işaretlenme oranı %11,8 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %11,1 ile master düzeyinde, “düşüncem yok” seçeneğinde ise en yüksek işaretlenme oranı %7,8 ile doktora düzeyinde, en düşük işaretlenme oranı %2,5 ile master düzeyinde gözlenmektedir.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Dizgesinin Finansmanına Etkileri Hakkında Marksist İfadelerin Yeraldığı 5., 8., 13. ve 19. Sorulara İlişkin Bulgulara Dair Yorum

5. anket sorusunda yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ve bu kurumların kendi kaynaklarını yaratmaya zorlanılmasının piyasanın baskısıyla planlanan ve uygulanan sistemli bir politika olduğuna dair Marksist teze, anketi yanıtlayanların çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Uygulanan liberal yükseköğretim finansmanı politikalarının bütüncül niteliğinin Enstitüde algılanıp algılanmadığına yönelik bu soruya verilen yanıtlar daha önceki sorulara verilen yanıtlarla birlikte değerlendirildiğinde Enstitüde liberal politikaların sistemlilik ve planlılık gibi özelliklerinin sezildiğini ama bu politikaların gerekçelerinin, mantıksal doğurgularının ve öznelere tam anlamıyla ayrıştırılmadığını söylemek mümkündür.

5. soruya verilen yanıtların gelir kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde sorudaki Marksist saptamalara en çok katılımın 1501 YTL ve üstü gelir kategorisinde gerçekleştiği, bu kategoriyi 501-1000 YTL kategorisinin izlediği gözlenmektedir. Bu iki kategoride Enstitüde çoğunlukla öğretim elemanları ve araştırma görevlileri bulunmaktadır. Liberal finansman politikalarının merkeziliğini, bütünselliğini ve dizgeli olma karakterini bu iki kategoride bulunanların daha net algılayabildikleri söylenebilir. Bu farkındalığın birisi liberal politikaların etkilerini doğrudan yaşama, diğeri mesleki konum gereği liberal finansman politikalarının kaynağı ve öznelere konusunda bu kategoride bulunanların sahip oldukları bilinç düzeyi olmak üzere iki olası nedeni akla gelmektedir.

Verilen yanıtlar programa göre değerlendirildiğinde liberal yükseköğretim politikalarına eleştirel mesafesini tutarlı bir biçimde koruyan programlar olarak Halk Eğitimi ve Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programları dikkat çekmektedir. 5. sorudaki Marksist ifadeleri en fazla olumlayan programın Eğitim Psikolojisi Programı olması daha önceki bazı sorularda liberal ifadeleri olumlayan bu programın öğrenci ve öğretim elemanları açısından iki şekilde yorumlanabilir: Birincisi programa devam edenlerin algılarında parçalılık ve tutarsızlık olması, ikincisi programa devam edenlerin toplumsal tercihlerinde iç bütünlüğün olmaması. 5. sorudaki ifadelere % 81,8 gibi oranla “katılmıyorum” yanıtını veren Eğitim Teknolojisi Programı öğrenci ve öğretim elemanları için bu programa devam edenlerin liberal politikaların dizgeliğini bilinçlerine çıkarmalarını sağlayacak Genel Hizmet Ticareti Anlaşması

(GATS), Kamu Personel Yasası, Özel Vakıf Üniversitelerine sağlanan devlet olanakları, İnsan Sermayesi Kuramı vb. çeşitli başlıklar hakkında teorik yetersizlikler yaşadıkları ve/veya liberal ideolojik söylemle gerçekten özdeşleştikleri söylenebilir. Programa devam edenlerin toplumsal ve politik tercihlerinin olası nedenlerinin araştırılması ise bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır.

5. soruya verilen yanıtlar öğrenim düzeyine göre değerlendirildiğinde master düzeyinde katılım oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat, master düzeyinde öğrenim görenlerin, bu konuda, doktora düzeyinde öğrenim görenlerden daha fazla bilgiye sahip oldukları türünden bir açıklamayı destekleyecek kanıtlar mevcut değildir.

Yükseköğretim finansmanında liberallerin savundukları, eğitim görenlerin aldıkları eğitimden bireysel çıkar ve fayda sağladıkları ve bu yüzden yükseköğretimin paralı olması gerektiği yönündeki tezi olumsuzlayan ifadelerin yer aldığı 8. soruya anketi yanıtlayanların büyük çoğunluğu “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Enstitüde özel finansman modelinin temel gerekçesine yönelik bu olumsuz görüşün onaylanması 15. soruda dillendirilen liberal ifadelere verilen yanıtlarla tutarlıdır. Fakat 15. sorudaki ifadelerin reddedilme oranı 8. soruda tersinden dillendirilmiş ifadelerin kabul edilme oranından daha yüksektir. Bu duruma 8. sorunun ifade edilme biçiminin yol açmış olma olasılığı yüksektir. 8. soru olumsuz bir cümle olarak kurulduğu için olumsuz bir cümleye katıldığında “katılmıyorum” yanıtının verilmesi de dilbilgisel açıdan kurallıdır. Bu nedenle 15. sorunun tersinden ifade edilmiş biçimi olduğu için 8. soruya daha düşük bir oranla “katılıyorum” yanıtları verilmiş olabilir.

8. soruya verilen yanıtların gelir kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde en çok katılımın 1501 YTL ve üstü gelir kategorisinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu kategoriye 0-500 YTL kategorisi izlemektedir. Bu iki kategoride yer alanlar çoğunlukla öğretim elemanları ve öğrencilerdir. Öğretim elemanlarının görece yüksek bilgi ve bilinç düzeyi dolayısıyla, öğrencilerin ise özel finansmanın olumsuz etkilerini hem yaşayarak hem de bilinçlerine çıkararak bu tutumu geliştirdikleri söylenebilir.

Verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ile Güzel Sanatlar Programlarında Marksist ifadelerin onaylanmadığı, Eğitim Teknolojisi ve Özel Eğitim Programlarında ise “katılıyorum” ve “katılmıyorum” seçeneklerinin eşit oranlarda işaretlendiği göze çarpmaktadır. 8.

soruya verilen yanıtlarla 15. soruya verilen yanıtlar programlar bazında karşılaştırıldığında Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri ile Güzel Sanatlar Eğitimi Programlarında iki soruya verilen yanıtlar açısından tutarsızlık göze çarpmaktadır. Bu iki programda gözlenen tutarsızlığın temel nedenini bu programlara devam edenlerin küreselleşme yükseköğretim ilişkisine dair bütünlüklü bir algı oluşturacak bilgiler konusunda yetersiz kalmaları olasılığına bağlamak mümkündür. Fakat bu durum Güzel Sanatlar Eğitimi Programı açısından anlaşılabilirken eğitimin toplumsal ve tarihsel temellerini araştırma nesnesi olarak inceleyen Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programı açısından açıklanmayı beklemektedir. Eğitim Ekonomisi ve Planlaması ile Halk Eğitimi Programlarında ise hem bu iki soru hem de diğer sorulara verilen yanıtlar açısından gözlenen tutarlılık sürmektedir.

8. soruya verilen yanıtlar master ve doktora düzeyleri arasında birbirine çok yakın oranlarda dağılmıştır. Bu nedenle verilen yanıtların öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

13. anket sorusunda eğitimin devredilemez ve bölünemez bir insan hakkı olduğu ve bu nedenle yükseköğretim sisteminin kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiği yönündeki Marksist teze anketi yanıtlayanların % 64,6'sı “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Düşündürücü olan ise anketi yanıtlayanların % 16,3'ünün bu teze “katılmıyorum”, % 18,4'ünün ise “kararsızım” yanıtını vermeleridir. Eğitimin Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde bile belirli bir kesim tarafından temel bir insan hakkı olarak kavranmamasına hangi koşulların neden olduğu ciddiyle araştırılması gereken bir sorundur. Enstitü'de toplam % 34,7'lik bir kesimin eğitimi temel bir insan hakkı olarak kavrama konusunda sahip olduğu olumsuz veya çekimser görüşün temel nedeninin toplumsal ilişkilerimizin ve dolayısıyla dünya görüşümüzün piyasa ve onun sözcüleri tarafından büyük ölçüde belirlenebilmesi olduğu söylenebilir. Her türlü hakkın gereksinimlerle ilişkilendirilmesi ve gereksinimleri karşılayan ürün veya hizmetlerin metalaşması olgusu eğitim hakkının da sorgulanmasına yol açabilmektedir.

13. soruya verilen yanıtların gelir kategorilerine göre değerlendirilmesi daha düşündürücü sonuçları ortaya çıkarmaktadır. En yüksek oranda “kararsızım” yanıtını işaretleyen gelir kategorisi çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu 0-500 YTL gelir kategorisidir. Yine akademik kariyerlerinin başlarında olan araştırma görevlileri de % 13,3'lük bir oranla “katılmıyorum” yanıtını işaretlemişlerdir. Burada akla şu soru gelmektedir: Eğitim temel bir insan hakkı olarak kavranmıyorsa bu hakkı kullanan

öğrencilerin ve araştırma görevlilerinin ahlaksal bir çelişkiye düşmeden bu hakkın koşulsuz kullanımına olumsuz veya çekimser görüş bildirmeleri nasıl açıklanabilir? Sorun daha da düşündürücüdür, çünkü halen eğitimci olan veya eğitimci adayı olan, hatta idari görevlerde de bulunabilecek bu kesimin eğitimin ve bilimin toplumsal amaçlarına dair bir değer tercihinde bulundukları ve tercih edilen değerın piyasa yönelimli olduğu gözlenmektedir.

13. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımına bakıldığında Eğitim Teknolojisi ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında “katılmıyorum” yanıtlarının “katılıyorum” yanıtlarından daha yüksek oranlarla işaretlendiği görülmektedir. Eğitim Teknolojisi Programına devam edenlerin çalışma alanı ile ilgili olarak toplumsal konulara yönelik algısında bir parçalılığın yaşanabileceği söylenebilir. Fakat Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programında “katılmıyorum” yanıtlarının ve “kararsızım” yanıtlarının işaretlenme oranlarının yüksekliği bilgi eksikliğinden çok bu programa devam edenlerin değer ve tercihlerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu konuda kesin bir yargıya ulaşmak için gerekli bilgi mevcut değildir. Fakat 13. soruya verilen yanıtlar özel finansman modelinin savunulduğu 15. soruya verilen yanıtlarla karşılaştırılarak şunlar söylenebilir: Bu iki programın özel finansman modelini savunan ifadelerin yer aldığı 15. soruya verdikleri yanıtlar özel finansman modelinin reddedilmesi yönünde olmuştur. Eğitim Teknolojisi Programına devam edenlerin 13. ve 15. sorulara verdikleri yanıtlar tutarsızdır. Fakat Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarına devam edenler 15. soruda % 22,3'lük bir oranla özel finansman modeli karşısında kararsızım “seçeneğini” işaretlemişlerdir.

13. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde “katılmıyorum” ve “kararsızım” yanıtlarının doktora düzeyinde master düzeyine oranla daha fazla işaretlendiği gözlenmektedir. Bu sonuç doğrudan öğrenim düzeyinin verilen yanıtları anlamlı bir biçimde farklılaştığını söylememizi olanaklı kılmamaktadır. Çünkü Kay-Kare Testi gerekli koşul sağlanamadığı için yorumlanamamaktadır. Doktora düzeyinde liberal görüşlerin tutarlı bir biçimde daha fazla alıcısının olduğunu söylemek de mümkün değildir. Çünkü daha önceki soruların bazılarında doktora düzeyinde öğrenim görenler liberal ifadeleri master düzeyinden daha fazla oranlarla olumsuzlamışlardır. Özel finansman modelinin savunulduğu 15. soruya verilen yanıtlarla karşılaştırıldığında doktora düzeyinde verilen yanıtların tutarlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle 15. soruda özel finansman modelini master düzeyinde öğrenim görenlerden daha fazla olumlayan doktora öğrencileri 13.

soruda kamu kaynaklarıyla finansman modelini master öğrencilerinden daha fazla olumsuzlamışlardır. Doktora öğrencilerinin daha önceki sorularda liberal ifadeleri olumsuzladıkları veya Marksist ifadeleri olumladıkları gözlemlendiğine göre özellikle yükseköğretimin finansmanı konusunda belirli ölçüde piyasacı görüşlerden master öğrencilerine göre daha fazla etkilenmiş oldukları söylenebilir. Bu sonucun nedeni hakkında ilk akla gelen, liberal politikaların amaç, yönetim ve finansman boyutlarıyla bir bütün oluşturduğunun bilince çıkarılmasında zaafiyet yaşanmasıdır. Bir başka olası neden de özel finansman modelinin doktora öğrencilerini master öğrencilerinden daha az etkileyecek olmasıdır.

19. soruda parasız yükseköğretim hakkının fırsat, ayrıcalık ve şans gibi eşitsizlik içeren kavramlarla beraber düşünülmemesi gerektiği biçimindeki Marksist yaklaşım çerçevesindeki ifadelere anketi yanıtlayanların çoğunluğu olumlu görüş bildirmişlerdir. Gerek 13. soruya gerekse de 8. soruya verilen yanıtlarla karşılaştırıldığında eğitimin temel bir insan hakkı olduğu yolundaki ifadelerin yer aldığı 13. soruya oranla 19. sorudaki ifadelerin daha fazla onaylandığı görülmektedir. Yine 19. sorudaki ifadelerin 8. sorudaki paralı yükseköğretimin eğitim görenlerin bu eğitimden bireysel fayda sağladıkları gerekçesiyle savunulamayacağı biçimindeki ifadelerden daha fazla onaylandığı gözlenmektedir. 19., 13. ve 8. sorularda birbirleriyle çok yakından ilişkili tezlerin farklı oranlarda onaylanmasının temel nedeni büyük olasılıkla bu tezlerin dillendirilme biçimlerinin farklılığıdır.

19. soruya verilen yanıtların gelire göre dağılımı incelendiğinde sorudaki ifadeleri en fazla onaylayan kategorinin 1501 YTL ve üstü ve en az onaylayan kategorinin ise 0-500 YTL gelir kategorisi olduğu gözlenmektedir. 1501 YTL ve üstü gelir kategorisine mensup olanların 13. ve 8. sorulara verdikleri yanıtlarla bu soruya verdikleri yanıtlar tutarlıdır. Fakat 0-500 YTL kategorisinde 19. soruya verilen yanıtlarla tutarlılık gösteren anket sorusu 13. sorudur. 13. soruda eğitim hakkının devredilemezlik ve bölünemezlik niteliklerinin öne çıkarıldığı 19. soruda ise parasız yükseköğretim hakkının şans, fırsat ve ayrıcalık gibi eşitsizlik içeren kavramlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğinin vurgulandığı hatırlanırsa bu iki ifadeye 0-500 YTL gelir kategorisinde olanların en az onay veren kategori olması düşündürücüdür. Çünkü eğitimdeki eşitsizlikleri en ağır biçimde bu gelir kategorisindekiler yaşamaktadırlar.

19. sorudaki ifadeleri en fazla olumsuzlayan konum kategorisi öğretim elemanları ve öğrenci kategorileridir. Olumsuz sonuçlarının yaşanmasına ve toplumun

ortalamasından daha fazla bilgiye sahip olunmasına rağmen Enstitüde liberal eğitim anlayışının düşük oranlarda olsa da belirli bir alıcı kitlesinin bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle toplumsal ilişkileri kuşatan ve eğitime dair algıları da şekillendirmeye çalışan egemen dünya görüşünün kitleselleşme kapasitesini ciddiye almak gerekir

19. soruya verilen yanıtların programlara göre dağılımı incelendiğinde Eğitim Teknolojisi ve Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programlarında 8. ve 13. sorulara verilen yanıtlarla 19. soruya verilen yanıtlar arasında tutarsızlık gözlenmektedir. Bunun temel nedeninin bu programlara devam edenlerin eğitimde gerçekleşen dönüşümlere ilişkin algılarındaki parçalılık olduğu daha önce ifade edilmişti. Ayrıca bu parçalı algı olgusunun Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri Programına devam edenler için kolaylıkla anlaşılamadığı da belirtilmişti. Bu programlara devam edenlerin algılarındaki parçalılığın aynı zamanda onların toplumsal değerlerindeki bir parçalılığı yansıtip yansıtmadığı sorusu başka bir çalışmanın konusu olabilir. Bütün anket sorularına verilen yanıtlar arasında tutarlılık açısından bir değerlendirme yapıldığında sadece Eğitim Ekonomisi ve Planlaması ve Halk Eğitimi Programlarında belirli yönde bir kavrayış tutarlılığından söz etmek mümkün olmakta, diğer programlar içinse nedenlerini bu çalışmada saptayamadığımız bir tutarsızlık durumu içinde oldukları söylenebilir.

19. soruya verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımı değerlendirildiğinde Marksist ifadelerin yer aldığı ve 19. soruyla yakından ilişkili olan 8. ve 13. sorularda master düzeyinde öğrenim görenlerin bildirdiği olumlu görüşün 19. soruda da doktora düzeyine göre daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun öğrenim düzeyleri arasında eğitim finansmanına ilişkin Marksist yaklaşıma yönelik anlamlı bir görüş farklılığının göstergesi olduğunu söylemek Kay-Kare Testinin yorumlanamamasından kaynaklı olarak mümkün değildir. Fakat daha önce de belirtildiği gibi doktora düzeyinde bulunanların master düzeyindekilere oranla toplumsal statü ve gelir gibi belirli kazanımlarının daha fazla ve öğrencilik yaşamlarının son yıllarında bulunulmasından dolayı gelecekteki eğitim giderlerinin master düzeyindekilere oranla daha düşük olmasının bu sonucu doğurması olasıdır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuç ve önerilerine yer verilmektedir.

Sonuç

Bu çalışmanın bulguları Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde öğrenci ve/veya öğretim elamanı olarak bulunanların kültürelci-ulusalcı ve Marksist kavrayışları onayladıklarını, liberal kavrayışı ise onaylamadıklarını ortaya koymaktadır. Ancak kapitalist küreselleşme olgusunun liberal kavranışına yönelik dikkate değer oranda bir desteğin bulunduğu da belirtilebilir. Kapitalist küreselleşme sürecini karşı durulması, mücadele edilmesi gereken yıkıcı bir süreç olarak ele alan Marksist kavrayışı onaylayan öğrenci ve öğretim elemanları gruplarının neo-liberal kavrayış temelinde, hüküm süren ideolojik hegemonyadan belirli ölçüde etkilenmiş oldukları söylenebilir. Liberal zemine oturan kültürelci-ulusalcı kavrayışın araştırmaya katılanlar arasında önemli bir ağırlıkta olması aynı zamanda belirli konularda liberal tezlerin desteklenmesi sonucunu da doğurmaktadır.

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin amaç yapısını dönüştürmesiyle ilgili üç yaklaşım çerçevesinde ifadelerin yer aldığı sorulara verilen yanıtlar kapitalist küreselleşme kavrayışlarına dair sorulara verilen yanıtlarla tutarlıdır: Liberal yaklaşım onaylanmamış, kültürelci-ulusalcı ve Marksist yaklaşımlar onaylanmıştır.

Küreselleşmenin yükseköğretim dizgesinin yönetim ve finansman yapılarını dönüştürmesine ilişkin ifadelerin yer aldığı sorulara verilen yanıtlarda, liberal gerekçelerin, tek başlarına ifade edildikleri durumlarda onaylandığı, liberal gerekçelerin politika önermeleriyle ve olumsuz doğurgularıyla bir bütün olarak sunulduğu durumlarda ise, çoğunlukla onaylanmadığı gözlenmiştir. Yükseköğretimin yönetim ve finansman yapılarında yaşanan dönüşümlere ilişkin Marksist yaklaşım araştırmaya katılanlar tarafından onaylanmışsa da, Marksist yaklaşımı onaylamayan veya “kararsızım” seçeneğini işaretleyenler önemli bir oranı korumuştur.

Verilen yanıtların gelir kategorilerine göre dağılımları incelendiğinde “gelir arttıkça liberal ve kültürelci-ulusalcı yaklaşımlar daha fazla, Marksist yaklaşım daha az onaylanır” biçiminde ifade edilebilecek önermenin geçerli olmadığı ortaya

çıkmiştir. Bazı sorularda Marksist yaklaşım çerçevesinde dillendirilen ifadelerin en çok en üst gelir kategorisindekiler, en az en alt gelir kategorisindekiler tarafından onaylandığı gözlenmiştir. Bu sonuca gelir düzeyleri arasındaki farkların görece olarak küçük olmasıyla Enstitüdeki konumun ve ünvanların gelir düzeyiyle çakışmasının neden olması mümkündür.

Anket sonuçları konum kategorilerine göre değerlendirildiğinde ise işin içine bu çalışmada ölçemediğimiz “bilgi ve bilinçlilik düzeyiyle akademik konum arasındaki etkileşim” ve “toplumsal değer ve tercihlerin nedenleri” gibi konular girmektedir. Verilen yanıtların konumla ilişkisini aydınlatmada ipucu olabilecek bir başka olgu da kapitalist küreselleşmenin yükseköğretim dizgesi üzerindeki olumsuz etkilerinin “ne düzeyde yaşanmakta olduğudur.” Konumların farklılığı örneğin yükseköğretimin ticarileştirilmesi uygulamalarının (örneğin öğrenim harçları konusunda) öğretim elemanlarıyla öğrencileri farklı biçimlerde etkilemesine neden olmakta ve bu durum öğrencilerle öğretim elemanları arasındaki görüş farklılıklarını görünür kılmaktadır.

Verilen yanıtların programlara göre dağılımının incelenmesi Eğitim Ekonomisi ve Planlaması ile Halk Eğitimi programları dışındaki programlarda bütün anket soruları boyunca süren bir tutarlılığın olmamasıdır. Bazı sorularda verilen yanıtların programlara göre farklılaştığı gözlenmişse de sorular bir bütün olarak değerlendirildiğinde birkaç programın öğrenci ve öğretim elemanları dışında tutarlı görüş bildiren olmamıştır. Neo-liberalizmin ideolojik hegemonyasının üniversiteleri de etkisi altına almasının, konunun bütünsel algılanışını bozduğu, özellikle bu konuyu doğrudan araştırma nesnesi yapmayan bilim alanlarında bu durumun daha da belirginleştiği belirtilebilir. Piyasayla ilişkili olan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Teknolojisi gibi programlarda verilen yanıtlarda tutarsızlık ve neo-liberal tezlerin daha yüksek oranlarla onaylandığı gözlenmiştir.

Anket sorularına verilen yanıtların öğrenim düzeylerine göre dağılımında belirgin farklılaşma gözlenmemiştir. Kay-Kare Testini yorumlamanın mümkün olduğu bütün sorularda bu test, yanıtların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığını göstermiş, testi yorumlamanın mümkün olmadığı durumlarda ise verilen yanıtların yüzde dağılımlarının birbirine çok yakın olduğu gözlenmiştir.

Öneriler

Uygulamaya Dönük Öneriler

1- Enstitü bünyesindeki programlara, kapitalist küreselleşme gibi yaşamın ve yükseköğretim dizgesinin bütün boyutlarını önemli ölçüde etkileyen makro dönüşümler konusunda iç bütünlüğü olan tutarlı yaklaşımlar geliştirilebilmesi için ve Enstitüdeki çeşitli uzmanlık alanlarını diğer alanlarla ve özellikle de ekonomik ve politik dönüşümlerle ilişkilendirmeye yarayacak içeriklere sahip dersler konulmalıdır.

2- Kapitalist küreselleşmenin yükseköğretime yansıyan halen yaşanmakta ve gelecekte kaçınılmaz olarak yaşanacak olan etkileri konusunda bütün üniversite bileşenlerini içine alan aydınlatma etkinlikleri düzenlenmelidir.

Araştırma Önerileri

1- Eğitimcilerin değer sistemlerini ve tercihlerini belirleyen etmenlere yönelik olarak çeşitli eğitim bilimleri alt disiplinlerinin katılımıyla bilimsel araştırmalar yapılmalıdır. Bu araştırma sonuçları dolaşıma sokulmalı ve yaygın olarak tartışılmalıdır.

2- Bu çalışmada sınıflandırılmaya çalışılan küreselleşme kavrayışları ile ilgili daha kapsamlı araştırma ve tartışma etkinlikleri yürütülmelidir. Bu araştırmaların yapılandırılmış görüşme tekniği veya başka nitel veri toplama teknikleri kullanılarak derinlemesine yapılması yararlı olacaktır.

3-Kapitalist küreselleşmenin alternatifi geliştirilemezse yükseköğretim dizgesinin amaç, yönetim ve finansman boyutlarında gelecekte ne türden dönüşümlere yol açacağına ilişkin bilimsel öngörüler için gerekli olan araştırma etkinlikleri yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

Aça, M. & Durgut, H. (2004). **Küreselleşen dünyada Türk kimliği**. İstanbul. Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Adem, M. (1997). **Eğitim Planlaması**. Ankara. Şafak.

Aktan, C. C. (1995). Klasik liberalizm, neo-liberalizm ve Libertarianizm. **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 28, sayı 1, Mart, s.3-5

Alpkaya, F., Demirer, T., Ercan, F., Mıhçı, H., Önder İ., Özbudun, S., Özüğurlu, M. (1999). **Eğitim: ne için? Üniversite. Nasıl?, YÖK: nereye?**. Ankara. Ütopya.

Alada, A.,B. (2003). Türkiye’de üniversite üzerine: tartışmalar, arayışlar. **Bilim Eğitim Toplum**. Cilt 1, sayı 4, Güz 2003, s.30-31.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Tanıtım Kitabı. 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılı. Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Çağlayan Dinçer

Ansal, H. (1997). Bilim ve emek süreci. **Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler**. İstanbul. Bağlam Yayınları.

Apple, M. W. (2004). **Neoliberalizm ve eğitim politikaları üzerine eleştirel yazılar**. Ankara. Eğitim Sen.

Arın, T. (1997). Dünyada ve Türkiye’de yüksek öğretim sistemleri ve diploma sistemleri. **Bilim, Bilim Polikası ve Üniversiteler**. İstanbul. Bağlam Yayınları.

Başkaya, F. (1994). **Kalkınma iktisadının yükselişi ve düşüşü**. Ankara. İmge.

Başkaya, F. (1995). **Sömürgecilik, emperyalizm, küreselleşme**. Ankara. Öteki.

Başkaya, F. (1999). Üniversite, bilim, iktidar. **Düşünen Siyaset**, Nisan, s.63-64.

Başkaya, F. (2001). Küresel kapitalizm, neoliberalizm, devlet. **Özgür Üniversite Forumu**, Nisan, s.17-19.

Başkaya, F. Reel üniversite'nin sefaleti.

<http://www.ozguruniversite.org/baskayareel.htm>

Baten, S. Globalization and Resistance Against It.

Web:**http://www.mukto-mona.com/new_site/mukto-mona/current_affairs/globalization_impact.htm**

Bayramoğlu, S. (2003). Düzenleyici devlet düzenlenirken: OECD Türkiye Raporu üzerine eleştirel bir çözümleme. **Praksis 9**, Kış-Bahar, s. 153.,154.

Berger, L. P. & Huntington, S. P. (2003). **Bir küre bin küreselleşme, çağdaş dünyada kültürel çeşitlilik** (Çev. A. Ortaç). Kitap Yayınevi. (1995)

Billington, R. (1997). **Felsefeyi yaşamak**. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul. Ayrıntı.

Boratav, K., Tonak, E. A., Türel, O., Somel, C., Şengül, T., Araslan, H. (2000). **Küreselleşme emperyalizm yerelcilik işçi sınıfı**. Ankara. İmge.

Bottomore, T., Harris, L., Kiernan, V.G., Miliband, R. (2002). **Marksist düşünce sözlüğü**. (Çev. M. Tunçay). (3. baskı). (1983) . İstanbul. İletişim.

Büyüköztürk, Ş. (2003). **Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı**. Ankara. Pegem.

Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim, 1998, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü. Ankara.

Demirer, Y., Duran, M., Orhangazi, Ö. (2000). Ateş altındaki üniversite. **Özgür Üniversite Defterleri**. Ankara. Maki.

Didou-Aupetit, S. (2002). Küreselleşme, NAFTA ve Meksika'da yüksek öğretim sistemi: konular, tehditler ve reformlar. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.84-89.

Eğitim Hakkı Komisyonu Raporu, (2005). Demokratik Eğitim Kurultayı, Eğitim Sen, Ankara.

Eğitim ve Bilim Çalışanları Komisyonu Raporu, (2005). Demokratik Eğitim Kurultayı, Eğitim Sen, Ankara.

Ellwood, W. (2003). **Küreselleşmeyi anlama kılavuzu**. İstanbul. Metis.

Gencel, U. (2001). Yüksek öğretim hizmetlerinde toplam kalite yönetimi ve akreditasyon. **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, s.169, 170, 171.

Geray, H. (1995). Globalleşme ve ulus-devlet. **Mürekkep, Kış Bahar**, s.33

Gözübüyük, Ş. (2001). **Hukuka giriş ve hukukun temel kavramları**. Ankara. Turhan Kitapevi.

Gutok, L. G.. (2001). **Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar**. (çev. Nesrin Kale) Ankara. Ütopya.

Güler, B. A. (2003). Yönetişim: tüm iktidar sermayeye. **Praksis**, Kış-Bahar, s.93, 94-95

Güzelsarı, S. (2003). Küresel kapitalizmin anayasası: GATS. **Praksis 9**, Kış-Bahar, s.118-120.

Hançerlioğlu, O. (2000). **Felsefe ansiklopedisi**. (3. basım, Cilt 2). İstanbul. Remzi.

Hatipoğlu, M. T. (1997). Türkiye'de üniversite yasalarında tanım, amaç ve ilkeler. **Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler**. İstanbul. Bağlam.

Hesapçıoğlu, M. (1994). **İnsan kaynakları yönetimi ve ekonomisi**. İstanbul. Beta

http://www.solmeclis.net/sm_izrap_egitim_01.htm

http://www.j-bradford-delong-net/Econ_Articles/Reviews/alexkafka.html

<http://www1.worldbank.org/economicpolicy/globalization/documents/AssessingGlobalizationP1.pdf>

<http://www.egirimsen.org.tr/basinaciklamasi/04eylul2003butce.html>

<http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart99/bolum8.html>

Işıklı, A. Kemalizm ve Küreselleşme.

http://www.politics.ankara.edu.tr./eski/html/eng/ceko/globalizm_kemalizm.htm

İnal, K. (2004). **Eğitim ve iktidar. Türkiye'de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler**. Ankara. Ütopya.

Karlsen, G. E. (2002). Eğitim yönetişimi, küreselleşme ve demokrasi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.96-97.

Künar, A. (2001). Hayatımız bilim adamları tarafından "test edilip onaylandı". **Birikim**, sayı:142, s.109.

Kwiek, M. (2002). Yüksek öğretimi yeniden düşünürken yeni bir paradigma olarak küreselleşme: gelecek için göstergeler. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.137-139.

Leaman, O. (2002). Küreselleşme İslama Karşı Bir Tehdit mi.

Web: <http://www.zaman.com.tr/2002/09/28/yorumlar/default.htm>

Mahmutoğulları, M. (2001). Küreselleşme: emeğin, sermayenin, dünyanın gündemi. **Özgür Üniversite Forumu**, Nisan, s.81.

McBurnie, G. (2002). Küreselleşme, GATS ve ulus-aşırı eğitim. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.171-176.

Mert, A. (2004). **Kavram karmaşası**. İstanbul. Dünya Yayıncılık.

Milli Eğitim Sayısal Veriler 2002-2003. TC Milli Eğitim Bakanlığı

Öğüt, K. Küreselleşen Dünyada Kriz – Korumacılık Ve Ulusal Kalkınma İdeolojisi – Üçüncü Yol Kemalizm.

Web: <http://www.aydinlanma1923.org/sayi/37/37-04.htm>

Öz, E. Küreselleşme, Demokrasi, Milli Devlet.

Web: <http://www.ulkuocaklari.org.tr/arastr/esatoz.htm>

Özsoy, S. (2002). **Yükseköğretimde hakkaniyet ve eşitlik sorunsalı: Türkiye'deki finansal yapıyla ilgili bir çözümleme**. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Petrol-iş. (1992). İnsan Hakları ve Özgürlükleri. Roza.

Pınar, E. (2002, Mayıs). GATS bilgi notu.

Web: <http://www.antimai.org/bn/bnpinargats.htm>

Savran, S. “Alternatif küreselleşme” mi, proleter enternasyonalizmi mi?: İmparatorluk’a reddiye.

Web: <http://www.iscimucadelesi.net/kuresel/impara.htm>

Scott, P. (2002). Küreselleşme ve üniversite: 21. yüzyılın önündeki meydan okumalar. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.197-201.

Somel, C. (2002). Türkiye’de küreselleşmeye tepkiler üzerine. **Praksis 7**, Yaz, s.37-55.

Soydan, T. (2004). **Devletin yeniden yapılandırılması ve kamu sendikaları.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sönmez, V. (1993). **Eğitim felsefesi.** Ankara. Adım.

T.C. Anayasası, (1982).

Tellal, E. (2001). Küreselleşme ve ulus devlet. **Özgür Üniversite Forumu**, Nisan, s.69.

Timur, T. (2000). **Toplumsal değişme ve üniversiteler.** Ankara. İmge Kitapevi.

Topal, A. (2002). Küreselleşme sürecinde Türkiye'yi anlamaya yarayan bir anahtar: yeni sağ. **Praksis 7**, Yaz, s.66-67.

Tural, N.K. (2002/a). Küreselleşmenin üniversite üzerine etkileri: çeşitli ülkelerden örnekler. **Eğitim Araştırmaları**, s: 6, s.100-119.

Tural, N.K. (2002/b). **Eğitim finansmanı.** Ankara. Anı Yayıncılık.

Tural, N.K. (2003). Fransa ve İspanya'da akademik meslek: değişim ve sorunlar. **Eğitim Araştırmaları**, sayı: 10, s.154-156.

Tural, N.K. (2004). **Küreselleşme ve üniversiteler.** Ankara. Kök Yayıncılık.

Türel, O. (2003). **Dünya'da sanayileşme deneyimi: geçmiş çeyrek yüzyıl (1975-2000) ve gelecek için beklentiler.** İstanbul. İletişim.

Ünal, L., I. (2003). Değişimin yönetimi için yönetimin değişimi: eğitimde değişen ne? Yöneten kim?. **Özgür Üniversite Forumu**, Temmuz-Eylül, s.105.

Vardar, Ö. (2004). 2000'lerin yükseköğrenim modeli.

<http://www.isik.un.edu.tr/~vardar/yukse1593.doc>

Yang, L. & Vidovich, L. (2002). Üniversiteleri küreselleşme bağlamında konumlandırmak. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Mayıs, s.211-217.

Yayla, A. (1992). **Liberalizm**. Ankara. Turhan.

Yeldan E. (2002). Neoliberal küreselleşme ideolojisinin kalkınma söylemi üzerine değerlendirmeler. **Praksis 7**, Yaz, s.25.

Yılmaz, G. (2001). Kapitalizmin son yüzyılı: küresel yapılanma. **Özgür Üniversite Forumu**, Nisan, s.31-43.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK). **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu**. Ankara. Mart 2003.

Yurtsever, H. Dünya Kapitalist Emperyalist Sisteminin Bugünkü Durumu ve Sosyalist Savaşım Eksenleri. **Web: <http://www.solmeclis.net/tebligler.php?no=1>**

Yusufoğlu, Y. (2001). Bir kez daha söylem üzerine. **Kızılçık**, Aralık, s.39.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bilindiği üzere küreselleşme olgusu ve onun yansımaları bir süredir gündemlerimizdeki konu başlıklarından birisini oluşturmaktadır. Küreselleşme olgusu nitelikleri itibarıyla yaşamlarımızın ve düşünce dünyamızın bir çok konusu ve sorunuyla doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden iş yaşamlarımızdan eğitimimize, ülkenin bağımsızlığından sağlık sistemimizin yeniden yapılandırılmasına kadar bir çok başlık küreselleşme olgusu tarafından etkilenmekte ve bazen de küreselleşme sürecinin öznelere eliyle doğrudan dönüştürülmektedir. Etkilenen/dönüştürülen alanlardan biri de yükseköğretim dizgesidir.

Bu çalışma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde görev yapan öğretim üyeleri, araştırma görevlileri ile yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrencilerin böylesine önemli bir başlıkta ne tür bir bilinçliliğe sahip olduklarını ortaya çıkarma amacıyla yürütülmektedir. Ankete yanıt verenlerin isimleri çalışmada kullanılmayacağı için kişisel bilgiler bölümüne dahil edilmemiştir; toplanan veriler kişisel bazda değil grup olarak değerlendirilecektir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

H. Gürkan Abalı

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgiler :

1- Aylık Geliriniz:

() 0 - 500 YTL () 501 - 1000 YTL () 1001 - 1500 YTL () 1501 YTL ve üstü

2- Konumunuz:

() Öğretim Elemanı () Öğrenci () Öğretim Elemanı ve Öğrenci

3- Öğrenci İseniz Kayıtlı Olduğunuz, Öğretim Elemanıysanız Bağlı Olduğunuz Program

- ☐ Eğitim Yönetimi ve Teftişi
- ☐ Eğitim Ekonomisi ve Planlaması
- ☐ Halk Eğitimi
- ☐ Eğitim Psikolojisi
- ☐ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
- ☐ Eğitim Teknolojisi
- ☐ Program Geliştirme
- ☐ Eğitimin Sosyal Tarihi ve Temelleri
- ☐ Güzel Sanatlar Eğitimi
- ☐ Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme
- ☐ Özel Eğitim
- ☐ Okul Öncesi Eğitim

4- Kayıtlı Olduğunuz Lisansüstü Program Düzeyi (Yalnızca Öğrenciler Dolduracak)

- ☐ Master
- ☐ Doktora

Anket Soruları :

1- Küreselleşme kaçınılmazdır. Küreselleşme özellikle iletişim, bilişim, ulaşım, üretim süreçlerinde yaşanan teknolojik ilerlemenin sonucudur. Artık sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmektedir. Bilgi toplumu küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucudur. Küreselleşme süreci dünya ölçeğinde insanların tümünün yararınadır. Küreselleşme bireylerin ve toplumların kendilerini uyumlu kılmak ve uyarlamak zorunda oldukları bir süreçtir.

- ☐ Katılıyorum
- ☐ Kararsızım
- ☐ Katılmıyorum
- ☐ Düşüncem Yok

2- Küreselleşme milli devletimizi, ekonomimizi, ulusal ve/veya dini kimliğimizi oluşturan gelenekleri, görenekleri, dini ve milli ahlakımızı yozlaştırdığı oranda kötüdür. Batı kaynaklı küreselleşme aslında dünyanın Hristiyanlaştırılması sürecine hizmet etmektedir. Küreselleşmenin nedeni Batı kültürünün yayılmacı emelleridir. Bağımsızlık devletimizi ve milli sermayemizi güçlendirmekten geçer, fakat Batı'nın bilim ve teknolojisini vatanımıza getirebilmek için milli ve dini

kimliğimizi korumak şartıyla küreselleşme sürecine ve bu bağlamda onurlu bir Avrupa Birliği üyeliğine "evet" demek gerekir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

- 3- Küreselleşme, aslında bir kapitalist entegrasyon sürecidir. Küreselleşme, 1970'lerde gelişmiş kapitalist ülkelerde kâr oranlarının düşmesi problemine çözüm bulabilmek amacıyla ivme kazanmış tarihsel bir olgudur. Bu süreçte iletişim ve bilişim alanlarındaki teknolojik gelişmeler katalizör olmuştur. Küreselleşme süreci kaçınılmaz olmadığı gibi, dünya ölçeğinde tüm insanların yararına işleyen bir süreç de değildir. Küreselleşmeyle birlikte savaşların azalması bir yana ABD, AB ordularının ve NATO'nun askeri müdahaleleri ve etnik/dinsel/bölgesel savaşlar şiddetlenmektedir. Küreselleşme, Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği, NAFTA, APEC, Birleşmiş Milletler, NATO vb. eliyle yönetilen bir süreçtir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

- 4- Yükseköğretimin amacı, toplumun ekonomik, politik, kültürel vb sorunlarını ele alan ve bireyin özgürleşmesi ve özerkleşmesinin yolunu açan araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve öğretimi işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

- 5-Yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azaltılması ve bu kurumların kendi kaynaklarını yaratmaya zorlanması piyasanın baskısıyla planlanan ve uygulanan sistemli bir politikadır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

- 6- Yükseköğretimin amacı, piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına yönelik araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve mesleki eğitim işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

- 7- Yükseköğretim kurumları, kendi kaynaklarını yaratan, piyasaya yönelik hizmet üretimi yapan, verimlilik ve etkinlik ölçütlerini gözetten bir yönetim yapısına kavuşturulmalıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

8-"Paralı yükseköğretim", eğitim görenlerin aldıkları eğitimden bireysel çıkar ve fayda sağladıkları gerekçesiyle savunulamaz.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

9- Özel sektör üniversite işbirliği yükseköğretimin bilimsel, yönetsel ve finansal sorunlarının daha kolay çözülmesinin önünü açacaktır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

10- Bilginin ve eğitimin ticareti yapılabilir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

11- Araştırma ve öğretim kalitesi açısından özel vakıf üniversiteleri devlet üniversitelerinden daha başarılıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

12- İdari ve bilimsel özerklik ancak ve ancak üniversitelerin mali özerkliklerini kazanmalarıyla gerçekleşebilir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

13- Her tür ve düzeyde eğitim devredilemez ve bölünemez bir haktır. Bu nedenle yükseköğretim sistemi *kamu kaynaklarıyla* finanse edilmelidir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

14- Bilimsel etkinliklerin piyasa ve devlet gibi dış zorlamaların olmadığı özgür bir ortamda sürdürülmesi gerekir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

15- Yükseköğretim hizmeti bu etkinlikten yararlananların bireysel faydalar sağladıkları, üretilen ve alınıp satılan herhangi bir *ticari hizmet* gibi değerlendirilmeli ve bu nedenle yükseköğretim dizgesinin giderleri yalnızca öğrenciler ve/veya aileleri tarafından karşılanmalıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

16- Üniversiteler sadece kamu kaynaklarına bağımlı kalmamalı ve kendi kaynaklarını yaratabilmelidirler.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

17- Demokratik bir yükseköğretim yönetim modelinin oluşturulabilmesinin tek koşulu yöneticilerin seçimle belirlenmesi değildir. Karar alma süreçlerinde öğretim elemanları, öğrenciler ve üniversite emekçileri birlikte hareket etmelidirler.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

18- Yükseköğretim hizmeti bu etkinlikten yararlananların hem bireysel faydalar sağladıkları, hem de toplumun genelinin yararına sonuçlar elde edildiği yarı kamusal bir hizmet gibi değerlendirilmeli ve bu nedenle yükseköğretim dizgesinin giderleri öğrenciler, aileleri, bağışlar, özel burslar ve devlet gelirleri ile karşılanmalıdır. Yükseköğretim dizgesi özel kişilerin ve kamu kaynaklarının *karma* bir biçimde kullanılmasıyla finanse edilmelidir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

19- "Parasız" yükseköğretim hakkı, "fırsat, ayrıcalık ve şans" gibi eşitsizlik içeren kavramlarla beraber düşünülmemelidir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

20- Yükseköğretimin amacı milli ve manevi kültürün korunması, geliştirilmesi ve genç kuşaklara aktarılmasını hedefleyen araştırma, bilimsel bilgi üretimi ve öğretimi işlevlerini gerçekleştirmek olmalıdır.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

21- Genelde eğitim özelde yükseköğretim kurumlarının yönetimi mal ve hizmet üreten kar amaçlı kurumların yönetiminden özsel ve nitel olarak farklıdır bu nedenle yükseköğretim kurumlarının yönetimi her türlü özel ekonomik çıkar ve politik otorite karşısında bilimsel, mali ve idari özerklik ilkesine sadık kalınarak geliştirilmeli ve yürütülmelidir.

() Katılıyorum () Kararsızım () Katılmıyorum () Düşüncem Yok

EK 2: KÜRESEL VE BÖLGESEL OLUŞUMLAR VE ANLAŞMALAR HAKKINDA KISA BİLGİLER

Bu bölümde aktarılan bilgiler dünya ekonomisinin kapitalist entegrasyonunu hedefleyen uluslararası kurumlar ile anlaşmalar hakkındadır. Bu anlaşmaların bazılarını Türkiye onaylamış ve bazı oluşumlarda üye olarak yer almaktadır. Bu açıdan bu bilgiler Türkiye'nin siyasi tercihlerini anlamak açısından önemlidir. Türkiye'nin siyasi tercihleri genelde eğitim özelde yükseköğretim sistemine dönük yeniden yapılandırma çabalarını anlamamız açısından yaşamsaldır. Ekteki aktarımlar www.antimai.org sitesinin ilgili sayfalarından derlenmiştir.

KÜRESEL OLUŞUMLAR

1- WTO (World Trade Organization), Dünya Ticaret Örgütü

Kuruluş 1.1.1995,

Merkezi Cenevre, halihazırdaki üye devlet sayısı 144.

Devletler arasındaki ticari ilişkilerin kurallarını belirleyen tek uluslar arası örgüt. Örgütün kuruluşuna ilişkin karar, GATT-Uruguay Raundu sonunda, 1994 yılında imzalanan Marakeş Anlaşmasıyla alındı. WTO'nun 2002 bütçesi : 143 milyon İsviçre Frangı. Cenevre'deki Merkez'de halihazırda mevcut istihdam 550 kişi. 1.1.2002'deki Genel Başkan: Mike Moore. Örgüt düzeyinde imzalanan anlaşmalar toplam 144 ülkenin halklarını doğrudan etkiliyor ve bu ülkelerde uluslar arasılaşılabilmeyi başarmış (!) sermaye grupları da bu anlaşmalardan besleniyor.

2- IMF (International Monetary Fund), Uluslararası Para Fonu

Merkezi: Washington D.C.

Kuruluş: 1944 yılında ABD'nin New Hampshire kentinde toplanan Bretton Woods Konferansında kabul edilen White Planı çerçevesinde 1946 yılında kuruldu.

Üyeleri: Halihazırda 183 devletin üye olduğu Kurumun amacı: Uluslar arası finansal işbirliğini geliştirmek ve pekiştirmek, ekonomik istikrara katkıda bulunmak, üye ülkelerin ödemeler bilançosunda dengeye ulaşılması konusunda yardımda bulunmak.

Faaliyetleri: Stand-By anlaşmaları ya da Yoksulluğu Azaltma Projeleri üzerinden ve talep edilmesi halinde ülkelere faizle borç kredi temin ediliyor. Sağlanan krediler çerçevesinde yapılan anlaşmalarda temel amaç, kamunun sosyal harcamalarını kısıtlayarak, kamuda istihdam edilen personel sayısını azaltarak ve özelleştirme v.b araçlarla bütçe gelir kalemlerini arttırarak ülke bütçelerinin dış borçları ödeyebilecek yapıya kavuşturulmasını sağlamak. IMF, DTÖ ve OECD gibi örgütlerle de yakın temas halinde çalışan, bu örgütlere finansal konularda danışmanlık hizmeti veren bir kurum.

3- WB (World Bank), Dünya Bankası

Kuruluş: 1944. Bretton Woods Konferansının ikinci temel ürünü olan Banka Grubunun halihazırda 180'i aşkın üyesi bulunuyor.

Grubun amacı: Tek tek ülkelerdeki özel sektör girişimlerini teşvik etme amacıyla kredi tahsis etmenin yanı sıra 1994 yılında GATT Anlaşmasına bağlı olarak imzalanmış olan ve halen genişletme görüşmeleri devam eden GATS – Hizmet Ticareti Genel Anlaşması alanına giren kamusal hizmet sektörlerinde piyasalaşmayı hızlandırma amacıyla özellikle eğitim ve sağlık alanlarında proje

kredilendirmek. Grubun kendi tanımına göre, Dünya Bankası Grubu 100'ü aşkın ülkede yaşayan 4.7 milyar insanı kendi müşterisi olarak gören bir Para Kurumu. İlk kurucu olma sıfatıyla ve geleneksel olarak Bankanın başkanlığını ABD başkanları yürütüyor.

Faaliyetleri: Grup, faaliyetlerini kendisine bağlı çeşitli kurumlar aracılığıyla sürdürüyor: MIGA, ICSID, IBRD, IFC, IDA

3.1- MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), Çok Taraflı Yatırımlar İçin Garanti Ajansı

Merkez: Washington D.C.

Kuruluş: 1988. DB Grubunun bir üye kuruluşu olarak kurulan MIGA'nın amacı, gelişmekte olan ekonomilere yapılacak yabancı doğrudan yatırımları teşvik etmek için yabancı yatırımcılara siyasi risklere karşı belli düzeyde garanti (sigorta) sağlamak. MIGA'nın kuruluş sermayesi 1 milyar SDR (*Special Drawing Right: Özel Çekme Hakkı (Gerek IMF gerekse DB Grubu ve kurumlarında işlev gören bir çeşit kaydi para)*)

SDR'ın değeri ABD dolarına endekslenerek ve beşer yıllık periyotlarda belirleniyor. (Örn: 1990-1995 yılları SDR değeri için 1 SDR = 1.082\$) MIGA'nın sermaye payının ödenmesi ya da yükseltilmesi gibi hesaplamaları IMF tarafından yapılıyor. MIGA çerçevesinde yabancı sermayeye sağlanan risk sigortası ödemeleri, üye devletin MIGA sermayesindeki payı oranında yapılıyor. Şirketin tüzüğüne göre sigortalanabilecek riskler:

- Kamulaştırma ve benzer önlemler, yabancı sermayenin karlılığını önleyici ya da azaltıcı her türlü yasal düzenleme risk tanımlaması içine giriyor.
- Yabancı şirketin Hükümetle yaptığı sözleşmenin Hükümet tarafından ihlal edilmesi de risk tanımı içersinde
- Kar ve sermaye transferlerinin üye devletlerin alacağı kararlar sonucu kısıtlanması ya da engellenmesi
- Savaş ve sivil itaatsizlik durumları

MIGA'nın ana sözleşmesinde, yukarıda sayılan risk sigortası kapsamının, yabancı yatırımcı ve ev sahibi devletin ortak başvuruları halinde daha da genişletilebileceği ve Şirketin, başta BM, IMF ve WTO olmak üzere mevcut uluslar arası kuruluşlarla işbirliği içinde olacağı hükümleri de yer alıyor.

3.2 - ICSID (International Center for Settlement of Investment Disputes), Yatırım Uyuşmazlıklarını Çözmek İçin Uluslararası Merkez

ICC-Uluslar arası Ticaret Odası Tahkim Kurulunun yanı sıra dünyada en fazla işlev gören tahkim kurullarının başında gelen ICSID, başta DTÖ olmak üzere pek çok kapitalist yapı için de bir mahkeme gibi görev yapmaktadır. Kurul, yabancı yatırımcılar ile ev sahibi konumundaki hükümetler arasındaki yatırım uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturup, karara bağlamaktadır. ICSID'in doğal başkanı, DB Grubunun başkanıdır. Bir mahkeme gibi işlev görmesine rağmen ICSID tahkim panellerinin üyelerinin hukukçu olma zorunluluğu yoktur, fakat üyelerin yatırım ve ticaret konusunda uzmanlaşmış olmaları listeye girebilmeleri için bir ön şarttır.

3.3 - IBRD (International Bank for Reconstruction and Development), Uluslararası Kalkınma ve Yeniden Yapılanma Bankası

DB-Grubunun 1948 yılında kurduğu bu şirket, grubun tüm banka işlevlerini yerine getirmektedir. Genellikle Dünya Bankası derken IBRD kast edilir. Kreditör konumundaki en büyük 7 ülke (G-7 veya G-Seven Countries) Banka hisselerinin

%45'ine sahiptir ve Banka yönetiminde en fazla söz hakkı bu 7 ülkeye aittir. En büyük hissedar %17 oranındaki hissesi ile ABD'dir. IBRD, kuruluşunun ilk yıllarından itibaren az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere birer tane kalkınma bankası kurdurmak suretiyle DB Grubunun bu ülkelere daha rahat nüfuz etmesini kolaylaştırmış, kapitalist ideolojinin dünya çapında yaygınlaşması ve finans piyasalarının gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. IBRD, yalnızca gelişmekte olan ülkelere kredi sağlayan bir kuruluştur. Fakat Bankanın kayıtlarında "gelişmekte olan ülkelerin özel sektörlerinin gelişmesi, gelişmiş ülke şirketlerine yeni pazarlar yaratması bakımından büyük faydalar sağlamaktadır" denilmek suretiyle, verilen kredilerin aslında kapitalizmi sürdürebilmeyi hedeflediği anlatılmaktadır.

3.4 - IFC (International Finance Corporation), Uluslararası Finans Şirketi

Kuruluş: 1956,

Merkezi: Washington D.C.

Şirketin amacı, gelişmekte olan ülkelere özel sektör yatırımlarını teşvik etmek, verimsiz kamu kuruluşlarının özelleştirilmesini sağlamak, gelişmekte olan dünyadaki özel sektör şirketlerine finansman sağlanarak, uluslar arası finans piyasalarının derinlik kazanmasına katkıda bulunmak.

3.5 - IDA (International Development Association), Uluslararası Kalkınma Birliği

DB Grubunun alt yapı taşlarından biri olan Birlik, en yoksul ülkelere faizsiz ve 35-40 yıl vadeli kredi tahsis etmektedir. IDA tarafından en yoksul 40 kadar ülkeye tahsis edilen kredilerin toplamı yılda ortalama 6 milyar \$ dır.

4 - UN (United Nations), Birleşmiş Milletler

1945 yılında 51 üye devletin iştirakiyle Cenevre'de yapılan konferans sonrası kurulmuş, halihazırda üye olan devlet sayısı 185. Birleşmiş Milletler çatısı altında, özel anlaşmalarla kurulan ya da ayrıca kurulmuş olup; BM ile organik bağ kuran toplam 14 adet Özel İhtisas Kurumu bulunuyor.

Bu kurumlardan bazıları: ILO-Uluslar arası Çalışma Örgütü, WHO-Dünya Sağlık Örgütü, FAO-Dünya Gıda Örgütü, IMF-Uluslar arası Para Fonu, WB-Dünya Bankası, UNESCO. Örgütün, 1945 yılında San Francisco'da yapılan ilk toplantısına sunulan önerileri hazırlayan ülkeler, Çin, Sovyetler Birliği, İngiltere ve ABD. 1960'lı ve 70'li yıllarda gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin hak ve çıkarlarını gözetten bir topluluk olarak lanse edilen Örgüt, 90'lı yılların sonundan itibaren ulus ötesi şirketler ve bu şirketlerin örgütlendiği ICC ile ilişkilerini daha da güçlendirdi ve hakların sembolü olarak bilinen BM logosunu büyük meblağlar karşılığında ulus ötesi şirketlere satmaya başladı. BM logosu taşıyan şirketler, Örgüt'le yakın işbirliği içinde oldukları imajını vererek rekabet yarışında öne geçmeyi hedefliyor.

5 - OECD (Organization for Co-operation and Development), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı

Kuruluş: 1960

Merkezi: Paris

Halihazırda üye devlet sayısı: 30

OECD, MAI-Multilateral Agreement on Investment (Çok Taraflı Yatırım Anlaşmasının 1995-1998 yılları arasında görüşülüp, taslak haline getirildiği kurumdur. MAI, Fransa'nın görüşmelerden çekilmesiyle birlikte OECD'de imza altına alınmadan vazgeçilmişti. Şimdilerde ise, Doha'da başlayan yeni ticaret

raundunun Yatırımlar ve Rekabet başlıklı anlaşmalarının dizaynında tekrar kullanıma girmiş bulunuyor

6 - WEF (World Economic Forum), Dünya Ekonomik Forumu

Örgüt ilke kez 1972 yılında Dünya Ekonomi Vakfı adıyla ve dünyanın en büyük 1000 şirketinin katkılarıyla kuruldu. Bu 1000 şirket aynı zamanda Vakıf (şimdiki Forum) üyelerini de oluşturmaktadır. Sermaye çevrelerinin yanı sıra politik ve akademik çevrelerin de katıldığı yıllık Forum toplantıları geleneksel olarak İsviçre'nin Davos kentinde yapılmakla birlikte bunun istisnaları da olmuştur. Örgütün adı 1987 yılında Vakıf'tan Forum'a dönüştürülmüştür. WEF, çalışmalarını küresel ve bölgesel olmak üzere iki ayrı düzeyde planlamakta, politikalarını da bu düzeylerde üretmektedir. Özellikle Uruguay Raundu sırasında WEF üyeleri tarafından yürütülen lobi çalışmaları sonucunda, round gündemi öngörülenin ötesinde geniş tutulmuş, tarım ve hizmet sektörleri de GATT sürecine dahil edilmiştir. WEF, Birleşmiş Milletlerde danışmanlık (?) statüsüne hak kazanmış bir örgüttür.

7 - ICC, Uluslararası Ticaret Odası

Merkezi Paris'te bulunan Örgüt, 1919 yılında, kendilerine "Barış Tacirleri" adını veren dünya ölçeğindeki en büyük şirketlerin yöneticileri tarafından kuruldu. Kapitalizmin en eski kurumsal yapısı. Birleşmiş Milletlerin kuruluşu sırasında Örgüt'e, BM içinde en üst düzeyde danışmanlık statüsü verildi.

Üyeleri: Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 130'dan fazla ülkeden 7000'i aşkın Ulus ötesi ve Çok Uluslu Şirket.

Faaliyeti: Üyeleri adına, Hükümetlerle görüşerek, sermaye açısından risk oluşturabilecek girişimleri engellemek ve sermaye-yanlısı politikaları yönlendirmek, hızlandırmak.

8- NATO (North Atlantic Treaty Organization)

BÖLGESEL OLUŞUMLAR

1 - EU (European Union), Avrupa Birliği

Kuruluş Tarihi:

1957 Roma Anlaşması

Kurucu üyeler:

Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Hollanda, Lüksemburg

Resmi Organları:

Avrupa Birliği Konseyi

Avrupa Parlamentosu

Avrupa Birliği Komisyonu – Yürütme

AB'yi Etkileyebilen Sermaye kuruluşları ve Bazı Önemli Anlaşmalar:

ERT -Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası,

UNICE - Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu,

TAFTA - Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması,

TEP – Transatlantik Ekonomik Ortaklık

TABD – Atlantik Ötesi Sermaye Diyalogu

2 - NAFTA (North Americas Free Trade Area), Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması

NAFTA Anlaşması 1.01.1994 yılında yürürlüğe girdi. Anlaşmaya taraf ülkeler: ABD, Kanada ve Meksika. Nafta kapsamında, söz konusu üç ülke arasındaki ticaret ve

yatırımlar liberalize edilmiş, ilk kez olarak yabancı şirketlere, anlaşma ülkelerini uluslar arası tahkim kurullarında tek taraflı olarak dava etme hakkı tanınmıştır. 1994-2001 yıllarında yatırımcıların ABD, Kanada ve Meksika hükümetlerine karşı açtığı yüzlerce tahkim davası bulunmakta olup; bu davaların hemen hepsinde yatırımcılar kazanmış, devletler ise kaybetmiştir.

3 - APEC (Asia Pasific Economic Cooperation) Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu

1989 yılında 21 bölge ülkesi arasında kurulan APEC, serbest piyasa ekonomisinin bölgede yerleşmesini ve gelişmesini amaçlıyor. Üye ülkeler: Avustralya, Brunei, Kanada, Şili, Çin Halk Cumhuriyeti, Hong-Kong, Çin, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Peru, Filipinler, Rusya, Singapur, Milliyetçi Çin, Taynad, ABD, Vietnam. APEC, hükümetler arası bir forum olup, dünyanın en büyük pazarında serbest piyasa kapitalizmini sorunsuz bir şekilde işler hale getirmeyi amaçlıyor. Bu anlamda, kuruluşundan beri bölge ülkelerinin yasal düzenlemelerinde yer alan ticari engeller aşama aşama kaldırılmış ve özellikle Uruguay Raundu sırasında 100'ü aşkın GATT üyesinin Uruguay'ın ağır koşullu anlaşmalarını kabul etmelerinde çok önemli bir rol oynamış. Bu süreçte anlaşmaların bazılarını itiraz eden ülkelere örnek olarak APEC gösterilmiş ve Uruguay Raundu başarısızlıkla sonuçlanacak olursa bundan en karlı çıkacak olan ülkelerin, benzer uygulamaları daha önce başlatmış olan APEC ülkeleri olacağı tehdidi kullanılmıştır. 1989 yılından itibaren APEC çerçevesinde uygulanan politikalar sonucunda sanayi ve hizmet şirketlerinin yanı sıra ülkelerin ticaret ve yatırım politikalarında da yeniden yapılanmaya gidilmiş, böylece Asya-Pasifik Bölgesi yabancı yatırımcılar için cazip hale getirilmiştir.

4- ASEAN

5- AFRİKA BİRLİĞİ

6- MERCOSUR

6 Latin Amerika ülkesi arasında oluşturulan bir serbest ticaret bloğu (26 Mart 1991) Üye ülkeler: Arjantin, Paraguay, Brezilya, Uruguay, Bolivya ve Şili. MERCOSUR ülkeleri, bu yeni bloğun oluşumundan itibaren yatırım ve ticaret rejimlerinde önemli değişiklikler yapmış ve kendi aralarındaki ticarete uygulanmakta olan sınırlayıcı kuralları kaldırmışlardır.

7 - COTONOU AGREEMENT (New ACP-EU Agreement)

COTONOU Anlaşması ya da yeni haliyle ACP-EU Anlaşması, AB ile Afrika, Karayip ve Pasifik ülkeleri arasında imzalanmış bir ticaret anlaşmasıdır. Avrupa Birliğinin, kısaca ACP diye adlandırılan Afrika, Karayip ve Pasifik ülkeleriyle ticari ilişkileri ilk kez 1975 yılında imzalanan LOME Sözleşmesiyle başladı. Ancak, ACP ülkelerinde hızla yayılan ve derinleşen yoksulluk ve bu ülkelerin yaşadığı siyasi ve sosyal değişim süreçleri, AB'yi ve bölge ülkelerini Lome Sözleşmesini yeniden gözden geçirmeye zorladı. Lome Sözleşmesi imzalanırken, sözleşme bitim tarihi olarak belirlenen Şubat 2000 tarihi, AB-ACP ilişkilerine yeni boyutlar kazandırmak için büyük bir fırsat olarak değerlendirildi ve daha 1998 yılında başlatılan yenileme müzakereleri 2000 Şubat'ında başarıyla (!) sonlandırıldı ve New ACP-EU Agreement, 23 Haziran 2000 tarihinde Benin'in Cotonou kentinde imzalandı. Bu anlaşma çerçevesinde AB, ACP ülkelerinde ihraç edilecek ürünler için sınırlarını açmayı kabul

ederken, ACP ülkeleri de kapılarını AB sermayesine, hem de tüm korumacı düzenlemelerinden vazgeçerek açmayı kabul ettiler.

9 - Balkan İstikrar Paktı

10 - EOROMED

KÜRESEL ANLAŞMALAR

1 - GATS (The General Agreement on Trade in Services) Hizmet Ticareti Genel Anlaşması

GATS ile ilgili gerekli bilgiler çalışmada sunulmuştur.

2 - GATT (The General Agreement on Tariffs and Trade) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması

İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru, savaş sonrasında, dünya ekonomisi ve ticaretinin uluslar arası kurallar üzerinden yürütülmesini sağlamak amacıyla bir dizi milletler arası müzakere gerçekleştirildi. Bunlar içinde en önemli olanı, New York, Londra ve Cenevre'deki hazırlık amaçlı toplantıları müteakiben 1947'de Küba-Havana'da toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve İstihdam Konferansıydı. Bu Konferansın sonunda, bir Uluslar arası Ticaret Örgütü (ITO-International Trade Organization) kurulmasını karar altına alan Havana Şartı kabul edildi. Şart'a göre, Konferans katılımcısı 23 ülke, ithalatta uygulanmakta olan gümrük vergilerini büyük oranda azaltma konusunda aralarında anlaştı. Ancak, ABD'nin bu Şartı , ülke yasalarına geçirmeyi başaramaması dolayısıyla diğer ülkeler de taahhütlerinden caydılar ve ITO hiçbir zaman hayata geçirilemedi. Fakat, aynı ülkeler yine 1947 yılında, Havana Şartı'nda Ticaret Politikalarıyla ilgili bölümü, belli farklı koşullar da eklemek suretiyle tek bir anlaşmaya, GATT'a dönüştürmeye karar verdiler ve alalecele hazırlanan bir ön-protokolün yardımıyla GATT Anlaşması 1.1.1948'de resmen yürürlüğe girdi. Anlaşma, BM'den bağımsız bir şekilde uygulandıysa da, kuruluş kararının BM-Havana Konferansında alınması, Birleşmiş Milletlerin sanıldığı gibi kapitalizmin küreselleşme sürecinde sorumluluğu olmayan bir yapı olmadığını - daha pek çok kanıtın yanı sıra- bir kez daha ortaya koymaktadır. GATT anlaşması çerçevesinde bugüne kadar 9 ayrı ticaret raundu yapılmış, her raundda onlarca farklı anlaşma imzalanmıştır: Orijinal Görüşmeler (1947), Annecy Raundu (1949), Torquay Raundu (1951), Cenevre Raundu (1955-1956), Dillon Raundu (1960-1962), Kennedy Raundu (1964-1967), Tokyo Raundu (1973-1979), Uruguay Raundu (1986-1994) ve halen devam etmekte olan Doha Raundu (2001-....)

DTÖ'nün en önemli anlaşmaları, Kuruluş Sözleşmesinin eklerinde yer almaktadır:

1- DTÖ Kuruluş Anlaşması

2- Ek. 1 A: Çok Taraflı Mal Ticareti Anlaşması

(i) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması 1994 (GATT)

(ii) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması 1947 (GATT)

(iii) GATT'daki belli hükümleri açıklayıcı metinler

(iv) GATT'ın VI ve VII. Maddelerinin uygulanmasına yönelik anlaşmalar

(v) GATT'a ekli Marakeş Protokolü

(vi) Devlet Desteklemeleri Anlaşması

(vii) Tarım Anlaşması (AoA)

(viii) Sağlık, Temizlik uygulamalarına ilişkin anlaşma (SPS)

(ix) Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması (ATC)

- (x) Ticaret Önündeki Teknik Engeller Anlaşması (TBT)
- (xi) Ticaretle bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması (TRIMS)
- (xii) Gemi Yükleme Denetimi Anlaşması
- (xiii) Menşe Kuralları Anlaşması
- (xiv) İthalat Lisans Prosedürleri Anlaşması
- (xv) Koruyucu Hükümler Anlaşması

3- Ek. 1 B: Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) General Agreement on Trade of Services. GATS Anlaşması 1994 yılında Uruguay Raundu sonunda imzalanmış sağlıktan, eğitime, turizmden, mühendisliğin çeşitli dallarına, belediye hizmetlerinden, ulaşım ve telekomünikasyona kadar istisnasız bütün hizmet alanlarını kapsayan bir anlaşma. 2000 yılı Ocak ayında yeniden başlayan genişletme müzakereleri halen devam ediyor. Yeni müzakerelerde belirlenen yöntemlere göre, anlaşmada sektörlere bağlı olarak değişecek iki tip gruplandırma yapılacaktır: Sınıflandırma (Classification) ve Salkımlandırma (Clustering). İkinci gruplama anlayışı yani salkımlandırma yönteminin uygulanacağı sektörlerde, ilgili ve bağlantılı farklı sektörler de anlaşma kapsamına dahil edilecek. Örneğin, Turizm sektörü anlaşması uyarınca, mühendislikten, suya , belediye hizmetlerinden, kent içi ve şehirlerarası ulaşım, enerji ve sağlık'a kadar insan (turist) ile ilgili bütün hizmet alanlarının piyasalaştırılması gerekecek.

4- Ek. 1 C: Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (TRIPS)

5- Ek. 2 : Uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili kural ve prosedürlerin anlaşılması

6- Ek. 3 : Ticaret Politikası İnceleme Mekanizması (TPRM)

7- Ek. 4 : Ekseri Çoğunluklu Ticaret Anlaşmaları:

- (i) Sivil Havacılık Ticareti Anlaşması
- (ii) Hükümet Satın Almaları Anlaşması

8- Kararlar ve Deklarasyonlar

- (i) En az gelişmiş ülkelerin yararına hükümlerle ilgili karar
- (ii) DTÖ'nün IMF ile ilişkisini anlatan deklarasyon
- (iii) Hizmet Ticareti ve Çevreye ilişkin Karar
- (iv) Finansal Hizmetlere ilişkin Karar

3 - AoA, Tarım Anlaşması

4 - TRIPS, Fikri Mülkiyet, Patent ve Telif Hakları Anlaşması

5 - TRIMS, Teknik Engeller Anlaşması

BÖLGESEL ANLAŞMALAR

1 - TAFTA (Transatlantic Free Trade Agreement), Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması

ABD ve AB kurumları arasındaki ilk resmi görüşmeler 1994 yılında TAFTA adı ile başladı. Fakat Fransa'nın sert tepkisi sonrasında A. Komisyonu Atlantik'in iki yakasında devasa büyüklükte serbest bölgeler oluşturulma konusunda ısrarcı davranmaya çekindi. Bu gelişmeye rağmen , Yeni Atlantik Ötesi Pazar (New Transatlantic Marketplace – NTM) isimli anlaşma Aralık 1995'de Madrid'de toplanan AB-ABD zirvesinde onaylandı. Bu tarihten itibaren NTM'nin işinin çok önemli bölümü, gayri resmi bir sermaye ittifakı olan TABD içersinde kotarıldı. Ancak, son zamanlarda AB Komisyoneri Sir Leon Brittan, NTM'nin istediği kadar hızlı çalışmadığından şikayet ediyor ve yeni, çok daha kapsamlı bir liberalizasyon

anlaşmasının imzalanmasını istiyor. NTM kapsamında öngörülen Atlantik ötesi önerilerin başında, 2010 yılına kadar tüm gümrük tarifelerinin sıfırlanması (kaldırılması) geliyor. Fakat A.Komisyonu, Tarife Dışı Engeller konusunun daha ciddi bir sorun olduğunu belirtiyor ve çoğunlukla “görünmeyen engeller” şeklinde işlev gören (!), yerelliklerdeki tüm sosyal norm ve düzenlemelerin değiştirilmesi gerektiğini savunuyor. Tarım sektörü, NTM’den muaf tutulurken, genetik değişikliğe uğratılmış gıda ürünleri dahil olmak üzere tüm gıda ürünleri anlaşma kapsamına dahil edildi. AB’ye yakın çevreler, Komisyonun hedeflediği NTM’de –ileriki aşamalarda- tıp hizmetlerinden, enerji, deniz ulaşımı, hukuk ve eğitim hizmetlerine kadar pek çok hizmet sektörünün de yer alacağını belirtiyor.

2 - TEP (Transatlantic Economic Partnership), Transatlantik Ekonomik Ortaklığı

Atlantiğin iki yakası arasında ve esas olarak ABD ve AB ülkeleri arasında dizayn edilmiş resmi düzeyde bir serbest ticaret platformu. 18 Mayıs 1998’de Londra’da toplanan AB-ABD Zirvesinde, zirve liderleri yatırım ve ticaret alanında eylem birliğine gitmek, ikili ve çok taraflı işbirliğini geliştirmek ve yoğunlaştırmak için bir dizi unsurun tanımlandığı TEP-Atlantik Ötesi Ekonomik İşbirliği’ni kurma konusunda ortaklaşa hazırlanmış bir tebliği onayladılar. Bu unsurların bir bölümünün (yatırım ve ticaret önündeki engellerin kaldırılması ve AB ile ABD’nin uluslar arası örgütlerdeki pozisyonlarının ortaklaştırılması gibi) işbirliği üzerinden belirlenmesi kararlaştırıldı. TEP, 1999 yılında ABD’nin Seattle kentinde yapılan WTO 3. Bakanlar Konferansında iki bloğun önerilerini ortaklaştırmış, fakat farklı nedenlerden ötürü öneriler hayata geçirilememişti. TEP, resmi ve devletler arası bir işbirliği örgütüdür. TEP içersinde ele alınması karar altına alınan konu başlıkları şunlardır: WTO müzakerelerinde izlenecek yöntemler [tek girişim (single undertaking), geri dönüşü olmayan kurallar (stand still principle)]; Uyuşmazlıkların çözümü (uluslar arası tahkim); Şeffaflık; WTO Anlaşmalarının uygulanması; Tarımda liberalizasyon; Ticaretin kolaylaştırılması; Sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin kaldırılması; Fikri mülkiyet hakları; Yatırımlar ve Rekabet (Doha Raundunda karar altına alınan bu anlaşmanın metni hazırlanırken MAI anlaşması metni kullanılıyor); Elektronik Ticareti; Hizmet ticaretinin liberalizasyonu; Hükümet Satın almaları.

3 - TABD (Transatlantic Business Dialog), Atlantik Ötesi Sermaye Diyalogu

İlk kez 1995 yılında oluşturulan platformun resmi bir statüsü bulunmuyor ancak işlevi son derece hayati. TABD’nin ilk konferansı Kasım 1995’de İspanya’nın Sevilla kentinde toplanmış.

TABD’nin kuruluş amacı, ABD ve AB şirketlerinin -kendi ülke yöneticileriyle işbirliği içersinde (ABD’nde Hükümet, AB’de ise Komisyon düzeyinde) – bu iki ekonomik bloğun sermaye gruplarının ortak çıkarları doğrultusunda öneriler geliştirmek ve yönetimlere kabul ettirmek için lobi faaliyetinde bulunmak. Örgütün politik öneri geliştirdiği konular arasında, Dünya Ticaret Örgütünün gündem içeriği ve anlaşma detaylarının belirlenmesi de bulunuyor. Örneğin, Kasım-2001 WTO-Doha Raundu anlaşmalarının sürekli yapılandırmaya açık bir şekilde (built-in) dizayn edilmesi önerisi (kabul edilmiştir) TABD tarafından geliştirilmiş ve WTO’ya iletilmiştir. Sermayenin uzun vadeli çıkarlarına yoğunlaşan TABD içinde, büyük şirketlerin yönetim kurulu başkanlarının (CEOs) kaygı ve önceliklerini esas alarak çalışmalar yürüten bir de “Uzmanlar Kurulu” bulunmaktadır. Örgütün halen iki başkanı bulunuyor : ABD-Boeing’den Bob Bott ve AB-BAE Systems’den Tony Barry. TABD’nin 2002 yılı için belirlediği öncelikler alanlar şunlar: Sermaye Piyasalarında tam serbestiyet ; Erken Uyarı Mekanizmaları üzerinden ticari

uyuşmazlıkların en aza indirilmesi; Elektronik Ticaretin geliştirilmesi; ulusal düzenlemelerin sermaye üzerindeki olumsuz etkilerinden kaçınmak için bütün düzenlemelerin uluslar arası normlara uygun hale getirilmesi; Doha'daki WTO gündeminin izlenmesi ve tavizsiz yürütülmesi.

4 - FTAA (Free Trade Area of Americas), Amerikalararası Serbest Ticaret Bölgesi

FTAA'nın ilk toplantısı 1994 yılında Miami'de yapıldı. Bu bölgesel serbest ticaret anlaşması kapsamında ABD, Kanada ve Meksika'nın yanı sıra bütün Latin Amerika ülkeleri de dahil olmak(Küba hariç) üzere toplam 34 ülke var. Anlaşma dizaynı sürecinin 2005 yılında tamamlanması hedefleniyor. NAFTA Anlaşması örnek alınarak hazırlanan taslak anlaşma metni, MAI anlaşmasının da hemen hemen bütün hükümlerini kapsıyor.

5 - KEİB (Karadeniz Ekonomik İşbirliği)

EK 3: DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE LIBERALİZM

Liberalizm Türü	Kurucusu	Diğer Temsilcileri		Temel İlkeleri/Tezleri
LIBERALİZMİN DOĞUŞU (Siyasi Liberalizm)	John Locke Thomas Hobbes Lord Action Josiah Tucker Edmund Burke	Adam Ferguson Montesque J.J. Rousseau Bernard de Mandeville Alexis de Tocqueville Immanuel Kant		*İnsanın doğal hakları ve özgürlükleri vardır ve bunlar korunmalıdır *Devlet ve iktidar sınırlanmalıdır *Kurucu rasyonalizm ilkesi *Sosyal sözleşme teorisi
LAISSEZ FAIRE LIBERALİZMİ	Rene Louis d'Argenson Francis Quesnay A.R. Jacques Turgot Etienne de Condillac Marki Mirabeau Mercier de la Riviere Dupont de Nemours	Boisguilbert Herbert Spencer		*Laissez-faire ilkesi *Doğal düzenin işleyişine müdahale edilmemelidir *Anti-rasyonalizm ilkesi
KLASİK LIBERALİZM (Ekonomik Liberalizm)	David Hume Adam Smith	İyimserler John Stuart Mill Jean Baptiste Say Frederic Bastiat	Karamsarlar Thomas Malthus David Ricardo	*Görünmez el *Koruyucu devlet (sınırlı devlet) *İyimserler: anti-rasyonalizm *Kötümserler: kurucu rasyonalizm *Serbest piyasa ekonomisi (kapitalizm)
NEO-LIBERALİZM				
1-Neo-Avusturya Okulu Liberalizmi	F.A. Von Hayek	Israel Kirzner Ludvig M. Lachmann Norman Barry Stephen Littlechild Fritz Machlup Gottfried Haberler		*Homo Economicus *Evrimeci rasyonalizm *Spontan piyasa düzeni *Sınırlı devlet (Rechtsstaat) *Subjektivizm *Kanun hakimiyeti
2-Chicago Okulu Liberalizmi	Milton Friedman	Monetaristler Anna Schwarts Karl Brunner	Rasyonel Beklentilerciler Robert Lucas Thomas Sargent Neil Wallace	*Sınırlı devlet *Pozitivizm *Parasal büyüme kuralı *Homo Economicus
3-Virginia Okulu Liberalizmi (Sözleşmeci Liberalizm)	James M. Buchanan	Gordon Tullock Robert D. Tollison Geoffrey Brennan Viktor Vanberg Dennis Mueller		*Anayasal sınırlı devlet *Kurucu rasyonalizm *Metodolojik bireycilik *Politika bir mübadeledir *Homo Economicus *Devletin başarısızlığı
4-Freiburg Okulu Liberalizmi (ORDO Liberalizmi)	Walter Eucken Franz Böhm	A. Muller Armack F. Mayer K. Paul Hansel Wilhelm Röpke Alexander Rüstow		*Doğal düzen değil, anayasal - yasal kurumsal düzen önemlidir (ekonomik düzen politikası) *Sosyal piyasa ekonomisi *Sınırlı ve fonksiyonel devlet

EK 2'nin Devamı: DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE LİBERALİZM

Liberalizm Türü	Kurucusu	Diğer Temsilcileri	Temel İlkeleri/Tezleri
LIBERTARİANİZM			
1-Anarko-Kapitalizm	Pierre-Joseph Proudhon William Godvin Max Stimer Mişel Bakunin Piyer Kropotkin	David Friedman Murray N. Rothbard	*Pür özgürlük *Otoriterizm ve totaliterizm hayır *Devletsiz toplum *Gönüllü piyasa mübadelesi (pür piyasa ekonomisi)
2-Ultra Minimal Devlet Libertarianizmi	Robert Nozick Ayn Rand		*Ultra minimal devlet (aşırı sınırlı devlet) *Anti-rasyonalizm

Kaynak: Aktan, C. C. (1995). Klasik liberalizm, neo-liberalizm ve Libertarianizm. **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 28, sayı 1, Mart, s.30-31

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu Kodu:

Univ. Kodu:

* Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı:

Abalı

Adı:

H. Gürkan

Tezin Türkçe Adı:

Eğitim Bilimleri Lisansüstü Öğrencilerinin ve Öğretim Elemanlarının Küreselleşme ve Yükseköğretime Etkileri Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi

Tezin Yabancı Dildeki Adı:

Determination Of The Opinions Of Postgraduate Students And Teaching Staff Of Educational Sciences About Globalization And Its Effects On Higher Education

Tezin Yapıldığı

Üniversite:

Ankara Üniversitesi

Enstitü:

Eğitim Bilimleri EnstitüsüYılı: **2005**

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü:

1- Yüksek Lisans **X**
2- Doktora
3- Tıpta Uzmanlık
4- Sanatta Yeterlilik

Dili:

Türkçe

Sayfa Sayısı:

235

Referans Sayısı:

79

Tez Danışmanlarının

Ünvanı:

Prof. Dr.

Adı:

Işıl

Soyadı:

Ünal

Ünvanı:

Prof. Dr.

Adı:

Nejla K.

Soyadı:

Tural

Ünvanı:

Prof. Dr.

Adı:

Meral

Soyadı:

Uysal

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- Küreselleşme
2- Amaç
3- Yönetim
4- Finansman
5- Kavrayış

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1- Globalization
2- Goal
3- Management
4- Finance
5- Approach

Tarih:

İmza: